

సంపుటము 21
సంచిక 11

భారతి

తారణ, కార్తికము
1944 నవంబరు

బ్రతుకు దెరువు

= శ్రీ విశ్వనాథ శ్రీకృష్ణ దేవరాయలు =

నామాట పాలింపవా
ప్రభూ !
నా బ్రతుకు సంగతి ఏమి ?
మహాతి సంగీతియే
మడికి నింపుగ లేదు
సెలయేటి మ్రోతికే
చెవులు చిల్లులు పడెను.

కురళి వాయింపవా
ప్రభూ !
నా బ్రతుకు సంగతి ఏమి ?...

చందమామను చూడ
అండమే గనలేను
మబ్బు చూచిన గుండె
తల్చిబ్బులైపోయె
కంటికే కనుపించవా

ప్రభూ !
నా బ్రతుకు సంగతి యేమి ?...

ఉద్యానవనములో
విహరించుదామన్న
వెన్నెట్లా సుఖపడే
పున్నెమే లేదాయె
ఓదార్చరావేమయ్యా

ప్రభూ !
నా బ్రతుకు సంగతి ఏమి ?...

చెలికాండ్ర పలుకులే
చెవిని బట్టుట లేదు
చిలుక పలుకులవలన
చిన్న తనమగుచుండె
పలుకు బంగారమా

ప్రభూ !
నా బ్రతుకు సంగతి ఏమి ?

మా తృభూ మి

= శ్రీ ముదివర్తి కొండమాచార్యులు =

౧

బ్రహ్మతేజోఽమరధునీతి
ర్థముల నాపోశనము గొనిన శ్ర
యీవిశారదులైన మునులకు
తావలం బిదిరా.....

౬

అమరగాననదీమతల్లుల
నవని వెలయగ పెంటదెచ్చిన
త్యాగరాజభగీరథుల కిది
తావు సుమ్మిదిరా.....

౨

పూతభాషోద్ధానములలో
పుణ్యవాగమృతంబు చిందగ
భూరితావ్యసువర్ణసుమములు
పూచె విరివిగరా.....

౭

కటికరాతియెడందశీనము
గ్రాలుచుండెడి యుగయుగమ్ముల
అతులశిల్పకళావిభూతికి
అటపట్టిదిరా.....

౩

పుణ్యగంగాంభోస్రవంతులు
పొంగిపొరలిన భూతలం బిది
నన్యలక్ష్మీవిలాసరేఖకు
స్థాన మయ్యెనురా.....

౮

పదునుబాయని యుక్కుకత్తుల
పొరుషము మిలుమిల్లుగొల్పిన
తెనుగువీరుల శౌర్యపటిమకు
మనికిపట్టిదిరా.....

౪

దేశదేశమ్ములకు బ్రాకిన
దివ్యకీర్తిలతాలవాలుడు
బుద్ధదేవుడు జననమందిన
పుణ్యభూ మిదిరా.....

౯

తెలుగుకవితాయవతి వలపులు
గులుకరించిన విజయనగరపు
తెలుగుదివిటీపెలుగుబారిస
తెలుగుభూ మిదిరా.....

౧౧

పరమపాతివ్రత్యమహిమల
వరలు పుణ్యనతీమతల్లుల
పాదపద్మపరాగపటలికి
పదవి సుమ్మిదిరా.....

౧౦

ఈ యనంతపురాణభూమిలో
ఈ విశాలవిచిత్రనృష్టిలో
ధన్యజీవులు ఎందరో మును
తలలు దాచిరిరా.....

కవితలో అతివాస్తవికత.

= శ్రీ పాలగుమ్మి వద్దరాజు =

క్రిందటి ప్రపంచములోయుద్ధంలో ఎన్నో సాం ప్రదాయాలు, ఆశయాలు, ఆశలు యూరపులో నశించిపోయాయి. లోకం పెద్ద స్వకానంలాగ కనిపించింది. అన్ని విలువలూ నశించిపోయాయి. ఈ అల్లకల్లోలాని కంటకీ కారణమునుకున్న పెట్టుబడి విధానం నశించిపోలేదు సరిగదా, మరి భయంకరంగా విజృంభించే నూచనలు జర్మనీలోనూ, ఇటలీలోనూ కనబడ్డాయి. ఆ పరిస్థితుల్లో 'డాదాయిజం' అనే ఒక కొత్త పోకడ కళలో ప్రారంభమయింది. ఆ పోకడ యొక్క ఆశయమిట్లా ఒకటే. మామూలుగా అంతా మంచిగా పరిగణించే అన్ని విషయాలనూ అపహసించి చిక్కరించడం; విచ్ఛలవిడిగా బాధ్యతలేకుండా సంచరించడం; నోటికి వచ్చినట్టు పాడితే కొత్త సంగీతం; చేతికి వచ్చినట్టు రాస్తే కొత్త కవిత్యం; ఇవ్వం వచ్చినట్టు గీస్తే కొత్త చిత్రలేఖనం! ఈ ఉద్యమం అప్పటి ప్రపంచ పరిస్థితులమీద తిరుగుబాటుగా వచ్చింది. ౧౯౨౦-వ సంవత్సరంలో డాదాభక్తులంతా కలిసి పారిస్ లో ఒక పెద్ద హోటల్లో ఒక ఉత్సవం చేశారు. అందులో ప్రదర్శించిన విషయాలు-చార్లీ చాప్లిన్ ప్రత్యేకంగా కనబడడం, "డాదా మగదా? ఆడదా?" అన్న విషయాన్ని గురించిన చర్చ మొదలయినవి. డాదాభక్తులు రంగస్థలంమీద ఒకరి జాబ్బు ఒకరు తీక్కుంటారని కూడా ముందు తెలియబరిచారు. చివరికి ఉత్సవమంతా పెద్దగోలయిపోయింది. ఆ బూతుపాటలకీ, ఆసభ్యమయిన ఇతరప్రదర్శనాలకీ ప్రేక్షకులు తట్టుకోలేకపోయారు. పెద్ద గందరగోళమయింది. కొట్టుకోడందాకా చెల్లింది. ఆ ప్రదర్శనంతో డాదాఇజం కొంచెం ఇంచుమించుగా వచ్చిపోయింది. అంతవరకూ అందులో ఉత్సాహంతో

పనిచేసిన ఆండ్రేబ్రెన్ మొదలయినవారు ఈ ఉద్యమంతో తగాదాపెట్టుకుని లేచిపోయారు. ఈ ఉద్యమానికి సృష్టికర్త అయిన ట్రెప్స్ జారా కొన్నాళ్లు పట్టుకు తంటాలుపడ్డా ఉద్యమంమాత్రం వచ్చిపోయింది.

'డాదాఇజం'ని అనుసరించి వచ్చింది అతివాస్తవికత. అతివాస్తవికులు తాము 'Modest registering machines' అని చెప్పుకున్నారు. తాము ఊరికే తమ తార్కికశక్తిని కట్టిపెట్టి తటస్థులుగా ఉండి గుడ్డిగా యంత్రాల్లాగ రాసుకుంటూ పోతారు. ౧౯౨౩ లో వారు తమ ఆశయాలను ప్రకటించారు. అందులో ముఖ్యమయినవి: "మాది ఏ సాంప్రదాయాలతోటి నిమిత్తం లేని ఒక స్వచ్ఛందమైన పద్ధతి. వాస్తవికలోకాన్ని తిరిగి విచారణచేసే సందర్భంలో మా సామ్యం ఏరకంగానూ వలెయ్యదు. మేము ఈ ధూమిమీదే చేసితోనూ సంబంధంలేని ఒక స్థితిని పొందాలని ఆశిస్తున్నాము. అతివాస్తవికత అంటే అదొక కనబడని కాంతి. దాంతో మన శత్రువుల నందరినీ మనం జయించగలుగుతాం. ఈ వేసవిలో గులాబులు నీలంగా ఉన్నాయి. అరణ్యాల్ని గాజాతో చేసినట్టున్నాయి. ధూమి ఆపవచ్చని తోడుగు తోడుక్కున్నా వా కంత ఆకర్షకంగా కనబడ్డంలేదు. ఏదో దెయ్యంలాగ కనబడుతోంది. జీవం ఉండడం, లేకపోవడం అనేవి ఊరికే ఊహలు. అస్త్రీయ మనేది ఎక్కడో ఆవల ఉంది."

ఈ ప్రకటనను విమర్శిస్తే లూయీ మేనిస్ అనే విమర్శకు డన్నాడు: "అస్త్రీయ మనేది ఎక్కడో అవతల ఉంటే కళ్ళూడా అవతలే ఉంది." అని.

ఇంక, అతివాస్తవికతకు పునాది మనస్తత్వ శాస్త్రం. మన మనస్సులో అజ్ఞాత మయినదీ, తార్కికశక్తి లేనదీ ఒక భాగమంది. దాన్ని

* ఆలిండియా రేడియో (మద్రాసు)వారి అనుమతి.

మనశ్శాస్త్రపరిభాషలో 'ఇద్' అని ఫ్రాన్సియిడ్ పేరు పెట్టాడు. అందులో మనిషి చిన్నతనం నించి ఒక దానికి ఒకదానికి సంబంధం లేని కోరికలు అడవి వెయ్యబడి గందరగోళంగా ఉంటాయి. అవి మనిషి చైతన్యంలోకి చొచ్చుకురావాలని యత్నిస్తాయి. కాని మన మనసులోనే ఇంకో భాగం మనం పెరిగి పెద్దవాళ్ళ మయినకొద్దీ పెరిగి పెద్దదవుతుంది. దాన్ని 'నూపర్ ఈగ్' అంటారు. ఈ భాగం బడిపంతులు వంటిది. సంఘంలోను, మనిషి చుట్టుపక్కల ఉన్న పరిస్థితుల్లోనూ బలమయిన కొన్ని కట్టుబాట్లు మొదలయినవాటి సారం ఈ 'నూపర్ ఈగ్'లో ఇమిడి ఉంటుంది. 'ఇద్' లోనించి పైకి పొడుచుకు రావాలని చూసే కోరికలను 'నూపర్ ఈగ్' పరిశీలించి అవి అసంబద్ధమయిన వని తోస్తే మన చైతన్యంలోకి రాకుండా తొక్కివేస్తుంది. కాని ఆ కోరికలు బాగా బలమయినవయితే అవి పైకి వ్యక్తమయి తీరతాయి. మామూలు మనిషిలో ఈ కోరికలు స్వప్నాలలో సాఫల్యతను కోరతాయని ఫ్రాన్సియిడ్ అంటాడు. మనోబలం తగ్గిన సందర్భాల్లో అంటే, తాగి స్పృహ తప్పినప్పుడు, పిచ్చి ఎక్కినప్పుడు, మూర్ఖులలోనూ అవి స్ఫుటంగా వ్యక్తమవుతాయి. అతివాస్తవికుల ఆశయం ఏమంటే, తమ తార్కిక శక్తిని నిద్రలుచ్చి ఈ తెరల వెనక మరుగుపడిఉన్న మనోభాగాన్ని చూస్తూ, అక్కడ తాము చూసిన విషయాలను ఆ భాషలోనే చిత్రించాలని. మొత్తంమీద ఇది కవితా సాంప్రదాయం మీద తిరుగుబాటు. ఏ పరిభాషా లేక పోనడమే అతివాస్తవిక పరిభాష. సాంప్రదాయం కొన్ని రకాల అనుబంధాలను తప్పనిసరిగా చేస్తుంది. కవితాసాంప్రదాయంలో అలంకారాలు, ఛందస్సు, భావచిత్రణ, పదమైత్రి అన్నీ ఒకరకమయిన బలవంతాన్ని రచయితమీద పెడతాయి. అంచేత ఆ రచనలలో ప్రత్యేకంగానికి స్వచ్ఛందమయిన అనుబంధం ఉండదు. మాట వెనకాల మాట, ఊహ తరవాత ఊహ స్వచ్ఛందంగా రావు. తార్కికశక్తియొక్క బలవంతం ప్రతి మాటమీదా ఉంటుంది. ఈ బలవంతాన్ని అతివాస్తవికత తొలగిస్తుందని వారి వాదం. అతివాస్తవిక రచనలలో మాటకే మాటకే స్వచ్ఛంద

మయిన అనుబంధమే ఉంటుంది. మామూలు భాషలో చెప్పితే, మాటకే మాటకే అర్థం ద్వారా సంబంధం ఉండదు.

ఈ వాదానికి రెండు పెద్ద అభ్యంతరం లున్నాయి. ఒకటి ఏ రచయితయినా తన తార్కిక శక్తిని పూర్తిగా తొలగించి చూడగలుగుతాడా? తర్కానికి నిలబడే ఊహ— అంటే పూర్తిగా అర్థమన్నది— ఏదన్నా అతనికి స్ఫురించినప్పుడు దాన్ని చటుకుని అణిచివెయ్యడమా, లేక విక్రమం చేసి చెప్పడమా జరుగుతుంది. బాయీ మేనీసు అన్నట్టు "వీరికి ఛందస్సు లేదు. వీరి పరిభాష అంతా మనశ్శాస్త్రం లోది. వీరు ఉపయోగించిన వస్తువులు వేటికి సాంకేతికంగా ఉపయోగించబడ్డాయో ఆ శాస్త్ర పుస్తకాలు చదివితే తెలుస్తుంది. కాని ఇవన్నీ కొన్ని వస్తువులకే, ఊహలకే సాంకేతికాలని రచయిత గవక తెలుసుకున్నట్లయితే, ఆ అజ్ఞాతమనస్సు ఇంకా లోపలికి మడుచుకుపోయి అతనికి ఆసలు కనబడకుండా పోవచ్చు. అంచేత ఆ మనస్సులోదంతా వ్యక్తం కావాలంటే మనం దాని మీద దృష్టిని కేంద్రీకరించడంకంటే ఇంకోవస్తువుమీదకి దృష్టిని మార్చుకుని ఆ అజ్ఞాతమనస్సుకి పైకి రావడానికి సావకాశం ఇవ్వాలి."

రెండో అభ్యంతరం క్రిస్టిఫర్ కాడ్ వెల్ మాటల్లో చెప్పడం మంచిది. "అజ్ఞాతమయిన మనస్సుకి స్వచ్ఛందమయిన అనుబంధాలుంటాయనుకోడం పొరపాటు. ఫ్రాండ్, యుంగ్ మొదలైన మనశ్శాస్త్ర వేత్తలు కనకున్న దాన్ని బట్టి, భాషయొక్క అనుబంధాలమీద అజ్ఞాతమనస్సు ఎక్కువ బలవంతాన్ని పెడుతుంది. మామూలు సాంప్రదాయంకంటే ఆ బలవంతం చాలా ఎక్కువయినది."

అతివాస్తవికత ఒక తిరుగుబాటు అని అన్నాను, అది నాస్తికమయిన తిరుగుబాటు. అన్నీ హాస్యంలో ఆఖరవుతాయి. చివరికి అతివాస్తవికతకూడా హాస్యంలోనే ఆఖరవుతుంది. అతివాస్తవికత ఈయంగంలోని తార్కికపద్ధతికి ఫలిత మన్నాడు. జి. ఎన్. ప్రాజర్ ఇంకా అన్నాడు. ఇది ఒక విప్లవమేగాని ఇది నాశానికి దారితీసే విప్లవం. అతివాస్తవికుల దృష్టిలో ఈ

సంఘవ్యవస్థ ఒక యంత్రంలాగ అంతిమదశకు లాక్కుపోతుంది. ఆదేశలో వైజ్ఞానికులే ఆలోచిస్తారు. సామాన్యమానవులకు ఆలోచించే అవసరమూ, సావకాశమూ కూడా ఉండవు. అప్పుడు మనిషి కేవలయంత్ర మయిపోతాడు.

తెలుగుదేశంలోని అతివాస్తవికులకు ఇటీవల 'ఇన్ స్పీరేషన్' అయిన బార్న్ ఫాన్ వెబర్ రచన కొక దానికి తద్దమకీ తద్దమ ఒకటి ఉదాహరిస్తాను:

"అసలు నీ ముఖం లేదు

నా ప్రేమకు బాగా మెరుగుపెట్టారు

సముద్రం దూరదూరతీరాలను

రహస్యంగా ప్రశ్నించింది

చేతనయినంతవరకూ అనుభవమూ జీవితప్రతి

నింబాన్ని అద్దంలో చూస్తుండడం

జీవించడం కాదు

రక్కలున్న చీమ నాచెవి

కన్నీళ్లు విచ్చగాళ్లు, అవి సరస్సుల్లోకి జారిపోతాయి

గది ఎందు కుందంటే దాన్ని వదిలిపోవాలిగనక"

ఈ పద్యానికి ఆర్థం ఏమిటని అడిగితే కవిత చెప్పలేదు. ఇది ఆజ్ఞాతమనస్సు ఉపయోగించే పరిభాష. ఆ పరిభాష మనం శేర్మకుని ఇందులో ప్రతీమాటని పరీక్షించి అసలు ఉపా ఏమిటో మనమే కవికి చెప్పాలి. ఈ పరిభాషంతా మనకౌత్తూప్రపుస్తకాల్లో మనకు దొరుకుతుంది. ఇది మన మెదడుకీ తెలిసే భాష కాదు. మెదడుకీ సహజమైన తార్కికపద్ధతి ఇందులో లేదు. కాని దీన్ని ఆర్థంచేసుకునే తత్వ మేదో మనలో ఉండిఉంటుందని అతివాస్తవికుల అభిప్రాయం.

డైలెన్ థోమస్ వంటి కొంతమంది అతివాస్తవికుల రచనలలో మామూలుగా అసభ్య మనుకునే విషయాలు ఒక చిన్న ఆచ్ఛాదనకిందమంచి లొంగిమాస్తాయి. నా అనుమానమేమంటే వారు అసభ్యవిషయాలనుగరించే రాయాలని ముందు నిశ్చయించుకుంటారని, అవి మామూలుభాషలో చెప్పలేక కొద్దిగా మరుగుపరిచి చెప్తుతారని నాకు లోస్తుంది. ఆ మరుగుపరచడంకూడా వారు పూర్తిగా చెయ్యరు. వారు ఎవరిమీదో కనీసీర్పుకోడానికి రాస్తున్నారా అనిపిస్తుంది.

ఈ అసభ్యతనుగరించి కవికి పూర్తిగా తెలుసుననిపిస్తుంది. అటువంటి రచన వ్యవస్థంబంగా కాక ఒక బలవంతంతో రూపం దాల్చినట్లు అనిపిస్తుంది. ఇవి వింతగానూ, విచిత్రంగానూమాత్రం ఉంటాయి.

అతివాస్తవికపద్ధతిని ఉత్తమపద్ధతిలో ఉపయోగించిన రచయిత కేమ్స్ జోయెస్ అని నా నమ్మకం. కాని అతని పద్ధతి కేవలమూ అతివాస్తవికపద్ధతి కాదు. అతని పద్ధతిలో ఒక పరిపూర్ణత ఉంది. అతను మనసులోని తార్కికపద్ధతిని వదిలిచెయ్యడు. మనస్సులో సంచేతనమయిన భాగం మొదలుకొని వెనక్కిపోయిన కొద్దీ అంతకంతకీ అస్పష్టమయిపోతున్న పాఠలు స్మృతిలో అనేకం ఉంటాయి. వీటి నన్నిటిని అతడు నిర్దుష్టంగా చిత్రిస్తాడు. అతనికి తను రాస్తున్న విషయాలు అసభ్యమయినవా - సభ్యమయినవా, అందమయినవా - వికృతమయినవా అన్న చింత లేదు. అతని నిర్దిష్టత అద్భుతమయినది; నిశితమయినది.

భాష మెదడు నిర్మించింది. అంచేత ఏరచనయినా మెదడులోంచే లోపలికి ప్రవేశిస్తుంది. వెనక ఎంత గంభీరమయిన, అగమ్యమయిన లోతులున్నా వైపారమాత్రం స్పష్టంగానే ఉండి తీరాలి. కేమ్స్ జోయిస్ పద్ధతి మామూలుభాషకీ, దానికి సంబంధించిన తర్కానికీ వ్యతిరేకమయినది కాదు. అతను దేన్నిగరించి చెప్తున్నాడో ఆవిషయం అతనికి పూర్తిగా తెలుసును. అంచేత అతని రచనలు మనకి పూర్తిగా ఆర్థమవుతాయి. అతని పద్ధతి ఉత్తమమయిన ఒక కొత్త పద్ధతి.

పాల్ ఇలార్డ్ అతివాస్తవికులకు ఒకరకంగా గురువువంటివాడు. అతని రచనలలో భావచిత్రాలు విచిత్రంగా కదులుతూ కర్రబొమ్మల్లాగ నడిచిపోతాయి. అతనికి పదజాలంమీద మంచి అధికారం ఉంది.

తెలుగుదేశంలో అతివాస్తవికత ఒక ఉద్యమంగా బయలుదేరినా అతివాస్తవికరచనలని చెప్పుకోదగ్గది ఏమీ కనబడవు. శ్రీశ్రీ ఇటీవల రాస్తున్న పద్యాలూ, కథలూ ఎంతవరకు అతివాస్తవికరచనలో

ఆయనకే అనుమాన మని నే ననుకుంటాను. ఎంత స్వచ్ఛందంగా ఉన్నట్టు నటించినా ఆయన కొన్ని గట్టి బలవంతాలలో కట్టుబడిఉన్నట్టు నాకు అనిపిస్తుంది. కవిత ఎల్లా ఉండాలో రాస్తూ ఆయన అంటారు - "పైన చెప్పిన దంతా పెరికాదు, సురియలిబ"మని. ఇందులో పెరిమిద మల్లీ ఆయన కొక వ్యతిరేకభావం. నిజానికి పెరికంటే సురియ లిజం ఇంకోటి ఉండదు. అసలయిన అతివాస్తవికత మనకు కానాలంటే పెరివాళ్ల దగ్గరకో, తాగినవాళ్ల దగ్గరకో వెళ్లాలి. వాళ్లలోనే అజ్ఞాతమనస్సు స్వచ్ఛం దంగా మాట్లాడుతుంది.

"కాకి కేమి తెలుసు వైకోఅనాలిసిన,

అటవెలది దిప్పద కత్తగారు,

గ, 3.5 ఆము క్రమాల్యద"

తరవాత

"భుజంగప్రయతం భుభుక్షభిహారం
చలంగారి పాపం ప్రజామిత్రోపం
జరుక్ నాథ భాంబక్ మిత్రాస్త్రీ పాంబక్
లతాంతార్థ రాగంబులం బాడిలంగా..."

వీటిలో ఛందస్సుకి సంబంధించిన స్మృతి కనికీ పూర్తిగా ఉంది. మాటలు ఒకదాని వెనక ఒకటి వాటంతట అవి వచ్చినట్టు కనబడ్డా వాటిలో ఏరు కోడం ఉండితీరింది.

"కవీరును త్రాగిన కోమనారలై" అని ఆయన ఎంత నిర్దిష్టతతో వ్రాసినట్టు నటించినా, ఆయన హాస్యంకోసం పద్యాన్ని ఉద్దేశించినట్టు తెలిసి పోతోంది. ఆ హాస్యమే ఆయనకు తెలియకుండా అజ్ఞాతంగా ఆయనలో ఉన్నట్టుయితే అది ఎంత ఎక్కువ బలవంతమయినది. ఈ శ్రేణిపద్యాన్ని విన్న తరవాత ఇది నిజంగా అతివాస్తవికమా అని ప్రశ్న అందరికీ వస్తుంది.

"మింగి తిమింగిలంగిల త

మిస్రనుహంతర మినమేమ పా

రంగతులైన బొంగరము

లార, ఎరింగిన చెల్వుడి పరి

వ్వంగము పాడు పెందుకు? ని

పంచికి కందికి దూర మెంత ని

డ్రంగులు రంగులు నులక

రాళ్ల గు మా గుడిలోని లింగముల్."

ఇట్లాంటి వేదాకోశపు పద్యాలు అనేకం ఇది వరకే వ్రాయబడి ఉన్నాయి. ఇంకా అనేకం రాయ వచ్చు. అది ఆసలు అజ్ఞాతమనస్సుభావలాగ కనబడదు. తెలిసుండి వికృతంగా వ్రాసినట్టు అనిపిస్తుంది.

ఇంక శ్రీ నారాయణబాబుగారు అతివాస్తవికత అనే ముద్ర తామే వేసి కొన్ని రచనలను ప్రచు రిస్తున్నారు. కాని నాకు వాటిలో అతివాస్తవికత ఏమీ కనిపించలేదు. కొంత వక్రంగా చెప్పేవా ఆయన దేన్నీ గురించో స్పష్టంగా అనుకునే చెపుతున్నారని నా అనుమానం. "దరిద్ర సంగీతానికి ధూమ్యకాళాలే తాళం చిప్పలు", "అకలితో ఉన్న చిచ్చుగాడికి చంటింట్లో ఉల్లిపాయి వేయించిన వాసవతగలడం", "రూపాయి చంద్రుడిలాగ అందకుండా పోవడం" మొదలయిన వన్నీ చూస్తే ఆయనకు సామ్యవాదం అభిమాన సిద్ధాంతమేమో ననిపిస్తుంది. అంత స్పష్ట మయిన సిద్ధాంతానికి ఆయన రచనలలో తావు ఇవ్వడం బట్టి ఆయన 'అతివాస్తవిక' కంటే 'అభ్యుదయ' రచయిత ఏమో నని నా అనుమానం.

మొత్తంమీద అతివాస్తవిక మని చెప్పుకోతగ్గ రచన ఏదీ తెలుగులో రాలేదని నా నమ్మకం. ఈ ఉద్యమానికి ఫలితంగా ఏ యూనివర్సిటీలాంటి బల మయిన రచన అయినా వస్తే తప్ప ఉద్యమానికి అర్థం లేదు. శ్రీశ్రీగారికి పదాలమీద అధికారం ఉంది; సహజమయిన ధోరణి ఒకటి ఉంది. ఆయన వ్రాయ బోయే రచనలలో ఈ ఉద్యమం ఫలోన్ముఖం అవుతుందని ఆశిస్తున్నాను. కాని బాధ్యతలన్నీ వదులుకుని విచ్చలవిడిగా ఇట్టంవచ్చినట్టు వ్రాయడం అతివాస్తవికతకుమాడా ప్రయోజనం లేదనీ, నిజమయిన దీక్ష, పట్టుదల, లోకంలోని అన్ని మనస్సులనూ విశ్లేషించగల తీక్షణమయిన బుద్ధి అలవరుచుకుంటేగాని సరియయిన రచన రావడానికి సావకాశం లేదనీ నా హెచ్చరిక.

శ్రీనాథుఁడు - కర్ణాటభాష

= శ్రీ బులుసు వేంకటరమణయ్య =

కవిసార్వభౌముఁడగు శ్రీనాథుఁడు కొండవీటి రెడ్డిరాజుల ప్రాపున మహాభోగముల ననుభవించినాడు; విద్యాధికారి యైనాడు; అనేకుల కగ్రహారాది సమాధివములు చేయించినాడు; కవితా సామ్రాజ్యసింహాసనాసీనుఁడై 'కడిమాడచేయు నశేషము' నను, కామ్యభోగములను కల ధనమునెల్ల కర్చుచేసినాడు. అతనికి వెనుకయాపే లేదు.

కాల మొక్కరితి నుండదు. కొండవీటిరాజ్యము విప్లవములపా లయ్యెను. కవిసార్వభౌముఁడు కర్చుచెచ్చుములకయి ధనము నార్జింపవలసివచ్చినది. విద్యావయోవిరోధము లతనిని దోటానమునకు ప్రేరేపించి. పదేండ్లపాటలఁడు పడుమటిసీమను, దక్షిణదేశమునను దిరుగుచు తన కవిత్వమువలన పండిత, పామరుల మెప్పును గాంచుచుండెను. ఆ సమయమున నాతఁడు చెప్పిన చాటువులే యప్పటి దేశచరిత్రమును, జనుల జీవితమును, నడువడిని తెలిసికొనుట కాధారము లగుచున్నవి. ఈకాలమున రసిన యాశ్రయము లభింప నందున కవిసార్వభౌమునికి గ్రంథరచన కవకాశము లేకపోయినది.

రాజమహేంద్రవరప్రభువు లగు రెడ్డిరాజుల యాశ్రయము దొఱకువలయును శ్రీనాథుఁడు దొక్కచోట కాజూని నిలవనేలేదని చెప్పవచ్చును. శ్రీనాథునికి బాంధవుఁడును, మంత్రియు నగు తెండపూడి యన్నామాత్యుని మూలమున రాజాశ్రయము లభించినది. ఆయాశ్రయబలమే కవిసార్వభౌమునిచే భీమఖండ, కాశీఖండార్చ్యధ్వంసములను చెప్పించినది.

కొండవీటి రెడ్డిరాజులవలె రాజమహేంద్రవరపు రెడ్డిరాజులును విద్యాపక్షపాతులు. వారి యాశ్రయమునను సంస్కృతాంధ్రములు సమానముగు నుర్యాదతో తులతూగినవి. వివిధకాస్త్రపారంగ

తులగు విద్వాంసులును, పురస్కవితాభురంధరులగు సత్కవులును, రాజమహేంద్రరాజసభ నలంకరించి యుండిరి. వా రంతకుమున్నే శ్రీనాథుని కవిత్వమును, పాండిత్యమును, నానివలన నాతనికి గలిగిన లోకోత్తర గౌరవములను బాగుగ నులు తెలిఁగిరి. నాటినుండి నేటివఱకును పండిత కవిలోకమునకుఁ బరిపాటియైన పరోత్కర్ణాసహస్థులకు వారుమాత్రము గుఱికాకుండు పెట్టు ? ఇంతియ కాదు. అట్టి మహామహాఁడు రాజమహేంద్రవరమునఁ గాలుపెట్టినచో తమ నోట మన్నుపడునని వారు తహతహపడిరి! శ్రీనాథుని కవితాప్రాణిమను చూపొపక "ఇది సంస్కృతము; తెలుఁగు కానేకా"దని ఈపడించిరి! బాసు తెలుఁగు పదముల సాంపుకూర్పును గని "ఇది ఆచ్చ తెలుఁగ"గని అభిప్రేపించిరి!! "ఆచ్చ తెలుఁగన్న అంత నీరసమా?" అని అందురేమా! ఆకాలమున ఆచ్చ తెలుఁగున కట్టి గతియే వట్టినది. నేటి కాలమున ఆంగ్ల మాక్రమించు కొన్న స్థానము నాటికాలమున సంస్కృతము కైవసము చేసికొన్నది. ఆంగ్ల మన్న నాటికిని నేటికిని కూడ ఈపడింపే!!

రాజమహేంద్రవిద్వాంసు లంతతో బోలేదు. పాండిత్యచిమర్చ నటుంచి వారు వ్యక్తిగతజీవములను పరిగణింప మొదలిడిరి. కాని ప్రయోజనము లేక పోయినది. అన్ని విధములను శ్రీనాథుఁడు వారికి "కొఱకరాని కొయ్య" యయ్యెను. తొక్కికులపైని, పోమయాజులపయిని అతఁడు చెప్పిన పద్యములు ఈయంశములను విశేషముచేయుచున్నవి. ఆపద్యముల లోని సమాధానములు ప్రతిపక్షులు నాటికిని, నేటికిని గూడ తలచెత్తకుండునట్లు చేసినవి!!

ఇక—

కవిసార్వభౌముఁడు తన పాండిత్యమును

విమర్శించువారి కొక ఘాటయిన సమాధానము నీయ వలసియున్నది. ఆసమాధానము నరెండు భీమేశ్వర పురాణమున కుకవినిండా సందర్భమున ఇచ్చి యున్నాడు. ఆ గ్రంథము శ్రీనాథుండు రాజ మహేంద్రవరమునకు వచ్చినపిదప న్రాయబడిన మొదటి గ్రంథ మనియు, అన్నమాత్యంకిత మనియు విద్య జ్ఞపదిచెయు.

ఆసమాధాన మిది (భీమఖండము, ౧:౧౩-౧౫):

“హోధ మల్పరిలు; గర్వ మభ్యున్నతంబు;
కాంతి నిష్పచ్చరంబు; మచ్చరము ఘనము;
జూపమందూకములఁబోలె గొంచె మెఱిగి
పండితంమన్యులైన పైతంఁడికులకు.

నికటమున నుండి శ్రుతిపుటనిష్ఠరముగ
నడవికాకులు బిట్టు పెద్దఅదినప్పు
దుడిగి రాయంచ యూరకయుంట లెప్పు;
పైఁపరాకున్న నెండేని జనుట యొప్పు.

ప్రాధిఁ బలికింప సంస్కృతభాష యంద్రు;
పలుకునుడికారమున నాంద్రభాష యంద్రు
ఎవ్వ రేమన్న వంద్రుగా, కల కొఱుత
నాకవిత్వము నిజము కల్లాటభాష”

ఇందుఁ జెప్పితపద్యమే ప్రధానము; వివాద గ్రస్తము నదియే. “నా ప్రాథికవిత్వము సంస్కృతము కాని తెలుఁగే కాదని కొందఁ డందురు; జూప తెలుఁ గున కవిత్వమును చెప్పినచో అది అచ్చ (తచ్చు) తెలుఁ గని వేటికొకొండలు వాకొందురు. ఎవ్వరి యిష్టముచొప్పున వారి ననుకొననిండు. నాకవిత్వము సంస్కృతమును గాదు; తెలుఁగును కాదు; మఱి కల్లాటము” అని కవిసార్వభౌముండు కుకవి, పండితం మన్యుల వాక్కులకు తోరపడి చెప్పినని, యితనఁ జను వివరించిన విషయములనుబట్టి తేటపడుచున్నది.

“నాకవిత్వము నిజము కల్లాటభాష” అనునది అధిక్షేపమాచకముకొని యథార్థవిషయబోధకము కాఁజాలదు.

కవిసార్వభౌముఁ డిట్టియంశమును తెల్లము చేయుచు భవనిరూపముగ అర్థాంతరమును బోధించుచున్నాడు. ఆఅర్థ మిది :

“ఓమూర్తులారా! మీ రనుకొనినట్లు నాకవిత్వము సంస్కృతమే కానిండు; లేదా తచ్చుని తెలుఁ గే కానిండు. దట్టిదయినను సరే: నాకవిత్వము (కర్ణ + అట) కర్ణపమాపమునఁ జరించు - అనఁగా శ్రవణానందకరమును భావయేసుఁడే!”

ఇంకను ఇచట అర్థాంతరమున్నుఁగించుచున్నది. “ఓమూర్తులారా! నాకవిత్వమున సంస్కృతాంధ్రపద ములమాత్రమే యున్నవని మీరు తెలిసికొనఁగలిగిరి. అంతే కాదు — కన్నడపదములును, తత్సంప్రదాయ ములును లెక్కకు మిక్కిలిగఁ గలవు”

పయి రెండు వ్యంగ్యార్థములును శ్రీనాథుని కవిసార్వభౌమతన వ్యక్తపఱచుచున్నవి.

‘ప్రాధిఁబలికింప—’ అను పద్యమున కీయర్థ ములే సరిపడునని తోచుచున్నది.

శ్రీ వేదము వేంకటరాయకాస్తులింగారు తమ శృంగారవైషణ్వికలో “నాకవిత్వంబు నిజము కల్లాట భాష” అని చెప్పకొనుటం జూడఁగా ఇతఁడు ఆంధ్ర సంస్కృతశబ్దమిక్రమువగుదును, లాఁతిమెఱుంగుల యందును కల్లాటభాషాకావ్యమర్థాదుల ననుసరించె నని తోచుచున్నది” అని న్రాయుచు ప్రధానమగు వ్యంగ్యార్థము సంగతిని విడిచిపెట్టిరి.

శ్రీ అక్కిరాజు ఉమాకాంతముగారు తమ పల్నాటి వీరచరిత్రభూమికలో “నాకవిత్వము నిజము కల్లాటభాష” అన్నవాక్య మిరసికిఁ గల్లాటభాష యందుఁ గల ప్రేమను సూచించుచున్నది” అని చెప్పి ప్రధానాంశమును జూపిదిచిరి.

శ్రీ కుందూరి ఈశ్వరదత్తుగారు వృషభైత్ర మాసభారతిసంచికలో ఈ పద్యమును విమర్శించుచు “ప్రాధిమలో సంస్కృతభాషవలెను, నుడికారమువం దాంధ్రభాషవలెను గనపడి, ఎవ్వ రేభాష యని చెప్పినా, నేను చెప్పిన కవిత్వము కల్లాటభాషలోనే నుమి!” అనునది పద్య ‘తాత్పర్య’ మని వివరించినారు.

అంతేకాక వారు తమ వ్యాసమున ఎడమిడ నీ క్రిందికిని చెప్పియున్నారు: “భీమఖండములో మనము చర్చించు పద్యమునందు ఆంధ్రభాష, కల్లాటభాష

సమానార్థకము లగునట్లు చెప్పిన విషయము చూడగా నిచ్చట 'కర్ణాట' శబ్దమునకు కవి వేరొకయర్థమును స్ఫురింపజేయుచున్నట్లు లోచెడిది."

"ఆంధ్రలాక్షణికులు కర్ణాటశబ్దమును శకం ధ్యాదిగణములో చేర్చి, నిత్యసమాసవిక్రాంతులలో నీ శబ్దము నుదాహరించినారు. . . మనము చర్చించు పద్య చరణములో కర్ణాటశబ్దము యతిగూర్చిన విధానము చూచినయెడల కర్ణాటశబ్దమును రెండుపదములుగా నేర్పాటుచేయవచ్చును."

'కర్ + నాట' అని కర్ణాటశబ్దము రెండుపదము లగును."

"ఆంధ్రదేశములో ప్రాసుదీచీ, ప్రాక్ష్యజీణిండ్ల మగు ఆంధ్రకర్ణాట (కర్ + నాట = కర్నాట; కర్ణాట) మండలములోని ఆంధ్రభాషలోనే నేను కవిత్వము చెప్పితిని. ప్రాథిలో సంస్కృతభాషాకవిత్వము ననుసరించితిని" "అని యీపద్యమునకు తాత్పర్యము."

"కర్ణాటభాషాసంప్రదాయములు శ్రీనాథుని యాంధ్రకవిత్వమునం దేమియు లేవు"

ఈ వాదముల యాచిత్య మింక విమర్శింపఁ బడును.

ఇదివఱకు వివరింపఁబడిన విషయమునుబట్టి 'కర్ణాటభాష' యను పదము శ్రీనాథునకుఁ గలి కర్ణాటభాషాభిమానమును నూదించుచున్నదను ఉమా కాంత్ముగారి అభిప్రాయము నిరస్తమయినది.

'నాకవిత్వము నిజము కర్ణాటభాష' యనుగీత చరణములోని 'కర్ణాటభాష' పదమును శ్రీనాథుఁడు ఆంధ్రదేశాంతర్యాగమైన కర్ + నాట = నల్లనినాడు, అనగా ప్రాసుదీచీ, ప్రాక్ష్యజీడాంధ్రదేశపు భాష యను వర్ణమునందే ప్రయోగించినాఁడు అను శ్రీ ఈశ్వరదత్తుగారి వాదముకూడ యుక్తిసహము కాదు.

విలయన—

శ్రీఈశ్వరదత్తుగారి యర్థమునుబట్టి—వారను కొనిన తెలుఁగునాడు 'కర్నాడు' కావలసియున్నది; అచ్చటి భాష 'కర్నాటిభాష' కావలెను. 'కర్ణాటభాష' కాఁబాలదు.

ఒకవేళ కర్నాడే కాలక్రమమున 'కర్ణాట' అయిన దనియు, అచ్చటి భాష 'కర్ణాటభాష' అయిన దనియు ఒప్పుకొంద మనుకొందము. అప్పుడును పయి యర్థము పొసఁగదు.

శ్రీఈశ్వరదత్తుగారు కర్ణాటభాష యనగా ఆంధ్రభాషయే యని యర్థము చెప్పిరిగదా! ఇట్టి యెడ "నాభాష సంస్కృతముకాదు; ఆంధ్రముకాదు; మఱి ఆంధ్రమే అనును" అని యర్థము సిద్ధించుచున్నదే! శ్రీనాథుఁ డీయర్థమునే మనస్సున నుంచి కొని, యిట్లు చెప్పెనని వచింపననరా?

'కర్ణాట'పదమును 'కర్ + నాట' అను రీతిని రెండు పదములుగా విడఁడియవచ్చుననుటకు శ్రీ ఈశ్వరదత్తుగారు నిత్యసమాసవిక్రాంతిఘట్టము నుదాహరించుట సరికాదు. 'కర్ణ + నాట' అను పదవిభాగ ముననే నిత్యసమాసయతికి వలను కలుగును.

'కర్ + నాట' అను విభాగమున నిత్యసమాస యతిఁ బ్రసక్తియే లేదు. సంయుతాక్షరయతియే అచట గ్రాహ్యము.

నిత్యసమాసయతిప్రకంస శ్రీ ఈశ్వరదత్తుగారి వాదమునకు ప్రతికూలముకూడను.

"కర్ణాటభాషా సంప్రదాయములు శ్రీనాథుని యాంధ్రకవిత్వమునం దేమియు లే"వని చెప్పవలను పదదు. శ్రీ వేంకటరాయాశ్రునివారు చెప్పినట్లు అం దాసంప్రదాయములను కనఁబడుచున్నవి. ఆంధ్ర, కర్ణాట భాషలు అప్పనెల్లెఁ ద్రగుటచే పలుకు నుడి కారమున పరస్పరము సాహాయ్యము నపేక్షించుట సహజము.

శ్రీనాథుని కర్ణాటక సంప్రదాయములు మచ్చ నకుఁ గొన్ని:—

i. శ్రీదాధిరాముమునందే—

ii. "బలి చెడి సంచరించెదవు

ప్రాబుడి బోయెనె నీ వివేకమున్ "

'బలిచెడి' యనగా 'ద్రవిము చెడి' అని యర్థము. ఈ పదము శబ్దరత్నాకరములో కనఁబడదు,

కిట్టెలు కన్నడ-ఇంగ్లీషు నిఘంటువులో ఈ క్రతము అను నర్థము కల 'బతె' అను పదమున్నది. అది క్రతకర్తవ మనియు అందు చెప్పబడినది.

౨. వంకదార.

కోటవాకిలి ముందటి వంకదారి వంకదార యని కర్జురత్నాకరము. 'వంకదర' అనునది దీనికి సరియగు కర్ణాటపదము. అది వక్రద్వార కర్జురమున కిట్టెలు నిఘంటువు.

ii. హరవిలాసమునుండి—

౩. "వస్త్రములు తైలమునఁ దోచి" (౨-౩౧) దోచు=ముంచు.

కన్నడ- తో=To wet, to moisten.

౪. "బొక్కణములోన నున్న విభూతి నిచ్చి." (౨-౪౯)

బొక్కణము=పంచి.

కర్జురత్నాకరమున ఈ పదమునకు 'విబూది సంచి' అను నర్థ మియ్యబడినది. అది సరికాదు. 'బూది బొక్కణము?' అను నవటి ఉదాహరణమే ఈ యంశమును తెలుపుచున్నది.

కన్నడ- బొక్కణ=A beggar's bag.

iii. భీమఖండమునుండి—

౫. "పదియాలు వన్నె కుందనంపుఁ దగడు" (౨-౫౫)

తగడు=బంగారులోనగువాని తొకని క. ర.

కన్నడ- తగడు = Metal beaten into a plate ; A plate piece or sheet of metal.

౬. "ఆ, కాశనదీప్రవాహమునఁ గాయము దొప్పవఁ (గ?) దోగి."

దొప్పవఁ దోగవట యనఁగా దభ్రాణన పడు నట్లు మునుగుట.

కన్నడ - దొప్పవ = A sound imitating that of a heavy body suddenly falling or knocking against anything.

మఱి కొన్ని పదములు—

౧. తె. దువాలి.

క. దువ్వాలి = Rapid course ; A run, a gallop.

౨. తె. అక్కలిండు.

క. అక్కడిను=To become small

క. అక్కలిను=The muscles of the belly to be drawn in, or contracted on account of hunger etc.

పయ యంశములను బట్టి మాదివో శ్రీ నాథుఁడు చెప్పిన 'కర్ణాటభాష' కి క్రింది యర్థము లను గ్రహింపవలసియున్నది:

i. 'నాభాష తెలుఁగును గాదు ; సంస్కృతమును గాదు ; కర్ణాట భాష.'

అను నధికేపత్రార్థక మగు వాచ్యార్థము.

ii. 'మీ చెట్టుకుకొనిన నేమి ? నాభాష యం దటికిని కర్ణామృత మగునది'

అనునది వ్యంగ్య మగు నర్థము.

iii. 'నాభాష కర్ణాటక భాష సంప్రదాయములతోఁ గూడ కూడినది.'

అనునది అర్థాంతరము.

కాని ముగింపుమాత్రము క్రుంతిచెందినట్లున్నది. కావ్యమున ధర్మని శరీరవారికాచుము గనవచ్చుటలేదు. తుమారసంభవమును గైకొన్నను ఆకృతివిషయమున సంత తృప్తికరముగ గనుపట్టదు. ప్రకృతము లభ్యమగు తుమారసంభవకావ్యము నకు నస్తుప్యయావమునుబట్టి చూచినచో తుమారసంభవ మను పేరు తగదు. లేదా దీనిని 'తారకాసురవధ'గా గైకొంద మన్నను ఆవక్షములో మొదటి కాన్ని సర్వల అనావశ్యకములు.

దృశ్యప్రబంధములలో నిర్మాణశిల్పము

యొక్క ప్రాముఖ్యము

శ్రవ్యప్రబంధములనుగూర్చి పూర్వాలంకారికులు మూఁటిభావము వహించినను దృశ్యప్రబంధములనుగూర్చి యట్లు వహించలేదు. వంచనంబులు, వంచలత్వప్రకృతులు, వంచఅవస్థలు నిర్ణయించినపుడు వారు నాటకవస్తువు ఎంత వక్కగ గ్రహితము కావలసియున్నచో మిక్కిలి స్పష్టముగ ద్యోతమాన మొనర్చిరి.

కాని ఆలంకారికుల నియమముల ననుసరించినంత మాత్రమునే ఆకృతిశిల్పమున నాటకరచయిత కృతహస్తుడు కాకాండు. కాళిదాసుడు రచించిన నాటకములలోనే మాళవి కాగ్నిమిత్రమునను, విక్రమోర్వశీయమునను కాకుంశల మున గానవచ్చు నిర్మాణశిల్పము కానవచ్చుట లేదు. పై రెండునాటకములలోను పైని సూచించబడిన యాలంకారిక నియమములు పాటించబడినను మాళవికాగ్నిమిత్రమునందలి వస్తువంతులవనునకు జగి మిక్కిలి తక్కిన. 'ఎటు పోయిన నేమి ప్రమాదించున' యను భయముతో సాగినది కాళిదాసుని కలము. విక్రమోర్వశీయమును నాటక ముగ వరిగజేయుట కంటె విరహగీతముగ వరిగజేయుట యుక్తము. చతుర్థాంశమే ఇందలి ప్రధానపుటము. తక్కిన యంకము లన్నియు ప్రధాన పుట్టమునకు వరిచారికలు. అందుచే మొట్టొక దీర్ఘకావ్యముకు రచించబడినట్లు గానవచ్చును గాని వానికి పూర్తమైన పుష్టి నిరూపమగుట లేదు. అందుచే అవయవములందు ఏదోయొకటి మిక్కిలి స్థూలమై తక్కినవి మిక్కిలి సన్నముగ మన్న నెట్లుంటినో అట్టి ఆకృతి వైకల్యము ఈ నాటకమున బొడకట్టుచున్నది. సర్వాంగ సుందరమయి ఆకృతిశాస్త్రవమునకు, చుటనా శిల్పమునకు ఇంటిమింటుగ నాదర్శప్రాయముగ వేర్కొనదగిన కృతి కాకుంశలమే. దీనియందు గానవచ్చు నిర్మాణ వైదగ్ధ్యము కాళిదాసు ఇతర కృతులకు వైతము అసాధ్యమైనదనివచ్చుచు దాని మాహాత్మ్యమును గ్రహించుట సుకరము.

ఈ నిర్మాణ వైదగ్ధ్యమును మరల మనము రెండు కాటంగ విధించుకొనవచ్చును. (1) ఆకృతిశాస్త్రవము, (2) చుటనాశిల్పము అని.

ఆకృతిశాస్త్రవము

ఆకృతిశాస్త్రవ మనినపుడు నాటకముయొక్క మొత్తము ఆకాశములో గమనింపదగిన విశేషము. పూర్వాలంకారికులు స్థూలనిర్వచన మొనర్చుచు నాటక మంతయు గోపురము చూచిరిగ మండవలెనని వాళ్ళున్నవారు. అనగా మొదట వీణప్రాయముగ ప్రారంభమైన నాటక వస్తువు గర్వనంది, అవిమర్శనంది నచ్చునప్పటికి పుష్టి వహించి మరల నిర్వహణమున నన్నమై ముగింపు నొంద వలెనని వారి యాశయము గానోపును. ఇది స్థూలమైన సూచనముగ గ్రహించ దగునుగాని నాటకము లన్నియు ఒకే నమూనాలో తయారు కావలెనని వారి యాశయము కానేరదు. లేదా గోపురమువలె నాటకవస్తు వంతయు ఏకా గ్రము కావలెనని వారి యితిప్రాయమగుచో నెట్టి తగవును ఉండనేరదు. ఏర్పరచుకొనిన గమ్యమును బట్టి, అనగా సాధించదలచుకొనిన పరమార్థమును బట్టి నాటకాకృతి చూచుచుండును. వస్తునిర్మాణమును నాటకమునకు శరీర ప్రాయముగ గైకొన్నచో ప్రతిష్ఠింపదలచుకొన్న పరమార్థ మును నాటకమునకు ఆత్మగ గైకొనవలసియుండును. ఈ యాత్మనుబట్టి శరీర నిర్మాణమును కూడ సూరవలసి యుండు ననుట నిర్వివాదము. అయీ కేపులకు నిర్దిష్టమగు ప్రయోజనమును పురస్కరించుకొని వారి వారి శరీరనిర్మాణమున భేదము గానవచ్చుట లేదా అనుకరనంహార మొనర్ప వలసిన శ్రీరాముని యవయవనిర్మాణము పేరు. వాదములో బొద్దులను జయింపవలసిన శంకరుని యవయవనిర్మాణము పేరు. పాంశముగ నివసించుటకు కట్టుకొను సాధమునకును, ధర్మనాశ్రమనకును - రేచాలయమునకును ఉద్దిష్టమగు ప్రయోజనమును పురస్కరించుకొని నిర్మాణమునందు భేదము నిర్దించుట లేదా అట్లే విదగ్ధుడగు కవి, సాధించ దలచిన ప్రయోజనము ననుసరించి నాటకాకృతిని నిర్ణయించుకొనుచుండును. అందుచే కాకుంశలమునందలి యాకృతిశాస్త్రవమున కానందింపవలె ననిన కాకుంశల మున కాళిదాసు ప్రతిష్ఠింపదలచుకొనిన పరమార్థమేమి అను ప్రశ్నకు మున్నుండు మనము సమాధానమును విదయవలెను.

కాళిదాసు నాటకమునకు కళంకలా దుష్కంఠం ప్రణయమే పరమార్థమా వేరొక పరమార్థ మేమైన మన్నదా

కకుంతుల దుష్టంతుల ప్రణయమే పరమార్థము కానేరదు. అట్లయినచో నాటకాకృతి వేరుగ నుండియుండును. కకుంతులయు, దుష్టంతులను ఒకరి నొకరు యూహించి మోపించుటతో ప్రారంభమయి పెండ్లిపీటలమీద అగ్నిపర్వదిన ఒకరిపైదలతో నొకరు పూరించుకొనుటతో ముగియవలసియుండెడిది.

కాకుంతుల నాటకప్రారంభము మిక్కిలి ప్రాథమము నది. దీనిని గమనించినచో నాటకమునందలి సరమార్థ మెల్ల మనకు కరతలామలక మగును. మరియొక కవి యైనచో కకుంతుల చెలికత్తెలతో మొక్కలకు నీళ్లుపోయుచు "ఇక ఇక స్వప్నో" అను పుట్టమునుండి నాటకమును ప్రారంభించియుండును. కాళిదాసు మాత్ర మట్లు చేయక తాల హారిణము నొకదానిని ప్రవేశపెట్టి దానివెనుక రథాభూభుదయ మృగానుపారియయిన పివాకపాదాలతో సున్న రాజాను ప్రవేశపెట్టి ముందు హరిణమును, దానివెనుక రథమును పరుగెత్తించినాడు. ఒకవిధముగ వీ రెండును రంగస్థలమునకు అననుకూలములు గాదా; పరుగెత్తుచున్న లేడిని- ఆ లేడి వెనుక ఐదుగెత్తు రథమును రంగమున బ్రదర్శించుట సుకరము కాదుగదా; అయితే ఈ దుర్లభ ప్రక్రియవలన కాళిదాసు పొందినదలచుకొనిన ప్రారాధ్య మేమి:

కాళిదాసునకు ఆర్యధర్మముల వల్ల భక్తి అపారము. "అనార్య" అనుట అతని మతమున మిక్కిలి వికృష్టమగు దూషణము. ఆర్యుల మతమున శ్రీపురుషులు కామోద్రిక్త కదే ప్రణయ వ్యాపారమున నిమగ్నులగుట మిక్కిలి గర్హ్యము. వంశోద్ధారకమగు సంకతిని నిజయవలె నను సంకల్పముతో సంగమించినపుడే ప్రణయమునకు పారి కుద్ధ్య మేర్పడుచున్నది. ఇతరత్ర ఆర్యజీవితమున దానికి స్థానమే లేదు.

శ్రుతి-సోఽస్యాయ మాత్మా షట్కేళ్యః కర్మేళ్యః ప్రణిధీయతే. (ఐతరేయోపనిషత్తు, టృతీయ అంధము. మం. ౧)

అను మంత్రార్థము ననుసరించి ప్రతిమానపురుషుడు తనకు ప్రతినిధిగ మండగిన వ్యక్తిని గాని, వ్యక్తులనుగాని సంఘమునకు నమర్పించినపుడే తనకు జన్మ మొనగిన పితరుల ఋణము తీర్చుకొన్నవాడగుచున్నాడు. అనగా తపస్వీయై సంఘమునకు సేవ చేయవలసిన వ్యక్తి వేరొక తపస్వీని సంఘమున తనకు మార్చు ప్రతినిధిగ నిలువవలసియున్నది. అట్లే ప్రభునయ ప్రజాపాలనమూలమున రోకమునకు సేవ చేయవలసిన వ్యక్తి మరల వేరొక ప్రభువును తన స్థాన

మున నిల్చి కాని రోకమునుండి విరమించుటకు వీలు లేదు. ఏదో యాదృచ్ఛికముగ తటస్థించిన శ్రీతో మోహావేశవర పకు ధయ సంగమించినచో ఈ ప్రయోజనము వెరవేర కనియే ఆర్యుల మతము. ఇప్పటివలె "నా యిష్టమువచ్చిన శ్రీని నేను వివాహమాడెదను. తన్ను సంఘము నన్నేమి చేయగలదు?" అని 'పచార' పరచుటకు ఆర్యు రియ్య కొనదు. వ్యక్తుల వివాహములవల సంఘమునకు సరి పూర్తయైన యధికార మున్నది. ఎవరి యిష్టము వచ్చినట్లు వారు వివాహమాడినచో సంఘ మల్లకల్లోల మగును. తమప్తి మీద సంఘపాతము గోరి వ్యక్తులు తమ స్వేచ్ఛను త్యజించుకొన్నప్పుడే సంఘపాతము నిద్దించును. అనగా వ్యక్తుల వివాహములు సంఘమునకు అంతకును మేలు చేకూర్చవలసిన వనిత్ర యజ్ఞముల్లు తనకు అనుభూత మగు పదుపును వివాహమాడి తనవలెనే కాని, తనకు మించిగాని సంఘ సేవ చేయగలిగిన వంతరిని గాంచుట వ్యక్తికి విధ్యుక్త ధర్మము. ఇక దుష్టంతులవంటి దుక్రవర్తివల్ల ఈ భారము మరింత యధికముగ నున్నది. ప్రణయ సందరిని ధర్మమార్గమున వదుపుచున్న ఉక్తమ ప్రజాసేవకు భారదు. అట్టివాడు తనకు ప్రతినిధిగ వంశకర్త యయిన యత్యవర్తిని కుమారునిగ ఐదవ ప్రజాసేవ కాలని నియోగించి తాను వానిప్రస్థాశ్రమమును స్వీకరించవలసియున్నది. అనగా నాతని జీవితములోని కెల్ల నిది యుక్తమోక్షమ పుట్టము. ఈ పుట్టమును దిలించుటయే కాకుంతులమునకు వేరమ ప్రయోజనము.

కాకుంతుల నాటకమున కకుంతులా దుష్టంతుల వివాహము భరతోత్పత్తి అను మహోత్సాహ గమ్యమునకు లొంగియుండవలసిన పారసము మాత్రమే. అనగా కకుంతులా దుష్టంతుల ప్రణయము అప్రవాసము. భరతోత్పత్తియే ప్రధానము. మూలమునకూడ దుష్టంతులధర్మమునకు ప్రసక్తి నిద్దించిన విధమును గమనించినచో ఈ రహస్యము మనకు మరింత విస్పష్టమగును. "భరస్య" అని యాకాశవాచీ పలుకుటచే "భరతు"డను నామము కలిగిన దని వైశంపాయనుడు పలుకగ "భరస్య" యని యాకాశవాచీ పలుకవలసిన యగత్య మేమి కలిగినదని జనమేజయుడు ప్రశ్నించును. దానివలన కకుంతులాదుష్టంతుల సంవాదమును, దానికి కారణమయిన వారి దరిత్రమును తెప్పవలసివచ్చినది. అనగా మూలములోకూడ భరతోత్పత్తికి గల ప్రారాన్యమును మనము గమనించవలసియున్నది.

ఒక విధముగ జూచినచో కాకుంతులము మనకు జాతీయ నాటకము. భరతబంధమునకు ఆనామము పనుగ

హించిన చక్రవర్తి జన్మకథ యిది. అట్టి చక్రవర్తి కల్లి దండు తెంతటి వజ్జితవర్జితో నిరూపించు నాటక మిది.

ఈ నాటకమునకు భరతోత్పత్తియే పరమ గమ్యము గావుననే

“జన్మ యన్య పురో ర్యుతే యుక్తరూప మిదం తవ పుత్రౌ మేవంగుఁ పేతం చక్రవర్తిన మాప్నుహి”

అను వైభానసాశీర్వాదనము దీనికి బీజప్రాయము.

“రథే నానుక్తాక ప్రతిభకగిని తీర్థజంబి:

పురా న ప్రదీప్తాం జయతి వసుదా మువరితః.

ఇహాయం వత్సానాం ప్రవర్ణదమనా త్పుర్వదమనః

పున ర్వాన్య క్వాఖ్యాం భరత ఇతి లోకన్య భరణాత్”

అను మారీచుల యాశీర్వాదనము ఈ నాటకమునకు పరిప్రాయము.

మృగయావ్యవసాన క్త్య దయయున్నను ఆశ్రమమృగ మని తెలిసినపెంటనే బాదము సువసంహరించుకొనుటలో దుష్కంతుని యాత్మనిగ్రహము ద్యోతమాన మగుచున్నది. ఈ యాత్మనిగ్రహమునకు లభించిన సారిరోషికమే వైభానసుల యాశీర్వాదనము. ఈ యాశీర్వాదనమును నాటకమునకు ప్రారంభముగ జేసికొనుటలోనే కాళిదాసుని కళాప్రాధిమ్యము గానవచ్చుచున్నది. ఈ ప్రాధిమ్యమును గ్రహించినపుడే నాటకస్వరూపము మనకు సుగమ మగుచున్నది. శకుంతలాదుష్కంతులం ప్రణయగాథ వెంటో చతురముగ వర్ణించిన కాళిదాసు ఆ ప్రణయగాథకు పూర్వస్యాశంక్యము వీయక దానిని భరతోత్పత్తి యను నంతుకముచే పరికల్పినాడు. శకుంతలా దుష్కంతులం వివాహ పుష్పమునకు పంకకర్త యగు భరత చక్రవర్తి జననము వలనను, ఇట్టియశయముపై తన కెట్టి పూజ్యభావ మున్నదియు “ప్రజాయై గృహమేదినామ్” అను శకునంక వాక్యములోనే ప్రకటించినాడు.

శకుంతలనాటకమునకు పరమప్రాప్త్యము భరతోత్పత్తి యని గ్రహించినపుడు నాటకాకృతికి నూతనరూపజీయక మేర్పరుచుచున్నది. నాటకమున మొత్తము ఏడంకములు బున్నవి గదా. ఇందు మొదటి మాధంకములకును వివాహము ప్రత్యక్షవస్తువు. తరువాతి మాధంకములకును వియోగము ప్రత్యక్షవస్తువు. పప్రమాంకమున సంయోగము ప్రత్యక్ష వస్తువు. నాటకమునకు ప్రారంభము కలపరియోగమునను; భరతవాక్యము ప్రజావతియోగమునను, ఇప్పుట మౌం దృష్టికి గోచరించు దమత్కృతి ఇంకొకటిగూడ గనవచ్చు

చున్నది. ఈకులపరియోగ ఆనవానతియూ నగోత్రయ. ఈ యంశమును కాళిదాసే “యష్కత్కగోత్రన్య కన్యన్య”అను దుష్కంతువాక్యమును (అం. ౧) బట్టి ద్యోతమాన మొనర్చుచున్నాడు. దీనినిబట్టి కాళిదాసు నాటకవస్తువునకు చక్కని యొక్కమును నిర్దించేయటకయి ఎంత శ్రద్ధవహించినదియు, అతని బుద్ధివైభవ మెంత యగ్రాత మయినదియు తేటతెల్లమయి ఆశ్చర్యముగోలుపును. కొంతవరకయిన భారతమునుబట్టి పోషించినవాడుగావున శకుంతలను కన్యాశ్రమమున దప్ప వేరొకచో బ్రవేశపెట్టుట కాతనికి స్వాశంక్యము లేదను కొనుడు. కాని దానిని మరల పరూషేషవరకు పుట్టి మాతని న్యకమోలకర్చికముగదా. అదికళ్యప్రసజావతియోగముననే ఏర్పరచుకొనుటలో నెంతటి యిష్టరూపప్రజ్ఞ గానవచ్చుచున్నాడు! ఇంకే కాదు. మొదటి యాశ్రమమునకును, రెండవ యాశ్రమమునకును గల వ్యత్యాసనిరూపణముగూడ ఎంత విదగ్ధముగ నున్నది:

“ప్రాణానా మనిరేవ వృత్తి రుచితా నక్కల్పవృక్షే వనే రోయే కాంచనవద్యరేణుకవితే ధర్మాధిషేక్రియా ద్యానం రత్నకరీరాకరేషు విబుధశ్రీవర్షిణా పంథుసో యత్కాంతంతి తపోభి రన్యమునయఃకన్యైం ప్రవన్యంత్యమి”

శకుంతలాదుష్కంతులం మొదటిసంయోగమునకును కాళిదాసు చక్కని Back ground ఏర్పరిచినాడు. ఈ రెండవ సంయోగమునకుగూడ చక్కని Back ground ఏర్పరిచుచున్నాడు. కాని రెండింటిని గల భారతమ్యము పై శ్లోకమున చక్కగ విస్తృతపరచుచున్నాడు. మొదటి యాశ్రమమున కిది ప్రాయంకరువువంటిది. శకుంతలాదుష్కంతులం తీవర ములోకూడ నీ Back Ground కు తగిన పరిణామము గానవచ్చుచున్నది. కన్యాశ్రమమున వారు పెండ్లివీరింపింపద గూర్చుండుటకు మాత్రమే అర్హులు. కళ్యాపాశ్రమమున గార్హస్థ్యమును వీరి వానప్రస్థాశ్రమమున బ్రవేశించుటకు తగిన యధికారము లభ్యమగుట సూచితమగుచున్నది. చక్రవర్తి కాదగిన కుమారుని దంపతు లిరువురును చెరియొక దెననుండి ముట్టారుచు కళ్యాపాశ్రమమునుండి నిష్క్రమించుచున్నాడు. ఇంకే కాదు. దుష్కంతుని కన్యాశ్రమప్రవేశమును కళ్యాపాశ్రమ ప్రవేశమును గమనింపుడు. మానవమాత్రుడైన నూతునికో సామాన్యరతమున అతడు కన్యాశ్రమమును బ్రవేశించినాడు. దేవేంద్ర సారథియైన మాతలిలో దేవతలకు ప్రేతము దుర్లభ మైన ఇంద్రుని రతమున అతడు కళ్యాపాశ్రమమున బ్రవేశించుచున్నాడు. శకుంతలసాక్షిగ్రహణమునకు ముందు పదవినది యిటుల పవనరక్షణము. భరతుని పాత్రగ్రహణమునకు

ముందు నడచినది దేవతల కథయై ప్రధానకరమయిన యనుర వధ. రెండు ఆశ్రమప్రవేశములకు ముందును తరువాతి క్త ములు గానవచ్చినవి. కాని మొదటి యాశ్రమప్రవేశవంద ర్థమున "తపితప్యానాం ద్వారాణి భవంతి సర్వత్ర" అని యాశించుటకు రగిన యుల్లాసము దుష్కంతున కున్నది. రెండవ యాశ్రమమున ప్రవేశించుటకు పూర్వమే యాతని హృదయమున నిర్వేదము ప్రవేశించినది.

"మనోరథాయ నాశంనే కిం దాహో నృందనే వృథా పూర్వావధిరితం క్రేయో దుఃఖంహి వసివ త్రతే"

అని యాకడు విస్మయహారో బలుకుచున్నాడు. ఈ విస్మయహారే ఈ నన్ని వేశమునకు ప్రాణవదము. ఎదుట పుత్రుడు ప్రత్యక్షమయినను, ఆకడు తన పుత్రుడనుట తెన్నియో అంభ త్రరములగు నిదర్శనములు గోచరించు చున్నను అన్నిటిని ఒకదానివెనుక నొకటిగ క్రోధివేయుచు దుష్కంతుడు విస్మయహారే యాశ్రయించుచున్నాడు.

ధరతోత్పత్తి శాకుంకలమునకు పరమప్రాప్త్య మని గ్రహించినంతనే మన రసజ్ఞత చరితార్థము కాజాండు. దీని నెంతవికగ్ధముగ మహాకవి ప్రతిపాదించినదియుకూడ గ్రహించి యానందింపవలసియున్నది. శకుంతలాదుష్కంతుల ప్రణయమును ప్రత్యక్షపర్యుక్తిగా తేనీ దానిలో మొదటినుండి కుదిరవకు శరీరములో లావణ్యమును, పూవులో కాచిని నెంకొల్పినట్లు ధరతోత్పత్తిని ధ్వనిప్రధానముగ చిత్రించు కొనుచువచ్చినారు. ప్రధానప్రయోజనము ధ్వని నాశ్రయించుట వలననే స్థూలదృష్టికి గోచరముకాకుండుట తటస్థించు చున్నది.

ధ్వనివలన రసమునకు సాంద్రత సిద్ధించును. ధ్వనిలో నున్న విశేష మేమనగా వ క్తవ్యాంశమును మొగము మొత్తనీయకుండ చదువరితో దోలూచులాడించుటయే. కవి తన ప్రయోజనమును కుండలద్రవ్యకొట్టినట్లు దెనమొంగ ప్రదర్శించినచో లాభము లేదు. అట్లని "పూర్వరీ ప్రస యుగక్రియ" వతినిగూడ మొనర్చినను లాభము లేదు. నడుమనడుమ మెరపులిగవరి మెరయించుచు, అనెపునకు దృష్టిపారించునరికి మరల మాయముగావించుచు తరిలితి చదువరి స్పృహలూరింపవలెను. అనగా "స్మరణము" 'గోపనము' అను రెండు ప్రక్రియలను యథోచితముగ త్రయోగించిననే ధ్వనికి కృతార్థత సిద్ధించును. ధరతోత్పత్తి యను నీప్రధానశిల్పమును ప్రవర్తించుటలో స్మరణము, గోపనము అను పీఠెందు ధ్వన్యంశములకును ఎట్టి ప్రసక్తి

కలిగినదియు ఇందుక సావకాశముగ విమర్శింపవలసి యున్నది.

శకుంకలాదివాహమును, ధరతోత్పత్తియు కూడ దుష్కంతునకు యదృచ్ఛాల్పాక్షములు. అయిదేరినవి వేట కని. కాని ఆవేటలో ఆశ్రమమృగము ననునరించుట తటస్థించి నది. దానికి వైభావము లభ్యుపగినారు. వారి యాత్మానుసారము నందించిన సాయకము నువనంహరించుకొనుచువలన ఆతని విగ్రహమునకు మెచ్చిన ఋషిజనులధలన చక్రవర్తి కా రగిన కుమారుని గను మను నాశిర్వాదమును, శిష్యాశ్రమము లాదిసోపానమున కను నాహ్వానమును లభించినవి. వైసుదాహా రించిన "జన్మయన్యపురోర్వం" అను శ్లోకమే ధరతోత్పత్తికి ప్రభుమస్మరణము. కవి దీనినే నాటకమునకు టీజముగ గైకొనినారు. కాని ఋషుల యాశిర్వాదము పరించుట యెట్లు? వారు చక్రవర్తికాజారిన కుమారుడు గయగు సాధన మెద్ది యని వెనువెంటనే దుష్కంతునిచే నన్నేమింప జేసినాడా. దానిలో సంకమ లేదు. శిష్యాశ్రమమును లాది, పూమ్మ అను నాహ్వానములోనే - వైభావములే-యాసాధన మును పడుకూర్చినవారగుచున్నారు. కాని శిష్యాశ్రమము నకు ఆహ్వానించునపుడు ఋషులకుగాని, ప్రవేశించునపుడు దుష్కంతునకుగాని, తుదకు నాటకమును జాగరూకతలో తరించుచున్న కథమరులకుగాని సాధనము నన్నిహితము గనే ఉన్నది అను భావము కలుగదు. ఆహ్వానించుటలో ఋషులు నిరూపించిన ప్రయోజన మిది.

"రమ్యా ప్రసాదనానాం
ప్రతిహతవిహ్నాః క్రియాః సమవరోక్య
జ్ఞాన్యసి కియన్ముతో మే
రక్షిం మోర్షికిణాంక ఇతి."

ఇత దుష్కంతుడో, బుజ మదురుచున్నను

"కాంతమిద మూశ్రమవదం
స్మరణిద దాహః కురోః ఫలమిహాస్యం"

అని ప్రశ్నించుకొనుచునే యున్నాడు. శకుంకలా దుష్కంతుల ప్రణయమును పహితగతిని దోసిచ్చి ఈధరతో త్పత్తిని గూర్చి తరువాత నేమాత్రము ప్రసక్తిలేకుండ నాట కము నడుపుటలో ఈయంశమునకు గోపనము సిద్ధించు చున్నది. మరల తృప్తియాంశమున

"వరిగ్రహణహస్తేఽపి ద్యే ప్రతిష్ఠే కులన్య మే
సముద్రరశనా దోర్షి సఫీర యవయోరియమ్"

అని దుష్కంతునిచే చరించునవరకు కవి యావిగ్ధయ మును స్మరణకు రేసలేదు. అంతవరకు మన హృదయము

శకుంతలాదువ్యంతుల ప్రణయోగాభ సమసరించుటలోనే నిమగ్నమైనదిగాని యిటుం యాశీర్వాద మేమైనదని ప్రశ్నించుట లేదు. ప్రా సుదాహరించిన క్లోకములోనైనను స్మరణము ఎంతో విగూఢముగ నున్నది. "మా శకుంతలను పెండ్లియాడినందుండు అమెపుత్రునే నీ యనంతరవక్రవ ర్తిగ పంకిరింపవలసినది" అని వోడుదెరిచి శకుంతలపక్షమువారకుగలేదు. "అమెకుమారునే వట్టాతివీడ్చిని చేసెద"నని రాజు వృష్ణముగ-వాచ్యముగ ఇలుకలేదు. ధృవిప్రధానముగ స్మరణ మున్నది. ఈస్మరణమైనపెనుక మరల గోపవసు నిద్రించుచున్నది. తరువార దుర్వాసుని కావ్యమృతాంతమునందును, శకుంతలవియోగమునందును మనస్సు లగ్నమగుచున్నది. ఈగోపవసాధానరణమున అశరీరవాణి పరికిన

"దువ్యంతే నాహితం లేతో దరానాం భూతయో భువః
అపేహ తనయాం బ్రహ్మ స్సగ్నిగర్వాం శమీమివ"

అను వాక్యము మొఱపుతీగవలె మెఱయుచున్నది. "జాతే వీరప్రసవిసీధవ" ఇత్యాది యుషివర్ణం అశీర్వచన ములనుగూడ ప్రెక్లోకములో జతగూర్చవలసినదే. అయితే పెనుకటికంచె వోకపెట్ట ప్రెక్కి-నాము. శకుంతం గర్భవతి యైనట్లు ప్రెక్లోకమువలన తెలియుచున్నది. మరల శకుంతం కణ్ణుని యొద్దమండియు, చెలికత్తెలయొద్దమండియు, తపో వనమునొద్ద మండియు నెంపు గైకొనునపుడు అ లలితవిహార మున మనసు లగ్నమగుటలే గోపవసు నిద్రించుచున్నది.

"తాతః కదానుజయ భూయాది తపోవనం ద్రక్ష్యమి"
అని శకుంతం ప్రశ్నించినప్పుడుకూడ తపోవనము నందలి యామెన్నెహమనకు ముగ్ధులమగుచున్నాముగాని కణ్ణునినోటి వెలువడు నమోదానమును ముందుగ నూహించ నమర్థంము గాకపోవుచున్నాము. ఇంతవరకు వటుత్వము చూపిన గోపవసరినొరికి ఒక్కమాడుగ

"భూత్యా విరాయ తకుంతమహీనవత్ప్తి
వాచ్యంతి మప్రతిరథం తనయం ప్రసూయ
భర్తా తరస్వికకుటుంబరేణ సార్థం
కాంతే కరిష్యసి పదం పున రాశ్రమేన్మిహ"

అను కథావాక్యమువలన భగ్గుమైపోవుచున్నది. ఈ వాక్యమున మృతికమైనది శకుంతలాదువ్యంతుల వానప్రస్థా శ్రమక్షీరరణము. అనగా తరకోర్పుత్రివంశ దంపతులు పొందదగిన యైహికలాభము - చిత్రాంతి, ఇటుతరువార ఇరర విషయములలో నిమగ్నులమైపోవుచున్నాము. దువ్యంతుని మోహము, శకుంతలాప్రత్యాదేశము, దువ్యంతుని న్యృతి ల్లి మున్నగువానిలో, తనకుమ "తన్వం సాధుధి రాదిష్టపూర్వ

వివ "ప్రథమం దక్షవర్తనం జనయవ్యవీరి" అను వాక్యము గోపవసును భేదించి మన హృదయమును తరలోక్పుత్రివంశ కాశర్మించునంత పటిష్ఠ మైనది కాదు. అందులే దానిని స్మరణ ముగ గ్రహించనక్కరలేదు. ఇక తరువాతి స్మరణము పాఠ వాహ వృత్తాంతమును విని

"అస్మాత్పరం జత యథాక్రంతినంబృతాని
కో నః కులే నివవనాని కరిష్యతీతి
మానం ప్రసూతిపితరేన మయా ప్రసీతం
రాశ్రాభోష ముదకం పితరః పింఠి"

అను దువ్యంతుని విలాపములో నున్నది. ఈస్మరణమున పెనుకటికంచె మరల నింకొక పెట్ట ప్రెక్కించుచున్నాము. ఈ క్లోకమున పుత్రప్రాప్తి వలన అద్యులాసించి నాముష్మిక లాభము స్మరికమైనది. మరల మాతలి యాగమనము- దువ్యంతుని న్యర్థయాశ్ర మున్నగు నితర విషయములలో చదువరి మగ్నమగుచుండుటలే గోపవసు నిద్రించుచున్నది. "కిం ను బయ దారేన్మి న్నారస ఇవ పుత్రే స్పిహ్యతి మే మనః. మాన మననకృతైవం వత్సంయతి" అను దువ్యంక వాక్యమువరకు ఈ యాదంతమునకు స్మరణము లేదు. అటుతరువాత నా స్మరణముమీద స్మరణము, ఇదియే ఈ నాటకమునకు నిర్ధావర్త. ఇప్పుట కాళి రాసు చూపిన ప్రాగల్భ్యము ఇందుమీందుగ నతిహామ్యము. దీనిలోని వై దగ్యము చుటవాల్సియున విమర్శక మగును గాన ఇది పునరుక్తి యనవశ్యకము.

నాటకమంతయు మొఱపుతీగలలో కట్టిన మేద. కాళిరాసుని కళాకోశంములోని విశేషములలో నిది యొకటి. అంతయు ధృవిప్రధానమైన. పనివానితనము, దీర్ఘోపన్యాసము లిం దుండవు. ఒక్క మెరపు, మెరయగనే ప్రపంచ మంతయు దృగ్గోచర మగునట్లు ఒక్కొక్క వాక్యము చదువగనే ఏదో వింతవింత పొందర్యమయి ప్రపంచము దృగ్గోచర మగుచుండును. నాటకశరీర నిర్మాణమున అతడు చూపిన ఈ నాణాకురవమును, ఈ శిల్పమును ఎంత మెచ్చుకొన్నను మెచ్చుకొనవలసినదే.

కాయంతలమును గైకొన్నపుడు అందరి కథా శిల్ప నము అద్భుతముగ నున్నదని కాని, మిక్కిలి ప్రాశంసని కాని వాదించుటకు వంసువదదు. వస్తువు మిక్కిలి సరళమైనది. ఒక ప్రధానవస్తు వుండి (Plot) దానిలో పేరొక యువవస్తు వుండి (Sub-plot) ఈరెండింటిని నమ న్వయించుటలో నెఱుకొంతనమును గానవిరచివాని వాదించుటకు కూడ వంసువదదు. కాని సరళమైన వస్తువును

ప్రపంచించుటలోనే వికృత శ్రీకృష్ణ లేకుండ చేసికొని "అహో రాగ వరివాసినీ గీతి" అనినట్లుగ రచనచేసిని మూర్తికవింప జేయుటలో మాత్రము అతని దాకదకము మహాకవులకు వైకము వెలపుగాఁబడుకొనియున్నది.

ఘటనాపై దగ్ధము

ఇంతవరకు కాకుంజలముయొక్క శరీరలాభ్యమును నమప్పిమీద విమర్శించితిమి. ఒక్కొక్క యంకమునే గైకొన్నచో దానిలో ఉపాంశముల నొకదానిచో వేరొకదానిని కూర్చించుటలో నెంతో శిల్పకళల మున్నది. ఇది గాక అయా యుదంతములను తెచ్చివెట్టినట్లుగ గాక దానిని సహజోత్పత్తి గల్గింది ఈశ్వరసృష్టిలో నున్న తదితవృత్తును నిరూపించుటలోగూడ కాళిదాసు కడు ప్రౌఢముగ నంచరించుచున్నాడు. ఈయెందు ప్రక్రియలను మనము 'మటనాశిల్పము' అను పేరుతో వ్యవహరించుకొందము. స్థూలదృష్టికి అసంభవములుగ గల్గించు ఉదంతములకు సహజోత్పత్తిని ప్రసాదించి అవి యంతయు సంభవములే యని విశ్వాసము చదువరి కుదయింపజేయుట కావ్యకళలో నొక యుత్తమప్రక్రియ. ఈ ప్రక్రియలో పేక్షునీయరు వలె కాళిదాసుకూడ కడు విదగ్ధు డనుటకు అతని మటనా దాకదకమే సాక్ష్యము.

ఈ మటనాదాకదక్య మంతయు ఒకే తరగతికి చెందునది కాదు. కొంత మధ్యమతరగతికి చెందును. మిగిలినవి ఉత్తమ తరగతికి చెందును. ద్వితీయాంకమును గైకొనవచ్చు. ఇందు ఒక దుస్సార్థమైన పద్మినేళము తటస్థించినది. పరివార సహితముగ దువ్యంతు దాశ్రమమున చిరకాలము వసించినచో శకుంతలాదువ్యంతుల ప్రణయమున కవరోధము మాట యటుండగ తరువాతి కథాకల్పనమునకు గూడ అర్థు నవచ్చును. ఎందుచేత నన, తక్కిన పరిజనులలో వెవ్వ రక్కడ నున్నను రాజానకు శకుంతలా వివాహమును గూర్చి జైప్రీ చేసియుండుట. కావున దువ్యంతుని ఒక్కనిని రహస్యవివాహము జరిగించుటకు ఆశ్రమమున నుంచవలెను. తక్కిన పరివారమునంతను ఇంటివేయవలెను. దువ్యంతునకు అశ్రమమున కొంతకాలము నిలుచుటవైసను అవకాశము కల్పించుటకూడ దుర్బలమే. కణ్ణువియెడ తన భక్తి ప్రకటించ పచ్చినవాడు "వైవ విదితభక్తిం మాం మహాద్వే కరిష్యతి" అని పలికినవెనుక విక ఆశ్రమములో దీర్ఘకాలము నిలుచుట కవకాశమెట్టి? అందుచే నవనరక్షణార్థముయి అక్కడ నుండవలసినదిగ యిటులచే ప్రార్థింపజేసినాడు. భాక్షినుల దాద మిక్కుటముగ తటస్థించిన దళి. అయితే

యా రాక్షసుం దాద అమృతే తటస్థించినదా? ఇదివరలో తటస్థించినపు తెల్ల దువ్యంతుడే వచ్చి రక్షించుచున్నాడా? అను ప్రశ్నలు వచ్చును. దానికి "కణ్ణస్య మహాద్వే రసాన్నిర్యాత్" అని సమాధానము. అదివరలో మహాప్రభావుడగు కణ్ణు దున్నంతకాలము వేరొకరి సాయ మక్కరలేక పోయినది.

సరే, ఋషినవనసంరక్షణమునకు పరిజన మంతయు నున్నచో మరింత మందిది కాదా? ఈపరిజనమును వదల్చుకొనుట యెట్లు? దీనికి ప్రతోర్యాపనవృత్తాంత మావశ్యకమయినది. ఈ వృత్తాంతమువలన విద్యాభరణహితముగ పరిజనమునంతను వదల్చుకొనుటకు వీరిచ్చినది. ఇట్టి మటనములలోకూడ దాకదక్యము ప్రకటిత మగుచున్నది గాని ఈమాత్రపు దాకదక్యము మధ్యతరగతి కవులకూడ ప్రకటింపగలకేమో.

శకుంతలా దువ్యంతుం ప్రభమపమానేళమును గైకొందము. చెలిక తెలతో పూలమొక్కలకు పిట్టపోయుచున్న శకుంతలను చెల్లదాటునుండి తాళ మోచినాడు. ఈరాజ ఆ సందర్భములో ప్రియ యెరుటలకుట అనుచితముగదా. తన బుద్ధివైభవముచే కవి దాని కవకాశము కల్పింపవలసియున్నది. ఇప్పుట ప్రమదవృత్తాంతమును గల్పించుటలో కాళిదాసుని దీప్తశిక్త్య మేమని కొనియాడవచ్చును? నాయకా నాయకుల కృంగార సమావేశమున కిది యెంత అత్యుచితమైన సుకుమార ప్రయోగము. విక్రమోర్వశీయమునందలి ఊర్వశీ సంరక్షణపుట్టమునకును (ప్రభమాంకము). దీనికిని గల వ్యత్యాసము చూచినచో కాళిదాసుని దీపకీణమును గోరించును. ఇట్లే పరస్పరాభిప్రాయమున్న నాయకా నాయకులను విడదీయుటకు వనగజవృత్తాంతమువంటి కలినోదంతమును గల్పించుటలోని యుచితజ్ఞతకుగూడ మెచ్చుకొనవలసియున్నది. ఈతరగతికి చెందినచే విరహమగ్నుడగు రాజాను పీఠరసోన్ముఖుని గావించుటకు మాతలి యనలంబించిన యుపాయము కూడను (ఁ-వ అంకము).

ఇంకొక పద్మినేళమును గైకొందము. శరీరమును పయితము మరచిపోయి శకుంతల భర్తను గూర్చి యాలోచించుచున్నది. ఆ సమయమున దుర్యానుడు వచ్చి కావమిచ్చి చక్కఁబోయినాడు. శకుంతలకు ఈకావవిషయము తెలిసినచో అమె యంగుళీయక విషయమున నక్రద్ధ పహించియుండదు. అందుచే నామె కివృత్తాంతము తెలియనియకపోవుట కథాకల్పనమున నెంతో ముఖ్యము. శరీరమే మరచిపోయిన శకుంతలకు దుర్యా

కురు వచ్చినాడో - కావమిచ్చినాడో - మరల వెళ్లిపోయినాడో తెలియకపోవుటలో నాశ్చర్యము లేదు. కాని ఆమె చెరిగి తైలం కీడివయము తెలియునుగదా - అది కావమోక్షణ సాధన మనికూడ వారికి తెలియునుకదా; వా రెండుంటు కనుకంతలో వెళ్ళలేదు:

"అవమాయా — ప్రయంవదే: క్షయోరేవ నా ముఖే ఏష వృత్తాంత స్తిష్ఠతు. రక్షణీయోఽతః ప్రకృతి పేకలా పథి.

ప్రియంవదా — క ఇదాని ముష్టికరేన నవమూరి కాం నింకతి: "

ఎంక పొగవైన సమాధానము:

సానుమతి ప్రవేశమును గైకొందము. ఇది ఎంకటి సువిశేషయోగము. ఈ సానుమతి ప్రవేశమున నున్న వరహార్య మేమో గ్రహించుకుండ మనము నాటకమును తిరగవేయుచుందుము. కావమువలన తటస్థించిన మోహము నశించిన వెనుక దుష్టంతుని మనఃపరిణామమును కనుక లకు బ్రకృతము గావించుటకయి కవి యాకల్పన మొనర్చినాడు. కనుకంతును దుష్టంతుని యొద్దకు తీసికొని వచ్చుటకు వీలులేదు. కాని ఆమెకు దుష్టంతుని మనస్థితి చక్కగ విన్నవ్వుము కావలయును. సానుమతిని ప్రవేశపెట్టుటవలన కనుకంతును ప్రవేశపెట్టిన నేత్రయోజనము సిద్ధించునో అప్రయోజనమే సిద్ధించినది గదా! సానుమతి నానహించి కనుకంతు చూచుచున్నట్లుండునది గదా! దిక్పక్షకపు రయినచో తమ ప్రయోజనములను బ్రకటించుటలో గాంధీర్యము కొర వకునట్లు చేయుదురు. కాళిదా సన్ననో కల్పించిన వృత్తాంతములకు సహజమగు ప్రవృత్తి నొకగును వానిచే రా ముద్దేశించిన ప్రయోజనములను నిగూఢముగ పొందించి నుండును. Art lies in concealing Art అను సిద్ధాంతమునకు కాళిదాసుని కాకుంకలము ప్రశస్త లత్యము. ఉదంతములు స్థాంద్యుష్టికి నెరవేర్చు ప్రయోజన ము చేరు; మాతృద్యుష్టికి నెరవేర్చు ప్రయోజనము చేరు. ఈరెండింటికీని వరస్పర విరోధము లేకుండ చూచుకొనుట ఎంక గడువరదైనను కష్టసాధ్యము గదా.

పాత్రీకరణమును పరిశీలించునపుడు కార్జురవళారద్య తుల చిత్రణము యథాగ్రీకరణమున కుదాహరణగ గైకొని యానందించితిమి. కాని పాత్రీకరణ వైదిగ్యమునకు ముగ్గు రమై అట్టి పాత్రీకరణమువలన కథాసంవిధానమున కెట్టి మహోపకారము జరగినదియు గుర్తించుకుండనుండరాదు.

కార్జురవళారద్యకు రేమాత్రము రోశక్తానము కంవనైనను కనుకంతు దుష్టంతులకు చిరవియోగము తటస్థించుట కవ కాళిమలేదు. "కన్యాకు మాత్రము మహర్షికాదా: ఎవ్వరు మొగమేయరుగని ప్రీతి స్వీకరింపవలదినదిగి విమ్ము నియో గించువా" అను వీరికి యనునయ వాక్యములకు దిగియుండి నచో కొంచెము కొంచెముగ దుష్టంతుని ప్రత్యాదేశ హేతువు గోచరించి యుండెడిదేమో: దుష్టంతును "వినిపాకము" కాంక్షించుచు కనుకంతుని నిరాకరించుచున్నా డను విశ్వయ మునకు వచ్చుటవలన వారు తీవ్రస్వభావు లని తేలుచున్నది. రోశక్తము నంతను దుర్బాధులుగ ననుమానించుటయు, తామెక్కుచే నత్యంతంతుని భావించుకొనుటయు గూడ ప్రాపంచికత్వాన భూస్వక చేతనే. ఇంక ప్రపంచత్వాన భూస్యులు గను, తీవ్రస్వభావులుగను వారిని చిత్రించుటవలన కాళిదాసు పాత్రీకరణమున యథార్థమునకు నన్నిపాకముగ పోయి ఒక కళాప్రయోజనమును పొందిననవా డగుచున్నాడు. అంతటితో నాగక భుటన శిల్పమునగూడ కతను చక్కగ సంవిధానమొనర్చుకొనుటకు దీని మవకరణముగ గైకొని మహత్తరమైన కళాప్రయోజనము పొందిననవా డగు చున్నాడు. ఇట్టి గాంధీర్యము కాళిదాసునకే చెల్లినది.

అంక నిర్మాణము

సంస్కృత నాటకములలో అంకమును మరల కంక ములుగ విభజించి నలవాటు లేదు. ఇటీవలి పాశ్చాత్య నాటకములలోగూడ నీయధాతమునే యవలంబించి అం కము నంతను ఏకకంకముగ చేయుచున్నాడు. ఒక్కొక్క యంకమునందలి ఉపాంశములను సంపుటించుటలోగూడ కాళిదాసు చక్కని శిల్పమును బ్రకటించుచున్నాడు. దీనిని కూడ భుటనాదాకచక్యములో నొక భాగముగనే గ్రహింపవలసి యున్నది.

కాకుంకలమునందలి యంకములలో తెల్ల పీడి ఉత్తమమైనది అను ప్రశ్న రసజ్ఞులకు కలుగుట స్వభావికము. సంప్రదాయసిద్ధముగ చతుర్థాంకమున కుత్తమస్థానము లభించుచున్నది. కాని నిర్మాణశిల్పమును ఇట్టి చూచినచో మొదటియంకమును, సప్తమాంకమును దాని కన్న మిన్నలు. రససంభారమునందు మొదటియంకము కంటె నాడుగవయంకము ఎక్కుడు పోయిని గూర్చుననుట, నిర్వివాదమేగాని ఆర్యుష్టిలోగూడ సప్తమాంకమున కన్న కళాగాంధీర్యము నాడుగవ యంకమునకు లేదు. కాకుంకల మునందలి యంకములలో తెల్ల కిరీటధారణమున కర్ణ

మైనది సప్తమాంకమే యని నిశ్చయించుటకు విశేషము సంకలంపవలసిన ఇది యుండును.

నిర్దేశశీల్పమునందు తత్కర్తాంకము వెనుకబడుచున్న దనుటకు ముఖ్యహేతువు ఇందలి యుపాంశములు చక్కని సంఘటనము వందకున్నవి. శకుంతల తపోవనమునుండి వెంపు గైకొనుటయు, అనందర్పమునశకుంతలకు, కన్యూనికి, శకుంతల చెరిక తైలకును గలిగిన లలితవిషాదమును బ్రదర్శించుటయు ఈ యంశమునకు ముఖ్యవిశ్లేష మనుకొనుదు. ఈ సన్నివేశమును సావధానముగనే చిత్రించినారు గాని శకుంతలను వివాహమాది దుష్కర్మములు అమెను సగౌరవముగ తోడ్కొనివచ్చుటకయి పరివారమును బంపెద నని నమ్మించి యంతవరకు లేబడిన వ్రాయకుండుటయు, అమె తడేకరించానిమగ్గు యగుటయు, ఇంతలో దుర్వాసు దాశ్రమమునకు వచ్చి యామెవలన నర్కారమును గానక శపించుటయు, నటు లిది గ్రహించి యారని పాదములపై లది కోవకాంతికయ ప్రయత్నించుటయు. అరకు కావ నిష్క్రూరి చూర్ణ మువదేయించుటయు, కాళ్యపులు సురల అశ్రమమునకు వచ్చుటయు, అశరీరవాణీవలన ఇరగిన వృత్తాంత మంతయు తెలిసికొనుటయు, ఇంతలోనే శకుంతలను పరిక్షదకు బంపుటకు ప్రయత్నమును మాంగల్య నమాంబమును ఒకదానివెనుక నొకటిగ గుడిగ్రుచ్చుటలో కాళిదాసు కొందరవడినట్లు తోచుచున్నది. కన్యూడు శకుంతల వివాహమును గూర్చి తెలిసికొనుటకును, అమె సత్తగారి యింటకి బంపుటకును నడుమ కొంత యవకాళిను కావలసియున్నది. లేకున్న నాటకీయవిధ్రాంతి కృతార్థము కాకాలదు.

ఉపాంశములను సంధించుటలో మొదటి యంశమును, సప్తమాంకముమగూడ మిక్కిలి ప్రాథమికము. మొదటి యంశమును గై కొందము. ఇందు (౧) మృగానుసరణము, (౨) వైఖాన సాక్షిత్వాదము, (౩) వైఖానసాహ్వనము, (౪) అశ్రమ ప్రవేశము, (౫) పరోక్ష సందర్శనము, రాగోదయము, (౬) ప్రత్యక్షీకరణము, (౭) శకుంతలా శిష్య కథనము, (౮) కాత్కారిక వియోగము అను సుపాంశము లున్నవి. ఈ యంశము లన్నియు ఒకదానిలో నొకటి యతుకుపెట్టినట్లుగ లేకుండ వానికి సహజపరిణామమును గల్గించుటలో కవిదాతర్య మున్నది. రాజు, సారథి చేసిన వర్ణనములు, (రథజేగ వర్ణనము, హరిణ వర్ణనము) శేవలము వర్ణనా వ్యతివి నిగ్రహించుకొనలేక వ్రాసినవి కావు. వానివలన అశ్రమప్రవేశము యార్హస్యార్హ మని నిరూపిత మగుచున్నది. రాజు సారథిని రానిటుకుండ వెనుకనే నిలిపిపొమ్మను

చున్నాడు. కవి కథాకల్పనకు రాజును ఒంటరిగనే అశ్రమ ప్రవేశము చేయించవలసియున్నది. దీనికి సహజత్వమును ప్రతిపాదించుట యెట్లు + శకుంతలతో ప్రణయము సాగింపవలె నను నుద్దేశమే రాజునకు మొదటినుండియు నున్నదో ఏదో మిషమీద సారథిని వారిందినా దనిన సస్యాధావికముగ నుండదు. ఈ సన్నివేశమున నట్లు గాదే. శకుంతలను దర్శించువరకు గూడ ప్రణయ ముండువలసలేదు. దీనికి కవి " వినితవేషప్రవేశ్యాని తపోవనాని నామ " అను దుష్కర్మక వాక్యముతో దడువరికి సమాధానమిచ్చు చున్నాడు. ఇట్లే నటులు పలికిన " శే అపాం పరిత్రాతుః దుష్కర్మక ముక్రంద " అను వాక్యమును గైకొనుదు. ఇది నాటకీయ రత్న (Dramatic Irony) నిమిత్త ముద్దేశించబడిన వాక్యము. అయితే ఇచ్చట దుష్కర్మకుని గూర్చిన శ్రవణ శ్రవణముగ లేదని దడువరికి సందేహ ముదయించవచ్చును. దానికి కవి యిచ్చు సమాధాన మిది : " రాజరక్షితాని తపోవనాని నామ " దుష్కర్మకుడు రాజుని శకుంతలచెరిక తైలకు తెలియుటలో నాశ్చర్యము లేదుగదా! అందుచే నాతడు నమివమున నున్నా కవి తెలియకపోయినను పరిహాసము నిమిత్తము " దుష్కర్మకునితో పోయి మొరపెట్టుకో, తపోవనమును రక్షింపవలసిన భారము రాజుది గదా " యని పలికినాడు. ఈకథవడి వాక్యము సందర్భోచితముగ నుండుటయే కాక పరిహాసముయొక్క స్వార్థావికరణ సమర్థించునది కూడ అయియున్నది. ఇట్లు స్థూలదృష్టికి అస్వార్థావికరణములుగ గనవచ్చు సంకలంపము మాత్రముగ సమర్థించుకొనుదు ఒక తెరటమునుండి ఇంకొక తెరట ముదయించునట్లుగ కథాకల్పనము సాగించినాడు.

సప్తమాంకమును గై కొందము. ఇది మొదటినుండి చివరవరకు అద్భుతావహామయన ప్రతిభతో నిండియున్నది. అంశావతరణమున న్యర్థమునుండి బాహుకి దిగివచ్చుచున్న రాజును నిష్కరథముపై మాతలితో ప్రవేశ పెట్టినాడు. ఇక్కడ పైనుండి దిగివచ్చునపుడు భాగోక మెట్లు గనవచ్చునో చేసిన వర్ణనము మిక్కిలి ప్రశంసనీయును. మొదటి యంశములోని వర్ణనలవలె దీనికిని ఒక గొప్ప ప్రయోజన మేర్పడును. దుష్కర్మకుని శకుంతలతో సమావేశవడుటవలె నను నుద్దేశము చేపడవల యుండవచ్చును గాని శకుంతలా సమావేశము నిమిత్తము పోవుచున్నా నను స్పృహమాత్రము రాజునకు లేదు. ఆ స్పృహ లేదని నిరూపించుట శిష్యవర్ణనము ప్రయోజనకారి. అందుచేకనే " అనతిక్రమదేయాని శ్రేయాని " అనుటలో రాజునకు గోచరింపని యర్థ మొకటి ప్రేక్షకునకు గోచరించి నాటకీయ

రక్తిని పెంపొందించుచున్నది. ఈ యంశమునకెల్ల ప్రాణ వదము భరత దుష్టంక నమావేశము. ఇందరి వాక్యల్య రసమును లాపాంతరీకరణమున భవించుచు 'గెటి' కాండ విందినాడట! ఒకదాని వెనుక నొకటిగ భరతుడు తన కుమారుడే యనుటకు దుష్టంతునికి ప్రణల నిదర్శనములు లభించుటయును, లభించుచున్న నిదర్శనముల నన్నిటిని కాలని త్రోవవేయుటయు, తుదకు త్రోవవేయుటకు ఎంక మాత్రము వీలులేని ప్రమాణము లభించుటయు ప్రపంచించిన వ్యతిరేక దూడగ శబ్దమును, అనుమానమును గూడ నిరాకరించి ప్రత్యక్షమునే గాని ప్రమాణముగ సంగీకరింపని పత్యాన్వేష కుని మనస్థితి త్తిప్తికి వచ్చుచున్నది. ఇంతటి వైరగ్యము ఈ నాటకమున వైకము మరి యే నన్ని వేళమునను గానము ఇక్కడ నొక మానవస్వరూపహాస్యము గోచరించు చున్నది. మానవజీవితమున తప్పక కుట్రమే లభించు నను నాళతో నెదురుచూచుచున్నపుడు పొరమైన కష్టములు ప్రత్యక్షము లగుటయు, సర్వవివాహమైపోవుచున్న దను విస్వప్నహాతో నెదురుచూచుచున్నపుడు అభ్యుదయపరంపర తనంత తానుగ వచ్చి వరించుటయు ననుభవైకవేద్యము.

ఈ పట్టున దుష్టంతుని మనఃప్రవృత్తిని శ్రద్ధగ గమ వింపవలసియున్నది. రర్వవత్తి యగు శకుంకలను, వంశో ద్ధారకు డగు పుత్రుని అన్యాయముగ నిరాకరించిరినే యను పక్కాత్రాసములో నాకని మనస్సు నిమగ్నమైయున్నది. అందుచే 'నీరి రా మోకా లొట్టువాని' వరి శ్రేయఃప్రాప్తి సూచనలు గనవచ్చుచున్నను వానిని నిరాకరించుచున్నాడు. అయితే ఇంకొక వైచిత్ర్యముకూడ నున్నది. పైకి అట్టి సూచనలను నిరాకరించుచున్నాడే గాని ఆ మనస్సులోనే అంకర్యాగమునకు పోయినచో వానిని అంగీకరింపవలయు ననియే యున్నట్లు స్పష్టమగును. అయితే తీరా అంగీకరిం చిన తరువాత ఆకాటంగము నీర్పించునేమో యను భయముచే ప్రణల ప్రమాణము దొరకు వరకు మాత్రము అంగీకరింప కూడ దనుకొన్నాడు. మిక్కిలి కష్టదళలో నున్నవారికి అభ్యుదయ ప్రాప్తి సూచనలు గోచరించినపుడు ఇట్టి మనః స్థితి సహజ మనుట అనుభవైకవేద్యము. ఈ మనస్థితిని సోపానసరళిగ ప్రదర్శించిన కవిప్రతిభను గమనింతము:

"మనోరథాన్ని నాశంనే కిం బాహో స్పందనే వృథా
పూర్వావధీరితం శ్రేయో దుఃఖం హి పరివర్తతే."

అనునది ఈ మనఃస్థితికి మొదటి సోపానము. నిరాక రించిన పత్నియు, పుత్రుడును మరల తనకు లభించిన దాగుండు నని దుష్టంతున కున్నతనుటకు 'పూర్వావధీరితం

శ్రేయో' అను వాక్యము నిదర్శనము. అయితే 'దుఃఖం హి పరివర్తతే'-గాదమైన ఆపదలో నిమగ్నుడయిన అతనికి మనోరథము సరవేరుట అసంభవముని విస్వప్న హా యున్నది. అందుచే 'కిం బాహో' స్పందనే వృథా యని ప్రశ్నించు చున్నాడు. సర్వదమమని చూచిన వెనుక "కిం ను ఖలు లాలోప్యిగా దొరవభవ పుత్రే న్నిహ్యతి మే మనః" అని కలిగిన సందేహము రెండవ మెట్టు. సర్వదమమని పుత్రు నిగా సంగీకరింపుమని యంతరాత్మ ప్రోద్బలము చేయు చున్నదికాని లాహ్యోక్త్య నావరించిన విస్వప్న హా ననునదిచి "మాన మనవత్కవైవం వత్సరయతి" యని సమాధానము చెప్పుకొనుచున్నాడు. ఈసమాధానముకూడ సారవంతమైనదే యనుట కవిప్రతిభకు నిదర్శనము. కొనవరకు దుష్టంతుని మనస్సు రెండుకరిల పామువరి వెనుకకు ముందుకుకూడ నడచుచున్నది. ఇట్లు నడచుటకు అవకాశ మున్నదని విరూ పించుటలోనే కవియొక్క లోకజ్ఞత ప్రకాశించుచున్నది. మూడవ సోపానము బాలకుడు అరచేతిని దానినపుడు అందులో చక్రవర్తిలక్షణములు గోచరించుట. "కథం చక్ర వర్తిలక్షణమ ప్యనేన చార్వతే" అని దుష్టంతుడు ప్రశ్నించు కొనుచున్నాడు. తనకు చక్రవర్తి యుద్దయించుననికదా యుమల యాదేశము. అందుచే చక్రవర్తిలక్షణము యన్న యిబాంతుడు తన కుమారుడే అయియుండునని అంతరార్థ పోషించుచున్నది. అయినను దానిని నిరాకరించి ఆ దానిని "మహర్షిపుత్ర" అనియే సంబోధించుచున్నాడు. మహర్షి పుత్ర అనగానే. మొదటి యంశమున శకుంకల యుషిపుత్రి గాదని తెలిపినట్లే-యాకడు మహర్షిపుత్రుడు కాదని రావనీ వాక్యమువలన తెలిసినది.

"రాజా:—అకారనదృశం చేష్టికమేవాన్య కథయతి.
స్థానప్రత్యయాత్మ వయ మేవం తర్కితా."

అని చెప్పుచు బాంతుని స్పృశించినాడు, ఈ స్పృశ వలన తన దేహమునకు Electric Shock వచ్చి పట్టుగ ఒక మాతవామధనము గోచరమైనది. ఈస్పృశన ముమే తరువాతి సోపానము.

"అనేన కస్యాపి కులాంకురేణ
స్పృష్టవ్య గాత్రేషు ముఖం మమైవమ్
కాం విర్యవృణిం తస్య జనవ్య కుర్యాత్
యస్మాయ మంకా త్కృతిః ప్రదూషా"

అని యీ స్పృశనమునుగూర్చి అత్యంతమున నాలోచించుచుండగా "అశ్వర్య మాశ్చర్యమ్" అని రావణి యెకచింతి. "అన్య జాత్యై తవ సంబంధంపాదిన్యాకృతిరితి

విస్మయాన్ని" అని కావని నలుగురు తరువాతి సోపానము. అయితే ఆకారసాద్యమునుబట్టియే అనుమానమును స్థిర పరుచుకొనుట ప్రాజ్ఞులక్షణము కాదుగదా. అతడు పూట వంశజుడే యని తెలిసికొనుట తరుచుకొని పెట్టు. క్రమక్రమముగ బాలుకు గుఱికి బారెడు మెచ్చుకల్లుగ చేరుకొనుచున్నాడు. "అప్పురస్పంబించేన అన్య బాంన్య జనన్యర.... ప్రసూరా" అనునది యంకోక యాశాజననసోపానపు. ఈ యప్పురసభర్తనుగూర్చి "భర్తృచారవర్తికాగీతం" అను కావనిందావాక్యము మరియొక సోపానము. ఇన్ని ప్రబలమైన తార్కాణములు గోచరించుచున్నను ఇంకను బాహ్యత్యరే నాతడు "అన్యాయోఽన్యధారవ్యవహారః" అని పెనుదీయుచునేయున్నాడు. "కకుంతులబాంబం వశ్య" అని నపుడు 'సుక్రవా మేఘంబా' అనిపించుటలో కవి శబ్దశైల్యమైన నాధారవర్తికానుకాని ఇది తెచ్చిపెట్టినట్లు లేక నహాముగనే యున్నది. ఇక్కడితెనను రాజానంశయును నివృత్తికావలసి యున్నది. కాని "సంతిపున ర్నామరేయసాద్యక్యాని" అని సమాధానము చెప్పుకొనుటలో ఆతని చిన్నపా ఎంత గాఢమైనదో తెలియుచున్నది. ఇంతే కాదు, "వయం తత్త్వాన్వేషా న్మదుకర హతాః" అను వాక్యమువలన ప్రకటమగు నాతని స్వభావవైశిష్ట్యముకూడ నిరూపితమగుచున్నది. తుదకు రణేశరంభకవృత్తాంతమువలన ప్రత్యక్షప్రమాణము లభించినది. ఇది యామనఃస్థితినదర్శనమునకు అంతిపెట్టు. దీని నైనను రాజు కోపించక విడిచిపెట్టుట లేదు. "భవతిత్యాం కదాచి దస్యా ప్రత్యక్షీకృతా పిత్రియా" అని ప్రశ్నించి దానికికూడ సంకృతీకరమగు సమాధానము లభించిన మీదట "కిమిదాపిం పూర్ణమపి మనోరథం నాభినందామి" అని నిశ్చయాత్ముడగుచున్నాడు.

ఇట్లే అంగుళీయకమును కకుంతులకు ప్రదర్శించిన

విధానమునకూడ కవి చూపిన శిల్పము అనన్యసాధ్యము. ఈపట్టున సాధారణముగ నితరకవులయినదో తొందరపడి యుండురు. కకుంతులానువ్యంతుల పునర్వహానేకమునకు హద్దించి చదువరిపూర్వయ మన్యరాయత్తమై యుండుటలే "దాప్యం ప్రమృణ్య విగతామశయో భవామి" అని దువ్యంతుడు వరికినపుడుకూడ అంగుళీయకప్రదర్శనమునకు దీనిని కవి సాధనముగ నైకొనబోవుచున్నాడని యూహించ నేరడు. అందుచే "నామముద్రాం దృష్ట్వా" అనగానే మన స్సౌక్యసారిగ అదృశ్యకరపనిమగ్న మగును. ఇట్టి యద్భుతావహేలియైతేదనే కాకుంతులమునందలి వస్తువంతయు సంఘటితమైనది.

కాకుంతులము రసప్రధానమగు నాటకముగాని కథా ప్రధానమగు నాటకము గాదు. రసమునకు ఆధారభూతమగు కథనుమాత్రమే సూచనప్రధానముగ కాళిదాసు ప్రపంచింది నాడు. అనగా కథ రసమునకు పాత్రప్రాయమైనదనిచూట. కథను రసమునకు పాత్రప్రాయముగ చేయుటవలన కొన్ని యితరసంస్కృతనాటకములలోవలె ఇరువురు పాత్రలను ప్రవేశపెట్టి "కథ క్షతః" అనుచు వరోక్షకథనమును లేంచు కొనుచువచ్చుట ఇందు గనము. కాకుంతుల రంగదూమివయని కూడ జయశ్రీని వరించుట కిది యొక హేతువై యుండ వచ్చును.

ఏవేకానందుడు కాకుంతులమునుగూర్చి ముచ్చటించుచు "It is the Taj Mahal of Dramatic Art" (కాకుంతుల నాటకకళలో తాజ్ మహల్ వంటిది) అని ప్రశంసించెనట. అట్టి ప్రశంసకు లోకములోని ఉత్తమనాటకము లలో చొక్కటియైన ఈ మహాప్రబంధము ఎంతయు తగి యున్నదని దాని నిర్మాణశిల్పమును రెన్నగ ననునందించిన సహృదయులు తలయూపకబోరు.

స్వగతము

= శ్రీ చెరుకువల్లి జమదగ్ని శర్మ =

రామాగమనవార్త వినిన గుహుడు గంగాతీరములో : —

మనలుచు నొడ్డు తాఁకి వినుమానము దోఁపఁ జలింపకుండి వె
క్కనముగ లోతులక గదలి గట్టులు ద్రోసి జగమ్ము ముంపనో
బునబున పొంగిపొంగి నిడుపుందరగల్ నురుగుల్ ఘటింపఁగా
నిసుకపొరల్ పెకల్చికొని యే మిటు పొంగదు తల్లి యంతలోన.

అరరే! యవ్వడ ముంచివైచితివయో! యా తీర మీ తీర మే
ర్పరుపక రానియటుల్ క్షణమ్ము చనువోఁ బారమ్ములో నావ లం
గరుతోఁ జోవును సాగరమ్మునకు వెస్కంజోవు నాడివికల్
పరువెత్తం బనియేమి తల్లి! మది విప్లవరాదో నాముందటన్.

తరగల్ తగ్గి నురుంగు మానితివి మాతా! యంతలో నింత మా
ర్పరుచేరం గతమేమి? నీ మనసులో నానందమో దుఃఖమో
తఱుగంబాలని క్రోధమో యెదో యగాధంబై భవత్సర్వ ము
ద్ధరతం గంపిలఁజేయుచున్న నిటు నాతోఁజెప్ప కేలాగదో

చిలవలు పల్వలై యిచట చేరెను, తథ్యమొ కాదో, నీకునుం
దెలిసిన రామచంద్రుఁ డరుదెంచెడి వార్తలు? వృద్ధరాజ తాఁ
లిలిచి వచించె నంట యడవిం బడి పొమ్మని యెందు నుండునే
విలయము లిట్టి వింక! తెరవెంబడి నాటక మెంత యున్నదో!

ఆ రఘురామమూర్తి తనయంతటఁ దా నిటు వచ్చి దారిలోఁ
బూరము నిన్ను దాఁటుటకు ముందుగనే చిననాఁటి నెయ్యపుం
బూరము నన్ను దాఁటి మఱి ముందున కేగవలెం గదమ్మ! కా
నేరదు నాశరీరమున నిండిన ప్రాణము నిండుకొన్ననున్.

అగునగు రాముఁ డేమెఱుంగు నాతని సంగతి నే నెఱుంగుదుక
మిగిలి యెఱుంగుఁ దల్లి. అది నీవు నెఱుంగుదు కొంతకొంత విం

తగును తనంత తా నెఱుంగఁ దాఁకలిదప్పిక లట్టివాఁడు పో
వఁగవలెనంట నిన్న నిటు వచ్చిన జానకితోడఁ దమ్ముతోన్.

అమ్మయ్య నాన్న లేని బడువయ్యెనె రాముఁడు, వాని కేమి లో
కమ్మునఁ దక్కువయ్యెఁ, ద్రిజగమ్ములు వానిని కావో! కానలోఁ
ద్రిమ్మరఁ దండ్రియానఁబడి తెంపున వచ్చునట! గుహుండు పో
నిమ్మని యూరకుండునట! యెచ్చటిమాటలు నమ్ముబోకుమీ!

* * * *

వచ్చితివా ప్రభూ! వాత్సల్య మూని-వచ్చనాకుల మెత్త వలపు లియ్యవిగో
ఏమోయి లక్ష్మణా! యెందుండి రాక - ఆమాత్ర కరురంప ననువు కాలేదో!
రావోయి రఘురామ! రమ్ము నా రామ! - నీవిందుఁ గూర్చుండు నిలఁబోకు మింక
అడుగుదమ్ములు కంది యాయూనపడుచు - బడలికతోఁ దల్లి ప్రక్క నిల్చుండె.
స్త్రీకరింపుము రామ! చిటిరేగిపండ్లు - కైకొనుమీ పాలకాయలు సామి.
ఇప్పపూఁ జేనియ లివిగో నా సామి - దొప్పలలో నిండి తోణికినలాడు
లేయార మొవ్వు నొల్పించితెచ్చితిని - హాయిగా కడుచార నారగింపుండు.
గంగినోపులపాలు గైకోర రాజ! - గంగాఫలాల్ నీరు కైకోర సామి!
అమ్మరో నీకమ్మ! అటు చూచెదేల - కొమ్ము నీ చిత్తము కోరిన రీతి
రామన్న క్రొత్తయా లక్ష్మన్న క్రొత్త - నేమున్నె దాసుడకా నీకేమి జంకు!
దూరాలఁబడి వచ్చి దొరలు దస్సిరిరి - ఆతాలపై శ్రాంతి ననయింపుండు
అది యేమి రాఘవా! అపుడె లేచితివి - ఇది నా స్వరాజ్యమం చెఱుంగుముసామి!
నీ కాలు మ్రొక్కెద నియమింపు రాజ! - ఏకోన తెమ్మండు విప్పడె తెల్లు
అట విశ్రమించుచో నడుగులొత్తెదను - చిటితాళములు పూని చిందులాడెదను.
ఈనాఁడు పగ లెంత యెండకాసినదో - ఏనాఁడు లేచు తా నింతగా నినుఁడు
నాతండ్రి నీ విట్లు నవయావనము - నీతతోఁ దమ్ముతో సింహాసనమ్ము
త్యజియించి యడవుల కరుగుటల్ సూచి - నిజబుద్ధి నహియింప నేరఁదో యేమొ!
అవునోయి రామయ్య అది యేమి మాట - అవుగాదనక నీవు నాన పెంబడిని
కడువేగ వచ్చితిగా నంతనమ్ము - అడుగుదు చెప్పమీ అడవి యెక్కడిది.
ఇదిగాదో యీ ప్రాంత మెల్ల నారాజ్య - మిది నీది నీ వుండు మిందు నాసామి!
ఈచోటు శాంతత నీక్షింపు సామి - యేచోట చూచిన నింపైన నీడ
సుమనలమోదమ్ము చూపించుగాలి - విమలినానందమ్ము పెంపొందు వెలుంగు
కనుపండువలు చేయు కమలినీచయము - వివనిందు లొనరిందు విహగసంచయము

ఏది కావలె నింక నెయ్యదికొఁజిత - నీదాసుడ న్నన్న నియమింపు రాజ!
 చేతమ్ము పులింప నేవించుకొందు - నీతమ్మతో నిందె స్థిరముగా నుండు.
 తెలవాటకయె మున్న తెప్పవై నెక్కి - యల గాంగజలములో నలలపై నూఁగి
 ఫలపువ్వుములు గల్లు బహుళ వృక్షములు-గలచోట్ల విహరించి గడవంగవచ్చు
 అంత యువ్విల్లారి యాలకించెదవు - ఎంత నే పిప్పడే యేగంగవచ్చు
 నీతమ్మ! క్షణముండు సిద్ధమ్ము చేసి - యాతెప్పవై మిమ్ము నావలిదరికిఁ
 గొంపోయి చూపింతుఁ గోమలవాయు - కంపమానానూన క్రమవనాలు
 అంతలో నది యేమి యపుడె లేచితివి - యింత తొండట యేమి యివకులరాజ!
 అన్నట్లు మఱచితి నయ్య యీ నడుమ - నన్నేలుదొరలు మిన్నఁగ మాతినారు
 ఘనకార్యములు చేసి గడవ కెక్కితిరి - అనుమాన మవును మిమ్మంలలో నమ్మ
 నటులుండుఁ డొక కొంత యడుగుదమ్ములను-స్పటికమ్ముఁట్లు శుభ్రమ్ము చేయంగ
 వలె నట్లు గాకున్న పాషాణముట్లు - చెలువయై గూర్చుండు చిన్ని నా పడవ
 ముల్లోకముల పాపపుంధూళి కడుగు - కల్లోలవతి గంగఁ గన్నటి యడుగు
 దమ్ము లేవీ రామ దయతోడ నిమ్ము - దుమ్ము లేకుండంగఁ దుడువంగ నిమ్ము
 నదియొడ్డుదాఁక క్రొన్ననలు చల్లితిని - అదె దట్టముగఁ దామరాకు లుంచితిని
 మెలమెల్లగా రండు మేదినివిభులు - అల నానదాఁక మీ యడుగు దింపకయె
 చుక్కానివై పు గూర్చుండు లక్ష్మన్న! - అక్కడ బల్లపై నటు నిటు మీరు
 శ్రీరామచంద్ర! నా నీతమ్మతల్లి! - జోరుగా గడచేసి చురుకుగా పడవ
 వడిపింతు ననుఁ జూచి నవ్వకుఁడింక - నడుగుల కెఱిగితి నానతి యిందు.
 బాలనమీరవిలోల జలోర్మికపై నడయాడెడి కోలముపై
 జాలము నేయక చాల విలాసము సాగు మహానది వీధులలో
 రీలను యేలల నూఁగుచుఁ బోవుచు లేయెడలంటు విషాదములన్
 మేలములాడి నశింపఁగఁజేయుచు మెల్లగఁ లోవుద మద్దరికొ.

పాదబము*

= శ్రీ నేలటూరి వెంకటరమణయ్య =

‘పా

దబ’ శబ్దార్థవిచారము భారతిలోఁ గొంత వచియింపబడి. శ్రీ బులుసు వెంకట రమణయ్యగారు దీని యర్థమును వివరించి చెప్పఁచుచు, జ్యోతిర్మయము దీని విషయమై జరిగిన చర్చలను గ్రోడ్డి కరించి తెల్పియున్నారు. పాండురంగ మాహాత్మ్యము

* ఈశబ్దార్థవిచారమువందు శ్రీ దా. వే. రాఘవకగారును, శ్రీమం. హెచ్. శేషయ్యగారును చాల తోడ్పడిరి. వారికి నాకృత్యైకతాపూర్వకవందనముల వర్ణించుచున్నాఁడను.

+ “ఓగిరము, ఓయిరము, ఓరెము, ఓవిరము. వి (పం. ఆహారము, క. ఓగర) అన్నము, ఆహారము.” అని మూర్ఖురాయము. ఆహారశబ్దమునకు శబ్దకల్పద్రుమములో నిట్లు అర్థము చెప్పబడియున్నది: ౧. ద్రవ్యగలాభజరణం, రత్నర్యాణి, జగ్గి. ౨. భోజనం, ౩. జీవనం, ౪. శేషం, ౫. విఘ్నము, ౬. వ్యాధి, ఇత్యదుతా. ౭. జమనం, ౮. నిఘ్నము ఇతి రత్నకా. ౯. ప్రయోగసానం, ౧౦. భక్షణం, ౧౧. అశనం ఇతి రత్నమాల. ౧౨. అభ్యవహరం, ౧౩. స్వదనం, ౧౪. విగర ఇతి రాజనిఘంటు. లోఁగొను పదార్థము రెద్దియేనియును ఆహారమని చెప్పటకవకాశమున్నప్పు టికిని పైని తెప్పిన ౧౪ అర్థములలో నొక్కటియేనియు పానీయము కాకపోవుట గమనించదగిన విషయము. ఇందువల్లనే యాహారతద్యవమైన తెనుగు ‘ఓగిర’ శబ్దమునకు ‘అన్నము’అను నర్థము రూఢియైనది. విషయ మిట్లుండఁగా ‘ఓగిరములలో నొక్కటియగు పానీయవిశేషమని శ్రీ పిచ్చయ్యకాష్ఠ్రిగారు చెప్పి వారు. ఇది యుక్తమని తోచదు.

‘తిరిగిన వెనుక’ అనువానికి సర్కారులలో వాడుకలోనున్న భ్రష్టు రూపము ఇది.

నకుఁ దీక వ్రాయుచు కీ. శే. తెన్నకము శ్రీరంగా చాచ్యులవారు పాదబమునకు ‘అనురసములతోఁ గూడిన పదార్థము’లని యర్థము వివరించి వనియు, నీయర్థమే శబ్దరత్నాకరములో నీయఁబడెననియు, వాము క్రమాల్పదయందలి ‘నానావిధపాదబముల’ అను పద్యమునకు వ్యాఖ్యి వ్రాయుచు కీ. శే. వావిళ్ల రామస్వామికాష్ఠ్రిలవారును, నేడము వెంకటరాయకాష్ఠ్రిలవారును ‘గుము’ అని వ్రాసి వనియు, వారి యజ్ఞానమును జల్లడిసేయుటకు బద్ధకంఠులయిన శ్రీ దీపాల పిచ్చయ్యకాష్ఠ్రిగారు ‘ఓగిరములలో నొకటియగు పానీయవిశేషమని + లేక ‘యుపాహారము’ (టిఫిన్) అని అర్థం చేల్పారనియు, నేడము వారి ‘గుచివలెనే దీపాలవారి ‘టిఫిను’ గూడ జల్ల వనియు, వాస్తవముగ దాని యర్థము పులుసు (దప్పకము) అనియుఁ జేర్చివారు.

“పాదబం అంటే భోజనసమయంలో వడ్డించబడే ద్రవరూపవ్యంజనమనీ, అదే పులుసునీ, అది ఎంత మాత్రము ఉపాహారము (అల్పహారము) కాదనినీ, ఆకాలపువారు రెండుజాములు తిరిగేక (అపరాహ్నము)ంటే రెండుచూడు గంటలని నియమం లేదు) భోజనం చేసేవారనీ, పాధారణంగా వారిది ఒంటి పూట భోజనమే అనీ గ్రహించవలసివున్నది.”

తరువాత శ్రీ దా. విలుజూరు వారాయణరావుగారు శబ్దకాష్ఠ్రిశీత్యా వర్ణించి సంస్కృత ‘పాదబము’ ప్రాకృతమున ‘భావభ, భాండవ’ములుగ మారివ దనియు, నది కన్నడమున ‘కడబు’గను, తెనుగున ‘కుడుము’గను రూపాంతరము వందిన దనియు, కావున ‘పాదబ’మన ‘కుడు’ మని యర్థము చెప్పువలయునని యు, సందర్భానుసారము ‘ఉండ్రాయి’యని యర్థము జెప్పకొన వచ్చుననియు కానించినారు.

మొదట ఆముక్తవాక్యభాగకారుల 'రుచి'ని గురించి యొక మాట చెప్పవలసియున్నది. సాడల మను మాటకు 'ఆటలు రసముల పచ్చేళ్ళవలెమువలలె' తేయబడిన 'పచ్చాల్లివేమ'మని వీ రెఱుంగుదురు. పదస్వరూపమే ఈయర్థమును చెలియఁ జేయుచున్నది. భోజనసందర్భమున వీ మాటకు వీరు పచ్చెపము లని యర్థము చెప్పట యుద్దిష్టమని తలఁచి 'రస'మన 'రుచి'యగుటచే 'రుచులు' అని టీక వ్రాసిరి. మఱియు వీ రీసందర్భమున మాతనహర్షమును క్రొక్కలేదు. ప్రాచీనవ్యాఖ్యాతలను, టీకాకారుల ననుసరించియే వీ రిట్లు వ్రాసిరి. నానావిధసాడలము లకు నానావిధటిఫీసులు, నానావిధపులుసు (దప్పళము) లను వర్ణముకంటె నానావిధరచులు జౌచిత్యమునఁ దీసిపోదని మఱియాభిప్రాయము. సందర్భమునకు సరియైన యర్థమును వివరించి, వీరు వ్యాఖ్యాతల ధర్మమును పెర జేయుకొనిరి. కావున వీరి వ్యాఖ్యానముల యందు లోప మున్నదని చెప్పట తగదు. లోపమే యనుకొనినను దీని చెప్పఁదగినది కాదు.

సాడల, సాడవశబ్దములు భిన్నములా?

సాడల-సాడవశబ్దములు భిన్నములా? భిన్నము లనియే మన పండితులలోఁ గొందఱి యభిప్రాయము. శబ్దరత్నాకరకారులు 'సాడల', 'సాడవ' శబ్దములను బ్రత్యేకములుగ గ్రహించి, యందు మొదటిదానికి 'మధురాదినమ' అనియు, రెండవదానికి 'ఆటలస్వరములు గల రాగము'అనియు వర్ణము చెప్పిరి. శ్రీ బాలుగు వేంకటరమణయ్యగారికిఁగూడ ఇట్టి యభిప్రాయమే కలదని తోచుచున్నది. "సంస్కృత నిఘంటువుల్లో సాడలం లేదుగాని 'సాడవం' అనే పదం కనబడుతుంది. అదివొకరాగం ; ఆరు స్వరాలతో కూడినది. శ్రీ అక్రేగారు తమ 'సంస్కృతాంగ్లనిఘంటువు'లో, సాడవ— (In Music) A Raga in which six of the seven primary svaras are used. సాడవఃపంచభిః ప్రోక్షాస్వరైః సచ్చిదుసాడవః అని వివరించారు" అని వ్రాసివారు.

కొని సంస్కృతనిఘంటువులను బట్టెగా పరిశీలించి చూచినచో 'సాడల' 'సాడవ'శబ్దములు

భిన్నములు గావనియు, వ, బల యభేదమునలనఁజూడ మన రూపభేదము లనియుఁ చెలియగలదు. సాడల (సాడవ) శబ్దము సూదశాస్త్రపరిభాషకుఁ జెందినది; వంటయంటఁబుట్టినది; అదట మెప్పువడపి గావమందిరముజేరి రాగముగ మారినిది. అనఁగా సూదశాస్త్రపారిభాషికపదములం దనేకములఁ బోలి సాడల (సాడవ) శబ్దము సంగీతశాస్త్రముచే స్వీకరింపఁబడినది. సంగీత శాస్త్రమున కనుగుణ్యమగునీదిని దీనికిఁ దచ్చాస్త్రకారులచే నొక క్రొత్త యర్థము గల్పింపఁబడినది. ప్రాంతమాటకే ప్రకరణభేదముచేఁ క్రొత్తయర్థము గల్పింపఁబడెను. ఇంతయే.

సాడల మన నేమి ?

సాడల (ర) మననేమి? ఈశబ్దమునకు 'పట్టుతా' అపకృతపదము. పదపాఠ వికారః సాడపః' అని యొక మిత్రు లుత్పత్తిచెప్పి 'సాడపః'లోని కడపటి వర్ణము ఉచ్చారణయందు సాడపః (బ) అయి వని వివరించినారు. ఇది యెట్లున్నను, అటుద్రవపదార్థము లను కూర్చి చేసిన పదార్థము 'సాడవ'మనట నిశ్చయము. శబ్దనయనార్థమునుబట్టి 'సాడలము' ద్రవ పదార్థసమైకమని తెలియజచ్చుచున్నను అభినవాంధ్రవాల్మీకులు దమ రామాయణము సుందరకాండ ౬౬-వ పుటయొక్క అధోష్టాపికయందు "సాడలము లనఁగా శేక్తరాదినస్తువులలోఁ జేసిన భక్త్యువిశేషము లని యర్థము" అని వివరించియున్నారు. ఈవివరణము వీరిది కాదు. ఇది రామాయణవ్యాఖ్యాతయగు గోవిందరాజుగారి వాక్యముల సంగ్రహము. కొని సాడవము భక్త్యుమని చెప్పటకు లెగిన యాధార మెద్దియనఁ గావరాదు.

సాడవ మన దప్పళమా?

శ్రీ బాలుగు వేంకటరమణయ్యగారు సాడవ మనఁగా 'పులుసు', అనఁగా దప్పళమని గుర్తించినారు.

"విశే సాడలాన్ని ఒక ద్రవస్థంబైన మనుకోవడమేనా, లేక ఏదన్నా చేయడా అని ప్రశ్నించుకోవాలి.

“లేకపోవడమేమి? ఉంది.

“ఆసంగతిని ఆదికవి వాల్మీకి రామాయణంలో వివరించాడు. చిత్తగించండి.

తథాస్తులవతో త్రంతై.

వివిధైః రాగహడతైః (సుందరకాండ, ౧౧-౧౫)

“రాగహడతాలు రెండూ ఉత్పాప్తులునుటతో కూడినవనినీ, అవి రకరకా లున్నాయనీ ఆదికవి యభిప్రాయం. రాగం అంటే రసం, లేక చారు. హడల మంటే పులుసు. పలుచగా వుండేది రాగము; చిక్కగా వుండేది హడలము.

“ఇక పులుసుకు హడల మనే కేరు ఎంతవరకు తగివుంటో గమనిద్దాం... పులుసు ఆరురసాలతో కూడినది కాబట్టే ‘హడల’మైనది.

“పులుసులో బెల్లం వేస్తారు. ఉత్పా చింత పందూ విధిగా వుండాలి. తాలింపులో మిరప కాయలూ, ఆవాలూ యిత్యాదులు పడతాయి. ఇంకా చక్కకాల రుచుల కాయగురలు పడతాయి.

ఏతావతా పులుసు మద్రపసంయక్త మైనదని అనడానికి ఎవ్వరికీ అర్థమౌతరం వుండకూడదు.”

అని శాసించినారు. పులుసుమీదఁ గల యభి వావాతిశయముచే నీ రింత నిర్దాక్షిణ్యముగ శాసించినను అభిప్రాయ భేదమున కెడమ లేకపోలేదు. రామా యణములోనుంచి నీ రుచాహరించిన ‘తథాస్తులవతో త్రంతై’ అను శ్లోకమునందలి హడలవర్ణమునకు అంగ్రా నుపాద్యులుగాని, సంస్కృతవాగ్విఖ్యాతలుగాని నీరు చెప్పనట్లు పులుసుని యర్థము చెప్పలేదు. గోపి వాళము చెంకయ్యగారు “కర్కరాక్షీద్రద్రాక్షదాడి మమధురద్రవ్యవికారవిరళరసంబులఁ బత్సాంద్రరసం బుల”ననియు, నభినవాంధ్రవాల్మీకులు

“కర్కరయు ద్రాక్ష మొదలగు సరసవస్తు పులుసు బులుసును లవణాదిలీతవస్తు పులుసు తేర్చిన హడలములను వివిధ భక్ష్యములఁ గాంచె నాతఁ డవ్విసంధూమి” యనియు ‘రాగహడలముల’ నాంధ్రీకరించి

యున్నారు. వీరి యాంధ్రీకరణము గోవిందరాజాదుల వ్యాఖ్యానములపై నాధారపడియున్నది.

గోవిందరాజు:- “తథేత్యాది. ఆస్తులవతో త్రంతై. ఆస్తుప్రధానైః లవణప్రధానైశ్చ. రాగహడతైః రాగ యుతైః హడతైః. రాగః త్వేతమకాపః, “రాగ స్పిష్టా థకాశ్చే ష్టేయః” ఇతి సూత్రాన్త్రుప్తం. హడవః మద్ర పసంయోగకృతా భక్ష్యవిశేషాః. ప్రదీపే త్వన్యథో క్తమ్—

నీతామధ్యాదిమధురా
ద్రాక్షదాడిమతో రసః
విరలశ్చే త్కృతో రాగ
సాష్టాగ్శ్చేత్ హడవః స్వృతః.”

పులుసును ఉప్పును ప్రధానముగఁ గలిదియును, తెల్ల ఆవాలతోఁ గూడినదియును ఆకురసముల సం యోగమువలనఁ దయ్యదునీయఁబడినది ‘హడల’ మను భక్ష్యవిశేషమని గోవిందరాజా వివరించి, ‘ప్రదీప’ మను గ్రంథమున చక్కెర తేనె మొదలయిన మధుర ద్రవ్య ములతోఁ గూడిన ద్రాక్షదాడిమఫలముల రసము లేబగఁజేయఁబడిన రాగ మనియు, చిక్కఁగఁ జేయఁ బడిన హడల మనియు వివరణ మనన్యథా నీయఁబడి యున్న దని తెలిపినాడు.

మహేశ్వరతీర్థులు రాగహడలములకు ఈక్రింది తెలుఁగున వ్యాఖ్యానము వ్రాసినారు.

“రాగహడతైః శీకరా మద్ర ద్రాక్షదాడిమ మధుర ద్రవ్యాణాం వికారాః విరలరసాః రాగాః, తవీవ వస్త్రగలితాః సాష్టాగైః హడవాః. తేదు క్తమ్—

నీరమధ్యాదిమధురా
రాగాస్తే స్వచ్ఛతాంగతాః
తే సాష్టాగైః హడవా లేహ్య
స్తే వస్త్రగలితా ఇతి.
నీతామధ్యాదిమధురా..... ఇత్యాది.”

చక్కెర తేనె ద్రాక్ష దాడిమల రసము మొదలగు మధుర ద్రవ్యములచేఁ జేయఁబడిన రసము లేబయై నది రాగము. ఈద్రవ్యములచేఁ జేయఁబడిన ‘రసము

వస్త్రగతిమునేయఁబడి చిక్కనిది లేవ్యయావమైనది
హేడవము.

మంత్రతసంహితయందును రాగ హేడతములు
చేర్చి నఁబడియున్నవి. మొదటిభాగమున కడ-వ
అధ్యాయమున కృతాన్నవ్యయందు రెండుతావుల
వివి ప్రస్తావన కలదు.

- (౧) క్షేయః పథ్యతేమకృపీ
ముద్గయూషకృతాకృతిః. 388
పశు గాడిమమృద్యీకా
యుక్తపాత్య ద్రాగహేడవః
గుచిశ్చ లఘుపాకశ్చ
దోహతా మచిగోధకృత్. 389

ఇందు గాడిమమృద్యీకరసయ్యుక్తమైన ముద్గ
యూషమునకు (అవఁగా పెసరగంకి) రాగహేడవి
మని చేరెనట్లు చెప్పియున్నది.

- (2) లఘువో బృంహతా పృహత్య
పృహత్య లోచనదీపనాః
శృష్టామూర్చాః శ్రేయశ్చరీః
శ్రేయస్మా రాగహేడవాః.
రాగహేడవములకు వ్యాఖ్యాత ఇట్లు వివరము
త్రావీయున్నాడు.
“రాగహేడవగుణ మాహ లఘవ ఇత్యాది.
తత్ర రాగః.
పితారుచకపిన్ధూశ్చై
సమృత్తమృషయావక్షః
బమ్మూళులరపై దుర్బలై
రాగో రాజికయాకృతిః. 393
హేడవాః పునఃసాధురాష్టులవః సంయోగజాః
నానావిధాః”

ఇచట చెక్కిర, నిమ్మపండ్లరసము, రాతియుష్మ,
చింతేపండు, పెద్దఱిఁదురసము, నేరేకుపండ్ల రసము,
తెల్లటివాలు మొదలగువానితో దయారుచేయఁబడిన
దానికి రాగమనియు, దీనికి యుష్మ తీపు పులుసులఁ
గలిపిన హేడబ మనియు పేరని చెప్పియున్నది. ఓమధీ

లోకమును నొక ప్రాచీనసంస్కృత కన్నడ విఘంటువు
నందు హేడవ మన నొక యాషధమని యున్నది.

నాట్యశాస్త్రమునందు విభావానుభావ వ్యభి
చారి సంయోగమువలన రసనిష్పత్తి యుట్లు కలుగునో
వివరించుచుఁ దత్సంబద్ధమున ‘హేడవము’ పేయు విధ
మును గొంత చెప్పియున్నాడు.

“తత్ర విభావానుభావవ్యభిచారిసంయోగా
ద్రవనిష్పత్తిః. కోద్యుష్టైః? అత్రాహ—యథాహి
నానావ్యజ్ఞనాపథి ద్రవ్యసంయోగాద్రవనిష్పత్తిభేద
వతి. యథాహి నుదాదిగీద్రావైశ్చ వ్యజ్ఞనాపథిభిశ్చ
హేడవాదయోరసా వికలతాతై తథా నానాభావోప
గతా అపి స్థాయివో భావా రసత్వ మాత్మకస్తీతి.”

దీనిపై వ్యాఖ్య :—
“తత్ర తాకికోఽయ మగోఽనద్యుష్టైః మద్ర
రేణ పృతయజ్ఞుహ భవే తిత్వాకయే వాహ. ద్యుష్టైః
బహూహం సంయోగా దప్రావోఽరసదత్తేద్యహవ్య
క్యద్యుష్ట ఇత్యేభః. అత్ర ప్రశ్నే భాష్యేణ ప్రదీపనచ
మాహ యథేత్యాది నాత్మకస్తీతిశ్చేన. వ్యజ్ఞన ముపస్తీ
చపద్రవ్యమ్. తచ్చ నానా తిక్త మధురచుక్రాదిభేదా
దధికాష్టాకాని; ఓమధయ శ్చిచ్ఛాగోమూమదలపాతీద్రా
వయః ; ద్రవ్యం నుదాది. ఏహం పాక శ్రమేణ సమ్య
గ్యజ్ఞనవారూపా కుక్కులపమృద్యా ర్సేయో
గాత్ హేడవాదయ ఇతి. లోకప్రసిద్ధేభ్యః పరస్పర
విచిత్రోఽయ మధుర తిక్తామ్ల లవణ కటు కహయేభ్యో
మిత్రేభ్యశ్చ విలక్షణః హేడవ శబ్దవాచ్యః. తత్ప్రధా
నా బహుతరా రసవయోగ్యాక్రియం తే. తత్రైవ నానా
భూతై విభావాదిభి రుపసమీపం ప్రత్యక్షకల్పతాం
గతా లోకాపేక్షయా యే స్థాయివో భావాస్తే రస
మానత్రైకీకనం రసత్వం తత్ర ప్రతిపద్యతే.

ఏతదుక్తం భవతి. పాకయావయా సమ్యగ్యజ్ఞన
యా తావ ద్దేశాకో రసో జాయతే తత్రైవ ప్రధావత్వేన
జలస్య రసాభి వ్యజ్ఞాక మితి వ్యజ్ఞానం విభావ స్థానీయం
చిచ్ఛా పాతీద్రా ద్యనుభావస్థాయిమ్. ద్రవ్యాణితు
నుదాది తీడియ చుక్రాదిరస విలక్షణ మధురాదియోగా
ద్యవ్యభిచారికల్పం స్యాత్మని తదుపజీవనేనచ పరత్ర

స్వరస సంక్రమణయూ వైదిత్యాధాయకత్వతో. ఆత్రేయ స్థాయికల్ప ప్రవిశ్రాంతాసమయభావరస విశేష విభావకల్ప వ్యజ్ఞన జనితో మత్తవ్యం. సహితాకేకం. అయిదు భుజీలక నికేత్యం ప్రదివదాం కనవియో భవతి లేనాన్న సేర్వ త్యధాహాగో వయక్తం. యథాహి దాప్త్యోక నికనులే స్థాయిగ్రహణం శిల్పకల్పమితి శ్రేయమేవో పాత్రం తథా పృష్టావైది శ్రేయస్యోపాదానం యుక్తమ్."

ఇందుకల్ల నానావిధవ్యంజనావధి ద్రవ్యసంయోగమువలన నీనికం బి భిన్నమైన హాదవాదరసములు నిర్భయించేయిండునని లేలుచున్నది. మతీయు వ్యంజనము లవఁగా (ఒకపదార్థముతో) నూడ చేర్చఁబడు వస్తువులనియు, నవి నానావిధమైన చేదు తీపు పులుసు మున్నగు భిన్నగులు గల ముగ్ధ కలి మొదలగునవి యనియు, నోషధులన చింతింపఁడు గోమయరస పగుపు మున్నగునవి యనియు, ద్రవ్యము లన లేల్లము మొదలగునవి యనియు, వీయోషధివ్యంజనద్రవ్యములు పోక తాస్త్రివిశారదుఁడగు వంటవానిచే చక్కఁగ సమ కూర్చఁబడుటచే హాదవాదులు తెయారగుచున్నవనియు, నందు బలాంశమే ప్రధానమనియు, గొందఱి మతానుసార మిది యన్నముతోఁగూడ భోజ్యమైనను, హాదవము వన్నముతో నెట్టిసంబంధము లేక స్వతంత్రముగనే నేదిం దవలయుననియు వ్యక్తమగుచున్నది.

వైదికవివేచన యంతముల నన్నిటిని ఆవగాహనము లేనికొని యోచించియాచఁగా హాదవస్వరూపమును గూర్చియు, దానిసేయుటయందు వినియోగించు వస్తువులనుగూర్చియు వర్ణిప్రాణభేద ముండునట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. హాదవము లొక్కవిధమైనవి కావు; నానావిధములైన వగుటచే వివిధమైన హాదవములను విధముసేయుటయందు వాడఁబడు పదార్థములన్నియు నొక్కవిధమున నుండక భేదమైయుండుట సహజము. వైద్యానవచ్చెడి యభిప్రాయభేదమున కిది యొకకారణము గావచ్చును; కాని ప్రాచీను లెవ్వఱును శ్రీ దీపాలపిచ్చయ్యకాస్తు)లవారివలె వది 'టిఫి'ననియు, వారి ప్రియమిత్రులగు శ్రీ బలుసు వెంకటరమణయ్యగారివలె 'పులుస'నియు, శ్రీ డా. విలుకూరి వారాయణరావువంతులవారివలె 'కుడుము' లేక 'ఉండ్రాయి' యనియు వర్ణము చెప్పలేదు. గోవిందరాజొక్కఁడు దక్క- ఇది భిక్ష్యమని చెప్పినవా చెవ్వయను లేదు. లేవ్యమని కొందఱు నిర్ణయించిరి. కాని సర్వపామాన్యముగ నందఱును దీనిని పానీయముగనే గ్రహించిరి.

'హాదవము'వంటి సంస్కృతపదముల కర్థవిన్యాయము నేయవలసినప్పుడు కేవలము తెనుగుప్రబంధములలోని ప్రయోగములపై మాధారపడక, సంస్కృత గ్రంథములమూలముననే వాని యర్థమును నిశ్చింపఁగడఁగుట యుక్తము.

త త్వ మ సి

= శ్రీ శ్రీరంగం! నారాయణబాబు =

ఎవరా అరసు?
చంద్రునిలో మచ్చను
మందులా నాకేసివ
మహానుభావుడు!
చలించే చుక్కల
చూపులతో తన
చూపులు కలిపి
తారల చలనాన్నే
బంధించిన
హృదయబంధపుడు!
నా శరీరంలో
నెత్తుటి బంధాకవనాన్ని
గాత్ర కడిపి
పాటలు పాడించిన
పరంజ్యోతి!
నాకలల ఆసీలు
మెట్టుదగ్గర
కైఫీయత్ చెల్లించి
హృదయహాజారానికి
వజ్రవైభూర్యాల
జాలకాలు నిర్మించి
వాటికి సేద్యగాని
చెమటతో ముత్యాల
తోరణా లల్లి
నా నరాల తీగల
నరాల పాటలు పాడ
హృదయగర్భాలయంలో
కంచుగంట మ్రోగించి

నావెన్నమకనే
శివధనుస్సుగా విరిస్తే
కుండలిలో అవ్యక్తం
జగమంతా నిండితే
సముద్రమే నండీపవర్వతమైంది.
ఘటమంటూ
లేకుండానే
గట్లు దాటిన ఆత్మ
సూర్యభగవానుడు
తన కిరణాల బంగారు
సూదుల ఆకాశం జోలిలో వేసి
వరుడై నల్లబడి
అమ్మదానికి వస్తే
చెన్నపెట్టువాడవదిన
జగమంతా కమ్మరిపిథి
అని చెప్పింది.
నీవే హంసవైతే
నల్లగా ఉన్నా వేమన్నా
పిచ్చివాడా, తెలియదా!
దీని తత్వం మని!
గరళకంఠుడు నిద్రపోతే
గళమే నల్లకలువకాడని
కొరికా అంచేరి.
అయితే ఎప్పుడు
చెల్లబడతా వన్నా.
ఎప్పుడు యీవిశ్వమానవ
సహస్రారం అర్పిస్తే
అప్పుడు అంది!

యులు ప్రభువు లగుటయు, మహమ్మదీయతకులు వారికి లోబడిన ప్రజ లగుటయు సంభవించును. తక్కిన రాష్ట్రములలోని మహమ్మదీయుల స్థితి ఎట్టిదైనను ఈ రాజ్యములలో మాత్రము హిందువుల పరిపాలనగ్రంథ మహమ్మదీయు లందుట అను ప్రమాదము తప్పి పోవును. ఈతీర్మానములో లీనసభవారు కోరివది పరిపూర్ణస్వాతంత్ర్యము. అవగా ఈ రాజ్యముల రక్షణ, విదేశములలోటి వ్యవహారములు, సుంక ములు, రాకపోకలు, చెలామణి మొదలైన వివిధవిషయములను నిర్ణయించు అధికారము ఈ రాజ్యములలోని మహమ్మదీయులదే. (పాకిస్థాన్ అనే చేరు లాహోరుతీర్మానమందు లేకున్నను, ఈ రెండు రాజ్యములకు పాకిస్థాన్ అనే చేరవి లీనవారు, లీన వాయకులు వ్యాఖ్యానముచేసియున్నారు.) (౨) ఇట్లేర్పడ్డ పాకిస్థానంలో మహమ్మదీయులుకాని హిందువులు, శిక్కులు, క్రైస్తవులు మొదలగు ప్రజల గతి వినుటి అన్నదానికి లాహోరుతీర్మానంలో సమాధానం ఉన్నది. మహమ్మదీయతకులను అల్పసంఖ్యాకులహక్కులను కాపాడుటకు కావలసిన రక్షణ లన్నిటిని పాకిస్థానరాజ్యాంగవిధానంలో చేర్చడం జరుగుతుంది. గనుక ఏలాటి భయం లేకుండా వారు పాకిస్థానంలో మహమ్మదీయులలోపాలు పొనులగు సుంక వచ్చును.

ఈ రెండు సూచనల ఫలితం భరతఖండం రాజకీయంగా రెండురాజ్యాలుగా పంపికంకావడమే. ఒక రాజ్యం హిందూస్థానం; మరొక రాజ్యం పాకిస్థానం. ఇవి రాజ్యాలుగా ఉండేవికాని రాష్ట్రాలుగాఉండవు. రాజ్యానికి రాష్ట్రానికి గల భేదాన్ని ఈసంవత్సరంలో మనం మరచకూడదు. కొన్ని అధికారాలను మాత్రం అనుభవించే ప్రదేశం రాష్ట్రం; సమస్తఅధికారాలను అనుభవించేది రాజ్యం. రాష్ట్రాలంటే కొన్నివిషయాలలో ఒక కేంద్రప్రభుత్వానికి లోబడ్డప్రదేశాలు; రాజ్యం అంటే బాహ్యమైన ఏలాటి కేంద్రప్రభుత్వానికి లోబడని ప్రదేశం—సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యం కల ప్రదేశం అన్నమాట.

దేశాన్ని ఈమార్పుగా విభజించడమేహిందూ

మహమ్మదీయసమస్య పరిష్కారంకావడానికి మార్గం అని లీనమహాసభవారు, తీర్మానాదు లీర్మానించడంలో వారి అభిప్రాయం, వారివాదం ఏలాటివో కాంతే తెలుసుకోవలసిఉంది. (౧) బ్రిటిషువారి అధికారం తొలగిపోయినవిషయ ప్రాంతంత్వభరతఖండంలోఏర్పడే ప్రభుత్వం ప్రజాప్రభుత్వం. బ్రిటిషువారు రాకపూర్వం దేశాన్ని పాలిస్తున్న మొగలాయిచక్రవర్తులుగాని, మహమ్మదీయులు రాకపూర్వం దేశాన్ని పాలిస్తున్న హిందూచక్రవర్తులుగాని పునఃస్థాపితం కావడం సాధ్యంకాని పని. ప్రజాప్రభుత్వవిధానమే ఈకాటానికి అనుగుణమైన విధానం. కాని భరతఖండంలోని ౩౯ కోట్ల ప్రజలలో మహమ్మదీయుల సంఖ్య ౯ కోట్లమాత్రమే. ౨౬ కోట్ల హిందువులున్నారు. ఈపరిస్థితులలోప్రజాప్రభుత్వం అంటే అధికసంఖ్యాకులయిన హిందువుల ప్రభుత్వంగానే ఉండడం తప్పదు. దేశాని కంతా ఏర్పడ్డ కేంద్రప్రభుత్వంలోని కావనసభలలోను, మంత్రివర్గాలలోను, వ్యాయస్థానాలలోను, ఉద్యోగాలలోను, రక్షణబలాలలోను హిందువులే ఎక్కువగాఉండెదరు. వారి మాటయే సాగును. వారికి లేల ఒగ్గి మహమ్మదీయులు ప్రవర్తించవలసిఉంటుంది. బ్రిటిషువారి అధికారం తొలగిపోవుటవలన హిందువులకుమాత్రమే స్వరాజ్యం రాగలదుగాని మహమ్మదీయులకు పరాధీనత తప్పదు. బ్రిటిషువారి అధీనానికి బదులు హిందువుల ఆధీనం ఏర్పడుతుంది. (౨) హిందువులకు లోబడి మహమ్మదీయులు ఉండడం వడ్డకరం కావడమే కాక వారి గౌరవానికి, ప్రతిష్ఠకు భంగం. హిందువులకు, మహమ్మదీయులకు విరక్తాలాననంధి బద్ధతరంఉన్నది. అధికారం అంతా తమ పొన్నగితం కాగానే హిందువులు ఆ అధికారాన్ని మహమ్మదీయులను బాధించుటకును, వారికి వడ్డము కలుగజేయుటకును, వారి మతము, వేషము, భాష, విజ్ఞానము మొదలగువాటిని నిరోధించుటకును ఉపయోగించెదరు. (౩) ఇదిగాక మహమ్మదీయులు ఒక ప్రత్యేకజాతికి (Nation: నేషన్) చెందినవారు. వారికి హిందువులకు ఏవిషయంలోనూ ఏలాటి సమావేశకాటన లేవు. మతమును బట్టికాకుండా ఆచారాలు, ఆహారం, వేషం, విజ్ఞానం మొదలయిన ప్రతిఅంశంలోనూ వారు భిన్నులు.

హిందూమహమ్మదీయ సమస్య

గాంధీజిన్నాగర్ల సంభాషణలు

= శ్రీ మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్య =

వరాహహరిలో ఉన్న మన జోన్నా స్వాధీనం చేసుకొని, స్వరాజ్యం స్థాపించుకొనుటకై పలుకై సంపత్సేనములనుండి మనము చేయుచున్న ప్రయత్నములు, ల్యాగములు ఇప్పటికికూడ ఫలము కాకుండుటకు గల కారణములలో హిందూమహమ్మదీయసమస్య పరిష్కారముకాకపోవుట ప్రబలమైనదిగ నున్నది. దీనిమూలన స్వరాజ్యసమరమును సాగించు భారము చాలవరకు ఒక హిందువులపైనే పడుతున్నది. మహమ్మదీయులకుూడ వారితో కలిసి బ్రిటిషువారిపై ఒత్తిడి కలిగించినయెడల స్వరాజ్యసంపాదనము ముఖ్యము కాగలదు. ఈ ప్రఖ్యతను కుదుర్చు ఉద్దేశముతోడను, ఇంతకాలమునుండి పరిష్కారముకాని హిందూమహమ్మదీయసమస్యను పరిష్కరించుటకును గాంధీ జిన్నా గార్లు ఈమధ్యన కలుసుకొని దీర్ఘచర్చలనేకములు చేసి కుదకు ఏలాటి రాజీకి రాలేక పోవడం చాలా విచారకరమైన విషయము. పరిష్కరికి రాజీ కుదరకపోవడానికి కారణమైన ప్రధాన అభిప్రాయభేదాలను తెలుసుకొనుట ప్రజలందరికీ కర్తవ్యము.

హిందూమహమ్మదీయసమస్యయొక్క స్వరూప మేనో అందరికీ తెలిపిన విషయమే. బ్రిటిషువారి అధికారం తొలగి, భరతఖండం అంతా భారతీయుల పాలనలోకి వచ్చినప్పుడు హిందువులు, మహమ్మదీయులు కలిసి స్వతంత్రభరతఖండమందు పౌరులుగ నుండుట సాధ్యమా అనేదే ఈసమస్య. ఏదెనిమిది సంవత్సరాలను పూర్వము ఈసమస్య లేనేలేదు. ఇందులో సాధ్యముకాని దేమియు లేదు; సరియైన రాజ్యాంగ విధానము చేర్చరది మహమ్మదీయుల హక్కులను రక్షించుటకు కావలసిన ఏర్పాటుల నన్నిటిని అవిధాన

ములో సమకూర్చినయెడల ఇది సాధ్యమగు పనియే అని హిందువులతోపాటు మహమ్మదీయులకూడ అభిప్రాయపడియుండిరి. కాని ౧౯౩౭ లెక్కాత, కాంగ్రెసుప్రభుత్వము ఏడురాష్ట్రములలో ఏర్పడి వాటిలోని మంత్రివర్గములలో ముస్లింలీసుకు సంబంధించిన మహమ్మదీయులకు ఎట్టి స్థానము లేకుండుట మిషగా తీసుకొని, కాంగ్రెసుమంత్రివర్గమువారు ఈరాష్ట్రములలోని మహమ్మదీయులను వాచాభాషల పెట్టివారనిన్ని, అట్టి బాధలనుండి వారిని రక్షించుటకు గవర్నరుల కెట్టి అధికారమును లేకుండిన దనిన్ని ఒక ప్రచారము గావించి, హిందువులు అధిక సంఖ్యాకులుగ ఏర్పడ ప్రభుత్వము లన్నిటియందు మహమ్మదీయులకు వ్యాయము దొరక దను వాదమును లేపదీసి, ఆలాటి ప్రభుత్వముక్రింద హిందువులు, మహమ్మదీయులు కలిసి పౌరులుగ నుండుట సాధ్యము కాని పని అను తీర్మానమునకు వచ్చిరి. ౧౯౪౦ లో లాహోరుపట్టణమున తీసుమహాసభ సమావేశమైనప్పుడు సభవారు గోచించిన తీర్మానమునకు ఇదియే కారణము. గాంధీజిన్నాగార్ల సంభాషణలలో జిన్నాగారి ఆయుధం ఈ లాహోరుతీర్మానమే.

ఈ లాహోరుతీర్మానములో ప్రధానసూచనలు వెందున్నవి: (౧) భరతఖండంలోని వాయవ్యభాగమందున్నట్టి పంజాబు, వాయవ్యసరిహద్దురాష్ట్రము, తెలూచిస్థానము, సింధురాష్ట్రములున్నూ, ఈశాన్యభాగమందు నుండు బంగాళరాష్ట్రము, ఆసాంరాష్ట్రము ఇతన్నీ భరతఖండమునుండి రాజకీయముగ విడిపోయి పరిపూర్ణస్వతంత్ర్యము కనగించు రాజ్యములుగ ఏర్పడవలెను. ఇట్లేర్పడిన ఈరాజ్యములలో మహమ్మదీయుల సంఖ్య అధికముగ నుండుటచేత మహమ్మదీ

గనుక భరతఖండంలో హిందువులు, మహమ్మదీయులు అను రెండు జాతులవా యీనారు. రెండుజాతుల వా రున్నప్పుడు రెండు స్వతంత్రప్రభుత్వాలు ఉం డడం వ్యాయం. ఒక జాతివారు మరొక జాతివారికి లోబడిఉండడం భర్తవిరుద్ధ మను "జాతీయస్థిరాంతం, స్వయంనిర్ణయమూత్రం" గా, ౩౦ శతాబ్దాలలో నిర్మించబడ్డ క్రొత్త రాజ్యాన్ని టికి మూలాధారం కదా? ఈ ధర్మం, ఈ మూత్రం మహమ్మదీయులపట్ల తప్పక వర్తించవలసి ఉంది. అట్లుగాక భరతఖండాని కంతా ఒకే కేంద్రప్రభుత్వం ఏర్పడడం, మహమ్మదీయ జాతి దానికి లోబడి ఉండడం ఈ స్వయంనిర్ణయ మూత్రానికి విరుద్ధం కావడమేకాకుండా, మహమ్మ దీయజాతియొక్క పేరుప్రతిష్టలకు భంగకర మైనది. ఒకప్పుడు హిందువులందరికై పరిపాలకులుగ మండిన వారు ఇకపాడట హిందువులకు లోబడిఉండడంకంటే అప్రతిష్ట మరొకటి ఏమి ఉన్నది? (౪) ఏలాగైతే ఈ అప్రతిష్ట కాకుండ చేసుకొనవలెను, దానికి భరత ఖండాన్ని పాకిస్థాన్, హిందూస్థాన్ అనే రెండు స్వతంత్రరాజ్యాలుగా విభజన చేయడమే మార్గం. హిందూస్థానంలో హిందువులకు స్వాతంత్ర్యంఉన్నట్లు పాకిస్థానంలో మహమ్మదీయులకు స్వాతంత్ర్యం ఉంటుంది. అందుచేత వారు తలయెత్తుకొని మర్యా దతో జీవించుటకు అవకాశం ఏర్పడుతుంది.

హిందూమహమ్మదీయసమస్య పరిష్కారం కావడానికి పాకిస్థాన్ రాజ్య సంసాధనకు హిందువులు అంగీకరించుటయే మార్గం అని తన్నాగారు పై కారణాలవల్ల అభిప్రాయపడుతున్నారు.

చారీ వాదం సలబుకాదనిన్నీ, దేశాన్ని రాజకీ యంగా రెండు భాగాలు చేయడంవల్ల అసంతృప్తిని స చిక్కులు, క్లిష్టపరిస్థితులు ఏర్పడగల వనిన్నీ, అట్టివిభ జన రాకుండుటకును, భరతఖండం అఖండంగా ఉండ డానికిని తన యావచ్ఛక్తిని వినియోగించవలసి ఉంటుం దనీ మహాత్మాగాంధీగారు ఇదివరలో చెప్పిఉండిరి. అలాగు చెప్పినా విభజనే మూలమూత్రంగా పెట్టు కొన్న తన్నాగారితో సంభాషణలకు పూనుకొవడం విపరీతంగా కనిపించవచ్చును. కాని దేశంలోని పరిస్థి

తులు మారినప్పుడు అభిప్రాయాలను మార్చుకొవడంలో అధర్మం ఏమీ లేదు. ఇంతేగాక దేశాన్ని విభాగం చేయకుండా, లాహూరు తీర్మానంలోని పరమార్థాన్ని సాధించుటకు అవకాశం ఉన్నదని మహాత్మా గాంధీగారి అభిప్రాయం; ఆ అవకాశాన్ని తన్నాగా రికి నూచించి, దానికి గల సలబుల వన్నిటిని అతనికి వచ్చేచెప్పి, అతని హృదయాన్ని మార్చవచ్చు వను నమ్మకం మహాత్మాగాంధీగారికి ఉండినది. ఈ కారణాలచేత వారు తన్నాగారితో హిందూమహమ్మదీయ సమస్య పరిష్కారానికై సంప్రతిం చుటకు అంగీకరిం చారు.

దేశంలోని పరిస్థితులలో కలిగిన మార్పుఏమిటి? స్వరాజ్య సంపాదనానికై దేశంలో సమరం జరుగు తున్న దన్ను మాట మనం మరవకూడదు. ఏలాగైతే బ్రిటిషువారి అధికారాన్ని తొలగించి, స్వరాజ్యాన్ని స్థాపించడమే గాంధీగారి న్రతం; కాంగ్రెసుపక్షం వారి న్రతంకూడా ఇదే. ఈసమరంలో జయం కావ లసి ఉన్నది. జయం వచ్చే మూవలు కొన్ని కనుపిం చుచున్నవి. ఇటీవలివరకు బ్రిటిషువారు భరతఖండా నికి అనుగుణమైన రాజ్యాంగవిధానాన్ని ఏర్పరచడం తమ విధి అనిన్నీ, తమ బాధ్యత అనిన్నీ వాదిస్తుండే వారు. ఇప్పుడు చాలవరకు ఆ వాదం వదలుకొన్నారు. మన రాజ్యాంగవిధానాన్ని మనమే ఏర్పరచుకొవడం ధర్మమార్గం అని వా రంగీకరించారు. క్రిస్తుప్రజాతిక లోను, దరిమిట్టా రాజప్రతినిధిగారు ఆమెరిగారు వ్యక్త పరచిన అభిప్రాయా లన్నిటిలోకూడా మనకు ఈ స్వయం నిర్ణయాధికారం ఉన్నట్లు ఒప్పుకొన్నాము. దేశంలోని వివిధవర్గాలవారు ఏ రాజ్యాంగవిధానాన్ని అంగీకారపూర్వకంగా ఏర్పరచుకొంటే అవిధానాన్ని తాము ఆచులులో పెట్టి తమ అధికారాన్ని నవలొకొను టకు సంసిద్ధులుగా ఉన్నట్లు పదేపదే చెప్తున్నారు. అధికారం భారతీయుల చేతులలోకి వచ్చినగారి ప్రజల సౌఖ్యానికి, విశ్వర్యానికి కావలసిన ఏర్పాటు లను చేసుకొనుటకు వీలుండదు. దేశంలోని వివిధవర్గా లలో హిందువులు, మహమ్మదీయులు ముఖ్యులు. వీరికి సామరస్యం కుదిరితే తక్కినవారి సామరస్యం సంపా దించడం సులభం. మనల్లో అంగీకారం ఏర్పడడమే

తరువాతగా తాము తమ అధికారాన్ని అంతకు వడలుకొనవట్లు బ్రిటిషువారు ఘోషిస్తున్నప్పుడు అట్టి అంగీకారానికి అవకాశాలను ఏర్పరచుకొనుటలో గాంధీగారు జవాబుగారిని కలుసుకొనడం సలబు. ఈ కారణంచేతనే వారు సమావేశానికి, సంభాషణలకు పూనుకొన్నారు.

ఇదిగాక లాహోరు తీర్మానంలో లీగును సభివారు కోరిన దేశవిభజనకు కొన్ని మరత్తులకు ఒకటి చెందువత్తుములనాదూ అంగీకరించుటకు అవకాశం ఉన్నట్లు గాంధీగారు భావించారు. ఆ మరత్తుల చాలా సులభమైన మరత్తు లనిపిస్తే, వాటికి అంగీకరించడంవల్ల మహమ్మదీయులకును, పాకిస్థాన్ వాదులకును ఏలాటి నిష్టయా కలగకపోవడమే కాకుండా చాలా లాభంకూడా కలుగుతుందని గాంధీగారు వమ్మివ్వవారనుటచేత ఆ మరత్తులను జవాబుగారికి వినిపిస్తే వారు కూడా దానికి సమ్మతిస్తూ రనే నమ్మకం వారికి కలిగింది.

ఈ మరత్తులన్నిటిని హిందువులది శ్రీ రాజగోపాలాచారిగారు ఒక ప్రణాళికను గురి సంవత్సరం క్రిందట రాయారుచేసి, గాంధీగారి ఆమోదాన్ని సంపాదించారు. ఆ ప్రణాళికను ప్రాతిపదికగా పెట్టుకొని, దానికిని లాహోరు తీర్మానానికిని పోయేరకం నడర్చడానికి గాంధీగారు ఈ సంభాషణలలో విశ్వప్రయత్నం చేశారు. ఆ ప్రణాళికలోని మూత్రాలు, మరత్తులు ఏలాటివో తెలుసుకొనుట అవసరము. (1) భరతఖండానికి స్వాతంత్ర్యం లభించవలసి ఉన్నదన్న అభిప్రాయంతో లీగు మహాసభివారు ఏకీభవించి, స్వాతంత్ర్యం లభించువరకు ఏర్పాట్లకాలవసిన తాత్కాలిక ప్రభుత్వ స్థాపనలో లీగువారు కాంగ్రెసువారితో కలిసి పనిచేయవలెను. (2) యుద్ధము ముగియగానే దేశము యొక్క వాయవ్య ఈశాన్యభాగములలో ఏయేవరు సజ్జలయించు మహమ్మదీయులు అధికసంఖ్యాకులుగా ఉన్నాలో నిర్ణయించుటకు ఒక ఉపసంఘం (Commission) ఏర్పరచబడును. ఆ నిర్ణయం జరిగినతర్వాత, ఏలాటి జిల్లాలన్నీ హిందూస్థానాన్నిండి వేరు కావలెనా అనే విషయం తేలడానికి వాటిలోని వయస్సు

వచ్చిన (Adults) ప్రజల అభిప్రాయాన్ని పోల్చుమూలంగా తెలుసుకొనవలెను. అధికసంఖ్యాకులం విభజనపక్షమైన వోటుచేసినయెడల ప్రజాభిప్రాయాన్ని అనుసరించి పరిపూర్ణ స్వాతంత్ర్యంతో ప్రత్యేకరాజ్యం ఏర్పడవలెను (3) ప్రజాభిప్రాయం తేలడానికి ముందు వివిధపక్షములవారు విభజనమూలమున కలిగి లాభపడవలనుగురించి ప్రజలలో ప్రచారం చేయవచ్చును. (4) విభజన జరుగునప్పుడు (పాకిస్థాన్ హిందూస్థాన్ రాజ్యాలుగలవలెను) దేశక్షేణ, వ్యాపారము, రాకపోకలు, రైల్వే ప్రధాన పాకర్వాలు సవ్యంగా జరగడానికి కావలసిన ఒకపరికరాలు ఏర్పడవలెను. (5) ఒక రాజ్యంలోనుండి మరొక రాజ్యంలోనికి ప్రజలు మార్చడం చచ్చికంగా ఉండవలసిందేకాని నిర్బంధంగా ఉండకూడదు. బ్రిటిషువారు వారి అధికారాన్నింకా వడలుకొని, భరతఖండాన్ని పాలించే సర్వాధికారం, బాధ్యత భారతీయుల వశము చేసిన వాడే వైమాన్యులన్ని అములలోనికి రావలెను.

రాజగోపాలాచారిగారి ప్రణాళిక కు ముఖ్య లాహోరు తీర్మానానికిన్నీ గల భేదములను ముందు నిరసవలెను. (1) దేశంయొక్క విభజన జరగవలసి వస్తే ఆ విభజన బ్రిటిషువారు వారి అధికారం వదలుకొనిన తర్వాత జరగవలసిందేకాని, వారి అధికారం ఉన్నప్పుడు కాదు అనేది అచారిగారి ప్రణాళికలోని ప్రధానమూత్రం. ఈ విషయాన్ని గురించి లాహోరు తీర్మానంలో ప్రస్తావన స్పష్టంగా లేదు. ఇది చాలా ముఖ్యమైన విషయం. హిందూమహమ్మదీయ సమస్యను ఏలాగైనా పరిష్కారం చేసుకోవడం ఆత్యావశ్యకమని గాంధీగారు అనుకొనడానికి కారణం ఈ పరిష్కారమూలంగా మహమ్మదీయులకు, హిందువులకు ఒకనుత్యం ఏర్పడి, ఇరుమతములనాదూ కలిసి బ్రిటిషువారి అధికారాన్ని తొలగించి దేశంలో స్వరాజ్యస్థాపన చేసుకోవడం సులభం అవుతుందని అనుకొనడమేకదా? వారి అభిప్రాయంలో స్వరాజ్య సంపాదనానికి ఈపరిష్కారం సాధనమై వచ్చడే దానికి అంగీకరించుట మంచిది. స్వరాజ్య సంపాదనంలో అది ఉపచరించినవాడు పరిష్కారం వ్యర్థం. ప్రస్తుత కాలంలో మనం ఏపనికి పూనుకొన్నా దానిమూలంగా

స్వరాజ్య సంపాదనం పులకం కాగలదా, కష్టం కాగలదా అనేవిషయాన్ని మరచకూడదు. “పాకిస్థాన్ స్థాపనకు అంగీకరించిన పక్షం వీరువారు స్వరాజ్యస్థాపనకై జరుగుచున్నందులో పాల్గొనెదరా” అన్న ప్రశ్నకు జిన్నా గారు పరిష్కరిత జవాబు చెప్పలేరు.

(2) “నేనో విభజనకావలసిందీ లేనదీ నిర్ణయించే అధికారం ప్రజలకు ఉండవలసినదాని, వాయకులు ఎంత గొప్పవారైనా, ఎంతటి పలకుబడి గలవారైనా ప్రజలను కాదని అంటేటి మహత్తర విషయాలను నిర్ణయించకూడదు” అనేది ఆచారిగారి ప్రకటనలోని రెండవ ప్రధానమూలం. విభజనవలన కలిగే లాభాలు, నష్టాలు అనుభవించవలసినవారు ప్రజలు గనుక ఈసందర్భే సమంజసమైనది. లాహోరు తీర్మానంలో ఈ ప్రకటన లేదు. ఇందువిషయమైకూడ జిన్నా గారికినీ, గాంధీగారికినీ అభిప్రాయ భేదాలు ఏర్పడి ఏలాటి రాజీతురుదల లేదు. “మహమ్మదీయులు ప్రత్యేక జాతికి చెందినవారు. ఆకారణంచేత ప్రత్యేకమైన స్వతంత్రరాజ్యం వారికి ఉండటం వారి జన్మహక్కు. అందునుండి ప్రత్యేకంగా ప్రజాభిప్రాయం కనుగొనవలసిన జరుగులేదు.” అని జిన్నాగారి వాదం. ఒకవేళ ప్రజాభిప్రాయం కనుగొనవలసినదైతే మహమ్మదీయ ప్రజల అభిప్రాయం మాత్రమే కనుగొనవలెనుగాని మహమ్మదీయేతరుల అభిప్రాయం కనుగొనవలసిన జరుగులేదని జిన్నాగారి వాదం. పాకిస్థాన్ రాష్ట్రములలోని ప్రజలందరి అభిప్రాయం కనుగొనటమే ధర్మమని గాంధీగారి వాదం. వీలవగా, ఆరాష్ట్రాలలో రాజకీయంగా ఏమార్పు జరిగివా దాని ఫలితాలను అనుభవించేవారు ఒక మహమ్మదీయులు మాత్రమే కాదు; మహమ్మదీయేతరులు కూడాను. ప్రభుత్వపు చర్యలవలన కలుగు ఫలితము లనుభవించవలసినవారందరూ ఆచరణలను విమర్శించు హక్కు కలవాడవటం ప్రజా ప్రభుత్వానికి మూలమూలం. ప్రజల అభిప్రాయాన్ని అనుసరించి, ప్రజల ఆమోదాన్ని పొందిన జరుప ఏమీ ప్రభుత్వమే ప్రజాప్రభుత్వం అని అందరూ అంగీకరిస్తున్నారు. అట్టి సందర్భంలో ప్రజలలో ఒక భాగం అయిన మహమ్మదీయేతరుల అభిప్రాయాన్ని

తెలుసుకొనకయే ఇంతటి గొప్పమార్పు చేయడం ప్రజాస్వామ్యవిధాంతానికి విరుద్ధం. మహమ్మదీయేతరుల అభిప్రాయప్రకారం నడుచుకొనకపోయినా వారి అభిప్రాయం ఎట్టిరో తెలుసుకొనడం ధర్మం. “నేరళ్ళని విషయంలోకూడా అతడు చెప్పనలవికొన్న మాటలను వినికదా న్యాయాధ్యక్షుడు తీర్పు చెప్పటం! అలాటి సందర్భంలో నేరళ్ళులకన్న పౌరులను హేతులుగా చూచటం న్యాయవిరుద్ధం.

(3) ఏజెన్డాలలో మహమ్మదీయులు అధిక సంఖ్యాకులుగా ఉన్నాలో వాటినిమాత్రమే పాకిస్థానంలో చేర్చవలెనని ఆచారిగారి మూలం. “జిల్లాలు, రాష్ట్రాలు” అన్న మాటలు లాహోరు తీర్మానంలో లేవు. “Units, Areas” (ప్రదేశాలు) అన్న మాటలు కనుపిస్తున్నవి. కాని లాహోరు తీర్మానానికంతా మూలాధారం మహమ్మదీయులు అధిక సంఖ్యాకులుగా ఉండడమేకదా? గనుక ఏప్రదేశాలలో—అంటే ఏజెన్డాలలో—వారు అధిక సంఖ్యాకులుగా ఉన్నాలో అలాటి జిల్లాలనుమాత్రం పాకిస్థాన్ రాజ్యంలో చేర్చడం న్యాయం. జిన్నాగారు దీనికి ప్రతిఘోషించి, ఏరాష్ట్రాలలో వారు అధిక సంఖ్యాకులుగా ఉన్నాలో ఆరాష్ట్రాల నన్నిటిని పాకిస్థానంలో చేర్చవలసినదని వారి వాదం. కాని ఇది మహమ్మదీయేతరులపట్ల అన్యాయం. ఈరాష్ట్రాలలోపే కొన్ని జిల్లాలయందు మహమ్మదీయేతరులు అధిక సంఖ్యాకులుగా ఉన్నారు. అలాటి సందర్భంలో ఆజిల్లాలనుకూడ పాకిస్థానంలో కలపడం వారికి సజ్జం. ఇదిగాక జిన్నాగారి వాదాని కంతా ఆధారం ఏమిటి? “ధరతఖండం అంతలో హిందువులు అధిక సంఖ్యాకులైనా వారి ఇష్టప్రకారం రాజ్యాంగవిధానం ఏర్పడకూడదు. అల్పసంఖ్యాకులగు మహమ్మదీయుల ఆమోదముకూడా ఉండవలెను. ఇంతేగాక కొన్ని రాష్ట్రాలలో మహమ్మదీయులు అధిక సంఖ్యాకులుగా ఉన్నారనుక ఆరాష్ట్రాలు ప్రస్తుతం ధరతఖండంలో ఒక భాగంగా ఉన్నా, అది ప్రత్యేక రాజ్యాలుగా ఏర్పడడం సబబు” అనేకదా? ఈ వాదమే సహేతుకమైతే, పాకిస్థాన్ రాష్ట్రంలో మహమ్మదీయేతరులు అధిక సంఖ్యాకులుగా ఉండే

జిల్లాలను పాకిస్తానమునుండి వేరుచేసి హిందూస్థానంలో కలపడం సమంజసంకదా? "మా ఇంటికి వస్తే ఏం తెస్తావు? మీ ఇంటికి వచ్చినప్పుడు ఏం ఇస్తావు" అనే సామెతే. జిన్నాగారి వ్యాఖ్యానానికి ఆధారంగా కనిపిస్తున్నది.

(ర) విభజనయాలంగా ఏర్పడ్డ పాకిస్తాన్ హిందూస్థాన్ రాజ్యాలుకు రక్షణ, విదేశవ్యాపారము, రవాణామలు, తదితరములైన ప్రధానపౌరకార్యాలు మొదలైన వాటియొక్క పరిపాలన విషయాలలో పరస్పర సంబంధం ఉండవలెనని ఆచారిగారి మూలం. ఈ సంబంధం ఉంటే ఉండవచ్చును, లేకపోతే లేకపోవచ్చును అనేది జిన్నాగారి మతం. లాహోరు తీర్మానంలో దీనినిగురించి స్పష్టంగా ఏమీ లేదు.

లాహోరు తీర్మానానికిన్ని, ఆచారిగారి ప్రణాళికనుకు గల భేదాలన్నిట్లాటాడా అగ్రగణ్యమైనది ఇది. "సంయుక్త తర్వాత పాకిస్తాన్ ప్రభుత్వానికి, హిందూస్థాన్ ప్రభుత్వానికి సంబంధం ఏదైనా ఉండడమా, ప్రాధికార సంబంధం విడిపోవడమా" అనేది చాలా ముఖ్యమైన విషయం. గాంధీ జిన్నాగార్లకే గాక అఖండహిందూస్థాన్ వాదులకును, పాకిస్తాన్ వాదులకును ఈ విషయాన్నిగురించే అతితీవ్రమైన అభిప్రాయభేదం ఉంది. బ్రిటిషుప్రభుత్వంవారి పైఖరి మనుషుండు వీలాగు మారుతుంటే వెప్పలేముకాని, ఇప్పటివరకు వారు భరతఖండం ఒకేదేశమనిన్నీ, దాని విశ్వత నిలబెట్టుడం ఆవసరం అనిన్నీ, పాకిస్తాన్ హిందూస్థానాలు తెగలేంపు చేతుకోవడం ప్రమాదకరమనిన్నీ చెబున్నారు. ఈ రెండురాజ్యాలుకు నిర్వంధంగా సంబంధం ఏర్పడడం మంచిదా? కాదా అన్న విషయం విమర్శించవలసి ఉంది. ఈ సందర్భంలో మనం ఈ క్రింది అంశాలను గుర్తించవలెను.

(అ) రాజ్యాన్ని పరాయిరాజ్యాల వశంకాకుండా రక్షించడం ప్రతిప్రభుత్వానికి ప్రథమకర్తవ్యం. తక్కిన పనులు చేసినా చేయకపోయినా ఈపనిని తప్పక నిర్వహించవలసి ఉంటుంది. ఇది జరిగిన తర్వాత తక్కిన పనులు సక్రమంగా జరగడానికి ఆవకాశాలు ఏర్పడతవి. కాని, ఈ పని పాకిస్తాన్ హిందూస్థానాలకు నిర్వంధమైన సంబంధం ఏర్పడప్పుడు చక్కగా జరుగునా? లేక అది "ఎవరికి వారే యమునాతీరే" అన్నట్లు విడివిడిగా ఉన్నప్పుడు జరుగునా? దేశానికి సరిహద్దులలో పాకిస్తాన్ రాజ్యములు ఏర్పడుటవల్ల భరతఖండానికింత విదేశీయులు, మూలంగా కలిగే ప్రమాదం ఎక్కువ అవుతుంది. పాకిస్తాన్ రాజ్యములు చిన్నవి; అర్థికంగా అభివృద్ధిగాంచినవి కావు. పన్నులమూలంగా ఆచ్చటి ప్రభుత్వంవారు ఎక్కువ ఆదాయాన్ని సంపాదించగల స్థితిలో ఉండరు. వారు ఏర్పరచుకోగల సైనికబలం, నాకాబలం, విమానబలం చాలా స్వల్పంగా ఉండకలెప్పుడు. పాకిస్తాన్ శక్తులకేమైనప్పుడు, ఆ శక్తులవలన హిందూస్థానానికి ప్రమాదం తప్పక సంభవించును. దేశమంతా ఒకేప్రభుత్వంక్రింద ఉండి, అన్ని రాష్ట్రాలలోని ప్రజలూ చెల్లించే పన్నులమూలాన లభించు కొట్లకొలది ద్రవ్యాన్ని ధర్మపట్టినగాని ముఖ్యము కాని దేశక్షణ పాకిస్తాన్ వంటి స్వల్పరాజ్యాలుకు ముఖ్యము కాగలదా? ఈ సందేహం తీర్చవలసినదని గాంధీగారు కోరినను జిన్నాగారు దీనినిగురించి ఏమీ చెప్పలేదు.

(ఆ) పాకిస్తాన్ మహమ్మదీయ రాజ్యము. మరేమే దానికి ఆధారం. జిన్నాగారి వాదప్రకారం హిందువులకు, మహమ్మదీయులకు ఎట్టి సంబంధమూ లేదు. ఈసందర్భంలో పాకిస్తాన్ రాజ్యంవారు ఆఫ్ఘాన్ స్థానము, ఇరాక్, ఇరాన్, టర్కీ మొదలగు మహమ్మదీయ రాజ్యాలతో కలిసి, మహమ్మదీయసంఘటన నొకదానిని లేపదీసి, హిందూస్థానానికి ఉపద్రవం కలిగించడానికి ప్రయత్నించరా? ఈలాటి సంఘటనోద్యమం (Pan Islamic movement) మహమ్మదీయప్రముఖులలో అనేకులను ఆకర్షిస్తున్నమాట అందరికీ తెలిసిందే. గాంధీగారు దాని ప్రస్తావనముకూడ చేశారు. దానికికూడ జిన్నాగారు జవాబుచెప్పలేదు.

(ఇ) పాకిస్తాన్ హిందూస్థాన్ రాజ్యాలు ఏర్పడడంచేత హిందూమహమ్మదీయసమన్వయ పరిమార్గం అవుతుందని అనుకోవడం పొరబాటు. పాకిస్తాన్

(ఇ) పాకిస్తాన్ హిందూస్థాన్ రాజ్యాలు ఏర్పడడంచేత హిందూమహమ్మదీయసమన్వయ పరిమార్గం అవుతుందని అనుకోవడం పొరబాటు. పాకిస్తాన్

రాజ్యంలోని మహమ్మదీయులకు హిందూపరిపాలన క్రింద ఉండడం తప్పినా, హిందూస్థానంలో ఉండే పరిపిన గుమారు 20 కోట్ల మహమ్మదీయులకు ఇది తప్పుదు. హిందూపరిపాలనక్రింద ఉండడం గౌరవహాని అనిపిస్తే, నష్టకాయక మనిషిని రెలచు మహమ్మదీయులు హిందూస్థానంలో ఏర్పడు రాజ్యాంగానికి లోబడి పౌరధర్మములను నిర్వహించురా? ఇదేదిధ ముగా, పాకిస్థానములోని మహమ్మదీయేతరుల గతి ఏమిటి? "మహమ్మదీయులు వేరు, మహమ్మదీయేతరులు వేరు" అనే నూత్రాన్ని ఆధారంచేసుకొని పాకిస్థాన్ ధవనాన్ని నిర్మింపబూసుకొన్న జిన్నాగారు అచ్చటి మహమ్మదీయేతరులకు ఏమిటి అభయం ఇయ్యగలరు? హిందూస్థానంలో ఉండు మహమ్మదీయులందరూ పాకిస్థానములోనికి వెళ్లిపోవడమున్ను, పాకిస్థానము లోని మహమ్మదీయేతరులందరూ హిందూస్థానములోనికి వెళ్లిపోవడమున్ను జరిగినప్పుడే ముస్లింలీనవాదు కల్పించిన హిందూమహమ్మదీయసమస్య పరిష్కారం కా గలదు. కాని ఇట్లు జరగడం అసాధ్యం. గమక సమస్య సమస్యగానే ఉంటుంది. కాంగ్రెసుమంత్రివర్గముల పరిపాలనక్రింద మహమ్మదీయులు పడిన బాధలు అని ర్వచీయము లను ప్రచారము లేవదీసినవారు హిందూ స్థానం ఏర్పడ్డ తర్వాత హిందూపరిపాలనలోని మహమ్మదీయులు దుర్భరములగు కష్టములపొ లుతుకున్నారని హిందూస్థానముతో లేనిపోని పీటలు పెట్టుకొని జేతం లో కాంతికి భంగకరంగా ప్రవర్తించడం జరుగును కదా? కెకోస్లావోయాలోని అల్పసంఖ్యాకులగు జర్మనులను లేవదీసి, ఆరాజ్యానికింతో ముప్పుకెచ్చిన పొట్లటప్రభుత్వమువలె పాకిస్థాన్ ప్రభుత్వము ప్రవర్తించునని చెప్పటలో విపరీత మేమియు లేదు.

ఈ వైకారణాలవలన పాకిస్థాన్ హిందూస్థాన్ రాజ్యాలు పరస్పరసంబంధం గల రాజ్యాలుగా ఉండే పరిపిననేకాని పూర్తిగా విడిపోయిన రాజ్యాలవలె ప్రవర్తించడం ఉభయులకు ప్రమాదకరమని గాంధీ ఆచారీగార్ల వాదం. జిన్నాగారు ఈవాదాన్ని చెప్పి వేసుకోలేదు. ఇదంతా అసంబద్ధం, సంభావన

లోని ప్రధానవిషయంతోటి సంబంధంలేనిది అని తోసి వేశారు. కాని ఇదే ముఖ్యమైన విషయం.

జిన్నాగారి వాదం విపరీతమైనది; పరస్పర విరుద్ధాంశములతో కూడినది. (1) వివిధమతాలకు చెందిన ప్రజలు ఒక మన దేశమందుమాత్రమే కాదు ఉండడం. ప్రతిదేశమందు ఉన్నారు. ఇంగ్లండు, ఫ్రాన్సు, జర్మనీ, రషియా, చైనా - న్యతేంద్రం కలిగిన అన్ని దేశాలకు ఇదొక లక్షణమే. చైనాలో బౌద్ధులతోపాటు క్రిస్టియన్లు మహమ్మదీయు లున్నారు. మతసహనం ఒక్కటే ఈలాటి సమస్య లన్నిటికీ పరిష్కారమార్గం. మతానికి రాజకీయానికి ముడితెట్టినయెడల ఏరాజ్యాంగమా స్థిరంగా ఉండదు. భరతఖండంలో మహమ్మదీయరాజ్యాలు కూలిపోవుటకు ఈ మతసహనం లేకపోవుటయేగదా కారణం? (2) భరతఖండంలోని అధికసంఖ్యాకులగు హిందువుల పాల నకు లోబడడం అల్పసంఖ్యాకులగు మహమ్మదీయుల పేరుప్రతిష్టలకు, పశ్చిమరాజ్యానికి భంగకరమను వాదమే సరియైనయెడల, అధికసంఖ్యాకులగు పాకిస్థాన్లోని మహమ్మదీయుల పరిపాలనకు లోబడడం ఆరాజ్యంగా అల్పసంఖ్యాకులగు కుక్కలు, హిందువులు మొదలగు వారి ప్రతిష్టకు భంగముకాదా? తన వాదములోని ఈ పరస్పరవిరుద్ధాన్ని జిన్నాగారు గుర్తించకపోవడం వింతగా ఉన్నది.

గాంధీజిన్నాగార్ల సంభాషణలమూలంగా హిందూ మహమ్మదీయసమస్య పరిష్కారంకాకపోయినా పాకి స్థాన్ రాజ్యసంస్థాపనముమాత్రము పరిష్కారమార్గము కాదని స్పష్టమైనది. ఇంతేగాక హిందూస్థాన్ పాకి స్థాన్ రాజ్యాలమధ్యన ఎట్టి సంబంధము ఉండకూడ దను వాదమును ప్రతిపాదించువారికిని, కొన్ని విషయ ములలోచైనా సంబంధము ఉండవలెనని వాదించు వారికిని రాజీకుదురుట అసాధ్యము. పాకిస్థాన్ మాత్ర ము వాధారణుగ తేసుకొని హిందూమహమ్మదీయ సమస్యను పరిష్కారముచేయుభూసుకొనుట న్యర్థ ప్రయత్నము.

హిందువులలో అందరూ జిన్నా గారు ఆఫీసు పనికి ముష్టింటినుకు సంబంధించి మహిమ్మదీయంగా
 పించు పాకిస్తానవిధానానికి ప్రతిఘోషించే చెప్పే పూనుటయే సబబు. కాబట్టి ప్రస్తుతం మరియొక
 వచ్చును. ఆవిధానం సరియైనది కాదని ఆరేని! వచ్చే
 కేంద్రగలవారు హిందువులలో ఎవరును లేరు. అట్టి

వివాహములో వ్యక్తుల ప్రాముఖ్యము

వచ్చెట్టి వామూపు

పాతివ్రత్యం

[కథానిక]

= శ్రీ గౌరవరూప వెంకటసుబ్బరామయ్య =

ఇదుగో - నా ఆఖరుమాట... ఇవ్వాళ్లు ఎలాగో
కాలం గడిపాం - నాకు బ్రతుకుతావని ఆశ
లేదు. నాకోసం నీవు బెంగపెట్టుకొని పిల్లలను పాడు
చెయ్యవాక... ఆ పిల్లి అక్కన్నం చెయ్యక. మలగార
బాన్ని - పెద్దలకి రిని-నా పేరుప్రతిష్ఠలను నిలుపు...
అదుగో ఏడుస్తున్నావు?... ఇలా వితే నాకు మన
శ్శాంతి వుండదు. నీవు సంతోషంతో నేను చెప్పింది
చేస్తా నంటే సుఖంగా ప్రాణంపోతుంది. ... తెలి
పించా! - నీవు మహాయోధులీ వని పేరుపడ్డావు...
ఆ పేరుకు కళంకం రానియ్యబోదు..."

"అయ్యో! ఇదేమటండీ!" అంది గద్దడకంకంతో
కనకమ్మ. మైన వివరేకపోయింది. "మీ రివారో యిటు
వంటి మాటలు మాట్లాడుతున్నా రేమండీ! మీ శం
ఖరవాలేదు. తప్పుక నయమవుతుంది. మీరు మనసులో
చింతపెట్టుకోవాకండి... మీరు లేని వాబ్రతుకెందుకు?
మీరు పోయాక అసలు నేను బ్రతుకగలనా? బ్రతుకు
తానా? మీతోనే నాపేరు - వాత్రత్య - నాపగువు
కుంకుమ - నాపాభాగ్యం అన్నీవు. మీరు పోయాక
యేమంటుంది నాకు? అన్నీ మీతోనే. మీరుపోయిన
మరుక్షణంలో యీగోం దిలో ప్రాణం వుండవని గట్టిగా
వమ్మండి. మీరు లేని ఆస్తి నా కెందుకు? రిద్ద
రెందుకు? బంధువులతో యేంపని? బట్టలు దేసి?..."
అని ఆకేళతో - కంపిరిస్వరంతో - కన్నీటిధారతో -
విహ్వలనూవసంతో అన్నది కనకమ్మ - ఎదంచేత్తో
ముక్కును చీడకుంటూ.

"అదుగో! గోరంతను కొండంత చేస్తావని
తెలుసు... చూడు! నీవు కాపరాని కొచ్చిందిమొదలు
కొని నీనుకొలనుచూస్తూనేవున్నా. ఇరవై యేండ్ల సాం
గత్యంలో మన మన క్రత్యాలని వికృతయ్యాయి. మానసిక

ప్రవృత్తులచీకడుభావనడుస్తున్నాయి. భిన్న హృదయ
కుసుమాలను ప్రేమమూత్రం బంధించింది. నేనే నీపర్య
స్థ మని నీవు భావించిన ఉంగతి నాకు తెలుసు...
నీఅదృష్టంకల్ల నే యింత కలిపివచ్చింది. ఇద్దరు నలు
సులు కలిగారు... ఇంతకాలం ఒక పారుపూలేమందా
సుఖంగా గడిపాం... తాని నాకు కాలం తీరింది.
పిల్లల ముద్దుమచ్చులు చూచుకునే అదృష్టం లేదు
కదా అనే చింత తప్ప మరేమీ లేదు. యీఅదృష్టం
నాకు లేకపోయినా, నీవైనా వుండి సక్రమంగా పిల్ల
లకు చదువుసంధ్యలు చెప్పించి వృద్ధికితెస్తానంటే
సంతోషం... ఇదే నేకోరేది. ఇంతకంటే వేరేమీ
లేదు..." అని కన్నీరు పెట్టుకున్నాడు సాంబయ్య.

"నేనే పతివ్రతనైతే ఆలాంటి అశుభం జరు
గనేజరుగదు..." కనకమ్మవోటిగుండా యీమాటలు
అప్రయత్నంగా వెలువడినాయి.

ఆమెకు స్వప్నా వర్ణమండి బాగ్రదావర్ణకు
వచ్చిన ట్లనిపించింది. తమఅన్నదేమిటో స్మృతిపతనం
లో విహరించి జ్ఞాపకానికి తెచ్చుకొని వల్లిస్తున్నది. తా
నన్నది తనకో ఆశ్చర్యాన్ని, అద్భుతాన్ని కలిగించింది.
ఆమాటలు తను అందామనుకోలేదు. ప్రయత్నించలేదు
జూదామ. ఐతే ఎలా వచ్చినాయి! ఎవ రనిపించాడు?
వీటికి సమాధానం లభించడం లేదు. ఐతే తమ నిజంగా
పతివ్రతేనా?... తన జీవితపుటలను తిరగ వేసుకుంటూ
నూత్నంగా పరీక్షిస్తూపోతున్నది. ఎన్నడైనా పాతి
వ్రత్యధంగికరమైన, పతిఇచ్చానిరుద్ధములైన పనులు
గాని, మాటలుగాని, తలపులుగాని చేశానేమో అని
నూత్నంగా ఆలోచిస్తున్నది. అది ఒక స్వర్ణోపమ
దృశ్యం.

సాంబయ్య విర్యిల్లుడై రెప్పవాల్యక కనకమ్మను
చూస్తున్నాడు. ఆమెముఖంలో అతని కండ్లకు స్పష్ట

జ్యోతి కనిపించింది. ఇద్దరూ భావనాప్రపంచంలో విహరిస్తున్నారు.

సాంబయ్య మాడుకెలలమంచి జ్వరంతో తీసుకుంటున్నాడు. కేరీరంలో ఎముకలు, రోలు తప్ప మరేమీ మిగులలేదు. దాక్టర్లు వచ్చి చూస్తున్నారు. నుందులు యిస్తున్నారు. కానీ సాంబయ్యకు బ్రతుకు మీద ఆకే పోయింది. దీర్ఘ జాప్యం ప్రాణపోనికి కారణమని అనుమానం పడ్డది. అదిగాక దాక్టర్లు కూడా ఫలానిజబ్బని గ్రహించలేకున్నారు. ఏనుడులో తాళుకున్నారు; తోచిన యింజక్షనులు యిస్తున్నారు. ఆ అనుమానానికి త్యాగముద్రంలో యీదుతూ సాంబయ్య మాడుకెల్లు గడిపాడు. కత్తి వుడిగింది. ఆకే అంతరించింది. ఎదుట అంతులేని అంధకారం మృత్యుకూపమై గోచరిస్తున్నది. అంతులేని జీవితానికి పాలిమేర పనిపించింది చనుకుంటున్నాడు.

కానీ కనకమ్మకు ఆకాశజ్యోతి అంతరించలేదు. భగవంతుడు అప్రయత్నంగా తన వోటిమండి శుభ వాచకాలు తైలువెడలించాడు. నీని ఫలితం శుభం కాని అశుభం కాదని నిశ్చయించుకున్నది. ఆకే ప్రత్యక్షంగా రూపం దాల్చి ఆమెముందు నిలబడింది. “నీ భర్త కేరీ ఫలవాలేదు. నీమంగళస్మారం గట్టిది” అంటున్నట్టుగా తోచింది. కనకమ్మ ఆ ఆశను అలాగే నమ్మి కూచోలేదు. ఆ ఆశను భక్తిలోకి దింపింది. సతా భగవద్ధ్యానమే — పరమేశ్వరనామమే ఆమెకు కరణ్యమైంది. ఆ ఆకాశజ్యోతిని కల్పించిన భగవంతుని అర్పించడంలో, ఆలంకరించడంలో, అర్చ్యమివ్వడంలో, ఘోషకోపచారపూజల్లో సగంపాట్లు గడిచిపోతున్నది; మిగతాపగం కాలం పతిపర్యలో. ఆమెకు తన కీరప్రాంతి బొత్తుగా పోయింది. ఒక్కొక్కరోజు తీరికలేక అన్నం తినటమే మానేసింది. మనసా, నాచా, కర్మణా ఆమెకు రెండే పనులు: పతిసేవ, భగవద్భక్తి.

రాత్రిపూట కనుమూసింది కాదు. పతితలగడ మాటువ కూచొని భగవత్నామం జపిస్తూండేది. ఎప్పుడైనా తనకు అతీతమై కనుమూత పడితే-పతి ఆరోగ్యవంతుడైనట్లు, కంకరుడు ప్రత్యక్షమై “అమ్మా!

నీతపమ్మ ఫలించింది. నీపతి నీకు బక్కాడు. నీవు తేసింది వెయ్యిరూపులతో వర్ణిల్లుకుం”దని దీవించి నట్లుగా కవబడేది-వినబడేది. యాదభంగా యిప్పుడామె తన జీవితాన్ని గడుపుతున్నది.

యింటి వ్యవహారాల సంగతి అన్నగారికి వదిలేసింది. నిల్లల పోషణ ఒడిసగానికి ఒప్పు చెప్పింది. ఇక నిశ్చింతగా భగవద్ధ్యానంలో మునిగిపోయింది.

ఆశ్రురీమంచి పాత ఆస్తిపైంటు నీమిల్ పద్దనుకు బదిలీ వంది. అతోట్లో మరొకాయన వచ్చాడు. కనకమ్మ అన్నగారు ఆయనను పోయి తీసుకొచ్చాడు. ఆయన వచ్చి చూచాడు. మం దిచ్చి వెళ్లాడు.

ఆరోజు సాంబయ్యకు కొంచెం పండ్లరసం పోయింది. కొంచెం నిద్రపట్టింది. మరునాడు దాక్టరుగారు వచ్చారు. మం దిచ్చి వెళ్లాడు. ఇలా వాలగు రోజులు గడిచాయి. సాంబయ్యకు నిద్ర, ఆకళ్లు ఎక్కువై నాయి. ఆయనలో జీవకళ ఉత్పత్తి వంది. వ్యాధి తిరుగుముఖం వంది. శుపామకల్లోలానికి పూగిపలాడుకున్న జీవితవాస ఒడ్డుపట్టింది. “దాక్టరుగారి హస్తవాసి. సాంబయ్యగారు మృత్యుముఖమండి బారి కిందపడ్డా”డన్నారు లోకులు. “నా భార్య పాతివ్రత్యమహిమ” అనుకున్నాడు సాంబయ్య. కనకమ్మ భగవంతుని కరుణాకటాక్షపీక్షణఫలిత మనుకున్నది.

సాంబయ్య బలంపట్టి లేరుకున్నాడు. ఆయనకు తన బ్రతికింది కనకమ్మ పాతివ్రత్యం వల్లనే నని మనసులో స్థిరపడిపోయింది. కేవలం స్థిరపడటమే కాదు. యాసంగతిని- కనకమ్మ కేవలధాన్ని, దాని ఫలితాన్ని — నలుగురికి చెప్పి వినిపించాడు. కాంతో కనకమ్మ పేరు కొంచెం వైటికొచ్చింది. “ఆమె పతివ్రత అన్న మాటకు తిరుగులేదు” అని లోకులు అనుకోసాగారు. అంతే కాదు. చుట్టుప్రక్కలవాండ్లు తన నిల్లలకు బాగుండకపోతే దివ్యవిధూతి మంత్రించి తీసుకోవాడేవారు కనకమ్మతోటి. వాండ్ల అదృష్టం వల్లనో, యామె మంత్రితమివ్వల్లనో వాండ్లకు నెమ్మ

దించేది. దీనివల్ల జనులలో ఇంకా కేరుపడింది. "దయ్యాలను కూడా కవకమ్మగారు చదివేస్తుందిట. ఆమె కేరు చెలికే దయ్యాల పారీపోతాయట" అని ఒకాయన అన్నాడు. ఇంకేం, దాంతో దయ్యాల వారు వైలుదేరారు. చిన్న దయ్యాల, పెద్ద దయ్యాల, పూసదయ్యాల, నవ్వుదయ్యాల, పలుకని దయ్యాల, ఆవులింత దయ్యాల, అనుమానదయ్యాల, లేచి పరుగెత్తేవి, తెలియక పడిపోయేవి, తెలిసి గిచ్చిరక్కొరికింది—ఇలాంటివి ఎన్నో దయ్యాల కవకమ్మ ముందు ప్రత్యక్షమయ్యాయి. ఆమె పిటన్నిటికీ ఒక్క విధూతి మంత్రించి యిచ్చేది. దాన్ని ధరించగానే కొన్ని దయ్యాల చెప్పకుండా పారిపోయేవి. దీనితో ఆమె పేరు ప్రఖ్యాతులు మరి పెల్లడయ్యాయి. యీ తడవ ఇంకొకరకపు దండు వైలుదేరింది; పిల్లలు పుట్టిన వాండ్లు, గర్భం నిలిచి పారిపోయేవాండ్లు, పిల్లలు పుట్టి బ్రతుకని వాండ్లు. వారిలో కొందరి కష్టాలు, కొరికలుతీరేవి. కొందరికి మామూలు పులిలోనే నడుస్తుండేవి. దీన్ని 'వాండ్ల ఖర్మం' అన్నాడు.

ఏలే పిటన్నిటిలో కవకమ్మ పాత్ర ఎలా వదిలిస్తున్నది విచారించాలి. మొదట్లో పిల్లలకు దీప్తిమంత్రం పెట్టటానికే సందేహించింది-అనుమానించింది-జంకింది. ఎందుకు లేనిపోని శ్రమ, ఇబ్బకొడి బంబాటకను-లేక, ముందుకు నడుము కేసి వైద్యునిలాగ-పాఠం తేలుమంత్రగానిలాగ ప్రవర్తించేది. జనుల బలం తాపై తేనేమి, భర్త ప్రాప్త్యంవల్ల నైతేనేమి మంత్రించి యిచ్చింది. మంత్రం పారేంది. ముందు గుండుచ్చింది. అనోటా అనోటా అందరికీ తెలిసింది. జనుల సమ్మర్శం ఎక్కువైంది. ఒకదాని తరువాత మరొక వ్యాధికి యిదే మంత్రాన్ని-ముందుకు వాడుతున్నది. బ్రహ్మచ్రులగా అనుకరితంగా పాడుతున్నది. క్రమేణా యిందులో ఆమెకు అనుభవము-ఆనందము కలుగుతూవచ్చింది. ఇదే తుదకు సేవాభావంగా-కర్తవ్యంగా మారింది. యావిధంగా ఆమె తన తపఃఫలాన్ని ఇతరులపై చెప్పించి అందులోనే ఆనందానుభూతిని ఆమె భరించుకొంది. ఇప్పుడామెది కేవలం పాత్రికకేవలం. ఆమెకు ఆధ్వర్యం అరుంధతీ, అనరూపలు.

కవకమ్మకు క్రమంగా వాస్తవ్యంతరక నిర్మల

త్వం వృద్ధి అవుతున్నది. ఎన్ని పనులున్నాను భర్తవనులకు అంతరాయం కలిగేది కాదు. భర్తమాటకు ఆలస్యమయ్యేదికాదు. భగవద్భక్తితోపాటు పతిభక్తికూడా మానవతాన సమానస్థానం యిచ్చింది-మీకే ఆకాశంలో నూర్చువకు, చంద్రునకు సమానస్థానం వున్నట్లుగా. ఆమెకు ఇహలోకదైవం భర్త; పరలోక దైవం భగవంతుడు. ఎవరిని విడిచిపెట్టగలడు?

సేవాపరాయణత్వంలో తీరరహితమైన ఆవకాశం దొరకదు. ఇక భర్తకు పదారాల ఇక్కడ అవకాశం దొరుకుతుంది? కనుక విధిలేక కొన్ని పనులను మానవలసి వచ్చింది. భర్తకు నీళ్లు తోడి స్నానం చేయించడం, పిటచెయ్యటం, మడిసెడ్డ అందివ్వటం, సంభోతు నీళ్లు పెట్టటం, గంధం అక్షింతలు తీసియివ్వటం, భోజనానంతరం వడుం చాల్చటానికీ మంచం చెయ్యటం మొదలయిన చిన్నచిన్న పనులకు అంతరాయం కలిగింది. సాంబయ్య వీటికి బహుకాలంనుంచి భార్యవల్ల అలవాటు పడ్డా సంతోషంతో పిటన్నిటిని తీసే చేసుకుంటూ భార్యను ఇంకొకరికి నియోగిస్తున్నాడు. అక్కడ ఇతరుల పని ఎక్కువైతే కొద్ది ఇక్కడ సాంబయ్యపనులలో ఒక్కొక్కటి లోపిస్తున్నది. తుదకు ఒక్క అన్నం వడ్డించడం తప్ప తక్కిన పనులన్నీ స్వస్తిచెప్పాయి. సాంబయ్యకు దీనివల్ల కష్టంకలుగలేదు. కవకమ్మకు దీన్ని గురించి ఆలోచించుటకు తీరిక లేదు. ఈవిధంగా కాలం గడిచిపోతున్నది.

3

సాంబయ్య పిల్ల పెండ్లి బహువైభవంగా చేశాడు. తగిన సంబంధం, శిష్టచార సంపన్నలు. యింత కుడువా, కట్టా వున్నవాండ్లు. పిల్లవాడుకూడా రూపసి. బుద్ధిమంతుడు. వేడంచెవుతున్నాడు. తగిన యాదూ శోధూ.

కొడుకు వి. ఏ. చెరువుతున్నాడు. పరభాషాభ్యసవత్వంలో పరవేషవలంబనకూడా అవసరమన్న సిద్ధాంతానికి వ్యతిరేకుడు. నిరాశించుకుడు. తలిదండ్రుల పవిత్ర భావైక్యత ఇతనిలో చేరుకొంది. భార్యభర్త లిరువురూ తమ ఫలాలను కాపాడవలసిన

చని భగవంతుని ప్రార్థించేవారు. యాదేడు పిల్లవాడికి పెండ్లి చెయ్యాలని సాంబయ్య తలపెట్టాడు. కనకమ్మ తలపూసింది. దేవమాటకు 'సరే' తప్ప 'ఇలా' నని తన ఆభిప్రాయాన్ని చివ్వి యెరుగదు. పతిమంధర తన ఆస్తిత్వమే లేదని భావించింది. ఇక పిల్లవారి ఆభిప్రాయంతో పనే లేదు. ఎందుకంటే, తేలిదండ్రుల మాటే అతనికి వేదవాక్యం. సంబంధం నిశ్చయమైంది. పండు, పసుపు పెట్టుకున్నారు. ముహూర్త నిశ్చయం చేసుకున్నారు. దీన్ని గురించి పిల్లవానికి బాబు వ్రాశాడు. ముహూర్తం వాచాపు వెలలోనా లుంది.

ఒకరోజు అకస్మాత్తుగా సాంబయ్యకు జ్వరం వచ్చింది. కనకమ్మమనసు చివుక్కు మన్నది. ఎంత మంది కష్టాలనో తొలగిస్తూ, కష్టపహిష్టులకు ఆర్థ్య ప్రమే గడ్డకట్టిన మనస్సు కరగి ప్రవహింప పోగింది. భావి ఆశంకలు అనేకం ఆమెకు తోస్తున్నాయి. కండ్లముందు అనేక భయంకర అంధకార చిత్రాలు కనిపిస్తున్నాయి. సర్వవాదాలు, కర్మలు, అవయవాలు ప్రంగిపోయినాయి. ఎందుకో తెలియదు.

జ్వరం వచ్చి వారంరోజు లైంది. దిగలేదు. సాంబయ్య మూసిన కన్ను తెరవలేదు. ఎన్నో విధూహలు పెట్టింది. ఎన్నో మంత్రాలు చదివింది. ఎన్నో దేవుళ్లకు మొక్కుకున్నది. తనకు చేతనైనంత చేస్తూనేవుంది. దాక్తున్న పిలిపించి చూపించారు. ఆయన మందిస్తూ చూస్తూవున్నాడు. మరి నాలుగురోజులు గడిచాయి. జ్వరం తీవ్రదూపం చాల్చింది. కనకమ్మ అనుమానం అధికమైంది. దుఃఖం పొంగి పొర్లివస్తున్నది. కాని పతిపేనకు భంగం కలుగనియ్యలేదు. ఆహారనిద్రలు మానేసింది. ఆమెకు అరిష్టనూచకములు అంతకంతకు స్పష్టంగా తోస్తున్నాయి. మనసు నుపామగాలిలోని నావవలె పూగిసలాడుకున్నది. మంగళ మాత్రం చూచుకున్నది. వట్ల యుల్లుమన్నది. మధ్య చిహ్నమైన మంగళమాత్రాన్ని రెండుచేతులతోనూ గట్టిగా పట్టుకొని పైటకొంసులో చూచుకున్నది. యితే నాసాభాగ్యానికి, మఖానికి, పర్యానికి కారణమైందనుకున్నది.

జ్వరం ప్రకోపించింది. నోటమాట బందైంది. నువ్వు పుట్టింది. పిల్లవానికి తిండియిచ్చారు. ఇల్లంతా దుఃఖనూచకవిశ్మయంతో నిండివుంది. అందరి ముఖాలూ కళావిహీనమై వున్నాయి. జ్వరం గంట దిగ్రిలకు

ఎక్కింది. దాక్తున్న ఆదుర్దాపడుతున్నారు. తోచిన ఇంజన్ నలు యిస్తున్నారు. కాళ్లు ధూమిమిద అవటం లేదు. సాయంత్రం ఏడుగంటలైంది. జ్వరం తిను తున్నది. గంట తు వచ్చింది. మరొక అర్థగంటకు గంట తు దిగింది. దాక్తున్న ఆకలు వదులుకున్నారు. మరొక అర్థగంటలో తీరలానికి వచ్చింది. కాళ్లు, చేతులు చల్ల బడ్డాయి. సాంబయ్య ఒక్కసారి కన్ను తెరిచాడు; చూశాడు. సాంబయ్య జీవితవాటకం అంతటితో సమాప్తి చెందింది. అందరూ ఒక్కసారి గొల్లుమన్నారు. అంతే.

కనకమ్మ దొడ్లోకి పోయింది. ఆమెహృదయ భావము ఆగోచరము. ఆమె స్థిరంగా కనబడుతున్నది. పతి కనుమూయగానే ఒక్కసారి గొల్లుమంది. తదుపరి చైర్యంగా వుంది. ముఖాన అర్థజాపెట్టు కుంకుమ చొట్ట వుంది.

బంధువులు, చుట్టాలు, ప్రక్కవాండ్లు అందరూ చుట్టూ మూసివున్నారు. కొందరు గోడకు చేరబడి విచారంగా వున్నారు. కొందరు ఆయనమందిరి, పనులను, మాటలను, దయాభావాన్ని వర్ణిస్తున్నారు. "పిల్లవాడి పెండ్లిమహూర్తం రేపే. పెండ్లికిబదులు యాపని జరిగింది" అనుకుంటున్నారు. యిలా ఎవరికి తోచినవిధంగా వారు సాంబయ్యగారినిగురించి మాట్లాడుకుంటున్నారు.

గంట గడిచింది. రెండుగంటలైంది. కనకమ్మ తిరిగిరాలేదు. కొంచెం అనుమానం తగిలింది. ఆదుర్దాగా ఇటూ అటూ వెతుకుతున్నారు. ఎక్కడా ఆమెవాడ లేదు. దొడ్లోకి పోయి చూచారు. లేదు. ఇల్లంతా వెతికారు. కనబడలేదు. అనుమానం అధికమైంది. బాదిలో పొంగిచూచారు. కొందరు బాదిలోకి దిగారు. అనుమానం ప్రత్యక్షమైంది. అందరూ గొల్లుమన్నారు. కనకమ్మకేసం బాదిలో దొరికింది. చల్లగా జైటికి తీశారు. పరీక్షించారు. ఆమె ఎవ్వడో నిశ్చయించింది.

ఉదయం ఏడుగంటల భండికి పిల్లవాడొచ్చాడు. సంగతి విన్నాడు. పెత్తి బాదుకున్నాడు.

"మహాపతివ్రత. ఇద్దరినీ ఒకేదితిమిద సంస్కారం చెయ్యి" అన్నారు.

రెండు ఆత్మలూ నవ్వడంలో కలుసుకుంటూ యేమో! రెండుకేరిలాలమటుకు ఇక్కడ దిదిమిద కలుసుకున్నాయి.

ఇంద్రుని మాయా నాటకము

= శ్రీ రాళ్లవల్లి గోపాలకృష్ణనూచార్యులు =

నాటిదివడు శ్రీకృష్ణయంతి. రాత్రి ఘోషానంతరము పేరంటమునకై వచ్చిన సువాసినుం గుంపులో చక్కని చుక్కవంటి యొక కన్యారత్నము కావచ్చినది. మాయంటికి చికపరిచితులగు పెద్దయుత్తయిదువలెంచి నాచిన్నది వచ్చియుండెను. తాంబూలదండనాడులను స్వీకరించి యంటికి పెట్టినపు డాముత్తయిదువను సాగవంపుటకై నాకార్యమధ్యరంగమువరకు వచ్చి, ఆమెవెంట నున్న యా మాత్మబారికను నాకుఁజూసి, "చూచితిరా? ఆత్మయెంత మంచి కోడలిని సంపాదించుకున్నది?" అనియెను. ఆమె సత్తయిని సగౌరవముగ పిలుచు నాధార్యకు వారుక.

"పెద్దవానికా, చిన్నవానికా?" అంటిని.

"అక్కడనే కొందఱు సంభేహము." అని నవ్వెడు నాధార్య అకన్నియమలము చూడఁగా, శిష్టముగ నొకమారు మావంకఁ జూచి యాదాం శల వంటివానియెను. విశాలమగు పాలము. శతపత్రముం బోలు కన్నులు. ప్రదీప్తనభతో విగనిగలాడు దేహకాంతి. సొమ్ము లడుగని వహజసౌందర్యము కలిగిన యా ముగ్ధ దాదాపు పదునాడుగేండ్ల పాంచయమ్మలో నుండియు. వయస్సునకు మించిన యంగసౌష్ఠ్యవముతో నొప్పారుచుండినది.

"చిత్రం కనకంకాయాం వల్లవ పివాదుకం నూతే. కుసుమనముద్గమనమయే నో జానే కిం ఫలం భావి." అను సుఖాపిత మాకన్నియయెడ సార్థకముగ నుండెను.

"ఎవ్వనికో ఒక్కనికి." అని దీర్ఘముగ, నిండుక పెడనవ్వతో ప్రతియిచ్చి ఆ సువాసిని, కాబోవు కోడలిపై రానున్న అత్తగారి యధికారము నవ్వేదీ చలాయించు స్వరముతో "రావే"యని యాచిన్నవానిని కనరి పిలిచెను. పెడరి పోవునపు డాబారిక చైన్యమును మూచించి చూడ్కులతో నొకసారి సాధిప్రాయముగ నాయుల్లారివైపు చూచి అత్తగారి వెంట పెడరిపోయెను. ఇందేమో విశేష మున్న దనుకొంటిని.

ఆ సువాసిని ననాకనాచారకర్పరుఁడు. అమాయక ధర్మశీలుఁడు నగు నొక మృదగృహస్థుని యిల్లాలు. ఇహము

నకు, పరమునకు పనికివచ్చు వని యొక దేవాంయమును నమ్ముకొని శరీరయోగ్ర జరుపుకొనుచుండిన సాధువర్తను, తతఁడు. త్రిమూర్తులఁబోలు మువ్వరు పుత్రు బాదంపతులకుఁ గలరు. వారిలో జ్యేష్ఠుఁడు స్వయంతువు; అవివాహితుఁడు. మధ్యమఁడు సాక్షాత్తుగ రుద్రవ్రక్కతి; అతని కెడలనో ఇల్లటము లభించినది. క్యానుసుందరుఁడగు కనిష్ఠుఁడు కృష్ణమాత్యుపాసకుఁడు. దర్పసియనుగు నాకారసౌష్ఠ్యవము, విగనిగలాడు సూక్ష్మతాదృశ్యము. సనాతనసంప్రదాయకుడగు కింము కం బ్రహ్మచారి యతఁడు. కింసౌందర్యమొక మెచ్చి పలువు రికనికి కన్యనిత్తువని వచ్చిరికాని, అన్నయవివాహితుఁడుగ నుండుట గొప్ప ప్రతిబంధకముగా నేర్పడియుండినది.

నాటికి మూడునాల్గు దినములకు పూర్వము ప్రశంసతోనున్న కన్యకల్లి—కల్లియో, సాకుతుకల్లియో, మరచి తిని—ఆ కన్యకను దీలుచుకొనివచ్చి కాబోవు వియ్యపురారి యంటనే విడిచి, క్యానుసుందరునికి (సౌకర్యార్థము చిన్న కుమారుని నాపేరుతో వ్యవహరింకము) ఆ బారికను వివాహముచేసుకొని రక్షింపవలయు నని వాని కల్లికండ్లులను వేయకొనెనట! నానాటికి యౌవనము శలమాపుయన్న కన్యకకు క్వరకముగా వివాహముచేయు శలంపున జూరారు తిరిగి ప్రయత్నించినా వీడకుటుంబ మగుటచే తగిన వయఁడు లభించకపోవుటచే వేనరి, ప్రశంసతో నున్న గృహస్థుల యింట కామె పిల్లను పిల్లకొనియే వచ్చినది. తనంత కానై భమ యింటికి వచ్చిన కన్యకను కోడలుగా పరిగ్రహించు కుతూహల మా గృహస్థులణి కలిగినది. పెద్దకోడలుగా పరిగ్రహించుటకు వా రుక్కంక చూచిరి. కాని, ఎదిరినజేమున కది రుచించినది కాదు. వట్టు వట్టి బంగారువంటి కన్యకను, లక్ష్మీదేవివలె ఇంటికి వచ్చిన దానిని పోఁగొట్టుకొనుట యిదివేళ మని ఆయింటి యజమానురా యాహించినది; కన్యను దక్కించుకొని కరువాక యాతమనుకొని 'కళాప్రా' అనినది. పెద్దవాని కర్మవృత్తము లేదు; చిన్నవానికే కానిమ్మని యజమానుఁడు మాటయిచ్చి నాఁడు. వది దినములలోనే లగ్న మొకటి యేర్పరచుకొని,

కన్యకను వారి యింటనే వదలి, తగిన సన్నాహముతో వేళకు ముందుగా వస్తునని చెప్పి, తల్లి స్వగ్రామమునకు వెదరిపోయినదట. వరప్రభానురూపులగు కన్యవరులను జూచి ఇరుగుపొరుగువారు దక్కని దానత్య మని పొగడి నాడి. పెద్దనమలు జరుగుచున్న వని నా భార్య చెప్పినది.

కన్యక విచ్చెడమని యెరువదర్చినా, ఆన్మకు వివాహము కానిది తనకు పెద్దీ అక్కరలేదని నిష్కర్షగా ప్రతిజ్ఞచ్ఛ వాడుక గం శ్యామసుందరుని చిత్తవృత్తిలో విపుడు కొంత చూర్చు కల్గినది. రుద్రదేవివంటి కన్యకారత్నము తనకై వచ్చి కట్టెడుట తిరుగుచుండగా నిట్టి మనుషరివత్తన చూ తరుణునికే గట్టుట వింత కాదు. కాని, వానియన్న భాగలేక పోయినాడు; ఏదో మిషతో పలుమారు పలుకరింపఁ జూచినాడు. కాని, ఆకన్యక వానికి ప్రతి యిచ్చినది కాదు; పరితపా, అశనివైపు చూచుటకు వైక మేవగించుకొనుచు వచ్చినది. ఇదనూడులు, చందనపు నల్లు, కామినియా నూనె, మఱి ఏమేమో తెచ్చి అతఁ డుపాయన మర్పింపఁ గా, వానిని తాఁకుటైన నా మనవతి యష్టపడలేదు; పైగా ముఖమున రిరస్కారభావమునే చూపినదట. తన్ను జూచి నపు రా ముగ్ధ ముఖము ముడిచేసుకొని వెదరిపోవుటయు, తన తమ్ముని చూచునపు ద్వప్రయత్నముగ హసన్ముఖి యగుటయు గమనించుకొంటే అతని హృదయమున నిర్వాసం జ్ఞానం ప్రజలినది. ఏమయినా సరే, ఈ కన్యకను సాదించి తీరవలె నని యతఁడు తీర్మానించుకొన్నాడు. మధ్యవర్తి లతో చెప్పించినాడు. ఒంటరిపాటు చూచుకొని యొక మాడు, తన్నే వివాహము చేసుకొమ్మని, పాపము, నోరు విడిచి యా కన్యకను ప్రార్థించినాడు. ఆ మానిని పెదవి విరిచి పెడముఖము పెట్టగా, ఆ రుద్రకళిదామణి రోషముతో "ఏ పెదరిని పెద్దీ చేసుకొన్నా వరే, నేను నిన్ను వదలను లే" అని బెడరించెనట; దానితో పంపు కానరానందున, గత్యంతరము లేక, ఆ శ్యామసుందర వ్రాత తల్లిని వేరించుట కారంభించినాడు. ఏ ప్రయాస పడినాసరే, తనకే ఆ చిన్నదానిని పెద్దీ చేయవలయునని వట్టుబట్టి ప్రారేయ పడినాడు. తన యిష్టార్థము నెరవేరనిదో దేశత్యాగమో, ప్రాణత్యాగమో చేయుదు నని శపథము చేయుచున్న పుత్రుని కన్నతల్లి యెట్లు నిరాకరింపఁగలదు? అట్లే చేసెద నని యామె వాగ్దానము చేయక తప్పినది కాదు. రోరోపం చిన్నకుమారుని బుట్టగించి మంచిమాటలతో వాని కేమేమో రహస్యపరేశము చేసినది. శ్యామసుందరున కిది విషమపరీక్ష. ఏది నియమములు కల రహస్యతః దగుటచే, తన భావముల వజ్రులుకొని తల్లి యిష్టానుసారమే ప్రవర్తించుట కతఁడు

సంకల్పించుకొనెను. అప్పటినుండి ఆ కన్యకైపు చూడుట నయికము మానుకొన్నాడు కూడ. ఈ చూర్చును గమనించి వాని యన్న.

"తలఁ : లేరకు లేర చిక్కె నిపు డి
అంగదుకొం డంపు దంకం తాటించు"

యన్నాడట; కన్యకతో నెపుడో చూచాయగా వాని తల్లి తన యుద్దేశమును సూచించి యేమేమో అళగొల్పినది. కాని, ఆ కన్యక సుముఖురాలా భారేడు. ఇది గ్రహించి తెలివిగల యువభవకారిని గమన, అంతటితో నా ప్రసంగ మును చాలించి, వివాహ లగ్నకాలమున నేదో యుక్తి చేసి కార్యము సాదించవచ్చు ననుకొని సన్నాహములను మాత్ర ము భాగవత్కముతో జరుపుచున్నది. "తడందడ నాటి కొక్క దైవము లేదే : " అని యామె అళ.

నాటి మధ్యాహ్నమున ఏదో కార్యార్థమై యా కన్యక మా యింటి కొంటరిగ వచ్చియుండి, పెద్దీ కాయత్తమైన సొమ్ము పీఠల ప్రస్తావనమున తన కున్న చిత్తుంబెల్ల నా గృహిణీతో చెప్పుకొని, పెద్దవానికి వివాహము చేసినదో పెంటనే పనువుచిరతో దానిలో దూకి ప్రాణత్యాగము చేతు నని చెప్పి, చిత్తు లేని తన్ను కాపాడవలె నని కమ్మం పీఠతో ప్రార్థించిన దట; కతయంతయు నాభార్యవలనవింటిని.

అమాయకురా లగు నా కన్యక కాజన్మావది దుఃఖ మును తెచ్చిపెట్టగల ద్రోహము జరుగునేమో యని నా మనస్సు భార బొచ్చినది. మరునాడు శ్యామసుందరుని యొక్కయు, ఆ కమ్మియ యొక్కయు భాతకములను ప్రయాననదీ తెప్పించి చూచితిని. వారి సాయన భాతక చక్రము రివి :—

గు గూ-౨౮ (వ)	X గౌ-౦		
రా గౌ-౦ వ గౌ-౪౬	కరుని జాతకము — (సాయనము)	కే గౌ-౩౨ (వ) I గూ-౪౦ ఇ ౩-౪౦ మగూ-౩౦ ద గౌ-౨౯ కే గౌ-౦	
	ర ౭-౮ మగూ-౨౪	బు ౩౧-౧౬	

చ ౧౧-౪౯ కు ౨-౫౪ కు ౬-౩౦ వ ౩-౨౨		కౌ-౨౦	X ౧౧-౦
	కన్యక జాతకము		
ర ౨౨-౫౪ కు ౨౦-౫౦	(సాయనము)		౧౧౨-౫౪ (వ)
	రా ౨-౨౦		1 ౧౧-౩౦ ౧౧౨-౪౬ (వ) క ౨౪-౪౪ (వ)

ఆ కన్యక జన్మించినది కన్యాలగ్నమున. "ప్రీతా మంతర దాన వీక్షణగతి" యను కన్యాలగ్న రహిత కన్యకామణియందు పూర్వముగా నుండినది. లగ్నచంద్రులు సమరాసులలో కుటక్షిత్తములలో నుండుటచే.

"యగ్నేమ లగ్నకళోః ప్రకృతిస్థితాఢి
సప్తీం భూషణపతి కుటద్వయోశ్చ."

అను వరాహమిహిర సూత్ర మీ బాలికయెడ దాగుగా నవ్యయింపఁగలదు. లగ్నముం దుదలుండుచున్న బృహస్పతిని జూచినచో, బంగారుపంటి దేహకాంతి, విశాల పాలము, విశానయోగములగు నేత్రములు, కమలపండువు గావించు వంగసౌష్ఠవము మన కర్థమగును. బుర్రరవు లతో నీ బృహస్పతికిఁ గల త్రికోణమిత్రదృష్టి వినయ వివేకములతోటి చక్కని కీలము నీయఁజూచినది. లగ్నముం దున్న ౪వ దిన్నవయసున క్షేళము, దారిద్ర్యానుభవము నీవి కిద్దినాడు. కాని, ఈ కనిపైఁ గల రవి బుర్ర త్రికోణదృష్టి దనసులముం నీయఁజూచున్నను, క్షేళ సహిష్ణుత, దార్మికచిత్తవృత్తి, దీరకాంతవ్యభావము నీవి నిద్దినది.

"సుఖరహిత మదాకళంకం

ధనరహితం దార్మికం జీతక్రోధం,

క్షేళసహిష్ణుం దీరం

బుర్రలే రవివీక్షిత స్సౌరః." (సారావళి).

లగ్నచందమావినకుంగు బుర్రకులకు స్నేహదృష్టి

బద్ధమైన చక్కని పరివర్తనయొగ మున్నది. దీని పంతు 'జాతకాలంకార' మిట్లు వర్ణించినది :

"లగ్నస్థే సూమనాథే కమలవదగతే

లగ్ననాదే మనస్వీ

విద్యాలంకారయోగో నిజకుంబినితో

జ్ఞానవాన్ మానవత్తః"

ఇతః, సప్తమభావములో నాక వైలక్షణ్య మున్నది. అందున్నది వరుణ, కుజ, కుక్ర, చంద్రుల సంయోగము! అమృతకలశముతో విష్ణుప్రయోగము వంటి దిది. చూడుడు! వైవాహికజీవితమున సత్కుశ్చర్యముగ నుండుటకగ్యసంపత్తుల నీయఁజూచిన ఉర్బశుక్రమి వహ వాన ముండుటచే, ప్రేమవిషయమున దాపల్యమో, దాదల్యమో చూపు చంద్రుని సప్తమభావస్థితి కాంతవరకు కీలకవ్య మనవచ్చును. కాని, వీరి వెన్నంటి నుండోపమం దుంవలె, మహాయోధులగు కుజవరులు యండుటమాత్రము ప్రచారకారి యనకవలదు. ఆకస్మికముగ నుదయించు ప్రేమానుబంధము, ఉద్రిక్తమోహోనేళ పరవశమగు చిత్త వృత్తి, ఆత్రమున నేర్పడు ప్రాచూరికవివాహము, దాపక్య విద్రిక్తితో, వియోగమో తెచ్చు పరిస్థితులు - ఇట్టివి దీని సామాన్యఫలములు. కాని, విషయముం (పంథు) స్థానముం దున్న రవిబురులకుఁ గల గురుశుల మిత్రదృష్టి వివేకము, నియమబద్ధత, ననానాదారకత్వరక, దార్మికచిత్తవృత్తి - వీవి వీఁగలదు. ఇవి యట్లుండ, ఈ రవిబురులకు సప్తమ స్థానముం దున్న కుక్రకుజలకోఁ గల యర్థకేంద్రకృతుదృష్టి, కీలంకరూ లగు నీకవ్యక వైవాహికజీవితమున తర్జమూం మున క్షేళముపా లగునేమో యని భయమగుచున్నది.

మఱియొకటి: వివాహసహమందువు కన్యారాశిలో ౨౦త్తి రాగలోఁ గలదు. దీనిపై వ్యయస్థానముం దున్న మాయంమారి ఇంద్రుని యర్థకేంద్రవైషమ్యదృష్టి యున్నది. మోసమో, ద్రోహమో, కనుకట్లో, గారడీతంక్రమో తెలుపు వైవాహికనాటకమున వీజాతకులయ కథానాయకగ నుండఁ గలదేమో!

లాలాచివరియై సప్తమభావములో నున్న చంద్రుడు దినపర్వపర్వతో దలించి, ఇప్పుడు లగ్నమునకు వచ్చినాడు. 'పరివేయోగమలంక' మగు వయఃపరిపాకమును తెలుపు దళ యిది. వివాహసహమందువు చలంపకమున కులాధాశిలో ౧౨త్తి రాగకు వర్చియున్నది. లగ్నాదిపరియగు బురుడు వలించి కుంభరాశి ౧౨త్తి రాగకు వర్చియుండెను. అగుటఁ బట్టి, పరికవివాహసహమందువు పరితరంగాదిపతితో పూర్వ

త్రికోణమిత్రదృష్టి నార్జిరి. వివాహమంగళమునకు మంచి యవకాశ మిది యని తెలుపుచున్నది. జాతకమునందలి ఇంద్రునినుండి యీ చరితవివాహసహమిందువు అర్హత దృష్టికే యవ్వకు వచ్చియుండుట చదువరులు గమనింపఁ గలరు. ఇది మిత్రదృష్టియే కాని, జన్మకాలమున శత్రుదృష్టి గల గ్రహము చలనవశమున కుభదృష్టి నిచ్చినా, పంసులో నానుకూల్యముండదు. వైవాహికజీవితమున మోసమో, కుశంక్రమో తెచ్చియచ్చు కోరిక గల ఇంద్రగ్రహమున కిచ్చును మంచి యవకాశము లభించును. ఏదో మచ్చుబూడిచె చల్లి, కొండంత అశమానీ, ఇంద్రుఁడు తన వాగ్దానమును నెరవేర్చుకొంగలఁడు. విశేష మేమన, చరితలగ్నాధిపతి యగు బుధుఁడు వివాహసహమముతో మైత్రి నెరపుచు పెండ్లిచేయ నీర్థుఁడుగ నున్నాఁ డనుట వాస్తవమే. కాని, అ గ్రహ మిపు యందు స్థానము (కుంభరాశి ౧౨వ్వి డాగ) జాతకముందలి ఇంద్రునికి వికరముగా ౧౮౦ డాగల సమ సప్తకశత్రుదృష్టికే జిక్కిన దనుట మనము మధువరాదు, మోసమో, మోసమో, ఈ రెండింటినమ్మేళనమో ఇంద్రుఁడు తెచ్చిపెట్టఁగలఁ డనుటలో సందేహ ముండదు. కాని, పుణ్య సహమము వ్యక్తికలాశో ౭-వ డాగయం దుండి సప్తమ దావమందలి గ్రహములతో త్రికోణదృష్టి నందుటచే, ఇంద్రుని నాటక మేదైననచే, పరిణామము మంచి ఫలమునకే కావచ్చు సనునాశ కవకాశ మున్నది.

ఇది యట్లుంది. క్యామసుందరుని జాతకమును జూచుఁడు. లగ్నము దయాదాక్షిణ్యముల కాటవట్టగు కర్కాటకము, దర్శకస్థానము దున్న ప్రణలుఁడగు మీనగురువు జాతకుని గుణ, శీల, సౌజన్యములను చాటుచున్నాఁడు. వంశమస్తానమం దున్న సులతారకుఁ డగు కుక్రుని కీగురు పుతో, గల యానుకూల్యదృష్టి సౌందర్యము, సౌఖ్యమార్గము, సౌమనస్యము సూచింపఁజాలినది. తల్లగ్రహముల కోణదృష్టి లగ్నభాగయందుండుకళమున, జాతకుఁడు కన్యల హృదయముల నాకర్షింపఁజాలిన రూపలావణ్యములు గలవాఁ డగుటలో వింత లేదు. లగ్నమందలి శనిమహళ యుఁడు తన చేతనయినంత దారిద్ర్యక్షేమానుభవము నిచ్చి నాఁడు. ఇంచుమించుగ పంసారవిద్యపాణిభార మంతయు వీనిచే యున్నను కచ్చుగాదు.

ఇది యట్లుండ, కుటుంబస్థానమం దున్న ఇంద్ర, కుజ, చంద్ర, కేతువుల సంయోగము భయావహముగ నున్నది. పైగా, ఈ చంద్రమంగళ యోగమునకు నిండు సమసప్త కమున, అష్టమ (మృత్యు) స్థానమునుండి వరుణుని ప్రత్యక్షచైరదృష్టి యుండుట బాం ప్రమాదహాదకము ముఖ్యము.

ఈ వరుణునినుండియు, చంద్రకుజాలనుండియు రవిపై నున్న శత్రు (కేంద్ర) దృష్టి యారోషమున కుత్తేజవ మిచ్చుచున్నది. కలకములోని లగ్నము చలనవశమున కుజ చంద్రసంయోగము నొందుటయు, వరుణుని సమసప్తకచైరదృష్టిని బొందుటయు ఇంచుమించుగ నొకటి వయస్సుననే సంభవించును. క్రూరచేరికమగు దుష్టగ్రహము మృత్యుస్థాన మునందున్న జాతకములలో, చరితలగ్నము కుటుంబికావము లో పంచరించునపుడు, ఆ దుష్టగ్రహవేదాస్థానమును దాటి యేపోవలసివచ్చుటచే, ఆ వయస్సున అవమృత్యువో, అసాధ్యలోగమో సామాన్యముగ సంభవించునని 'వెపేరి యలు' అను సామ్యభావోరాశ్యవేత్త చాటుచున్నాఁడు. ఇంత చాలక, "నిత్యం సన్నిహితో మృత్యుః" అని సూచించురీతి, అష్టమధిపతియగు శని లగ్నమందే కలఁడు. ఈ శనికే సప్తమాధిపత్యము నయిత ముండుటయు, లగ్నాధి పతియగు చంద్రుఁడు కుటుంబిస్థానమం దుండి కుజవరుణుల క్రూరచేరపాంగుటయు మనము గమనించితిమేని, రాసున్న ప్రమాద మేదైన కానిండు, దానితో కశతమున కేమో సంబంధ ముండునేమో అను శంక కవకాశము గలదు. లగ్నముపై గురుకుక్రుల కుభదృష్టినే నమ్ముకొని యుండ వలసియున్నది.

జాతకమును పోల్చినచో ముఖ్యముగ నీ క్రింది యోగ ములు కావచ్చును:— (౧) కన్యక జాతకముందలి పుణ్య సహమ దిందువు వరుని జన్మరవిపై ముండుట; (౨) కన్య జాతకముందలి కుక్రుచంద్రులలో వరుని జన్మరవి పూర్వ త్రికోణ మిత్ర దృష్టిలో నుండుట; (౩) శ్రీ జాతకముందలి ఇంద్ర గ్రహముతో పురుషజాతకముందలి కుక్రుచంద్రులు సంయోగ ము నొందుట; (౪) శ్రీ జాతకపు సప్తమ దావ మధ్యమందే పురుషజాతకపు బృహస్పతి వచ్చుట.

ఈ యోగముల పట్టికను జూచితిమేని, ప్రళంసలో నున్న కన్యకవరుల వరస్పదాకర్షణ మెంత మనమో మనకు దోరవడఁగలదు. కాని, ఇంద్రావతకుటుంబ వరస్పర చేరకు లోనయిన పురుషజాతకపు చంద్రమంగళయోగము ఆకర్షణ మంత్రముకంటె ప్రబలముగా అవకర్షణమంత్రమును పరింపఁ జాలినది. ఇది వీరిక వివాహము జరుగనిచ్చునా, దావ త్యము నోర్చునా?

దిన వర్ష దశావర్తలలో క్యామసుందరుని జాతకమున చరితకుడుఁడు అతని జన్మ వరుణునితో నిండు కేంద్రము నకు వచ్చుటయు, కన్యక జన్మ చంద్రునితో త్రికోణమునకు వచ్చుటయు ఇప్పు డేకకామందే సిద్ధించినది. బుధ

చల్లెలు కన్యకరం లగ్నాధిపతులు గదా : వారి కిచ్చ దపార వరస్సరాకర్ణము కలుగుటలో నాకర్ణము లేదు. కాని బురవరులు కేంద్రస్థితి యవకర్ణమునే నూదించు చున్నది. పాపము :

శ్యామసుందరత్రాతకాతకమును సంపాదించి పరిక్షింప మనుకొంటిని. తల్లికొడుకుల కుట్రలు పరించుట కవకాశ మా తాతకమునఁ గలదేమో చూక మని కలఁచితిని. కాని ఇది యెట్లో గ్రహించి తన యుద్దేశమునకు భంగము కలుగ వచ్చు నను భయమున, ననుభూతలగు నతని తల్లి వాని తాతకమును దాచియుంచి, నా కది లభ్యము గాకుండఁజేసి నది. మఱియు శ్యామసుందరుడు గాని, ఆ కన్యాయ వాని ఆ తరువాత మాయుంటివై పు రాకుండ తాగ్రస్తవరచినది.

ఈ కేరేణవరిణయ మేమగునో చూక మని నిరీక్షించుచుంటిని. చుడోక్కఱుఁ దొక్కఁడే కాదనఁ

దివాహ లగ్నము నమీపించుచు వచ్చినది. సదాచార కీంములతో నొప్పు శ్యామసుందరునిపై నరటివారి కనేకులకు ప్రీతి. వానికి దివాహ మని చెప్పినదే తడవుగ, ఉదార పురుషులు కొందరు వలయు సాహాయ్యము నొనర్చిరి. వీర కుటుంబపు పెండ్లికిఁ దగినరీతి వస్త్రాభరణములు, ఇతర సామగ్రి సమకూర్చఁబడినది. తగుమట్టుకు పిండివంటలు నయితము సిద్ధమగుచుండినవి. కన్యక ముఖముమాత్రము కళాహీనముగా నున్నదని యెవరో అనుకొనిరి. వీటిలో నెపుడైన నెదురైనచో, శ్యామసుందరుడు కలవంతుకొని పోసాగును. వాని యన్న ముఖమున మాత్రము సంతోష కళ నానాటి కలిపవృద్ధిలో నుండినది. ఇరుగుదున్న కుట్రల వలము కాఁబోలు :

దేవతానమారాధనము జరుగవలసినదినము నమీపించి నది. వియ్యాలవారి రాకతై శ్యామసుందరుని తలివండ్రు లేడురు చూచుచుండిరి. అనాటి యువయమున నమీసప్రాంత మందరి పల్లణమున కాపురమున్న యొక పెద్దమనుష్యుఁడు జిల్కాబండి దిగి యాత్రమున వారియింటికి వచ్చెను. అ యింటివారి కతని వరియయ మున్నదట. కూతురుదివాహా వ్రయత్నమున వలయు వస్త్రాదుల నాయుత్తవరతులతై తమ పుతమునకు వర్చియుండిన కన్యకతల్లి ఆకస్మికముగ నన్ని పాతజ్వరగ్రస్తయై, జ్ఞానాజ్ఞానపరిస్థితులలో తమ యింట మంచము పట్టిన దనియు, కూతురును మాటిమాటికి కలువ రించుచున్న యామెపరితాపమును చూడలేక, దాక్షుడగారి సలహానయన, తా నామెపుత్రకను నిచ్చుకొనిపోవుటతై అత్రమున జిల్కాబండితో వచ్చినా ననియు, రోగి చావుత్రుడుకు లలో నుండుటచే తనకు ఉదకాలమైన నిలుచుటకు వీలులే

దనియు విపాదకరమైన కథను చెప్పి యా పెద్దమనుష్యుఁడు, తాత్కాలికముగా వివాహము కొన్నిదినములు నిలువవలసి వచ్చినందులకై తన వశ్యాత్తవమును తెలిసినాడు. కన్యకతల్లి తనకు దూరపుండు వనియు, ఆమెరుగ్గత మామ్రుటతై గంటగంటకు గొప్ప దాక్షులతో నూదించుచు నిప్పించుచున్నా ననియు, కూతురు నమీవంతు దుండుట యిప్పుటి స్థితిలో నామెఅరోగ్యమున కత్యవసరమనియు, అరోగ్యము కొంత కుదిరినవెంటనే తన యింటియందే కన్యాదానము చేయించుట తై యామెకు మాటయచ్చినాననియు అతఁడు శ్యామసుందరుని తల్లిదండ్రుల కువ్వమీనించి, తననుండి మరల కుట్రలేక వచ్చుదే తడవుగ వరుని నిచ్చుకొని తగునన్నాహముతోరావల యు నని నవినయముగ వారిని ప్రార్థించెను. తల్లియనారోగ్య వాస్తవ విని కూతురు భోయన నేడువసాగినది. తనకు రానున్న కష్టమునుగూర్చి తల్లితో చెప్పుకొనుటతై కాదుకొనియున్న యాముగ్ధ వీవాస్త్ర గోరుచుట్టుపై రోకటిపోటయినది. ఇష్టము లేకున్నను, కన్యకను సంపుటకు శ్యామసుందరుని తల్లి నమ్మ తింపక తప్పినదికాదు. స్నానపానాదులను తీర్చుకొని తాను నయితము వెంటఁబోవుట కామె నిర్ణయదెను కాని, ఉదకాల మైన తామసిండుట కాపెద్దమనుష్యుఁడు సార్వము కాదనెను. వెంటనే సంపదిలో తాను వెళ్లవలసియేయున్నదని. అతఁడు తనతై కాదుకొనియున్న జిల్కాబండియొద్దకుఁ బోయెను. విది లేక, శ్యామసుందరుని తల్లి కన్యకనునయితము వెళ్ల నిచ్చినది. ఆకన్యకను నిచ్చుకొని యాతఁడు తన జిల్కాబం డిలో నాత్రముతో వెళ్లిపోయెను. తడకు కాపీకషాయము కాయెచ్చుటతై నా, అతఁ డనకాళ మీయలేదు. జిల్కాబండి యొక్కనపు తాకన్యకను జూచుచు నిశ్చేష్టుఁడై నిలిచి యున్న శ్యామసుందరత్రాతకను చూచి, ఇంతుక కన్నుగీటి యాపెద్దమనుష్యుఁడు “అత్రపడవలదు. నిష్సంశయముగా కొన్నాళ్లలోనే దివాహముజరుగును.” అని యాశ్వాసించి వెడలిపోయినఁట.

వాన వచ్చి వెరిసిన ధ్రియినది. శ్యామసుందరుని యన్న కావేళ నోట కలకము పోలేదు. వారి యిల్లు కళా హీన మయినది. అలాగై వ్రయాణము చేయవలె నని తల్లి కొడుకులు సంకల్పించిరి. “రోగము వ్రణలమై ఒకటి పోయి యొకదైనచో, అనశకునము కాదా ?” అని అన్యులక్కలెవరో సంహారాయుఁగా, నక్కమని యామెకునయితము తోఁచినది. నాటగుదినములు తాళి అగ్రామమునకు పోదమని యామె తన కుమారకంఠీరపునకు సమాధానము చెప్పినది.

దైవగతి చాల చిత్రమైనది. కంకణలంఘన కరినివచ్చి నపుడు, వ్రణిణంధకము తెన్నియుండినా, కన్యలకు వివాహ

మగు నందుడు. వియమితలగ్నముందే యాకస్యకకు పెండ్లి జరిగినది. గౌతమ-వ సంవత్సరమున శిష్టంబునెం గౌ-వ తేదీన జరిగిన వివాహ మిది. నాటి దైవికకుండలి యిది:

		వ ౦-౫౧ (వ)	
శ ౨౨-౫౦ రా ౨-౫౬	వివాహ లగ్నము (సాయము)	X ౨౮	
		శ ౨-౫౬ కు ౧౦-౪	
చ ౫౬౦	బు ౮-౧౦ కు ౨౪-౪౦ ల ౨౮	కు ౫-౨౦ ఇ ౧౨-౩౦ ర ౨౧-౫౩	

లగ్నమున గురు పుండుట శుభమాదకము. కస్యక జాతకమున తర్కప్రాసాదీవతి యగు బృహస్పతి వివాహ కాలమున లగ్నముం దుండుట యుక్తముగనే యున్నది. తాది, లగ్నమున కొకవైపున బృహస్పతి యెన్ని భాగంలో నుండెనో, న ప్రమథావమున కొకవైపున అన్ని భాగంలో వరుణు: దుండుట విశేషము. రాక్షసవివాహమున కిది తగిన యోగము! జాతకమందలి ఇంద్రునికి, చరితవివాహవహమ నిండుపునకు నరినదును కన్యారాశిలో గౌర్తి భాగంలో తత్కారికభారవక్రమున నింద్రు: దుండుట వింతలో వింత: దైవికజాతకమును గుణించినచో, దైవికదశమకేంద్ర మానాడు కుంభరాశి గౌర్తి భాగకు వచ్చుచున్నది. చరిత లగ్నాధిపతి బురు: దుండుట కుంభరాశి గౌర్తి భాగయందే అనియు, చలనవక్రమున నింద్రు: దుండునది నింహరాశి గౌర్తి భాగయందే అనియు మనము మరవమేది ఇంద్రుని మాయావ్రణావ మీవివాహమున పూర్వముగా నుండునని యాహించుట సాధ్యము.

వివాహము వియమితలగ్నముందే నడచిన చుట్టిని, అగ్నే అయినది: కస్యకకు పిలుచుకొని వెళ్లిన పెద్ద మనుష్యుని యింటిలో నతడు వాగ్దానము చేసిన విధముగనే వివాహ మహోత్సవము జరిగినది. విశేష మేమన, వరుడుమాత్రము క్షామసుందరుడు కాడు: వాని బ్రాతయును కాడు. ఆ పెద్దమనుష్యుని పోవరుడే పెండ్లికుమారు: దై పీఠం మీద కూర్చున్నాడు. వివాహ మైనది. ఎన్ని వ్రాయనలు వడినా, కస్యక దొరకని తన తమ్మునికి వివాహము చేయుట కై యా పెద్దమనుష్యు: దీనాటక మడినాడు. ఇదట జరు

గురున్న కథ వెల్లె ఎగ్గో గమనించి, తన తమ్ముని యదృష్టమును పరీక్షింప నెంచి, ఏదో మిషతో కస్యకతల్లి వచటికి పిలిపించుకొన్నాడు, మాయకన్నీరు కార్చి కస్యక నతడు పిచ్చుకొనిపోయిన కథ మన మెఱుగుదుము. క్షామసుందరుని తల్లి కాదించుచున్న కుట్రల వెల్లె కస్యకతల్లికి విశదీకరించి, నత్యమా కాదా తెలుపుచుని అతడు కస్యకనే సాక్షి కోరినాడు. క్షామసుందరుని బ్రాతను పెండ్లియాడినచో రత్నమువంటి కస్యకకు రానున్న హెరవివత్తును దిక్రవిదితముగ వర్ణించి, ఆ యావర తప్పించుటకే కా నీయుక్తి చేయవలసివచ్చె నని యత: కా అమాయకలకు నర్చు: తెప్పినాడు. క్షామసుందరుని యన్నకు తన కూతురు నిచ్చుటకు తల్లి కేమాత్రము నిష్ఠము లేదు. క్షామసుందరుడు లభించనివాడు వాని యన్నకన్న నెవఁడైనా మేలే యని యామె నమ్ముతొందినది: కన్నీయుకు నయక ముట్టే తోచెను. తన్నవమాదించుచుండిన యా మూర్ఖుని కమ్మంలో దుమ్ముగొట్టఁగలిగినందుకు నంకసింది యామగ్గ నూతన వరుని వివాహమాడి నంసారి అయినది. అంశ ఇంద్రుని మాయ.

న ప్రమ థావమందలి గ్రహకూటపు పుర్వరయే పాత్ర సామగ్రిగా, ద్వారక థావమందలి ఇంద్రుడు మాయా వివాహ నాటక మడించఁగా, బుధరపుంబో మైత్రి నెరపుచున్న లగ్నగర బృహస్పతి ఈ కన్యారత్నమునకు తాది శుభమునకే తోడునడినాడేమో? తర్కజాతకము లభించినఁ గాని, యది చర్చించుట భావ్యము కాదు. అది యెట్లుండె.

“నాకు ప్రాప్తి లేదు” అనుకొని క్షామసుందరుడు నెమ్మది పడినాడు.

“గయ్యాళి: తప్పిపోయినదే మేలైనది” అని యదుగు పొరుగు అమ్మలక్కలలో వాని తల్లి చెప్పుకొనెనట! ఆమె పెద్దకుమారునికి మాత్రము కస్యక కలవరము చాలకాల ముండినది. చేరికి దిక్కిన కస్యకను పో:గొట్టుకొన్నందుకై యతడు చాలకాలము తల్లి వివేకమును తప్పువల్లుయందెడి కాడు. వివాహమైన రని యెఱిగిన కొన్ని దినములలోనే, అ క్రవారింటికి పోయి ననుపు వత్తములతో మున్న యా వరువును తాది “ఏమమ్మా: చెప్పుకనే వివాహము చేసుకొన్నావే!” అని నవ్వెరిచి.

“పెద్దం యెదుగ్రహము” అని నవ్వెరు నామగ్గలోనికి పోయినది. కా నాడిన నాటకకథాకలాప మంతయు నామెభావ నగర్వముగ వివరించి నాకు వర్ణించెను.

తరువాత నొక సంవత్సర కాలములో క్షామసుందరున కొక పీదయింటి కస్యకతో పెండ్లి అయినది. ఈ క్రిందనున్నదే ఆ వరుడు సాయన జాతకవక్రము:—

శ్రీ ౨౭-౧౪ వ ౯-౪౪ (౪) I L			చ ౧౨-౩౨
కు ౫-౦	భార్య జాతకము (సాయనము)		ఇ ౧౫-౮
X ౧౨ కు ౯-౪౦	గు ౨-౩౨ చ ౧౪-౧౦	శ్రీ ౧౪-౨౨ బు ౨౭-౪౦	రా ౨౭-౧౪

లగ్నముననే వరుణుఁ డున్నాఁడు. లగ్నాదిపతియగు గురువు భర్మస్థానముందే యున్నాఁడు. కాని వారి కా స్త్రీవాదిపతి యగు కుజునినుండి వేరయ్యున్నది. నాల్గింటి నున్న చంద్రుఁడు వరుణుని ప్రారద్యప్తితో చెడినాఁడు. నప్తమాదిపతి యగు బుధుఁడు భర్మస్థానమున గురు పంయోగమునం దుండుటచే, విర్యుతవర్తనఁ దగు తర్తము మాదిండును. కాని వానికి మనఃకారకుఁడు, మాతృ కారకుఁడు అగు చంద్రునినుండి సార్థ కేంద్ర శక్తిదృష్టి పూర్ణముగ నున్నది. అష్టమాదిపతి యగు శుక్రుఁడు చంద్రునికి నమన ప్రకమున రాజ్యస్థానముం దుండి వరుణుని శక్తి దృష్టికి లోబడియుండుట యొక గొప్ప లోపము. భర్మస్థాన ముందలి రవి, ఇంద్రునితో కేంద్రముం దుండి, కాం భాగం దృష్టి నలింపించుచుండుట గొప్ప లోపమే. భర్మనాశనమో, ద్రోహాదితనమో, అకారం గమో మాదింపఁజాలిన యోగ మిది. రవియు, నప్తమాదిపతియు తెనుటచే తర్తరావమున భార్యలము కానరావచ్చును. అష్టమ స్థానమున కని యుండి తర్త కనారోగ్య మునుచున్నాఁడు. (మందేష్టమే పతి రోగి" అని జాతకరత్తము.)

ఈమె జాతకమును తర్త జాతకముతో పోల్చి చూచినచో భయావహానుగ నుండును. ముఖ్యవిషయము లివి:—

భార్యరవితో తర్తచంద్రుఁడు కేంద్రము. తర్తరవి భార్య చంద్రునితో వస్తావత్తము. దీనితో వరస్పర తక్తి నున్న పురుషజాతకపు కుజునితో ప్రీతాతకపు శుక్రునికి మాత్రము మైత్రి కండు. లగ్నముం లేమో అనుకుంటు మున్నది. తక్తి మృగ్యమైనా, తగుపాటి రక్తి కానవచ్చును. సంసారయాత్ర నారంభించిన రెండేండ్లకే సంరావస్థాప్తి

చేకూరినది. ఈమాత్రపు బానుకుంటు మున్న ప్రీతికుడు రెండలో సామాన్యపరిస్థితులలో ముందించువరులుగ కాలము గడపుచుండుట చూచుచున్నారము. కాని, విమర్శించినచో ఈ దాంపత్యమునఁ గొన్ని విశేషములు గలవు.

వీరికి రక్తివియ్యనవి రెండు గ్రహములు కదా:— పురుష కుజుఁడు, ప్రీ శుక్రుఁడు. ఈ రెండు గ్రహములు ఆయా జాతకములలో వరులుగ్రహ ప్రార దృష్టి వేరకు లోపమునవే: చూచుట: పురుషజాతకమున కుజవరుణులకు వరస్పర నమన ప్రక వైరము: ప్రీజాతకమున శుక్ర వరుణుల కన్యోన్య కేంద్రవేర. ఇట్టి కుజశుక్రు లిచ్చు రక్తివి వరుణుఁ డెంతకాల మొర్వఁగలఁడు? వివలంబ కృంగార ప్రియుడు గదా వరుణుఁడు: మఱియొక విశేషము: రక్తి పీయఁగల ప్రీ జాతకపు శుక్రుఁడు పురుష జాతకమున వ్యవ (రోగ)స్థానమునకు వచ్చుచున్నాఁడు. రక్తివలననో, రక్తికారకో, రక్తిని గూర్చియో, అనారోగ్యమో, అడు రాని వైరమో రాగలదని మోచన. ఆ శుక్రునికి కేంద్రముం దున్న వరుణుఁడు వియోగమును చెప్పుట కిసామగ్ని నువ యోగించుకొనఁగలఁ జేమో? ప్రీజాతకపు శుక్రునికి నమ న ప్రకమున చంద్రుని వేర యున్నది. శుక్రుని కార్యములలో చంద్రుని చేయ నయిత ముండకపోడు. చంద్రుఁ డీమె జాతకమున (పంచమ) విషయనుభవస్థానాదిపతి. వ్యామోహ వరవశమైన విపరీతబుద్ధి రావచ్చును. కాక, మాతృకారకుఁ డైన యీ చంద్రుఁడు మాతృస్థానముందే యున్నాఁడు. విషయనుభవాంకితోటి విపరీత బుద్ధియో, తల్లి చేయు తండ్రిమో ఈ చంద్రుఁడు చూపవచ్చును ప్రారవేదికుడగు మిథున చంద్రుఁడు కుట్రలు వస్తులలో నమర్చుడఁట: ఈ చంద్రుఁడు తర్త స్థానాదిపతి యగు బుధుని సార్థకేంద్ర శక్తి దృష్టితో వేధించుచున్నాఁడు. జాతకురాలికి తర్తతో వైరునన్యమో, వియోగమో రాతకప్పుడు గదా? అట్లు వచ్చేనేని, దానికి తల్లికుట్ర యొక కారణ మనిపించు కొనునేమో?

పురుషజాతకమున ప్రమాదకరమగు ప్రారవేర కుజ వరుణుల కున్నది. ఈకుజుఁడు భవమాదిపతి — అవఁగా, భార్యస్థానమునుండి మాతృస్థానాదిపతి—అగుటచే వేదాపం ములో నత్తగారికి సంబంధ మున్నదని మోచించఁగలఁడు. నవమరావమున పినరాజిలోనున్న రోగస్థానాదిపతియగు బృహస్పతి మాయలమారి ఇంద్రగ్రహమునుండి సార్థకేంద్ర శక్తిదృష్టిని పొందుచున్నాఁడు. అసారాధనములగు మానవీక కారణములవలననో, కృత్రిమతంత్రముం మూలముననో అసాధ్యరోగప్రాప్తి కవశకమున్నదను మోచన గలదు. పురుషజాతకమున రోగవహమనించువు మిథునరాజి అండ్రి భాగలో నున్నది. ఇది భార్యజాతకమున రావశేతువుం

నరినదిమే నుండుట చదువరులు గమనింపఁగలదు. విష ప్రయోగమో, విషజ్వరమో నీవి మానవ :

భార్యజాతకమున మాతృస్థానముపై నధికారము గల చంద్రునికి పురుషజాతకముందలి కుజవరుణుల ప్రభులమిత్ర దృష్టి గమనింపఁదగియున్నది. అత్రగారి కల్లునిపై నధిమా నము తీవ్రముగా నుండవచ్చునేమో; రక్తిగల భార్య, అతి మానముగల యత్ర అనారోగ్యమునకు కారణ మగుదురా; ఏమి నీవి యర్థము; పురుషజాతకమున మాతృస్థానాధిపతి యగు కుట్రునిపై కుజవరుణుల కేంద్రమర్శణ యందుట వాస్తవమే; జాతకుని తల్లి సమర్థురాలు. ఇతరులతో పొంది పాపగియుండఁగల యోర్పు సామాన్యముగ నామె కుండుట కష్టమే. కాని, సప్తమాదిపతియగు శనితో నీకుట్రునికి మంచి దృష్టి యుండుకారణమున నీమెకు కోడలిపై విశ్వాస ముండు ను. కాని, ఈ కుట్రునికి పూర్వకేంద్రమున భార్యజాతకము నందలి యింద్రుఁడు కుండుటవలన, ఏదో కుట్రయో, కుతం త్రమో కారణముగ నీరికి మనస్సులు చెడు సంధన మున్న ది. ఇంద్రుఁడు కోడలిజాతకపు గ్రహముకావున, కారణ మవలనుండియే రావలయును. మఱియు, ఈ కుట్రుఁడు పురుష జాతకమున విషయనుజ్ఞప్తానమం దుండి, రోగస్థానాధిపతి యగు గురువుతో నానుకూల్యదృష్టి నొందుచున్నాఁడు. అనే గా, శ్రీవ్యామోహము కారణముగా ననారోగ్యము చెచ్చు విషయమున, ఈరెండుగ్రహముల కైకమత్య మున్నదనుట; ఈ గ్రహద్వయమునకు, శనికిఁ గల త్రికోణదృష్టి చిత్రమై నది. ఈశనికి కళిత్రాధిపత్యమేకాక, అష్టమాదిపత్యము నయిత మున్నదికదా; ఇన్నింటిని సరిపుచ్చి సమన్వయపర ముట చాల కష్టము.

శీలసంపన్నుఁడగు నుండరపురుషుఁడు; అనురత్న రాంగు భార్య; సమర్థురాలయి అన్యుల అధికార మోర్వని తల్లి; అల్లునిపై నధిమానము గల అత్త; వివరీతని క్రవ్యత్తి కవతాక మిచ్చు భార్యవ్యామోహము; తీవ్రమైన యతిమానముతో అత్త చేయు తంత్రములు; అడుదానితోడ వైరము; మానసికకారణముతో, కృత్రిమతంత్రములో నిరాసముగాఁ గల అనారోగ్యము; ఏయోగమును నూరింపఁ గల రుగ్గతః—ఈ వర్మభ్యాసమును బేదిండుట సామాన్య ముగ నసాధ్యము. కాని, తగినంత యాహాళిక్రితోటి ప్రపంచానుభవము లేని రోజము మనదేకాని శాస్త్రముది వాదనుట నిస్సందేహము.

వివాహానంతర మైదువంతర్వరములలో పురుషజాతక మున లగ్నము చలించి జన్మవరుణుని కెదురుగా నమనస్తక స్థానమునకు వచ్చినది. క్రమక్రమముగా జాతకుఁడు ఆరోగ్య ముచేరి మంచమువట్టినాఁడు. ఏ వైద్యుఁడు చూచినా, ఏమి

రోగమో తెప్పుట సాధ్యము కాలేదు. రక్తము కీడించినది. నెలలు గడచుకొలఁది, దేహ మాద్యంతము తెల్లబారినది. రోగస్థానాధిపతి గురువుకదా జలరాశిలో నున్నాఁడు. దేహ మాద్యంతము కోప; కామిలారోగ మని కొంద రనిరి. క్షయ రోగ మని మఱికొంద రూహించిరి. ఇంగ్లీషువైద్యులు 'టి.టి.' అని యేదో పేరుపెట్టిరి కాని, మఱికొందరు పరిక్షించి కా దనిరి. ఆరోగి నపుడు చూచి దుఃఖించినవాడు లేదు. అనేక స్థలములలో మందుమాకు లిప్పించి తల్లిదండ్రులు వేవరి పోయిరి. మందులతో రోగికి విముకువచ్చెను. మంత్రములు, జపములు జరిగినవి. వలము కానరాలేదు. విషప్రయోగమో, కాజరవిద్యయో కావలయు నను శంకలు బయలుదేరినవి. తాంత్రికుఁ డెవఁడో వచ్చి యువనంపరమంత్రముప్రయో గించి చాలించుకొనెను. వశీకరణపు మందు విషముగా మారి యుండు నని మఱిపవరో నూరించి కొన్ని నిదర్శనములు చూపిరఁట. అమంతుమీఁద భార్య క్రతువుగా పరిణమించినది. ఆమె నేనణనయితము విషప్రాయ మైనవి. ఇక అత్రగారి మాట యడుగవనిలేదు. ఆమెతంత్రమే యిది యను నమ్మ కము వచ్చినది. ములము చూచుటకు నయిత మిష్టవదక జాతకుఁడు భార్యను వెంటనే పుట్టినంటికి పంపివైదినాఁడు. ఆమెయవస్థ కర్మమనిపించుచుండెను. కొన్ని నెలలలోనే చరితంబుగ్గుము జన్మకుజచంద్రసంయోగమునకు రాఁగా, చరిత వరుణుఁ డపుడు పూర్ణముగా దాని కెదురునిలచినాఁడు. అయిదిద్దల ననాతలఁ గావించి, శ్యామసుందరుఁడు శరీర యాత్ర చాలించుకొనెను. వర్మదయామయుఁడగు భగవంతుఁ డు వాని యాత్మకు కాంతి నొసంగుఁగాక!

మరచితిని. ఏ దినమున నాపెద్దమనుష్యుఁడు శ్యామసుం దరుని తల్లిని మోసగించి అకన్యకను పిల్చుకొనికెళ్లెనో, నాఁటిదినమున కుజచంద్రసంయోగము (సింహరాశి ౩-వ రాగలో) శ్యామసుందరుని జాతకముందలి ఇంద్రునిపైనే వచ్చియుండుచుండు. ఇంద్రచిహ్నసంయోగము (కన్యరాశి ౧౨-వ రాగలో) అకన్యకజాతకముందలి చంద్రునికెదురుగా వచ్చునస్తకముననే నిలుచుటయు చదువరులు చూడఁగలరు. ఇంద్రుని మాయానాటకసూత్రభారిత్యమును దుఃఖిపరచుట కింతకన్న పేరు సాక్ష్యము కావలయునా; 'జాతకాదేశ మార్గ' మందలి యావాక్యమును జూడుఁడు:—

“ంగ్నం లగ్నే శస్త్రరాశ్యాదికంబా,
తాదాశీతే కారకే నోపయాశే,
తాపస్థా ప్రియవంశగృహివతో;
రోగేగేవ్యోన్యంబీక్షితేవా తకాస్యాత్”

ఇంద్రావరుణగ్రహములకు జాతకములలోఁ గల వెలను తెలుపుటకై విశాదాంతమైన యానాస్తవ పరిత్రను వ్రాసితిని. సాతకమహాళయులు మన్నింతురుగాక.

దేవుళ్లకుకోపంలో చిరునవ్వు?

= కీ. శే. శ్రీ కవిస్థలం కృష్ణమాచార్యులు =

పాలిమేరలోనించి జలదాలు ముసురు కుంటుంటే, లోకాన్ని చీకట్లు ముంచేసినాయి. మిగుగురుచుక్కలు కళ్లు మూసుకోవటం చూచి, చందమామ తెల్లబోతూ చూపు తప్పకుంటున్నాడు. ఉరుము వరుముతోంది; పుడ మి వడకుతోంది; కదం త్రొక్కుతూ మెరుములు చేసే ఆర్భాటం చూస్తే, నర్వాన్నీ హతమారుస్తాయా అని విస్తోంది. మత్తుతో స్వత్యం చేస్తూ వీస్తోంది వెన్వాత్య. ఉన్మాదక్రోధమూ తానూ మరీ భీషణంగా వుండి తుపాను. పాతాళంలో భూతాలన్నీ కారుమబ్బులై లేచి, నెత్తురు పేరే మంగళగీతా లాలాపించే తమ విలయ వివాహంలో, నేలా నింగీ కావిలించుకుంటున్నై. వల్లకాటిలోకంలో పూపిరిజాడలు లేనేలేవు. తారువల్లని కాళరాత్రికి అంతూ పొంతూ వున్నట్టే లేదు. ఇదేనేమో ప్రళయం అనిపించిందే కాని—

ఉన్నట్టుండి తూరుపుమంట చీలిక తోచింది. దిక్కులేని లోకానికి ఆశాశేఖం లాగే, వేకువసూర్యుని కిరణం ఒక్కటి చీలిక దారిని తొంగి చూడ సాగింది.

* 'Broken Shells' అని హతంబడిగారి అమెరికీ ఆంగ్ల వ్యాసపంపుటి ఒకటి వుంది. అందులోని ఒక వ్యాసానికి ఇది నా అనువాదం.

—'కవిస్థలం శ్రీరంగాచారి.

చీలిక పెరిగింది; మబ్బులు చెదిరాయి. జలక మాడిన కన్నెజవరాలిలా గుంది భూమి. పెలలా కాలువలా చిరునవ్వుకరటాలతో ఆడుకుంటూ, గలగలా జలజలా పాడుకుంటున్నై. పిట్టలన్నీ గొంతువిచ్చి శ్రుతికలు పుతున్నై. గొడ్డూ గోదా కమ్మని పచ్చిక విందులు మేస్తూ, కళ్లు మూసితెరుస్తుంటే, లోతులేని నీళ్లల్లో పిల్లలు నడకా పరుగూ సాగిస్తున్నారు. పెద్దలుమాత్రం వచ్చే కోతల లెక్కలు వేస్తూ సంతోషిస్తున్నారు...

ఈతుపాను రావటం మంచిదేకదా?

2

శూన్యసింహాసనంలోనించి నియంత తన యిష్టం వచ్చినట్లుగా ఆడిస్తున్నాడు జనాన్ని. ఎంత రాబట్టినా తృప్తి కలగటం లేదు. చిల్లిగవ్వైనా దక్కుతుందో లేదో అనిపిస్తోంది వాళ్లకు. నిరాశ పెరిగేకొద్దీ అది రహస్య మైపోతోంది. వాడు అవ్యాయార్జితవిత్తం లెక్కపెట్టుతూవుంటే, వీళ్లు దుర్భరదారిద్ర్యంలో కుల్లి కుములు తున్నారు. అధికారం యెక్కువయ్యేకొద్దీ వాడు కళ్లు మూసుకుని కలలు కంటూ వుంటే, వీళ్లు పడ్డ పాట్లలో మైకం చెల్లి వేయికళ్లతో చూస్తూవున్నారు.

ఏడుస్తూవున్న ఆకాశంలో ఒక్క చుక్క మెరుస్తోండడం చూస్తే, అది తన

కాంతిసంపదను చాటిస్తోందా అనిపిస్తుంది. మబ్బులు దాన్ని మహాకప్పితే, కాస్తేపే. వాటికి తప్పదు చావు. కాని, అది ఆకాశానికి కాశ్యవభూమి. ప్రజలూచుక్కను చూచి, యథార్థం గ్రహించేవరికి, వారిలో నైపుణ్య మేలుకుంది. నియంతకూ మోకాలు వంగింది వెంటనే. వంగటంతోటే, ప్రజా సేవకుడు ప్రభువు.....

ఇలా చూస్తే, నియంతకూడా దయాభు ప్రభువేకాదా?

3

ఒక ప్రచారకుడు వచ్చి మతాన్ని గూర్చి, వైవాన్ని గూర్చి మాట్లాడుతాడు. తనది తప్ప, మతాలన్నీ బూటకాలు. పవిత్రగ్రంథాలన్నీ పరిశీలిస్తే, అంతా చెత్తా చెదారం. అందాకా ఆగ్రంథాలేవీ చదవని మూకలు నోరుతెరిచి విస్తుపోతూ 'ఈమనమాటలు నిజమేనేమో' అంటూ వుంటే, వాళ్లకూ ఆమతానికి వున్న కాస్త సమ్మంధమూ తెలిపోతుంది. కొత్తమతం మీద మోహం అంతగా లేదు; పాతమతం మీద పట్టా అసలే లేదు. అదీ త్రిశంకు స్వర్గం. అంతా మాయే అనిపిస్తుం దప్పుడు. గతాన్నించి బలం రావటం లేదు; భవిష్యత్తు గురించి ఆశలేవీ లేవు—బ్రతుకే బరువై పోతుంది. మహాసముద్రం లోతుపాతు లేమో తెలిపుకాని ఏసహాయమూ లేకుండా దాన్ని దాటేయాలని కోరికమాత్రం యితో అంతో వుంది. 'ఆ సాహసానికి పూనుకుంటే, లేచింది సంజీవాం—ఒకే మహాసముద్రం దాటేటందుకు యిన్ని పడవ లెందుకా అని. ఎవరి పడవలు వారివే. కడలిమాత్రం ఎవరిదో!

కట్టకడపట తెలివి వచ్చింది. మనక కళ్లకు పదును కలిగింది. అన్ని మతాలూ ముక్తికాటలు అన్న రహస్యం తోచింది. పుట్టిన మతమే, పెద్దల మతమే మరీ మంచి దనిపించింది.....

మన కళ్లు తెరిచిన ప్రచారకుడు వాస్తవంగా మంచివాడేగా?

౪

ఎక్కడో దూరదేశంనించి ఒక వర్తకుడు వచ్చాడు. వచ్చి, మిదుమిట్టకాలిపే రంగురంగుల ఆట బొమ్మలు తనముందు వరుచుకున్నాడు. పల్లెటూరి పామరులు నోరు తెరిచి చూస్తున్నారు. బడికి పోతూ పోతూ పిల్లలు దారిలో ఆగి ఈ వింతలు చూస్తూ నిలబడిపోతారు. దారిని పోయే బాటపారి 'నేనూ చూచాను' అని సంతోషిస్తున్నాడు. కావు నాగేటిబరువులో ఒక దొంగచూపు విసిరిపోతూవుంటే, పనితొందరలో అధికారి, నిలిచిచూడడం కేవలం అనుకున్నా, ఒక్క చూపులు చూచినందుకు రహస్యంగా తృప్తి పడతాడు. ఆబొమ్మల్లో ఏ ఒకటో రెండో తమవి అనిపించుకోవా లని తహతహలాడని వారే లేరు. ఆ నక్కజత్తులవ్యాపారి చూచే చూపుల అర్థం—'మీరు కొంటే యెంత; కొనకుంటే యెంత?' మనసులో మాల—'చూడు నాదెబ్బ!' పెండిబంగారాలకుగాని సరకు అమ్మనటాడు. ఊణ ఊణానికి జనం యెక్కువతోంది. కవులూ, కళోపాసకులూ, పండితులూ, ప్రభువులూ ఈవ్యామోహంలో పడ్డారంటే, తక్కిన వాళ్ల నంగ లెందుకూ? ఎవరి వృత్తులూ, ఎవరి జీవనం వారు మరిచిపోయారు. ఆ

వర్తకుని అంగళ్లో అడుగుపెట్టినవాళ్లది అధోగతి. దేశంలో దారిద్ర్యం పాలిస్తూ పుంటే, ఊమ దేవతకూ మహమ్మారికీ స్వైర విహారం చెలరేగింది. అనంతంగా వర్షాల వృత్తం ఆరంభించింది—దారిద్ర్యం, ఊమం, వ్యాధి; దారిద్ర్యం, ఊమం, వ్యాధి.

ఈ ఎడారివృత్తంలో బడలిన పాంథుడు దప్పికకు ఆగలేక పోతున్నాడు. రెండు చుక్కల వాపనీరు పడినా చాలు, సంతోషంగా పడిపోవచ్చు అని డీలుపడుతూ పుంటే, వాని కంటికి నీరు కనిపిస్తుంది. అది యెండ మాపులేమోనని బెంగ, పాపం! దేవుణ్ణి ప్రార్థిస్తాడు అది నీరే కావాలని, హృదయ పూర్వకంగా. దగ్గరికి వెళ్లేసరికి—అది నీరే—ఆ ఆనందం అనిర్వాచ్యం. 'ఇది నీరు కాదు; అమృతం' అనుకుంటూ దప్పి తీర్చుకుని, ఒక్కసారి వెనుక చూచాడు—తన

త్రోక్కింది పెడదారి; బైలుదేరినచోటికి నాలుగడుగుల్లోనే వుంది రాజమార్గం! తన తెలివితక్కువకు తన్ను తానే తిట్టుకుంటూ, రాజమార్గం విడిచి యికముందు ఎన్నడూ నడవనని నిశ్చయించుకుంటాడు.

ఇలాగే ఆ మెడారిబాటసారు లందరూ వర్షాలవృత్తం చాలించాలని సంకల్పిస్తూ యోచించేసరికి, వారి చూపు గతంవంక పారుతుంది. దాని వెలుగులో వర్తమానం చదువుకుంటారు. భూతవర్తమానాల కాంతి ప్రసారంలో భవిష్యత్తును నిర్ణయించుకుని—విరహంలో వేసి, పునఃఘరిరంభంలో కళ్లు మూసే ప్రియులలాగు—తమతమ వృత్తుల్ని, జీవనాల్ని సంతోషంతో అవలంబిస్తారు...

ఆవర్తకుడూ మంచి మధ్యవర్తకమా?
దేవుళ్లకు కోపంలో చిరునవ్వా!

రమణ సందర్భ నము

= శ్రీ ఆత్మకూరి గోవిందాచార్యులు =

నిన్నుం గాంచకముందె, నీచరణసాన్నిధ్యంబునన్ భక్తితో
తెన్నుంజూపు మటంచు తేరుటకు ముందే, రామ శ్రీరామ! ఆ
పన్నుం బ్రోవు మటన్న ధారణమునన్ బ్రహ్మర్షి! నీవేరు నా
కెన్నోమాన్లు వినంగనయ్యె రమణ! యేదారి జాపింతున్!

కరములు మోడ్చి మ్రొక్కితిని గాంధీమహాత్మున కే ధరాసుతా
వరుసకు దక్క నన్యలకు ప్రాంజలి పట్టగలేదుకాని నా
కరము లదేల నీదు పదకంజములన్ ఘటియించె జూచుటే
సరి నిను; నీమహామహితశక్తి 'జితోస్మి' యనంగజేయదే?

చూడగవచ్చియున్ గనుల జూచుచు, ధారణ పూనిపూని నే
నోడితి నిన్ను జూడగ, కనుల్ తమయంతట దామె నిద్రకున్
జాడ తెరుంగజొచ్చినవి ఝల్లు మనెన్ దను వంతకంత నే
వాడల బట్టెనో మనసు ప్రాపయె శాంతినమాధి యట్టులే.

వినదగు నాయుదంత మొక వింతసుమా, వివ నేల నీవు లో
గనవగు, నీ కసాధ్యమగు కార్యము గా దది; కాలవేత్త వా
మునివి, త్రికాలశాసనవిభిండపు, ఎంచినమాత్ర సర్వమున్
వివ గన నేర్చు యోగివి పవిత్రపరాత్మవిదుండవున్ గదా!

మూడుదినము లుంటి నిట ముచ్చటగా నిను జూచిచూచి, నీ
వాడ మెలంగినాడను గృహన్ గనుమీ నను గర్మయోగ మే
వాడల ద్రిష్టచుండినను వారక నిన్ మది నెంచుచుందు, నీ
వాడనుమా ప్రశాంతిమయబ్రహ్మము నీశ! యనుగ్రహింపుమా.

చేరితి శాంతిపాల్కుడలితెచ్చెరద్రావగ నొనె దాని గ
న్నారగనంగవైతి వృషదయం బాకమారె మునుంగగల్గె నీ
సారకణమృ పొందితిని; చాలదు శాంతి, వసింప నెన్నియో
వారము లప్పుడే మరల వత్తునుమా రమణ! మునీశ్వరా!

స హ గ మ న ం

[క థా న క]

= శ్రీ అనితెట్ట సుబ్బారావు =

అకోగ్యమైన ప్రాణులలో పక్షపాలమై, కాపమై తిరుగుతున్నది కరువు. వాతావరణం భారమై, భీకరమై ప్రీతురుగొలుసులవలె బంధిస్తున్నది.

ఎర్రగా - వేడిగా - భయంకరంగా మైకి వచ్చే ఉదయము. నిలచెట్టి పీడించే మధ్యాహ్నము. ఎక్కడ చెయ్యిసాచటానికి వేళ యివ్వక, నిద్రమైకం క్రమించి దిగిపోయే సాయంత్రము. రాత్రికత్తులతోను.

ఆకలికడుపులు ఎండుటాకులవలె భస్మమంటే ఒడ్డు దిగుసుకుపోయే చరి.

రాత్రి నిద్రపోయేందుకు, పగలు కూడలేట్టుకు వేండుకు. పగలు దారితప్పింది. రాత్రి మేలుకుని వ్యభ పడుతుంది. చీమలు నయం.

ఎప్పటివలె సాయంత్రం చీకటి తారు ధారగా పోస్తున్నది. ఇంటిపైట ప్రజలు ముగిసేమధుని నీడల వలె గూడ్లు చేరుకున్నారు.

ఇంట్లో-దొడ్డిలో గడ గోడలుకూడే అరుపులు. పిల్లలు అరవలేరు. ఏవ్వలేరు. చీకటిలో పెద్దపిల్ల గమ్మునునకండా పడుతున్నది కళ్లు తెరిచి, మిగిలిన రెండు చిరుగులు ఒడిలో వేసుకుని మృత్యువెపంతో సంతృప్తిపడే చీకటిప్రక్కను మైకంలో పడుతున్న పసిబిడ్డ. ఎప్పటివలెనే!

అదంతల్లి గొణుగుతున్నది. మంచంమీద పడుకుని వేలకేళ్లుతో కొడుకును పూజిస్తున్నది.

“వాడు రాడు!—ఎవరూ రాదు!...కోడలా! ఊళ్లో అంతా నాశనమైనారేమో, పండడైనారేమో!

“పెట్టై చంకవేసుకుని ఊరిమక్క చిరిగివట్టు తిరిగి ఇంటికి వచ్చి వాలుక కొరుక్కుంటాడు. ఏమిటా అంటే గాండ్రెస్తాడు...అల్లాకి దయ లేదంటాడు. మనిప్తిమొహళకి అల్లా ఏమి చేస్తాడే కోడలా!”

అదంతల్లి బలహీనంగా వీధివంక చూసింది. తలుపుపండురాసుంచి లైటి దీపంకాంతి ఇంట్లోకి జారుతున్నది. కేకలు ప్రారంభించింది. ఆమెకు సామ్యంగా మాట్లాడే అలవాటు ఆకలిలో నశించింది.

“ఒసే కోడలా! పరదా లాగవేమే! మీకు పొయ్యికాల మొచ్చింది.”

మానంగా అగాధమైన దుఃఖాన్ని భరిస్తూ చీకటి దివదీపమూ క్రంగిపోయింది. వయసువచ్చిన పెద్ద పిల్లగతి యేమికాను? చెల్లి పరదా పూర్తిగా లాగి వచ్చింది.

ఇంట్లో ప్రాణులు కుల్లి కాలిపోతున్నవి. ఆచారం పరదా పూర్తిగా లాగివుండమంటుంది.

అదంతల్లి కేకలు!
“వాడి గొంతు కోయ్యో, వాణిల్లు వల్లకాడు గానూ! వాడి జీవానికి పడి చావాల్సాచ్చిందేమో... అల్లా!!”

కోడన ప్రారంభించింది పెద్దగా.
పాదుగిళ్ల వారు ఎవరూ రాదు. ఏయింటి కాయల్లు నిశ్చబ్దంగా కూలుతున్నది. చీకటి విడుగుతున్నది. “వల్ల కాడే బందిగా!”

“నీవు మా ఇంటి కొచ్చావని!”
“నేనేం చేశావని—”

“ఎవరూ ఎవగరే జోడలా! పాపం, కంటే అమ్మకుని కమ్మగా తిన్నాడుగాని-ఎవరూ ఎవగరట పంగనాయలు! చావండి!”

నీరీ కాపురానికి వచ్చిన ఇరవైయ్యేళ్లనుంచి సమయం దొరికితే సాధించటం ఆశ్రయభావంలో తీర్చించింది.

ఈ వెంటమాటలు ఇంత చాధలో విని నీరీ దహించుకుపోతున్నది.

ఇంట్లో మూలుగు వెలికితే మక్కగొడుగులై నా దొరకవు. పెద్దపిల్ల మొదటిరోజుల్లో భుజా లెక్కి తొక్కి ఏదేయి. ఆ స్వల్ప కత్తికూడా తేక రెండు నెలలనుంచి నేలమీద పడి ఏడుస్తూ వుంటుంది. పసిబిడ్డ ఎండిపోయిన తల్లిరొమ్ము పీల్చిపీల్చి ఆకలి తీరక అప్పడప్పుడు కళ్లు తేలవేసి సంధిలో పడుతుంది.

గలగలమని కళ్లు చేపి వంట నటించుకోటాని కైనా సామాన్లు ఒకటి లేదు. మిగిలిన ఒకటి మండ పగిలి, గీరితే పల్లవి మట్టిచారలు లేస్తాయి.

బిడ్డల్ని చూచక మురిసిన నీరీ - ఇల్లు తన పేరిటే వుందని అధికారగర్వం పెరిగిన ఆడవల్లి - మిసమిసలాడి వయస్సులో సౌఖ్యం పూహించుకుని పిస్టపడిన పెద్దపిల్ల-పాలు కడుపునిండా త్రాగి తల్లి రొమ్ముతో అడుకున్న పసిబిడ్డ-అత్తల్లు రయారయచేసి మన్ననలు పొంది ముందుజెనుక రెరుగక నిరంగే ఆదం!

ఆకలి దేహంలో శ్రేష్టకనకమన్నది. దినులు భూతమై తొక్కుతున్నది; ఉరిత్రాళ్లు వేసి లాగుతున్నది.

హేతువు ఊహించలేని సాధారణులు, తమ జీవనసౌఖ్యానికి తాము బాధులుగాని పరిమలు రవంతముఖులవీకితే ప్రాణంనిండా ఉల్లాసం పొందుతారు. దుఖం వస్తే క్రుంగి నిక్కబుంగా అనుభవిస్తారు.

“జోడలా,నిన్నే! పిల్ల ఏడుస్తున్నది. పాలివుట్!”

నీరీ లేచి తడుముకుంటూ ఏడుపు వివరచ్చే వైపు అడుగులు వేసింది. ఇంట్లో దీపం వుంటుందని ఎన్నడో మరిచారు. మెకప్పు కొంత వికలమై పతనం రోగాలు వెలుతురు రావచ్చును. నుడ్డికన్ను మెరిసినట్లు

బిభిలో కిలోపిన్ దీపం వెలిగినా, తలుపుకు సందులు వున్నా నోనెపట్టవరదా ఎవ్వరూ లాగేసివుంటుంది. ఇల్లు పూర్తిగా చీకట్లో తూడిపోయింది.

నేలమీద పిల్ల ప్రక్కన పడుకుని రొమ్ము పిల్ల నోట తొనిపింది. “పిల్ల ఏడుస్తున్నది-వచ్చావా” -అత్త. ప్రక్కనే వున్న ఒకరికొకరు కనిపించదు. మ్రోగం క్రమ్మిన ఆకలికళ్లకు చీకటి మట్టివలె పేరు కుంటుంది.

“పాలిస్తున్నా!”

త్రాగుతున్నది పాల! రక్తమా పిల్లకు తెలియదు. చప్పరిస్తుంది. కొరుకుతుంది. నీరీ బాధగా మూలుగుతుంది. పెద్దపిల్ల ఏడుపు గొంతులో గడ్డకడుగుంది. పసిబిడ్డ అమానుషంగా ఏడుస్తుంది.

తలుపు నుద్దుతున్నాడు ఆదం. తల్లి క్రోధం కంఠంలో పలికింది. “వచ్చాడు మొగాడు!...రియ్యతే తలుపు!”

“తీస్తున్నా అత్త!”

“రియ్యకపోతే మునిగిం దేముంది!”

నీరీ లేచి తడుముకుంటూ పెద్దపిల్లను తొక్కి వెళ్లి తెరిచింది.

“బ్రతికున్నానే అమ్మా!” పెద్దపిల్ల గాడ్డక స్వరం పలికింది. దేహంలో ఆకలి విదుర్ముతవలె కాల్పుతున్నా నోరు తెరిచి అడగని పెద్దపిల్ల పెద్దగా మాట్లాడలేదు.

చీకటిని దూకుకుని చూపులు. చింతనిప్పుల కండ్లు. పెద్దగా క్లింపచేసి అత్తరుపెట్టే క్రింద పడ వేరాడు. పెరుగుగా కూచున్నాడు ఆదం.

కరమగా “వచ్చాదూ!” అని తల్లి.

పెరుగుగా “రాక!” -ఆదం.

“తెచ్చావుగా!” -తల్లి.

“ఏం తెచ్చానే మందా!” -ఆదం.

“మొగవాడివే!” -తల్లి.

“నోర్యయ!” -ఆదం.

“నీ ప్రతాపం నామీద దేనికి?” -తల్లి.

“నోట్ల మట్టిగొట్ట!” -ఆదం.

“ఊరుకో-ఊరుకో!”—భార్య గీర్.

“ఎగరనియ్యవే! కాళ్లు విరిగినయ్య!”—తల్లి.

“పళ్లు ఇంట్లోనుంచి. లే!”—లేచాడు కన్నున.

“నా ఇల్లు!”—తల్లి.

“గంతుస్తా!”—ఆదం.

“తల్లిని గంతుయ్య! చావరాదురా, పీడ నిదులుకుంది!”—తల్లి.

ఎప్పుడూ ఇంతే. ఆదంకు చిక్కుతోచదు. “ఏం చేస్తాను? ఏం చేస్తాను?” తీవ్రమైన స్వీట్తో, భయంతో కాలిపోతున్నాడు. లేచి నిలిచాడు. “ఏం చేస్తాను?” అత్తగారిపై కాలితో తన్ని, హఠాత్తుగా తల్లివీడ ఎగవీసడాడు.

“బెధకమండ! అమ్మవుగదా అని...చావు—గుండెలున్నయ్యలే, పళ్లుమంటావ్! చావు!—చూస్తా, చూస్తా!”

భార్య రెండుచేతులూ పుచ్చుకుని ప్రక్కకు పెట్టుకుపోయాను. “ఊరుకోండి! వాకోసం—వాకోసం ఊరుకోండి—నవ్వుతాను!”

ప్రతిఇంట్లోనూ ఇంతే. ఎప్పుడూ ఇంతే. కాని, సంఘంభయం తగ్గదు. పెద్దపిల్ల లేచి గోడకొనుకుని, ఓసక చాలక మల్లి సేలమీద వారింది. ఆదం వెనక్కు-తగ్గాడు. కనీ! కనీ! ఎవరిమీద? మనస్సులో బాగు లతో పొడిచిపట్టు గాయాలు—ఏం చెయ్యాలో? భార్య కూర్చోపెట్టింది. ఆదం ఉక్రోశంతో క్యాపవిడుక్తు న్నాడు. “ఏగాడిన ఆత్తరు కొంటాడే! దీని పని లేలుస్తా—రిండిలేక మాడుతుంటే ఏగాడ్డ—ఏగాడ్డ—ఆత్తరు తాగుతారంటే!”

ఆదంవొట్టి నిమురుతున్నది భార్య.

“అమె ఏమంది?”

“చావమంది — వాళ్లాయన వద్దన్నాడని లే ప్పింది!”

“ఇన్నాళ్లు తప్పి?”

“తిరిగితే వేసేగా మాడేది...అవునీ, ఆద వాళ్లకు ఆత్తరుపిచ్చి, మొగవాళ్లకు మోటారుపిచ్చి”— పళ్లు పటపట కొరికాడు.

“పిచ్చి కుదిరింది!”

“వాళ్ల కేం?”

—“అందరికీ అంతే. కటకటలాడుతుంది—ఉన్న వాళ్లకు విపోతుందని, లేనివాళ్లు గయామార్!”

వీధిలో కేక విని వెళ్లాడు. వెల అడగలేదు. వారించపండ్లు చూస్తే అపొళంగా మింగియ్యాఅనిపిం చింది. వీధిలో కేక వినిపించి వెలలం గడిచాయి. దళన పండ్లు ఇంట్లో పోసివచ్చాడు. పెద్దపిల్ల, భార్య, తల్లి ఎగబడి చీకటిలో పండ్లకోసం వెతుకుతున్నారు. తిట్టుకొంటున్నారు. వాకిలివద్ద ఆదం పండ్లవాడిని బ్రతిమాలుతున్నాడు.

“తీసుకోవోయ్! చిల్లర లేదు!”

“నాకాడ వుండాది నవాబ్!”

“ఇది తీసుకో; లేకపోతే పండ్లు తీసుకో.”

“పండ్లే ఇప్పించండి నవాబ్!”

గడ్డంపట్టుకుని బ్రతిమాలుతున్నాడు. “ఇది నాలుగురూపాయలు. అచ్చం కోబాఅత్తరు...సీసా నిండా వుండోయ్, తీసుకోవూ!”

“బాగుండావే! మా కెందుకయ్య—పండ్లియ్య!”

“పండ్లు తెచ్చియ్యవే!” ఆదంకొంతు విసుగు కున్నది. దర్జాగా అన్నాడు. పెద్దపిల్ల, తల్లి ఎవరి చోట వారు నట్టుగా వెళ్లి పడుకున్నారు. తల్లిగొలు గుడు వింటూ వాకిలివద్ద నిటారుగా నిలిచాడు ఆదం.

సీసా తెరిచాడు. వాసన చూచి, మూసి ఎదు గింటిగోడకు విసిరికొట్టాడు. “బైకో”ను బ్రత్తలై, వాసన ధార కట్టింది. ఇంట్లోకి చూచుకున్నాడు. విప్పించేది చెవులకే. చీకట్లో ప్రాచీపోయిన ఇంట్లో నుంచి తారాచువ్వలవలై శబ్దాలు లేస్తున్నవి.

వొడ్డిలో గేదె తలుపుతన్ని గగ్గోలుగా అరుక్తు న్నది. పెద్దపిల్ల కుల్లికుల్లి ఏడుపు. భార్య బోలపాట పాడేందుకు వృథాయాన. తల్లి—“అమ్మా! తల్లి!”— కాపాలు. వచ్చి కూచునిగట్టిగా నిశ్చయంగా అన్నాడు: “నావల్ల కాదు!”

“ఏహ్లాత్తే వా పదాలి ఇక!”—భార్య.

"ఈసంసారం మండిపోను. నావల్ల కాదు!"

"ఇప్పుడు మండిటం లేదురా!"—తల్లి.

"మాలాతా తాతేదే!"—భార్య.

"వాడు నయం. ఒక ఆదం, నాడు పెట్టలేని నాడిని చావనన్నా చావవేరా!"—తల్లి.

"అబ్బ! ఈమెతో పోయ్యేకాల మొచ్చింది"—భర్త, భార్య ఒకేమారు గదిమారు. వాడో గేదె అరుపులు గోడలు కూలే అరుపులు. పెద్దపిల్ల పెక్కి పెక్కి ఏడుస్తున్నది. నమద్రం పొంగి ఉప్పెనలో అల్లలాడుకున్నాడు ఆదం. కళ్లముందే రాజాకుని భగ్గముని దళదళలు క్రమే వ్యలై-అతని పర్యమూ దావనమాతున్నాడు. అత్తగ్ల పెట్టె తేరచాడు. ఉడు నట్టల కట్టులు వీధిలాంతరవద్ద మట్టించి తెచ్చాడు. అగరుఘాసం ఇల్లంతా అట్టుకున్నది.

"అదేమిట!"—తల్లి.

"నీకే ఘాపమేస్తున్నా!"

భార్య భయపడుతున్నది. ఒక్కొక్కసీపా తెరిచి అన్నాడు. "సంపంగి" వాలకపోతాడు. "హాస్యిక" బోకబోక కారిపోయింది.

"ఏమిట!"—పెద్దగా తల్లి.

"నీకే వారు పోస్తున్నా!"

భార్య నిక్కబొంగి కళ్లు తుడుచుకుంటున్నది. పెద్దపిల్ల చకితయై నవ్వి, బురదబురద చేతులద్దీ తీసి తన దుస్తులమీద, నిద్రపోయ్యే చెల్లెలివంటిమీద, చావమీద పులుచుకున్నది.

రీరీ ఆదంచేతులు పట్టుకున్నది.

"వదలవే!" ఘోరమైన అరుపు.

మరించి, మెల్లగా లేచి ప్రక్క-ఇంటి నామి నుంచి రహస్యంగా మేత చేరవేశాడు. ప్రక్క-ఇంటి ఆహమలు పూర్వమే ఇల్లు విడిచారని తెలుసు. ఇంట్లో నామితప్పు ఏమీ లేదని తెలుసు. భార్య వారిందింది.

"నాకు పెట్టలేను - దాన్ని నా కడుపునిండా తినవలెను"—ఘోరమైన అరుపులే అతని పంభాషలు. చుక్కలు దిగిపోయే వేళకు నటిస్తున్న నిద్ర

లేచాడు. ఇల్లు దిరిగిన మాసిన బట్టల మూట. నిక్కబొంగి తెరుకుగా వున్నది. వీధిలో కుక్కల వనా మొరగటం లేదు. ఉరిలో కుక్కలు లేవు. భార్యపక్కలో విడ్డ మనిలించి, ఏడ్చింది. "అయ్యో!" విడిచి కప్పలోనుంచి చుక్కలకీసి కూనంగా చూస్తున్నాడు. తల్లి కలవరిస్తున్నది. "ఇల్లు ... ప-మ్మ." ఆదంకు ఇప్పుడు గుర్తు. "అమ్మా, పమ్మ!" విడ్డ ఏడుపు చాలించి తల్లికడుపులో ఒదిగింది. లేచాడు. వీధిరెలుపు తెరిచాడు. పగటి ఎండ నూదులుగ్రుచ్చుతున్నది. ఇల్లంతా గర్జలుగా వున్నది. పాలకొసం ఏడ్చే విడ్డకు తల్లిపెద్దపిల్లకోదన ఆర్థంకాదు. అత్త దిగాలుపట్టింది. బారిన నుండే ప్రాకరుతున్నది. కొడుకును వేం పేర్లతో పూజిస్తున్నది. మర్తగా మేసిన గేదె మేకలో పడుకుని ప్రార్థకున్నాడు లేవలేదు.

తెలుపునప్పుడు వైట. ఆకురతగా చూచారు. నవ్వుకూ మాలా ప్రవేశించాడు. బ్రతుకనేర్చిన అతను ఎప్పుడూ నవ్వుకూనేవుంటాడు. రెప్పలమొక, కోడిగుడ్డనలే కన్నులు రిప్పతాడు. తలమీదా ఎప్పుడూ కుచ్చులబోసి. వంకరగా బయలుగా ముందుకు వంగిన ముక్కు కనునల్లకుదిరిన లంగరు. చాక్కలేని చిరుగుల పొడుగుకోటు. తెల్లని మరాయి. గడుపరి. మోసంలేని మాట చెప్పలేడు.

అతని జాత్తు తెల్లగా వుంటుంది. అతని నవ్వు పల్లగా వుంటుంది. పెద్దపిల్ల ఆకలి తల్లికి తెలుసు. అందుకే పసిబిడ్డకు పాలివ్వటం నటిస్తున్నది. కుంపటి రాతనట్లు అత్త గొలుగుకూనేవున్నది. "ఆదం ఏదీ?" అడిగిన కోదన మళ్లీ లేచాడు మాలా. రీరీ జవాబివ్వలేదు. "ఏదేమిట?" దూరపుబంగువనీ, కుటుంబ శ్రేయోధిలాషి అనీ కొన్నాళ్లనుంచి మాలా నస్తున్నాడు.

"ఎందుకడుగుతావ్ తాతా!" — రీరీ.

"భాసిం ఇంట్లో ఏకాదశంటాకే—ఏకాదశి."

"ఇది ఆలోనాడు తాతా!" — రీరీకి ఏడుపైనా రాదు.

"నాకు తెలుసు, అందుకే వచ్చాను ... ఉపాయం వుందితే"—మాలా, మోద్దిన అతని అభిప్రాయం

యొనికి నొసటి ముడుతలవలె కుమార్తెలు చాలా తెలుసు. “ఇంట్లో ఏమీ లేదా?” ఎవరూ పలకలేదు. ఏమీ లేదని అతనికి తెలుసు. పెద్దపిల్ల పక్షికడియాల వంక యాకాడు. మిగిలినవి అతే.

ఆప్యాయంగా పలకరించాడు. పెద్దపిల్లవంక యాది నవ్వుకున్నాడు. “నీనోట్లు ఆత్మరువాసన గుమ్మమంటున్నది పిల్లా!” అన్నాడు. మధ్యాహ్నానికి అన్నం తేస్తానన్నాడు. ఆకలికి ప్రశ్నలు, సందేహాలు లేవు. మనసులన్నీ ఆకర్షితమైనాయి. అత్త నిద్రపోతున్నప్పుడు మాలా అన్నం తేచ్చాడు. ఆపురుసుంటూ తిన్నారు నీరీ, పెద్దపిల్ల. మాలా కూచుని పరిహాసంగా మాట్లాడుతున్నాడు. పెద్దపిల్ల ప్రాణం తేరుకుని పడుకున్నది.

అత్త నిద్రలేచింది. ‘తనకు ఆవేశకే ఎందుకు కళ్లు తిరిగి మోకంకమృతి?’ ‘మెరుకైనా తనకు మిగల్పలేం!’ ఇల్లు రస పేరిటే వున్నది. బూజుపట్టి, పెళ్లలు రాలి, పెంకులు పగిలి, కుళ్లిన సందువాసన తేస్తున్నది. ఇల్లు బాగుచేయించుకోవాలి! నీ నీ వి ఆట్లాపించింది: “కోడలా! కడుపునిండా తింటారు గాని ఊడ్చుకోలేరేం!” “నీఅబ్బసామ్యున్నదని తిని పడుకుంటావా?” “సుఖంగా బాగుచేస్తే వుండండి, లేకపోతే—”

“చేస్తావత్తా” నీరీ వోషిక తిగబట్టి లేచింది. ‘తేపు అన్నం ఎలాగా?’ అని వాపోతున్నది. ఆశ చూర్తిగా వణించివచ్చుకు ముందాలోచన వుండదు. కొంచెం సంతోషిస్తే దొరకెవప్పుడు ‘తరవాత?’నిగురించి ఆరాటం ఎక్కువ.

అత్త ఆజ్ఞా మీరితే కాలాసటానికే అస్కారం లేదు. శ్రమిస్తే అన్నం త్వరగా జీర్ణమై పిల్ల పాలకు కట్టమని భయం! తొలుతున్నది, లేస్తున్నది. బూజు కుడుస్తూనే వున్నది. మాలా ఇల్లి సతెర్వాత తెలుపు నివ్వనయింది. ప్రతిబిక్కిరూ ఆకురతగా చూచారు.

“వాడే. తెలుపుతియ్యొద్దు” - అత్త.

“నీకొడుక్కామా?” - నీరీ.

“వాడి జమ్మడ - పన్నుకోసం - తియ్యొద్దు.” తెలుపునొద్దన చప్పుడు గుర్రగుర్రమని జైటిసింది విన్పించింది.

నింది. “స్వంతాక్షులు రోళ్లయి మెడకే వేళ్లాడుతున్నై - అదే కాపంలే!” అని. తర్వాత జైటితలుపుపెంకనుంది యాది (ఘోష) “అల్లరిపిల్లలు కాయితం అంటించారత్తా” అన్నది నీరీ. అత్త గ్రహించింది. దూషిస్తున్నది. గొడుగుతున్నది. రాత్రివేళకు మాలా రిక్తహస్తంతో వచ్చి, వెంటనే “ఒకపని చెయ్యాలి - ఒకపని చెయ్యాలి! డబ్బు రాలుతుంది!” అంటున్నాడు. కులాసాగా వుడ్డూపదాలు పాడుతున్నాడు. నీరీ ప్రశ్నించలేదు. పెద్దపిల్ల గాఢనిద్రలో వున్నది.

“నా కంటే అమ్మి కడుపునిండా తిని పడుకున్నాడు.” అత్తకు పన్నును సుగించిన భయం. నిజమే! ఒక్కొక్కప్పుడు స్వంతాక్షులు కాటుచెయ్యబోతున్న పాములై, మోడపెట్టుకున్న పాపమై మెడలకెక్కుతాయి. “దయ్యాల! కమ్మగా తిని పడుకున్నాడు - వాడు బాయో చెరువో చూసుకున్నాడు. నేనే, నేనే!! మిగిలాను - అట్లా!”

మాలా అత్తకోసానికి వెదిరిపోయాడు. పదాలు మాని నిద్రపోతున్నాడు.

ఇల్లు నిశ్శబ్దంగా వున్నది. కప్పులోనుంది అత్తకు చుక్కలు కన్పించటం లేదు. మురిగిన క్రుల్లిన వాసన ఇల్లంతా ప్రాకింది.

అత్తకడుపులో ఆకలి గజిక్తున్నది. శ్రోగం - ఎవరిపైసతో తెలియదు. మనసులో కూలాలు దించుతున్నది.

చీకటి బరువుగా పల్లకాతివలె పడి ఎవరూ కన్పించరు. ఆకలి పొగలేనిమంట అంతటా అతే. కళ్లు తమ్ముమంటున్నవి. ప్రాణం లేలిపోతున్నది. లేవాలనుకుంటుంది అత్త. “ఈశ్వరకాపంలలో పూడ్చారే మిమ్మల్ని” తిట్టుకుంటున్నది. వింటున్నది. మేలుకుని వున్నా రేమోభయం. ప్రక్కనే భారంగా కావాలి విడుస్తున్నట్లు విన్పిస్తుంది. అదేమిటి?

“తెలుపు!”

“ఎవరు?” దీసంగా లేచింది. దొడ్లో కేరెత్రాడు తెంచుకొని గిట్టలతో తెలుపు రాచే శబ్దం. గేద ఒక్కసారి గోడలు కూలేలాను అరిచింది.

గడకు కట్టి, చిందరవందగా పడివున్న మేక
సోటిలో తురిమికచ్చింది.

శబ్దం విన్నప్పుడు పన్నువాడు ఆరాట్రినేర
ఎలా వచ్చాడా అని పాడలిపడ్డది. గడసోట్లో మేక
పెడుతున్నప్పుడు తనే సోట్లో తురిమితుని కనకన
నమలాలనిపించింది.

తన మంచంవంక చూచుకున్నది. తెల్లగా తన
ఎముకలు పరిచివున్నవా? ఇంటివంక చూచుకున్నది.
తన ఇల్లే - అమ్మా! వాగోరీ ఇదే! పాడలిపడ్డది.

ఆకలి? రేడుమకుంటూ మాచుని ఒక్కొక్కరి
కాళ్ళు చెతుకుతున్నది. చీతివాలి చప్పుడు లేకుండా
తెరిచి మూసింది. తెలు ఒడ్డు చిగుమకుపోయే చలి -
మంచం.

మాలాపిదార్పుల్లోని గూఢాగ్రాలు ఆతని కోడి
నల్లకళ్ళలో మెరుస్తాయి. పగలంతా నీరీ ఎదురు
చూస్తుంది. తలుపుకొట్టి ఆదం వేసి కేక విప్పిస్తుం
డేమోనని!

ఉత్తరం వస్తే ఇదే తొలిసారి. బంట్లోతు
పైకోరంగంట మోగుతుండేమోనని. పరచా త్రాగి
లాగేసివుంటుంది ఎప్పుటికదే.

రెండుకోణల కొకపారి అన్నం తెస్తున్న
మాలా విదుకోజాలై ఆమాటే ఎత్తడు. కడియాల
పెడుతున్న అత్తను మెల్లగా మనపారా చూపిస్తాడు.
ఆమెమంచంమీద ఆరిచి పవక.

“తరతరాలవంటి మన కుటుంబాలు ఆత్మవిగ్ర
లే నీరీ” అంటాడు.

పళ్ళతో గట్టిగా చుమమెలం కొరికి పవిత్ర
తప్పనిసరిగా నిద్రపోతుంది. మేలుకోవటం నిద్ర
ఒకటే. “నన్ను కోమకు నమలండి!” నీరీ ఏడుస్తుంది.
పెద్దపిల్ల దూరంగా పడుకుని పైటకొంగు నాలుకతో
రేడుపుతుని కసితిర, ఆకలితీర నమలుతుంది. ఉత్తరం
ఆక వదులు. కాని - ఉత్తరాలు అతిథులవంటివి.
లేనివాళ్ళ ఇల్లు దర్శించవు.

సాయంత్రానికి మాలా వచ్చాడు. తెదిపట్లు
కనిస్తున్నాడు. త్వరపడుతున్నాడు. పరచా నిండుగా
లాగివచ్చాడు.

“ఏమైంది?”

“మాతమ్మకు ... నీకు చెప్పానే — వాడి
ప్రాణానికి మప్పువచ్చింది.” భయంతో చేతులు
కొలుకుతున్నాయి. ఆతో లేచిన పెద్దపిల్ల తిరిగి
పడుకున్నది. పదిటగుడ్డ కసితో నమలుచూనేవుంది.

“ఏమి” - నీరీ.

“దేశం గడ్డలుగా వుంది-ఇప్పుడే మాదూ గడ్డ
దొరికేది అన్నాడు. గుంపులుకూడి బజారువెళ్ళనూ,
పోలీసులు పోడిచి లాకప్ చెయ్యనూ-” తెల్లని గడ్డం
తెరుగుగా దువ్వుకున్నాడు. “బజారులో ఆడుగుపెట్ట
డానికి భయం!”

“కట్టివే?”

“పోలీసులు మనల్ని ఈడవరే?”

“అమకుంటే చంపగలరుమాడా-”

“చస్తే కావలసిందేమింది!” నీరీకి విడ్డవక్క
లో పడుకోవాలన్న భయమే.

చస్తేనే మంచిది.

“ఎప్పుడు చస్తామా-ఇల్లు కాస్తా పండులగుంట
అవుతున్నది. అబ్బ! వాసుప-పైతావ్ తిరుగుతున్నాడు
ఇంట్లో!” మాలా విన్నది. పెద్దపిల్ల చేరువగా వెళ్లి “ఒక
మేలు చెయ్యాలి పిల్లా!” పలుకలేదు. లాలిస్తున్నాడు.
“నిన్నేనే పిల్లా! ఒక మేలు చేశావా-” హీనస్వరంతో
“హి” అన్నది. ఇప్పుడే చస్తానని మాలా చరచరా
వల్లి పోయాడు.

ఆకలితో ప్రాణాన్ని వట్లారే దేవాలకు కాగ్రి
చికటిజబ్బుపైకం క్రమ్యుతున్నది. ఉత్తరం రాచని
నీరీకి నిశ్చయంగా తెలుసు. కాని, నమ్మలే నంట్వేస్తే.
కల్పించుకున్న ఆతోనే దగ్గచూతున్నది నీరీ. హీన
స్వరంతో పెద్దమ్మాయి అన్నది: “మాలాతాతే, మన
విద ప్రేమమ్మ!” “దిక్కులేనివాళ్లు అందరినీ ప్రే
మిస్తారే” అన్నది తల్లి. దొడ్లో కేడంకల అరుపులు.
“ఏడవలేనిగేద అరుస్తున్నది. వాడు నాలిక పిడచ
కట్టింది. అమ్మా! ఏంచెయ్యాలి” అని పెద్దమ్మాయి
యాతన.

నీరీ పాతావుగా కోదన ప్రారంభించింది.
లేచింది. తల గోడకు మోడుతుని “పిల్లా! పిల్లా!

వాగరి-చూడవే-వాగరి-పిల్ల కళ్లు తేలేస్తున్నదే - చూడవే రెట్టి! ఎండిపోయినయ్యో - అల్లా! ఓ అల్లా!" పసిపిల్ల రోడుతున్నది. వాళ్ళలో రక్తం మం వంగా కదులుతున్నది. దొడ్లో గేదె గోడలు కూలే అరుపులు.

తైట పరదా కదిలి రెపరెపమన్నది. వాళ్ళలో మాలా తాత "పిల్లా!" అని కేక వేశాడు. "ఏదో తెచ్చాడు" అని రాళ్లు క్రొక్కినట్లు మాట్లాడి పెద్దపిల్ల వెళ్లింది.

వాకిలిచాటుగా నిలబెట్టి బుజ్జగింపుగా భుజం దువ్వాడు. "చూడు-కప్పించలా?" సంతోషంతో మృదువుగా మాటలు బార్చుకున్నాడు. "ఎవరు?" పిట్టలంతరుమూగవెలుగుకొండ ఏదో నీడ కదులు కున్నది. "చూడు! మరి-మరి -నీడల్లైతరు వాసన తగ్గ లేదే పిల్లా!" వపుకున్నాడు.

తీక్షణంగా నీడవంక చూచి సిగ్గుతో, అభిమాన మతో క్రుంగిపోయిన పెద్దపిల్ల ఏడవలేక రెట్టిఒడిలో వచ్చి వారింది. "మాట్రుకు కింతకీ వచ్చింది" - నీ నీ మంచంపట్టెకు తల కొట్టుకుంటున్నది. విషయం తెలిసి త్రాచువలే లేచింది. "మహర్షాను విడ్డవి ఎంత మాటన్నావురా నీకడుపుకుండా! నీరుపిల్లలు లేరా, వాకవమైనారా! మహర్షాను విడ్డవి ఎంతమాట అన్నావురా వైతాన్!" - మాలా చలించలేదు. "మీమందికే - వాకేం! - మీకోసం - కుల్లి పోతున్నారని - నేనూ వుట్టుకున్నా -" మంచ మెక్కి పడుకుని పదాలు పాడుకున్నాడు. విసుగుకు పోయే ముక్కులో గాలి వూది, మైటకొంగు విడ్డ చుట్టూ కప్పకున్నది నీరీ. తీవ్రంగా చలి విడుదల కున్నది.

"మేకే మాలా బులాలో..." ప్రారంభించి నిద్రపోయేవరకు పాడుకునేవున్నాడు.

పెద్దపిల్ల ఒకచావు చచ్చిన అభిమానంతో కుల్లి కుల్లిపోతున్నది. దొడ్లో గేదె గడ్డలుగా అరుస్తున్నది. గట్టిపెన్నుది.

ఇల్లు రాయి కప్పని గోరీలాగా పూతైన వాసన లేచింది. దిక్కుతోచని గబ్బిలమై తిరిగే చలి.

విడ్డమ కడుపుకు కరిపించుకుని ఒళ్లు వెచ్చగా నిదురుకున్నది నీరీ. తనకు వరాలు కాలు కున్నవి.

"రేపు - పన్ను - ఇల్లు వేలంవేస్తారు" జ్ఞాపకం చేశాడు మాలా. నీరీ నుండెలో కుమ్మిన మాటలు. పెల్లగా అడిగింది.

"తప్పనిసరా?"

"అహ!"

"ఏం చెయ్యమంటావ్ తాతా?"

మాలా వయతలిచినట్లు "మవ్వా ఇంతవరకు పరాయిమొసాం చూశ్శేడు..... పెద్దపిల్ల పెంకిది, అమాయకురాలు. పరదా పీకేసి వాళ్ళింట్లో ప్రాణం పెడితే - మత్స్య ముసల్యామర్జివి!"

నీరీకి నిద్ర రాలేదు. రాదు. సంధివచ్చిన తోగిలో ప్రాణకై అల్లలాడినట్లు తల్లి దిల్లుకున్నది నీరీ. పెద్దపిల్ల కళ్లు మూసివున్నది వింటూనే. పల్లెది మాట్లాడే వైర్యం ఎవరికీ లేదు. మాలా మల్లి అన్నాడు. "పిట్లా వుంటావోవమ్మా! - ఇల్లంతా కుల్లి న కుక్కకంపు - అబ్బ!" పదం పాడుకున్నాడు. మాలా ఎప్పుడు విద్రపోతాడా అని నీరీ కాచు కున్నది. దొడ్లో గేదెఅరుపులు గర్జనలు.

నడిరాత్రికి లేచి పక్కఇంటి నామిలోనికి చూకి గేదెకు మేక చేర వేసింది. చంకలో విడ్డ. పెద్ద పిల్ల లేచింది. మల్లి పరదా నిండుగా లాగింది. తైటి చీకటెక్కి పికాయ తిరుగుకున్న చలి.

ఎండలో తళ తళ మెరిసే మంచు. ఎలుకలు, కుక్కలు ఎక్కడ చూచినా ఇంట్లలో, పిథంలలో పడి వాసనలేస్తున్నాయి.

మాలా ఆకర్షణకీకుడై దొడ్లోకి వెళ్లి వెలి కాడు. ముక్కుగా మేసి పడుకున్న గేదెమీద కుక్క ఎమక కరచుకుని కూచున్న కాకి.

"హమ్!" కాకి ఎగిరిపోయింది. తన గేదె మరి. తన ఇల్లే! పెద్దపిల్ల వెళ్లిపోయిందని విచారం. ఇల్లంతా తిరిగిచూచుకుని తాళం తెచ్చి విగించాడు.

మాలపల్లె తోలుకువెల్లిన నేడు తెచ్చి డారిలో
వదిలెడు.

“ఇదవ బంధువులు! అన్నిటికీ ఆక్షేపించ
డమే! అంత దయంపే కొనేసుకోరాదు!” అని
విసుగుకున్నాడు. ఇప్పుడు సర్వకాలాల్లోనూ ఇంట్లో
తనే. కొన్నాళ్ళుగా అతని నిశ్చయం! అంత
రాయమే లేదు. అధికార్లు వచ్చారు. మాలకు
కోపం వచ్చింది.

“ఈ ఇంటివా డేజీ?”

“నేనే!”

“నువ్వుకావే—”

“నేనేనంటే”

“వేలం వెయ్యింది — తాళం చెవి ఇవ్వు”

“ఇవ్వను!” కుంటుకూ పరుగెత్తివెళ్లాడు. అధి
కార్లు విచిత్రంగా చూశారు. తెరిచారు. వేలంలో
పాట పెరుగక, ఇట్లు మాన్యంగా నిశ్చయంగా కూలి
పోతున్నది. పగటివేళ ఎండకు ఇంటి దుర్వాసన పిలి
లోకి జారుకుంటుంది. ఎవరూ రారు. రాత్రివేళ
దీకటి గడ్డకట్టి కూచుంటుంది. ఎవరూ రారు. చావు
తేని వేపచెట్టుమాత్రం దొడ్లో పూత రాలిపోతున్నది.

దీపావళివాటికి మాలా శంకిత్రావచ్చాడు. ఆరేని
వమ్మకం యాధీపించి. మృతవాడి కుళ్లుచేతికి బంగా
రపు తొడుపులాగు క్రొత్త తాళం. కూలుకున్న
గోడలు. రాలుకున్న పెంకుల గోడలు. ఎవరూ లేరు.
గోడ దూకి-అతని కళ్లు జేలేలుకున్నాయి.

ఇంట్లో పడివున్న పాట్లం విప్పి బట్టల జత
తొడుక్కుని “అచ్చం మిలిటరీవాణ్ణి!” అని మురిపి
పోయాడు.

“ఈకవరుకోపం చదు నెవడికొస్తుంది!” అని
ఫణువ ఉత్తరం చించేశాడు. ఇంట్లోకి వడిచాడు.
అరుక్తున్న గుడ్లగూబ సాతాత్తుగా వెల్లిపోయింది. వై
నుంచి దీగిన ఎండగిరిలో వేలమీద రెండు బట్టల్ని
చీమలు లాక్కుపోతున్నాయి. పూటైన దుర్వాసన
పొగవలె లేస్తుంది.

కరకైన కట్టాలు విప్పించే దొడ్డిగుమ్మంవద్దకు
ధీమాగా వడిచాడు. “ఏమిటదీ?” నేచ! వైటినుంచి
తలుపు మమ్మి గగ్గోలుచేస్తున్నది. పూర్తిగా జల్లని
వెదురుబట్టలాగు ఎముకలు చాని శరీరమంతా పొడుచు
కొచ్చాయి. “నీఅబ్బసామ్మ ఏముందని వస్తావ్!”
అని వేలలో పొతిన కొయ్య పెరికి ఛేదీఛేదీమని కొట్టి
తలుపు చూశాడు. ఎండలో మెరసే రక్తపు చారలపై
వాలే ఈగలకు తోక ఆడిస్తూ మెల్లగా వెళ్లిపోయింది.
మంచంమీద సుఖంగా ముక్తుగా పడుకున్నాడు.
వైటికి వెళ్ల బోతున్నప్పుడు, సంధ్యచీకటిలో దీపంగా
తేలగా ఎదురుగా నిలుచున్నది పెద్దమ్మాయి. “పిల్లా,
చూడు!” బట్టలు చాపుకున్నాడు. “నావే—”
వచ్చాడు.

“బంబ్రోతు విసిరాడుగామాలు.”

“రెండుపెల్లయి - అమ్మ నన్ను మరిపించి
పోయింది - ఇట్లానే తిరుగుకున్నా - అయ్యేదీ?”

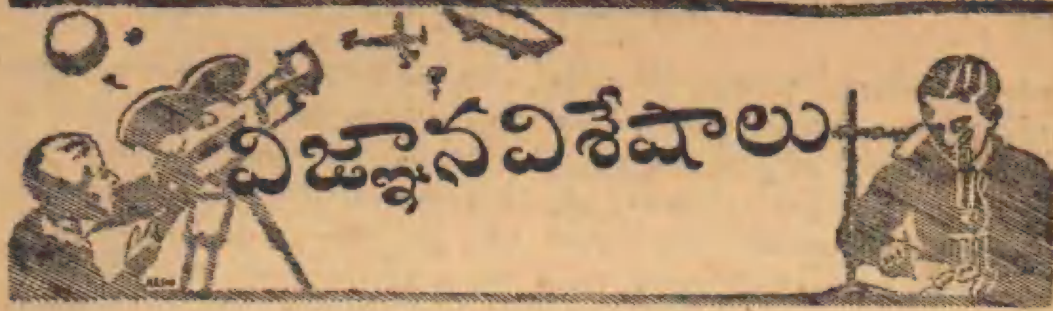
“అమ్మదగ్గి రుంటాడే పిల్లా. ఒప్పుకోవే ఇప్పు
డైనా! ఏం?”

“ముసలితొత్తుకొడకా!” రాయి విసిరికొట్టింది.
విరుచుకులిసేలాగు పైకెగిసింది.

“కోపవెందుకే” అని తలుపు బింధించుకుని
పరదా పూర్తిగా లాగి “వాఇంటి కొచ్చేవు! పరుపు
దక్కదు!” అన్నాడు.

పెద్దపిల్లకు దూరమారాలవరకూ తనచుట్టూ
శృగావమేనా అనిపించింది. ప్రాణంసందడితేని ఇళ్లన్నీ
చీకటికిలకప్పిన గోరిలా గున్నవి.

ఆకలితో చెవులలో వక్కలు, పులులు అరు
స్తున్నవి. చలికి లిగుసుకునే వొళ్లు విరుచుకుంటూ
వడిచింది. మాలా బట్టలు తడుముకుని సంతోషిస్తూ
“చాని వొళ్లు ఆత్మయవాసన లేదు.” అనుకున్నాడు.
“వేలకంపు ఇట్లు-మరామతుచేయించాలి!” “మేకే
మాలాబులాలో”లో పదాలు ప్రారంభించాడు. దొడ్డి
గోడ కూలిపట్టు వశీమని శబ్దం వినిపించింది.

ఫిట్టిరాలు సంకోచము

= శ్రీ వసంతరావు వెంకటరావు =

ఈ కథాభారంభంలో విజ్ఞానిక భావపరివర్తనం ముమ్మరంగా కలిగింది. జగత్తులో సత్యమై పది ద్రవ్యమే అనిన్ని, ద్రవ్యగుణములే సత్యతమ ప్రధాన లక్షణములనిన్ని భావించబడుచున్న సమయంలో ద్రవ్యంలో ద్రవ్యత్వమే లేదన్న విప్లవభావాన్ని నీల్సుస్ భోరు రుథర్ ఫర్డులు ప్రతిపాదించెరు. సంతతధారావాహికంగా ప్రసరించుచున్నట్లు గోచరించు క్షేత్ర సూక్ష్మతీనూత్న కణపరంపరగా వ్యక్తమాయున్నదని మాక్స్ ప్లాంకు సిద్ధాంతీకరించెడు. కాలంగురించి, ఆకాశం (Space) గురించి నాటివరకు ప్రచారంలో నున్న అభిప్రాయాలు పరిమితమై కావని విశ్లేషణను మింగో స్కీలు ప్రకటించెరు. ఖగోళకాస్త్రజ్ఞులు ఆకాశమహారాల వశ్యపించి విశ్వంయొక్క వ్యాప్తికి అంచుంచా అన్న సందేహాన్ని కలిగించెరు. కాని, మైకెల్ ప్రా యర్ లో విజ్ఞానలోకమందు అత్యధిక సంచలనం కలిగించినది ద్రవ్యనిర్మాణ సంబంధమైన భావము. ఏమంటే, కఠినద్రవ్యమంతా కూన్యాకాశంలో తేలియాడు నూత్నకణ సమాహారంగా తెలియదచ్చింది. వృద్ధమైన పరమాణువు ఆకాశపూరితమని బయల్పడింది. ఖగోళ కాస్త్రం కనుగొన్న దురూహ్యమగు అంతర్మక్షత్రాంతరాళాల కన్న పరమాణువులో గల అంతరాళాలే అధికాశ్వర్ణకరమైవాయి.

నిర్మాణంలో పరమాణువు సౌరమండలమంత, కూన్యాకాశ ప్రధానంగా ఉంది. మానవుని శరీరంలో

నున్న అణువులందలి ఎలక్ట్రాను ప్రోటాను న్యూట్రాను లను ఖాలీలేకుండా దట్టంగా కుదించగలిగినట్లైతే మానవశరీరమంతా నూత్నదర్శిని (Microscope) లో కాని గోచరింపని నూత్నకణంగా కృశించిపోతుంది. కాని, ద్రవ్యంలో ఇంతింత అంతరాళాలంటాయని పరమాణుసిద్ధాంతం సూచించలేదు. అంతేకాక, వాయువులో అణువులు దూరదూరంగా ఉంటాయని, ఘనపదార్థంలో అణువులు క్లిక్కిరిసిపట్టు దట్టించబడి ఉంటాయని అనుకొనడంచేత ద్రవ్యనిర్మాణ విషయమై పెంపొందింపబడుచున్న భావములు ప్రాచీనపరమాణువాదంతో ఏకీభవించెయి. ౧౯-వ శతాబ్దాంతం లో విద్యుత్స్వరంగా ప్రతిపాదించబడిన వాదంబాద ద్రవ్యంయొక్క ద్రవ్యత్వానికి భంగం కలిగించలేదు. ఏమంటే, ఋణవిద్యుత్తు నూత్నచరిమాణుగల ఆవేశాలలో నున్నట్లును, ధనవిద్యుత్తు పరమాణువంత పరిమాణుగల మెత్తని ద్రవ్యంగానున్నట్లును భావించబడ్డాయి. ధనవిద్యుత్తులో నూత్నమైన ఋణవిద్యుత్తు డాలు వాసమేర్పరుచుకొన్నట్లు తలచుటచే ఘనపదార్థంలోనున్న స్థలం చాలవరకు ఆక్రమితమైవట్లే కనిపించింది.

కాని, ధనవిద్యుత్తుకుడ నూత్నకణాలుగా కేంద్రీకరింపబడినట్లు ౧౯౧౧ లో రుథర్ ఫర్డు చూపించెడు. కొన్ని ప్రయోగాలవల్ల ధనవిద్యుత్తును కేంద్రీకృత విద్యుద్వాహకం (Electric charge) గా చిత్రిం

చుకొనక తప్పించికాదు. భవవిద్యుదావేశం ఒక కేంద్రం (Nucleus) లో నిలిచి కృతమైవట్లును, ఆ కేంద్రం పరమాణువుకన్న ఎన్నో రెట్లు చిన్నదైవట్లును భావిస్తేగాని, పరమాణువులో న్యూక్లీయను అత్యధిక విద్యుత్వలాలను సమర్థించుట కావకాకం లేకపోయింది. కాగా, ఘనంగా అంగీకరింపబడిన పరమాణువు మాన్యమైపోయింది. తరువాత, మాన్యకాశ ప్రధానమైన పరమాణు చిత్రాన్నే తీసికొని నీల్స్ బోర్ పరమాణు సిద్ధాంతం పురస్కరించెడు. పరమాణు నిర్మాణ విషయమై మనుషుల రెట్టి మార్పులు కలిగినప్పటికీ, పరమాణువులు కఠినగోళాలన్న యభిప్రాయానికి తావున్నట్లు కనిపించదు.

విద్యుత్తుయొక్క మూలరూపాలైన ఎలక్ట్రాను ప్రోటాను న్యూట్రానులతో యావద్దీవ్యము ఏర్పడినట్లుగా నేటి అభిప్రాయము. అందులో ఎలక్ట్రాను ప్రోటానులు సమాపదిద్యుదావేశంగల ఋణభవవిద్యుత్తుదాలు. న్యూట్రానునకు విద్యుదావేశం లేదు. ఎలక్ట్రానుకన్న ప్రోటాను మూడు రెట్లు బరువుంది. న్యూట్రాను భారం కూడ సుమారంతే. అగుట, ద్రవ్యంలోని ద్రవ్యరాశి (mass) కి దాని రచకములైన ప్రోటాను న్యూట్రానులే కారణము. ఉదాహరణకు పరమాణువులో ప్రోటాను వివిక్తంగా కనిపిస్తుంది. దానిచుట్టు ఒక ఎలక్ట్రాను పరిభ్రమిస్తుంది. ఇతర మూల రేత్రానల పరమాణువులలో కొన్ని న్యూట్రానులతో చేరిన ప్రోటానులు కేంద్రంకాగా, దానిచుట్టు గ్రహసన్నిధిగా ఎలక్ట్రానులు తిరుగుచున్నాయి; ఈ ఎలక్ట్రానులసంఖ్య కేంద్రంలోని ప్రోటానులసంఖ్యకు సమానము. పరివర్తించిన ఎలక్ట్రానులలో కొన్ని పరమాణువును విడిచిపెట్టి ఆ పదార్థంలో యశేచ్ఛగా సంచరించగలవు. పరమాణువుయొక్క వ్యాసం సుమారుగా ఒక పెంటిమీటరులో సహస్రలక్షంకేము. అట్టి పరమాణు వ్యాసంమీద 100000 ఎలక్ట్రానులను క్రమంగా చేర్చవచ్చును. కేంద్రంయొక్క వ్యాసం అంతకన్న స్వల్పము. దానికన్న మాత్రమైనది ప్రోటానుయొక్క వ్యాసం. ఏటినుండి గమనింపదగ్గవిషయాలు రెండున్నాయి: పరమాణువు విద్యుదావేశాలతో నిర్మింపబడిందని, అది చాలవరకు సూన్యమని.

అయినప్పటికి ఈ పరమాణుభావం ప్రధానమైనా నికవిప్లవంగా పరిగణింపబడలేదు. ఏమంటే, ఆ భావం సహితప పదార్థవిజ్ఞానాభిప్రాయాలతో అనుగుణంగానే ఉంది. అనగా, నాటివరకు ప్రబలంగా ఉన్న అభిప్రాయాలలో పరమాణు నిర్మాణాన్ని వివరింపవచ్చును. నిజవిప్లవాన్ని తెచ్చిపెట్టినవి పాపేక్ష సిద్ధాంతము, క్వాంటంసిద్ధాంతము అని గుర్తించాలి. అవి జగత్సంబంధమై క్రొత్తగా కనుగొనబడ్డ విషయాలు మాత్రమే కావు; జగచ్చిత్రాన్ని అనగావానచేసికొనుటకుపయోగించు యోచనవిధానంలోనే మార్పులు కలిగించేయి. సహితవంగా సంక్రమిస్తూన్న భావాలతో ఆరెండుసిద్ధాంతాలను విశదీకరించడానికి అవకాశం లేదు. సహితవభావాలంటే సుమారు న్యూటన్ కాలం నుండి పెంపొందుచూచివున్నవి. పాపేక్షసిద్ధాంత భావాలు నాటి కఠిరమైనవి. నాటినుండి కొన్నికాలంలో మహత్తరమైన మార్పులు కలిగేయి. కాంతిరంగ సిద్ధాంతం కణసిద్ధాంతాన్ని త్రోసిపుచ్చింది. ఒక పదార్థంగా భావించబడుతూన్న వేడిమి ద్రవ్యాణుచలనంయొక్క శక్తిగా గుర్తించబడింది. విద్యుత్తు సంతతద్రవంగా గాక మాత్రమే నిర్మితమని అంగీకరింపబడింది. అయినప్పటికీ తరంగాలు, గతిజశక్తి మొదలైనవి సహితపదార్థవిజ్ఞానంలో గల అభిప్రాయాలచేత ఆహుతులలో చైపరీత్యం కనిపించలేదు. అయితే, సహితవభావం ఎట్లు భంగపడిందో విచారణీయము.

అతివేగంగా గమిస్తూన్న ఒకదండం గలదను కొందము. దాని గమనదిశకు లంబం (Perpendicular) గా ఉన్న దండాన్ని ఒక సమకోణం త్రిప్పి గమనదిశకు సమానాంతరంగా ఉంచడమయిందనుకొందము. అప్పు దాదండం సంగోచిస్తుంది; అనగా, గమనదిశకు లంబంగా ఉన్న స్పృశకున్న సమానాంతరంగా ఉన్న స్పృశదీ పొట్టి అవుతుంది. ఈ సంగోచాన్నే "ఫిట్జిరాలడ్ సంగోచము" (Fitzgerald contraction) అంటారు. పామాన్యపరిస్థితులలో అది గుర్తించబడకాలవంత స్వల్పంగా ఉంటుంది. ఆ సంగోచం దండంయొక్క పదార్థంపై ఆధారపడినది కాదు; అది కేవలం దండం

యొక్క చలనజేగంతోనే సంబంధించినది. ఉదాహరణంగా: నూరునియట్టు కక్ష్యలో పెకనుకు గా మైక్రోజేగంతో భూమి పరిభ్రమిస్తోంది. ఆ జేగానికి సంకోచ మొత్తవగా ౨౦౦,౦౦౦,౦౦౦ లో ఒక వంతు కాగా, భూమియొక్క పరిభ్రమణంబల్ల, దానివ్యాసం ౨౨ అంగుళాలు తగ్గుతుంది. ఈవిషయం అనేక ప్రయోగాలవల్ల యుజ్జవయింది.

కాని, చలనంలో నున్న ఒక దండం చేరుచేరు దిక్కులుగా నున్నప్పుడు దాని పరిమాణం మారడమనేది ఆశ్చర్య కరమైన విషయంగా కనిపిస్తుంది. దాని పరిమాణం నిశ్చితంగా నుండవలసివట్టు తోస్తుంది. కాని, ఏ దండం విషయమై చర్చిస్తున్నామో నిర్ణయించుకోవాలి. ఏమంటే, రెండు దండాలున్నాయి: ఒకటి సామాన్యదండము, రెండవది వైజ్ఞానిక దండము. దృఢంగా ఉండి, ఆకాశంలో వ్యాప్తికలిగి, స్పర్శకు కఠినంగాతోచు దండం గురించి యోచిస్తూఉంటే దాని పరిమాణం మారడానికి తగిన కారణం కనిపించదు. కాని, దూరస్థంగా ఉండి, నిత్యం నుహజేగంగా పరుగిడుతూన్న నూత్న విద్యుత్కణ సమాహారమే వైజ్ఞానిక దండము. అట్టి సమాహారం ఒక నియతాకారం నహించియుండడమే విచిత్రమైన సంగతి. అయితే, ఈకణాలు నిత్యము ఒక సరాసరి మారాన ఉండుట చేత దాని ఘనపరిమాణమంతా నియతంగా ఉంటుంది. ఈకణాలు అన్యోన్యంగా విద్యుద్బలాకృష్టమైయున్నాయి. ఆకర్షణబలాలు వాటిని దగ్గరగా లాగుచుండగా వాటిని దూరస్థం చేయ ప్రయత్నించు బలాలు మరి కొన్ని ఉన్నాయి. ఇట్టి విషమబలాలకు లోతై, ఒక సమర్థస్థితిలో ఉన్నప్పుడు ఈకణాలు ఆక్రమించు స్థలమే వాటి ఘనపరిమాణము. అట్టి దండాన్ని చలనంలో పెట్టినప్పుడు విద్యుద్బలాలు మాడుతాయి. చలనంలో నున్న విద్యుత్తే విద్యుత్ప్రవాహము (Electric Current). విద్యుత్ప్రవాహం మాతవబలాలను కలిగిస్తుంది. అవి అయస్కాంత (magnetic) బలాలు. ఒక విద్యుత్వాహకంలోనుండి విద్యుత్తు ప్రవహిస్తూన్నప్పుడు ఆవాహకం చుట్టు అయస్కాంత క్షేత్రం ఏర్పడుతుంది. ఇట్లు చలనవిద్యుత్తువలన కలిగిన బలాలు

ఒక్కొక్క దిశలో ఒక్కొక్క పరిమాణం కలిగి ఉంటాయి.

అందుచేత విద్యుత్కణసమాహారమైన దండాన్ని చలనంలో పెట్టగానే ఆకణాలమధ్య అయస్కాంత బలాలు జనిస్తాయి. తత్ఫలంగా వాటి స్థావరస్థితి మారుతుంది. తిరిగి స్థావరత కుదిరేవరకు ఆకణాలమధ్య నున్న సరాసరిదూరం మారుతుంది. కాగా, ఈ కణసమాహారయొక్క వ్యాప్తి లేక దండయొక్క పొడవు మారుతుంది. బాగ్రతగా విమర్శిస్తే ఫిట్టిరాయి సంకోచం విచిత్రమైనది కాదు. ద్రవ్య స్వభావంచే స్థలమాక్రమిస్తూ, దృఢంగా ఉన్నట్లు భావించబడిన సామాన్య దండం సంకోచించడం అసహజంగా కనిపిస్తుంది గాని, విద్యుదయస్కాంత బలాలచే సుశుభ్రంగా బంధించబడి, అవి ఆక్రమించిన ప్రదేశంలోనికి ఇతర వస్తువులను తొరలబడినయ్యకుండా ప్రతిఘటిస్తూన్న కణసమాహారం అన్యబలాయత్తమైనప్పుడు సంకోచమొందడమే సహజము. ఒక దండం గమిస్తూన్నంతమాత్రాన అది అన్యబల ప్రబోదితమాటకు కారణం కనిపించదు. కాని, చలనమందున్న దండంలో దానివిద్యున్నిర్మాణ కారణంగా క్రొత్త అయస్కాంతబలాలు జనిస్తున్నాయి. తత్ఫలంగా సంకోచం సంభవిస్తుంది. అతిదృఢమైన దండమైతే ఒకప్పుడు సంకోచాన్ని నిరోధించగలదేమో అని సందేహం కలగవచ్చును. కాని దండయొక్క దార్ఢ్యంతో సంకోచానికి సంబంధం లేదు. ఆ దండం ఉక్కుదైవా, కర్రదైవా, గజదైవా, రబ్బరుదైవా అది ఒకేవిధంగా కృశిస్తుంది. దండం నిశ్చిత పరిమాణాన్ని నహించకపోవడం దాని అసమగ్రతచేతనన్న భావాన్ని మనం మార్చుకోవాలి. యథార్థంగాచూస్తే, సాంద్రత, జడత్వము మొదలైన ప్రధానగుణాలవలె ఈసంకోచమాదాద్రవ్యయొక్క సహజగుణమే.

ఫిట్టిరాయి సంకోచము సహజవ విజ్ఞానాభిప్రాయాలనుగూర్చి కొంతకలవరం కలిగించింది. కొలతలు లేనిదే విజ్ఞానంలో సామాన్యంగా ఒక్కప్రయోగంమాడ సాగదు. ఏవస్తువునైనా కొలతదానికి విజ్ఞాని తన కొలబద్ధము కావలసిన దిశలోఉంచుతాడు. కొలబద్ధయొక్క దిశను

మార్చినప్పుడు దాని పరిమాణం విధిగా మారుతుందని భావించడు. కాని, భూమి స్థావరంగా ఉంటే తప్ప భూమితో పాటు గమిస్తూన్న కొలబద్ద మార్పు చెందక తప్పదు. కొలబద్దయొక్క పరిమాణస్థిరత్వంమీదనే పదార్థవిజ్ఞానసాధన నిర్మింపబడింది. ఇప్పుడు స్థిరత్వానికి ముప్పుకలిగింది. అయినప్పటికీ, సులభంగా గుర్తింపబడవంత నూత్యపరిమాణం కల మార్పులు విజ్ఞానికి వట్టదాయకం కాబోలదని భావించకూడదు. ఏమంటే ఫిట్జిరాల్డు సంగోచయొక్క ఫలితా రెంరవిధిగా ఉంటాయో విమర్శిస్తే బోధపడుతుంది.

ఉపశీతమైన విషయమే కావచ్చునుగాని, ఈ బృహద్విశ్వంలో సెకెమకు ౧౬౦౦౦౦ మైళ్ల వేగంతో గమిస్తూన్న గ్రహమున్నదనుకొనడం దోషయంతే కాదు. ఆ వేగానికి సంగోచం సగమని గమనించి యున్నాము. ఏవట్టువేచా గమనదిశకు లంబంగా ఉన్నప్పుడు కన్న సమానాంతరంగా ఉన్నప్పుడు సగానికిసగం కృశిస్తుంది. మధ్యాహ్నం ముప్పుడు రెండు పట్టుకాల మధ్యనున్నదూరం ౪౦ మైళ్లయితే సాయం కాలం ౬ గంటలకు ఆ గ్రహం ఒక సమకీణం తిరగడం చేత ఆదూరం ౨౦ మైళ్లే ఉంటుంది. ఆలోకశీవులు కూడ ఉదయంకన్న మధ్యాహ్నంసరికి రెండింతై సాయంకాలానికి యథాప్రకారంగా కృశిస్తూ ఉంటారు.

కాని, అంత విపరీత వేగంతో గమిస్తూన్న గ్రహం బగత్తులో ఉన్నట్లు తెలియదు. కాని ఆరిదుర స్థంగాఉన్న సర్పిలనెబ్యులా(Spiral Nebula) ఒకటి సెకెమకు ౧౦౦౦ మైళ్ల వేగంతో గమిస్తూంది. ఆనెబ్యులాలో ఒక గ్రహముండవచ్చును. ఆ గ్రహంలో మేధావంతులైన జీవులుండవచ్చును. సెకెమకు ౧౦౦౦ మైళ్ల వేగానికి వాటిల్లు సంగోచం సామాన్య జీవితంలో గుర్తింపబడువంత ఎక్కువగా ఉండదు. కాని నూత్య యంత్రాలతో చేసిన ప్రయోగాలలో ఇది సులభంగా గుర్తింపబడుతుంది. ఆ గ్రహంలోని విజ్ఞానము మన వలె ప్రయోగాలలో ముఖ్యంగా కొలబద్దతో పాడవులు కొలుస్తారు. ఆ క్రియలో కొలబద్దను వీధిగా ఆవసరమైతే అవిధంగా పట్టుకొంటారు. బహుకాలం క్రిమించి

ప్రయోగాలుచేసి తత్పరితాల వాధారంగాచేసికొని వివరించిన నియమాలు, నిర్మించిన సిద్ధాంతాలు వాడు తొలగి గమనింపని ఈవ్యవస్థ సంగోచంమూలంగా దోషయుతమైనట్లు తెలిసికొన్నప్పుడు వారెంత విశ్వాసవిస్తుతాతాలో ఉపహించుకొనవచ్చును. అంత వరకు వారుచేసిన ప్రయోగాలలో ఎప్పుడెప్పుడు కొలబద్ద వేధింపగా పెట్టేరో గుర్తించుకొని, ఏకొలతప్పుడు కలిగిన సంగోచంతో ఆకొలతను సవరించుకొంటూ, అప్పటికి ప్రతిపాదితములయిన భౌతికనియమాలను విసర్జించి మారన నియమావళిని నిర్మించడమంటే ఎంత దుష్కరకార్యమో, ఎంత వ్యర్థప్రయోసమో చెప్పనక్కరలేదు. ఈవిషయం గ్రహించిన భూలోకవిజ్ఞానులు దొడుతీస్తూన్న గెలాక్సీలో కాక మందంగా గమించు భూలోకంలో పుట్టినందుకు కృతజ్ఞులై యుంటారు; చారికీ ఫిట్జిరాల్డు సంగోచయొక్క బాధలేదు.

కాని, మందంగాగమించు గ్రహంమీదనే మన మున్నామా? ఆ దూరస్థ నెబ్యులిక విజ్ఞానము ఒక సామాన్యగ్రహస్వరూపమైన సామాన్యవక్షత్రాన్ని ఒక దానిని చూస్తారు. భూమి అనే ఆ గ్రహం ౧౦౦౦ మైళ్ల వేగంతో పరుగిడుతూన్నట్లు వారు భావిస్తారు. ఏమంటే, మన కా నెబ్యులా ౧౦౦౦ మైళ్ల వేగంతో పరుగిడుతూన్నట్లు కనిపించినప్పుడు చారికీ మనభూమి ౧౦౦౦ మైళ్ల వేగంతో పరుగిడుతూన్నట్లు కనిపిస్తుంది. అప్పుడు, వారినిగూర్చి మనమునుకొన్నట్లే మనవిషయమై వారనుకొంటారు. భూలోకవిజ్ఞానులు దురదృష్టవంతులని, భూమిగమిస్తూన్న వేగానికి ఫిట్జిరాల్డుసంగోచము ఎక్కువగానే ఉండుటచేత మనకొలతలు తప్పని, ఆ తప్పుకొలతలపై నిర్మించిన సిద్ధాంతాలు సరియైనవికావని, ప్రకృతివిషయమై మనం సంగ్రహించిన జ్ఞానము అసమగ్రమని గ్రహించి వారు మనకు సానుభూతి చూపుతారు.

అయితే, నిజంగా ఎవరికెవరు సానుభూతి చూపవలసియుంటుందో నిర్ణయించలేము. ఈరెండు గ్రహాలలో సెకెమకు ౧౦౦౦ మైళ్ల వేగంతో భూమి గమిస్తూందో, ఆనెబ్యులాలో గ్రహమే యాత్ర

చేస్తానో తెలియదు. విశ్వజననదృష్టిలో మనభూమిని పొందిన గలాసీకి ఎట్టిప్రాధాన్యంలేదు. కాబట్టి, మన భూమే సుమారు స్థావరంగా ఉందని భావించడం అపొం భావంకన్న వేరొందుకాదు. కాని, నిజంగా మన భూమే గిరిల మైళ్ల వేగంతో గమిస్తూంటే తన్మా లంగా కలిగిన సంగోచంవల్ల కొంతలలో దోచుందా అని, ఆ దోచున్న మనం ప్రాయోగికంగా కనిపెట్టగల మని, అట్టిది సంభవించలేదుకనుక భూమి మందంగానే గమిస్తూన్నదని పోతామంటే నిర్ణయింపగలిగినట్లు కనిపిస్తుంది. మనమే మరొకేగంగా గమిస్తూండి, గమన కారణంచే మనకొంతలు మారినప్పటికీ మన ఉపకరణాలేవియు అవిషయాన్ని కనుగొనలేవు.

ఒక దేవోత్సవంలో పాల్గొనడానికి మనమందరము ఒకదేవాలయంలో సమావేశమైనా మనకొందము. పాతాత్మగా ఆదేవాలయం ఉద్వ్యముఖంగా గలగిరిల మైళ్ల వేగంతో పరుగిడ మొదలుపెట్టించడమొందము. అవిషయాన్ని అంగీకరించనివారు కాదని ఋజువుచేయవలసిన రాస్యతేజహించాలి. పాస్తాంగ పడిన, నేను లేచి నిలుచుండగానే సగంపొట్టిఅయి పోయేను. గూ అంగుళాలన్న నామూర ౯ అంగుళాలయింది. నామూరను కొలిచిచూస్తే గూ అంగుళాలంటుంది. ఏమంటే, పడుకొన్నప్పుడు గజంబద్ధలో గూ అంగుళాలాక్రమించింది. నిలువుగానున్న గజంబద్ధలో అంగుళాలు అరంగుళాలుగా కృశించేయి. కాబట్టి, పొట్టయిన నామూర పొట్టయిన గజంబద్ధలో గూ అంగుళాలు ఆక్రమిస్తుంది. అంటే గూ అరంగుళాలన్నమాట. అయితే, మూరపొట్టయినట్లు కంటికి కనపించదుకదా మనదృష్టినే మనం నమ్మలేమా అన్న ప్రశ్న వస్తుంది. కాని, కంటికి దోచుం తెలియదని సుగ్రీం చాలి. పడుకొన్నప్పుడుకన్న నిలుచున్నప్పుడు నా నాడీతర (Retina) నిలువుగా సగానికితగ్గింది. అందుచేత కన్ను మార్పును సుగ్రీంచలేదు. లేచినిలబడకుండా క్రిందపరుండే ఏటవాలుగా పెట్టిన అద్దాలలో నా మూరనుచూస్తే కన్ను దోచుకుంటుందా కాబట్టి మూర కృశించడం కనిపించవచ్చునేమో అని ఆశంప వచ్చును. అదేనా లాభంలేదు. అప్పు దాదోచుం

అద్దాన్ని ఆశ్రయిస్తుంది. ప్రతిప్రయోగ సరిక మిట్టే పరిణమిస్తుంది. ఏ విధంగా ఆదోచున్న కనిపెట్టగలది నప్పటికీ అది నిష్ఫలమౌతుంది. అయితే, నిజంగా సంగోచమున్నదని ఋజువేమిటి అని ప్రశ్నింప వచ్చును. భూగమనంవల్ల వైద్యుతీయంగాను, కాంతి పరంగాను సంభవించవలసిన మార్పులు కనిపెట్టడానికి ప్రయోగాలుచేసేరు. అవి అతిమాత్మమైన ప్రయోగాలు. కాని, ఎట్టిమార్పులు కనిపించలేదు. కాబట్టి మన మూహించిన మార్పు వ్యక్తంకాకుండా దానిని సరిగ్గా సవరించే మరొక మార్పు వాటిల్లిన దని నిర్ణయించేరు. అదే ఫిట్టిరాలు సంగోచము. ఏప్రయోగంలోను సంగోచ పరిమాణాన్ని కొలవలేదు. అదేసందర్భం లోను కొలవబడదు. అట్లది కొలవబడక పోవడమే సంగోచంయొక్క ఉనికికి తార్కాణము.

దీనినిబట్టి ఒక్కవిషయం స్పష్టమౌతుంది. భూలోకవిజ్ఞానులకు నెయ్యిరిక విజ్ఞానులకు గల వివాదమనిర్ణయించడాని కవకాశంలేదు. గిరిల మైళ్ల వేగంతో భూమి గమిస్తూన్నదని నెయ్యిరిక విజ్ఞానులు, నెయ్యిలాదే గిరిల మైళ్ల వేగంతో గమిస్తూన్నదని భూలోక విజ్ఞానులు భేదిస్తూన్నట్లు గమనించేయి. ఎవరిమట్టుకు వారు ప్రయోగాలు చేసి చూస్తారు; ఎవరిమట్టుకువారే మందంగా గమిస్తూన్నట్లు నిశ్చయిస్తారు. అందులో ఎవరివాదం సత్యమో తెలియదు. వారి తనవు ప్రయోగం తీర్చలేదు. ఏమంటే, ఎవరు ప్రయోగం చేసినా అందులో రెండుదోషాలుంటాయి; అవి ఒకదాని నొకటిసవరించుకొంటాయి. ప్రయోగసరితం కూత్యము.

భూలోకవిజ్ఞానులు, నెయ్యిరికవిజ్ఞానులు, విశ్వాన్ని శోధించి పరిసర వస్తువుల స్థానాలను నిర్ణయిస్తున్నారమకొందము. మనభూమి అధిక వేగంతో గమిస్తూన్నదనికూడ అనుకొందము. అప్పుడు భూలోకంలోని కొలబద్ధలు భూమిగమిస్తూన్న దిశలో సంగోచిస్తాయి. కాబట్టి ఆదిక్కున కొలిచిన దూరాలు ఎక్కువగా నున్నట్లు భూలోకవిజ్ఞానులు గణిస్తారు. భూలోకపు కొలబద్ధ భూవేగంతేత గిరిల సంగోచించిన దనుకొంటే ౯ కోట్ల మైళ్లదూరాన్ని గిరిల కోట్ల మైళ్లుగా కొలుస్తారు. కొలతకు ప్రవృత్తినికేమైన కొలబద్ధగాని,

కాంతిరసంగాని మరెట్టిదానిని ఉపయోగించివా
 ౯ కోట్లను ౧౦ కోట్ల మైళ్లని నిర్ణయిస్తారు. ఆవిధం
 గానే ఒక చతురస్రాన్ని (Square) నిర్మించదలచిన
 భూలోకవిజ్ఞానులు ఒక దీర్ఘచతురస్రాన్ని నిర్మిస్తారు.
 ఆవిషయం వారెరుగదు; ఎరుగలేరు. వారు మహామేధా
 వులైతే ఒక్క అవకాశాన్ని అంగీకరిస్తారు. వారికి
 చతురస్రంగా కనిపిస్తున్నది పరలోకవాసుల కెవరి
 కైనా దీర్ఘచతురస్రంగా కనిపించవచ్చునని, వారి
 దృష్టిలో చతురస్ర మెంత సత్యమో పరలోకవాసుల
 దృష్టిలో దీర్ఘచతురస్రాకారము అంత సత్యమని
 వారుహింపవచ్చును. అనగా భూవిజ్ఞానుల కేర్పడిన
 ఆకాశభావం వారి ఆకాశభావానికి భిన్నమయింది.
 రెండులోకాలవారు ఒకే విశ్వాన్ని చూస్తున్నారు;
 కాని, ఒక్కొక్కరిొక్కొక్క ఆకాశంలో దాని
 స్థాననిర్ణయం చేస్తున్నారు. పెకెసుకు ౧౦౦౦ మైళ్ల
 వేగం ఎవరిదన్న వివాద విషయించి, ఒక ఆకాశాన్ని
 ఇద్దరు విజ్ఞానులు కలిసి ఉపయోగించుకొనలేని దుర
 వస్థను కలిగించింది.

ఇది విచిత్రమైన విషయమే! కాని, ఆకాశము,
 కాలము అన్నవి రెండుమాదు భావాలు కలిగించే
 పదాలని గుర్తించుకొనాలి. ఆకాశాన్ని శూన్యంగా
 భావిస్తాము; లేక ఇన్ని గజాలనో, ఎకరాలనో,
 కుంచాలనో వివరిస్తాము. కాల మొక తీవ్రదీప్రవా
 హము; లేక అదోకసంఖ్య. పదార్థవిజ్ఞాని కిట్టి అస
 మగ్రభావాల ప్రయోజనంలేదు. కాని, వారికా
 భావాలున్నాయి; వాటిని యభోచితంగా ఉపయో
 గించలేదు. ఆకాశమనగానే మనస్సునకు గజాలో
 ఎకరాలలో గుర్తిస్తాయి. ఆస్పరగవల్లనే భూలోక
 విజ్ఞానియొక్క ఆకాశం నెబ్బలిక విజ్ఞానియొక్క
 ఆకాశంతో సరిపోవడంలేదు. ఏమంటే, భూలోకం
 లోని గజంబద్ధకు, నెబ్బలికలోని గజంబద్ధకు భేద
 ముంది. అనుట, వివిధలోకాలవారికి వివిధ ఆకాశపు
 చట్రాలు (Frames of Spaces) ఉన్నాయనుకొనడం
 సమంజసమేమో! ఏలోకంచారు వారి కనువైన ఆకా
 శపు చట్రంలో వస్తుస్థానాలను గుర్తిస్తారు. ఆకాశపు
 చట్రమనేది కృత్రిమంగా కనిపించవచ్చును. ఆకా

శాన్ని చూడగానే ఎవరి ఆకాశపు చట్రం వారి హృద
 యాలకు వ్యక్తమౌతుంది. మనం చతురస్రమునుకొని
 గీసినచిత్రం పరలోకవానికి దీర్ఘచతురస్రంగా కనిపిం
 చినదంటే, మనకన్న వానికి వేరువిధంగా ఆకాశం
 వ్యక్తమై యుండాలి.

ఒక ప్రేక్షకునియొక్క ఆకాశపుచట్రం వాని
 వేగంమీద ఆధారపడి ఉంటుంది. ఒకేవేగంతో గమ
 త్తాన్న వివిధ గ్రహాలలోనున్న జీవులు జగత్తులోని
 వస్తువుల స్థానాలవిషయమై ఏకభావం వహిస్తారు. వా
 రందరికి జగత్తు ఒకే విధంగా వ్యక్తమౌతుంది. వివిధ
 వేగాలతో గమించు గ్రహాలలోనున్న జీవులు మాత్ర
 మట్టంగీకరించరు. అయితే ఎవరి ఆకాశపు చట్రాన్ని
 ప్రమాణంగా ఎంచుకొనడం? సాత్విక ప్రవృత్తిగల
 ఒక లోకవిజ్ఞాని తనలోకమే యావద్విశ్వానికి ప్రధాన
 మైనదను అహంకారానికి లోనుగాక, నిశ్చలంగానున్న
 మరొక లోకాన్ని ప్రమాణంగా తీసికొనడానికి సంసి
 ధ్గుడయ్యే డనుకొందను. తన పరిశీలనలు తన ఆకాశపు
 చట్రానికి సంబంధించినవి. తనలోకంయొక్క గమనం
 చేత కొలబద్ధలు సంకోచించేయి. కాబట్టి, తన పరి
 శీలనను దిద్దుకొంటే అవి ప్రమాణలోకం యొక్క ఆకా
 శపు చట్రానికి సరిపోలేయి. అప్పుడు వాటి వాధా
 రంగా చేసుకొని జగద్విషయమై నియమాలను, సిద్ధాంతా
 లను ప్రతిపాదించవచ్చును. కాని, స్థావరంగా నున్న
 లోకమేదో కనుగొనువార్గంలేదు. ఎప్పుడైతే తన
 ఆకాశపు చట్రమే ప్రమాణమున్న భావాన్ని త్యజి
 స్తాడో అప్పుడే 'ఏది ప్రమాణమైన ఆకాశపుచట్రం?'
 అన్నప్రశ్న బయలికగుతుంది. ఆప్రశ్నకు సమాధానం
 లేదు; మన మెరిగినంతవరకు సరియైన సమాధానం
 వచ్చే యోగ్యతకూడ లేదు.

మన ముపయోగిస్తూన్న స్థాననిర్ణయచట్రంలో
 దోషంలేదు. అది దోషయుతమైతే నిర్దిష్టమైన చట్రాన్ని
 ఎంచుకొందుము. మూడు లోకాని కొకటిచొప్పున
 బహుళంగానున్న ఆకాశపు చట్రాలలో దేని పెంచు
 కొంటే నిర్దిష్టమైన ఫలితాలు సిద్ధిస్తాయో ఎరుగము.
 అన్నిచట్రాలూ సంతృప్తికరంగానే ఉన్నాయి.

కాని, సామాన్యమానవునికి ఆకాశవిషయమై సంజేపాం కలుగదు. వాని నావరించియున్న స్థలం వానికి పుష్టంగా కనిపిస్తూంది. ఆస్థలంలో అనేక వస్తువులున్నాయి. ఒకటిక్కడ, మరొకటి అక్కడ, ఇంకొకటి మరొకదగ్గర. కొలబద్దల, సంకోచంనుండి ఆర్యాటం చేసినంతమాత్రాన వాని నిర్బితభావాలకు పరివర్తనం కలుగదు. దానికి ముఖ్యకారణమేమంటే, ఆకాశంలో వస్తువులయొక్క స్థానంనుండి కొన్ని అభిప్రాయాలు మనకు పారంపర్యంగా సంక్రమిస్తూ వచ్చేయి. అవి మన భావవిధానంలో ప్రేక్ష్య తన్నడం చేత వాటిని నిష్పృక్షికబుద్ధిలో విమర్శించి, ఎంతవరకవి సత్యమో నిర్ణయించడానికి సావకాశం కలగడం లేదు. అంతేకాదు; మనల వావరించియున్న వస్తు సముదాయంలో ప్రతివస్తువు ఒక నియతస్థానంలో ఉందని, దాని స్థానంనుండి మనకు పూర్ణజ్ఞానం కలదని మన నమ్మకము. ఒకస్థలమందున్న వస్తువులలో ఏదెక్కడుందో మన మెరిగినప్పుడు అవి ఆయాస్థానాలలోనే ఉన్నాయి; దానికి సంజేపాంలేదు. పరలోక విజ్ఞాని వాటిని యంత్రసహాయంతో చూచి, అవి వేరొకవిధంగా ఉన్నాయంటే మన మెంతమాత్రము విశ్వసించము. కాని, ఆవస్తువుల స్థానాలనుగురించి మన కెట్లు జ్ఞానం కలిగిందన్న ప్రశ్నకు సమాధానం యొచించలేదు. వాటి స్థానాలనుగురించి కుకుమరయంత్రాలలో ప్రయోగాలుచేసి కనుగొన్నప్పుడు ఆయంత్రాలలో రోమముండేమో అని సంజేహించవచ్చును. కాని, ఆవస్తుస్థానంనుండి మనకు అయాచితంగా, వ్యతస్పీధంగా జ్ఞానం కలిగినప్పుడు పరలోకవిజ్ఞాని యొక్క పరిశీలనలను ఆమోదించలేము. మన మనస్సు ఆద్యకళికరాలనువాని వస్తువులస్థానం గుర్తిస్తున్నదని మన అభిప్రాయము. కాని, పంచేంద్రియాలవ్యాసా మన కాజ్ఞానం కలుగుతూంది. ఒక కుర్చీ రెండడుగులదూరంలో ఉందని, ఒకమంచం మూడుగజాల దూరంలో ఉందని మానసికంగా మనం అంచనావేసినప్పుడు చలనం, స్పర్శ మొదలైనవాటివల్ల వస్తుస్థానజ్ఞానం కలుగుతుందనుట నిర్వివాదము. ఈవిధానానికి, ప్రాయోగికంగా కొలబద్దచే కొలిచే విధానానికి భేదంలేదని

స్పష్టమే. వస్తుస్థానాలనుగురించి మనకు సాధారణంగా కలిగిన జ్ఞానం అత్యద్భుతా విమర్శరంగాదు; ప్రయోగ పరిశీలనలపై చేసిన ఊహానవలె ఇదిబాడ ఇంద్రియ పరిశీలనలపై చేసిన ఊహానము. కాబట్టి వ్యతస్పీధంగా మనకు కలిగినట్లు భావిస్తున్న జ్ఞానం వైజ్ఞానికంగా ప్రయోగాలవల్ల సంపాదించిన జ్ఞానంవంటిదే; అది మన లోకంయొక్క ఆకాశపు చట్రానికి సంబంధించినది.

ఆకాశకోధనకు కంటికి బదులుగా చూడదర్శినిని సోలోగ్రాఫిక ప్లేటును వాడిన మాత్రాన కన్ను కన్న మూర్ఖమైన ఉపకరణాల నుపయోగిస్తున్నామనే గాని కోధనావిధానంలో మార్పులేదు. పారంపర్యంగా ఆకాశవిషయమై మనకు సంక్రమిస్తున్న భావాలను ప్రతిపాదించిన ఆదిమవిజ్ఞానులకు తెలియని కొన్ని నూతనలక్షణాలను ఈమూర్ఖపరికోధనమే వ్యక్తమొనర్చింది. విజ్ఞాని అట్టే వేగంగా గమించనంతవరకు వాని యొక్క వస్తుస్థాన నిర్ణయ విధానం చక్కగా పనిచేస్తుంది. కాని, ఆవిజ్ఞాని వేగంగా గమించినప్పుడు వేగంయొక్క మార్పుచేత వేరొక ఆకాశపుచట్రంలోనికి తీసికొనిపోవడతాదు. ఇట్టి చట్ర లనేకముండుటచేత ఒకవస్తువు ఒకచోటున ఉన్నట్లు ప్రతిచట్రం మార్చిస్తుందని చెప్పలేము. కాబట్టి వస్తుస్థాననిర్ణయం మనస్సునకు ఆధ్యాత్మికంగా ఆవిష్కృతమైనట్లు భావించలేము; అది దృష్టికిగాని, యితర మూర్ఖపకరణాలకు గాని తెలిసిన వస్తువుల పరస్పర సంబంధాలను పంప్రచాయంగా వివరించు విధానమని తెలియవస్తుంది. అయినచో, ఆకాశంలో ఒకవస్తువుయొక్క యథార్థ స్థాననిర్ణయమున్నది అర్థవిహీనమని స్పష్టమే! ప్రాచీన పదార్థవిజ్ఞానంలో వస్తుస్థానానికున్న ప్రాధాన్యం లేదులేదు.

ఇట్లు, ఫిట్టిరాయి సంకోచంచేత మనకొలబద్దల సత్యానికి భంగంకలిగింది. దానితో మన పరిశీలనలన్నీ రోమయంత్రములని తెలిసింది; ఆకాశం నుండి నూతనభావం కలిగింది; ప్రాచీనపదార్థ విజ్ఞానం జగద్విషయమై సమగ్రసత్యాన్ని విశదమొనరింప లేదని స్పష్టమయింది.

ఆంధ్ర గ్రంథమాల, పోస్టువాక్సు 212, మద్రాసు.

పండితారాధ్య చరిత్ర : శైవమత ప్రతిపాదకయగు ద్విపద కావ్యము. పాల్కురికి సోమనాథ కవి రచితము. డా. చిలు కూరి నారాయణరావుగారు సంస్కరించిరి. దీక్ష, పురాతన, వాద, మహిమ, పర్వతములను పంచ ప్రకరణములును ఒకే సంపుటమున గలవు. ఇంత నిర్దుష్టముగ ఈ గ్రంథము నిదివర కెవ్వరును ప్రకటించ లేదు. నారాయణరావుగారు రచించిన అమూల్యమైన పెద్ద పీఠిక కూడ కలదు.

రూ. 5-0-0

అభియరామభూపాలుడు : టి. శివశంకరముగారు రచించినది. విజయ నగరపురాజగు అభియరామరాయల సమగ్రజీవితచరిత్ర. త్రివర్ణ, ద్వివర్ణ, ఏకవర్ణ చిత్రములతో సర్వాంగసుందరముగా ప్రకటితమైన చరిత్రగ్రంథము.

పెల 1-0-0.

తంజాపురాంధ్రనాయకరాజచరిత్ర : కురుగంటి సీతారామయ్య గారు రచించినది. తంజావూరును పరిపాలించిన ఆంధ్ర నాయకరాజుల చరిత్రోదంతములు యుక్తియుక్తములైన ఆధారము లతో నవిస్తరముగా వివరింపబడియున్నవి. అనేక చిత్రపటములు గలవు.

పెల 1-0-0.

జ్యోర్ణవిజయనగర చరిత్ర : కుందూరు ఈశ్వరదత్తుగారు రచించినది. కృష్ణదేవరాయల రాజధానిమైన హంపివిజయనగరముయొక్క ప్రాచీన వైభవమును కన్నులకు కట్టినట్లు వివరించుచున్న చారిత్రిక గ్రంథము. అనేకచిత్రములతో సంకలితమైనది.

పెల 1-0-0

పంచాంగ సంస్కరణము

= శ్రీ విస్వా ఆచార్య =

మన దేశమందలి పంచాంగకర్తలలో మహాగుర్రం వంశస్థులనుంచి వివాదములుండుట, పెద్దపథలు జరుగుట, అధ్యక్షులు తీర్మానములిచ్చుట, తీర్మానములను జరుగుగ్రహండుట, తిరిగితిరిగి ఆవిషయములే పథలలో చర్చించుచుండుట పరిపాటిగా ఉన్నదని మన కందరకు తెలిసిన విషయమే.

ఈ వివాదాలయొక్క స్వరూపస్వభావము లేమనగా, ముఖ్యముగా మూడిని చెప్పవచ్చును. (1) పంచాంగములో వ్రాసిన కాలములను ముందో వెనుకో గ్రహణములు పట్టుట; (2) అధికమానము గ్రహణమా ఆహాధునా, లేక చైత్రమా చైత్రాహు యని తర్కించుట; (3) వక్షత్రములలోను, రాశులలోను నవగ్రహములు ప్రవేశించు కాలములు వ్యత్యాసముగా వ్రాయుట. తినులు, వర్షకాలములు భేదముగా వ్రాయుట.

గోదావరి, కృష్ణ మొదలగు నదీప్రస్థురసములములను భేదముగా వ్రాయుటచేత కలిగే ఇబ్బందులందరకు బాగుగా తెలిసిన విషయమే.

ఇట్టి భేదములకు, వివాదములకు మూలకారణములు రెండు విషయములను పురస్కరించుకొనియున్నవి. అవి పరిష్కారమైనచో ఈ భేదము లంతరించగలవు. అవి ఏమనగా—(1) దృష్టిద్ధపద్ధతి గ్రాహ్యమవునా కానా? దృష్టిద్ధము శాస్త్రీయమేనా? (2) అయినాంక రెన్ని అనునవి. సిద్ధాంతులందరును నిష్పక్ష

పాఠాలుద్ధితో సత్యాన్వేషణయే పరమార్థ మనుకుని, సంప్రతించుకుని తీర్మానములను వికమత్యముతో పాటించినచో పంచాంగసంస్కరణమవ్యసంపూర్ణికాగలదు.

(1) దృష్టిద్ధము:— పంచాంగములో వ్రాసిన కాలములకు సరిగా ఆకాశమందు దృశ్యములు గోచరించుట దృష్టిద్ధ మనబడును. ఇది గ్రహణాదులయందు సిద్ధించుట లేదు. ఈ విషయమునకు కారణములు, సరిచేయలేకిన విషయములు, మార్పులు ఎట్టితని అనేక సార్లు అనేకచోట్ల చర్చించబడినవి. గుర్రం ప్రాంతములవాడే శ్రీ శ్రీ శ్రీ కాంచీ కామకోటిపీఠస్వాములవారు విశ్వాంసులను, సిద్ధాంతులను రక్షించి దృష్టిద్ధమే గ్రాహ్య మని నిశ్చయించినారు. లోకమాన్య బాలగంగాధరతిలక్ మహాశయుడు మహారాష్ట్రమున పథలు గావించి దృష్టిద్ధమే గ్రాహ్య మని తీర్మానించినారు. మైసూరులో పదేండ్లక్రిందట జరిగిన జ్యోతిషమహాసభలోనూడ అట్లే తీర్మానమైనది. ఇక, మన జిల్లాలలో— రాజమహేంద్రవరమున వైవ సంవత్సరములోను, రోద్రసంవత్సరములోను, విశాఖ పట్టణములో సాధారణ, క్రోధసంవత్సరములలోను, తెజవాడలోను పథలు జరిగినవి. అన్నింటియందును దృష్టిద్ధపద్ధతే ఆమోదనీయ మని తీర్మానములైనవి. ఈ విషయము ఇంకను చర్చించుట అనవసరము. క్రొత్తపంజరు లేమియును లేవు. ఈపద్ధతియే ఆచరించతగ్గది యని గ్రహించిపూర్వ పంచాంగకర్తలు కొందరు వెనుకంజచేయుచున్నారు. మరికొందరు దృష్టిద్ధము పనికిరాదు, ఆశాస్త్రీయము, ప్రమాదకరమని నూడ యధిప్రాయములు జల్లచించి గణితములను కేరుగా వ్రాయుచున్నారు. తారణ ఉగాదిసంబంధ లోని నుద్యునపంచాంగపీఠికలో ఏమని వ్రాసియున్నదో చూడండి.* ఈ భేదము లంతరించి, ఎంతర్వరలో

* సూర్యగ్రహణము ఆహాధు బ 30 ఉదయమున పుర్య గం.౯-3 మోక్షకాలము గం.౧౧-౧౫ ఈకాలములు సూర్యసిద్ధాంతాసితములు. పాశ్చాత్య పద్ధతిచే పుర్య గం.౯-3౦. మోక్షం గం.౧-౦. పుష్య ఖాశ్ఠి మనాడు శ్రీ మూర్యసిద్ధాంతరీతిచే గ్రహణము లేదు. పాశ్చాత్యపద్ధతి పుర్య గం.౯-౦ లకు. మోక్షం

దృక్పథతి అనుపరచీయమైతే అంత చుందిది; శ్రేయస్కరమున్ను.

(౩) ఆయనాంశాలు :—రవ్యాదిగ్రహములు అకాశమున క్రాంతివృత్తము (Ecliptic) అనేమాత్రములో నుండ్రముగా తిరుగుచుండును. ఈ వృత్తము కంటితో సురేందగల అశ్వినాది ౨౭ నక్షత్రముల యాధారమునుబట్టి నిర్ణీతమగుచున్నది. ఈవృత్తము ౨౭ నక్షత్రభాగములక్రింద ౧౨ రాసులక్రింద విభజింపబడినది. ఈక్రాంతివృత్తమునకు ఏకాలమున ఎక్కడనుండి ప్రారంభము? ప్రారంభస్థానము నాటినుండి నేటి కంత చలించినది? ఆచలనముయొక్క కొలత, ప్రమాణము డిగ్రీలలో, భాగలలో ఎంత? అనగా ఆయనాంశ రెన్ని? అనునది వివాదాంశము.

భూమిని ఉత్తరాగ్రముగాను, దక్షిణాగ్రముగాను విభజించువృత్తమును విభవద్యృత్తమని, విభవరేఖయని (Equator) అందురు. ఈరేఖకు, క్రాంతివృత్తమునకు మధ్య గల కోణము ౨౩½ డిగ్రీలు. ఈ రెండు వృత్తములను రెండుచోట్ల కలిపియుండును. అనగా క్రాంతివృత్తములో తిరుగుచు సంవత్సరమునకు రెండు సార్లు మార్పుడు విభవద్యృత్తముమీదికి వచ్చును. ఈరెండు స్థానములను సంపాతము లందురు. (ఒక వృత్తముమీద ఒకటివడిన చోట్లుగనుక) ఈ సంపాతములలో మార్పు యున్నప్పుడు రాత్రింబగళ్లు సమయముగా నుండును. ఇట్టి సమరాత్రిందివములను కాలములనే విభవత్తులు (Equinoxes) అని అందురు. అవి సంవత్సరమునకు రెండుసార్లు వసంతవిభవత్తుని, శరదీయవత్తుని సంభవించుచుండును. ఒక వసంతవిభవత్తు

గం. ౯-౪౩ లకు. పాశ్చాత్యురీతి భారతీయులకు గ్రాహ్యము కాదు" మరియు చైదికపద్ధతి ఒకప్రమాణబద్ధమని, పాశ్చాత్యపద్ధతియగు దృక్పద్ధతి ఒక ప్రమాణము లేక ప్రతిజ్ఞగముండు ప్రతివానిచేత మార్పు నొందునని, లోకాంతరములో ఆధుష్టికసంబంధము లేదని, అందుచేత గ్రాహ్యము కాదనికూడ వ్రాయబడినది. ఇందలి సత్యావర్తములు వేరే విమర్శించవచ్చునలేదని వస్తుచున్నాను.

నుండి తరువాతి వసంతవిభవత్తువరకు గల కాలమునకు విభవద్యృత్సరమని పేరు. ఈసంపాతస్థానములు క్రాంతివృత్తములో ఒకచోటనే యెల్లప్పుడు ఉండవు. ఒక సంవత్సరమున అశ్వినీనక్షత్రప్రారంభమున వసంత సంపాత మైనచో రెండవ సంవత్సరమున అశ్వినీప్రథమ పాదములోనికి మార్పుడు రాకుండగనే, తేవతి చివర భాగమున ఉండగనే, అశ్వినీప్రారంభము ఇంకను ౫౦½ సెకన్ల దూర ముండగనే విభవత్తు వచ్చును. అందుచేత యీసంపాతస్థానము సంవత్సరమునకు ౫౦½ సెకన్ల క్రాంతివృత్తములో జరుగకు- అశ్వినీనుండి రేవతివైపువరకు-సంచలించునని చెప్పదుము. దీనినే ఆయవగతి (Precession of the equinoxes) అని అందురు. ఈగతి ప్రకారము సంవత్సరమునకు ౨౦ నిమిషములవరకున ౩౨ యేండ్లకు ఒకరోజుచొప్పున, అనగా రమారమి ఒకడిగ్రీ చొప్పున సంపాతము జరుగవచ్చును. ఒకరోజుముందే విభవత్తు సంభవించును. ఇట్లు అశ్వినాదినక్షత్రములలో ౩౨ యేండ్లకు ఒక భాగ(డిగ్రీ) చొప్పున ఆయనాంశాలు గలుగుచుండును. "మరగముఖాశ్వినీ త్రిణి" అని చెప్పబడు అశ్వినీనక్షత్రము అకాశమునందు స్థిరముగా ఉండును. అట్లే ౨౭ నక్షత్రములను, ౧౨ రాసులను స్థిరములు. క్రాంతివృత్తమువందు చలించవు. అందుచేత మార్పుడు రాసులలో ప్రవేశించు సుక్రమణికాలములు, నక్షత్రములలో ప్రవేశించు కాలములను కార్తలు స్థిరములు. ఇవి యావములేనివి గాన నిరయవములు అని చెప్పబడుచుండును. రాత్రి, పలు సమంగా ఉండే రెండు విభవత్తుగ్నకాలములు, మిక్కిలి తక్కువ అహస్సుగల దినమున సంభవించు ఉత్తరాయణపుగ్నకాలము, మిక్కిలి యెక్కువ అహస్సుగల నాడు వచ్చు దక్షిణాయనపుగ్నకాలమును-ఈ నాలుగును చలించు స్వభావము గలవి; అయనసంబంధములు. అందుచేత సాయనములని చెప్పబడుచున్నవి. కనుక పంచాంగగణితమందు నిరయవమని, సాయనమని రెండుపద్ధతులు గలవు. మహారాష్ట్రభాగము, జాతకభాగము, ఉత్సవములు, పండుగలు మొదలైన వన్నీ నిరయవపద్ధతినే నిర్దేశింపబడుచున్నవి. అందుచేత పంచాంగవియమములలో పాశ్చాత్యులవలె మనముకూడ కేవలము సాయన

పద్ధతి నవలంబింప వీలులేకున్నది. సుతము, సంప్రదాయము, ఆచారము, తిథులు, రీత్యములు, ముహూర్తములు, జాతకములు వీటిని పాటించి అవసరము లేకున్న యెడల, లేక వీటినిగూడ సాయవపద్ధతికి మార్పుకొనగలిగినయెడల కేవలము సాయవము ననుసరించవచ్చును. కాని అది దుర్మతము.

అయినాంశ లెన్ని అనువదికదా ముఖ్యమైన విషయము. అయినాంశలు కూర్వముగ నున్న కాలమును నీళ్ళయించినగాని దీనికి సమాధానము లేదు. ఈ విశ్వయము పరిష్కరించుటయే. ఇదమిత్యమని లేల్పుటకు వీలులేనిది. ౧౯౩౩ సంవత్సరములో హిందూ పత్రికలో యీచర్చ మాసములు జరిగినది. ఏమియును లేలేదు. చిత్రావక్షత్రపద్ధతి యని, కేవలీపక్షమని యీ నిర్ణయమున రెండు మార్గము లున్నవి. చిత్రావక్షవాదులే హిందూదేశమందు హెచ్చుగా నున్నారని, ఆవాదనే బలీయమైనదని చెప్పవలెను. యీచిత్రావక్షమునకూడా అనేకసిద్ధాంతవాక్యముల వాధారము చేసికొని లెక్కకట్టగా వివిధములగు అయినాంశలు లేలుచున్నవి. మన ప్రాంతములలో ముఖ్యమైన సిద్ధాంతముల కొందరు ౨౨°౬' అయినాంశలని, మరికొందరు ౨౨°౧౬' అని ప్రమాణములను జూపించుచున్నారు. ప్రమాణములుగా గ్రహించు సిద్ధాంతము లయందలి ఆధారవాక్యములలోని వ్యత్యాసములవలన, వాటికి చేసే వ్యాఖ్యానములవలన యీభేదములు కలుగుచున్నవి. కనుక అందరు యోగిభింది యేదో ఒక పద్ధతి ననుసరించి అయినాంశలు యిన్ని అని అనుకొనబడినప్పు యే మార్గములేదు. యీ నిర్ణయము చేయునపుడు అభిలషారతచేకము యోగిభిందిచేయుట అత్యుత్తమము. అట్టిపని శీఘ్రకాలమున జరుగుగాక.

ఈ సందర్భములో ఒకవిషయము చెప్పవలసియున్నది. అయినాంశ నిర్ణయము కేడు పుట్టివదికాదు. ప్రాచీను లెరిగి, నిర్ణయించి, వర్ణనహరించినచే, భర్త సింధుసారములో ప్రథమపరిశ్లేషములో యిట్లున్నది: "అయినాంశా జ్యోతిర్మాత్రే" (ప్రసిద్ధా. లేచ ఇదానిం చ్చావదళాధికపక్షతః కేవలసంఖ్యాకే (౧౭౧౨) కాలివాహనకే ఏకవింశతి రయినాంశాః ఇతి ఏకవింశతిర

మే దితే, పూర్వం అయినాంశేపుణ్యకాలా ఇతివర్ణన సన్నో అర్థః. ఏవం మ్యానాధికకే జ్యోతిర్మాత్రే" అనగా ౧౭౧౨ కాలివాహన కేకమునాడు అయినాంశలు ౨౧. అందుచేత కేటి అయినాంశలు ౨౩°౦' అని లేలుచున్నది. కనుక అందరుకలిసి ఒక పద్ధతినిగ్రహించి అయినాంశలు నిర్ణయించుకొనుట అత్యవసరము.

పంచాంగములు గుణించుపద్ధతి:—దృష్టిపద్ధతి నంగీకరించి అయినాంశలు తేల్చినతరువాత పంచాంగ గణితపద్ధతి యెట్లుండవలె ననునది ముఖ్యమైనవిషయము. ఇందు భిన్నాభిప్రాయములు కలవు. (౧) పూర్వసిద్ధాంతములను—ముఖ్యముగా సూర్యసిద్ధాంతమును—అవలంబించి, అవసరమైతే పరిష్కరించుకొని, వీజములను కల్పించుకొని దృష్టి యగునట్లు గణితమును చేయుట. ఇది చాలా కష్టసాధ్యము. ఏలననగా సూర్యసిద్ధాంతము రుచనగాహము. సోపపత్తియుగా దానిని సంస్కరించుట దుర్లభమేమో. (౨) కేల్కర్ వ్రాసిన జ్యోతిర్గణితము ననుసరించి పంచాంగము చేయుట రెండవ పద్ధతి. ఈపద్ధతిని గుణించిన పంచాంగములు నుమోరాస్త్రీదేశమందు, దక్షిణాదిని, మనప్రాంతము లందు కేడు కలవు. అందలి గణితము వాటికర్ ఆల్బువాక్తో సరిపోవుచున్నది. కాగుగా దృష్టి మనుచున్నది. ఈపద్ధతి ననుసరించుట అన్ని విధములమంచిది.

కేడు పంచాంగములు గుణించువారు తరతరములనుండి వచ్చు పద్ధతుల ననుసరించి, మోక్షమార్గములనుబట్టునట్టి, ఉపపత్తిలేవట్టి కరణగంధముల ననుసరించుచున్నారు. ఈ పద్ధతిలో దృష్టికై అవ్యవస్థకు వీజములను (Corrections) కల్పించుకోవలెను. కాని అట్లు చేయుటలేదు. చేసినను అది సోపపత్తియులుగాక లెక్క సరిపెట్టుటకై కల్పించినవి గనుక అంత యవలంబయియులు గావు. జ్యోతిర్గణితము సోపపత్తియు. దాని నవలంబించినచో సిద్ధాంతములకు గణితము విమర్శగా తెలియుట, ఉపపత్తులను తెలిసికొనుట, ప్రాతపద్ధతులలోని లోటుపాట్లను గుర్తించుట మొదలగు అనేకలాభము లుండును. జ్యోతిర్మసిద్ధాంతవిజ్ఞానము ప్రబలము. సిద్ధాంతములకు, చేకమునకు నిరుపమానముగు వికాసము సర్వతోముఖముగా వ్యాపింపగలదు.

9

ఋతువుల నిర్ణయము, సంవత్సరాది:—తపస్ తపస్యమాసములు శిశిరఋతువని, మధ్య మాధవమాసములు వసంతఋతువని, శుక్ర మాచిమాసములు గ్రీష్మమని, నభిస్ నభిష్యులు వర్షర్తువని, ఈహా ఊర్జులు శరత్తిని, సహస్ సహస్యులు హేమంతమని వేదమందు ఋతువులు చెప్పబడినవి. శ్రేష్ఠ యొక్క వ్యవస్థితిగ్గమను పరిశీలించినచో కాలధర్మమునుబట్టి ఋతువులకు, ఆధర్మములందలి ఈవర్షేష్ఠముల ననుసరించి ఋతువులలోని మాసములకును పేర్లుపెట్టినట్లు స్పష్టమగుచున్నది.

దక్షిణాయనకాలమందు (June 21) గ్రీష్మము హెచ్చుగా నుండుట, ఉత్తరాయణంలోఁబలలో (December 22) చలి హెచ్చుగా నుండుట అనుభవసిద్ధము. * అందుచేత ఋతువులు అయనసంబంధములని స్పష్టము. మనము సాధారణముగా మాఘఘాట్రయములు శిశిరఋతువని, చైత్రవైశాఖములు వసంతమని చెప్పుచున్నాము. దీనిని విమర్శించుదాము. చిత్రానక్షత్రయ క్రమార్థిమగలది చైత్రమని, విశాఖనక్షత్ర

ఉభయయొక్క ఉత్తరార్ధమం దీర్ఘిగా నుండును. దక్షిణార్ధమందు తలక్రిందుగా నుండును. అనగా మనకు దక్షిణాయనమైనప్పు యిక్కడ ఉత్తరాయణము, మనకు గ్రీష్మమైనచో వారికి చలిగా ఉండును. రెండు భాగములయందును విషువద్రవ్యత్రయనకు 30-40 డిగ్రీల దూరమువరకే ఈ ఋతువిభాగము పాటించనగును. అంతకు ఎక్కువగా ఉత్తరమునగాని, దక్షిణమునగాని వెళ్లినచో ౬ ఋతువులు క్రమముగా ౪, 3, ౨ క్రింద సంకుచితమౌచును.

† ౧. “అహభస్యప్రథమదివసే మేఘ మర్జితపానమ్” గాథమి” ౨. “మహాలక్ష్మీ పండుగులకు మాడంత చలి.” (౧) దీనివలన పైన చూచించిన భావమే కలుగుచున్నది. (౨) మహాలక్ష్మీపండుగు లంటే దేవీవరరాత్రిపండుగలు. ఇది వాగులచవుతికంటే ౧౫-౨౦ దినముల పూర్వమే వచ్చును. గాన ఈసామ్యమువలన నేటి నీటి లేటల్లె మగుచున్నది.

యొక్కపూర్ణిమగలది వైశాఖమని, ఇట్లే తక్కినమాసములకు పేర్లు కలిగినవని మన మెరుగుదుము. చిత్రనక్షత్రమును ఆకాశమందు మనము గుర్తించగలము. (apica) మలారాశికి ప్రారంభ మదే యిది సిద్ధాంతములు చెప్పుచున్నవి. ఇట్లే తక్కిన నక్షత్రములను ఆకాశమందు స్థిరములు. అట్టి స్థిరనక్షత్రసంబంధముచేత ఏర్పడిన మాసములు నిరయనములు. కాని కాలధర్మమునకు సంబంధించిన ఋతువులు సాయనములు. అందుచేత సాయనములగు ఋతువులను నిరయనములగు చైత్ర మాసాదులచేత పేర్కొనుచున్నాము. ఇది ఎంత అసందర్భమో చూడుడు. ఋతువులు సాయనములు గనుక నిరయనములగు చైత్రవైశాఖాదిమాసములలో ఐదుకకు చలిండుట స్యభావము. గనుక ఋతువులను నిరయనమాసములతోగాక సాయనమాసములతో సంబంధముచేసి చెప్పటయే సమంజసము. అట్లు కొనినాడు ఏమి జరిగినదో, ఏమి జరుగనున్నదో చూడండి.

చైత్రవైశాఖమాసములు వసంతఋతుకు వను పద్ధతి వేదాంగజ్యోతిష, భారతకాలములనుండి ఉన్నట్లు న్నది. భారతకాలమునుండి నేటికి ౫౦ అయినాంశ లమకొందాము. అలాగే వే మాసములలో ఋతువులు ౫౦ దినములు ఐదుకకు చలిందియుండాలి. కాలానుసరణముగా ఋతువులు మాసములలో ఐదుకకు బోవుచున్నట్లు అనేకనిదర్శనములు గలవు. అది అనుభవ సిద్ధముకూడాను. లోకరీతి, లోకానుభవము ఎట్లుండునో దానినే ఇంచుమించుగా కవులు వర్ణించుట స్యభావమేకదా. “చలి ప్రవేశించు వాగులచవుతి వాడు...” అన్నాడు క్రిశ్నాగుడు కాశీఖండములో. నేడు కార్తీకపృథ్వచవుతి. ఇదేవాగులచవుతి. దీనినిబట్టి కార్తీకమాగ్గశిర్షములు హేమంత మని చెప్పవలసి యుంటుంది. అనగా ఋతువులు ఒకమాసము ఐదుక్కునదా యిప్పుమాట.

“అహభస్య ప్రథమదివసే మేఘ మర్జితపానమ్” అన్నాడు కౌనివాసమహాకవి. దీనినిబట్టి అహభక్రావణములు వర్ష ఋతు వవాలి. ఈలెక్కనూడా ఒక మాసము ఐదుకే బోయింది. ఇట్లే అనేక నానదుల వలన ఋతువుల చలనము గ్రహించవచ్చును. †కౌ

దాసుకాలమునాటికి 30 దినములు - ఒకమాసము - ఋతువులు చెనక్కిపూతే, ఇప్పటికి కార్దాసుకాలము గుమారు ౧౫౦౦ సంవత్సరములక్రిందటిది గనుక, గుమారు ఇంకొక ౨౦ దినములైనా ఋతువులుచెనక్కి పల్లియుంటాయి. అనగా మొత్తముమీద ౫౦ దినములు చెనక్కిన్నమాట. ఇది సరిగానే ఉంది. భారతకాలము నుండి వేటికి ఆయనాంశాలు ౫౦ అనిగదా లెక్క. అందుచేత అనాటి శిశువు మాఘపూర్ణిమలలో బిజే ఈనాడు శిశువు మాధ్వశివులపూర్ణిమలలో అవుతుంది. వసంతఋతువు మాఘపూర్ణిమలలో అవుతుంది. కాని ఈఋతుచలమును గ్రహించకపోవుట చేత మాసరూపిచేత వసంతమైన ఋతువును శిశువునే కాకుండా ఇంకా కొంతకాల మగుసరికి వసంతమై యుండగా దానిని హేమంత మనికూడ పిలుస్తాము. ఇది ఎంతో హాస్యాస్పదమో చూచారా? అందుచేత సంస్కార మత్యావశ్యకము.

ఈసందర్భములో ఋతువుల నిర్ణయించుట యందు, సంవత్సరాదిని నిర్ణయించుటయందు ప్రాచీనల సంప్రదాయ మెట్టిదో తెలుపుటకై కొన్ని వివరములను వ్రాయుచున్నాను.

ఋతువులు చాంద్రమానములతోగాక కార్త్యులతో నిర్వచనముచేయు ఆచారముకలదు.

“ధనిష్ఠాద్యౌత్ పౌష్ణాధాంతం చరత శ్శిశుః
వసంతః పౌష్ణాధాత్ శోహిగ్యాంతం
సౌమ్య దాక్షిణ్యధాంతం గ్రీష్మః
ప్రాప్త దాక్షిణ్యధాత్ పాస్తాంతం
చిత్రాగ్యాత్ శ్రేష్ఠాధ్యంతం శరత్
హేమంతో శ్రేష్ఠాధాత్ వైష్ణవాంతవః.”
(పరాశరసంహిత ౧)

ధనిష్ఠప్రథమపాదముతో శిశువు ప్రారంభమని, అక్కడనుంచి రత్తి కార్త్యుల చొప్పున ఋతువులు క్రమముగా లెక్కించవలసి దీని యర్థము.

మరియు,

* “అశ్లేషాధా దానీ ద్యురా నివృత్తిః కిలోష్ఠ శిరఃస్థా, యుక్త మయనం తదానీత్ సాంప్రత మయనం పునర్యమతః.”

“మాఘాద్యుపక్రమంతోఽయసారంభాత్” (౨)
మాఘపూర్ణిమప్రవన్న స్థి పావకపృష్ఠ సమాపినః
యంగస్యతంచవన్న స్థి కాలక్షాసంప్రచక్ష తే” (౩)

ఈ (౨), (౩) వాక్యములవలన మాఘమాసారంభమున ఉత్తరాయణప్రవేశమని, సంవత్సరారంభమని కూడ తెలియుచున్నది. పరాశరవాక్యమునుబట్టి ధనిష్ఠాదిశిశురాది యని తేలుచున్నది. వీటి పరస్పరసంబంధమును చూడుడు.

మాఘశుద్ధపాడ్యమనాడు ధనిష్ఠవత్సరమని, అందులో సూర్యచంద్రులు కలసియున్నారని అనుకొందాము. పాడ్యమినుండి ౧౫ రోజు పూర్ణిమ; ధనిష్ఠ నుండి ౧౫ వత్సరం మఘ. అందుచేత ఆపూర్ణిమ మాఘపూర్ణిమ. అందుచేత మాఘాదియే ధనిష్ఠాది. అదియే యుగాది. అదే శిశుారంభము; ఉత్తరాయణ ప్రవేశ కాలముకూడాను. ఇట్లు మాడువాక్యములవలన ఆర్థము సమన్వయమగుచున్నది. ఇట్టికాల మేది యని విమర్శించగా వేదాంగశ్రోతికకాలమని తేలుచున్నది. ఎట్లనగా—

పరాశరవాక్యమునుబట్టి అశ్లేషార్థమందు మూర్త్యుడుండగా గ్రీష్మ మంతమగుచున్నదని స్పష్టము. అది ఉత్తరాయణమునుండి మాడు ఋతువులు - ౬ మాసములు-గడిచిన కాలముగదా. గనుక అశ్లేషార్థమందు దక్షిణాయన మని స్పష్టము. పరాహమిహిరాచార్యుడు పూర్వకాస్త్రమగు వేదాంగశ్రోతికమందు దక్షిణాయనము అశ్లేషార్థమం దగుచుండెడిది యని చెప్పియున్నాడు. *తన కాలమందు రెండు విభవత్తులు, రెండు అయనములు ఎప్పుడు తలుస్తోనుచున్నవో ప్రత్యేకపరీక్ష చేసి చెప్పియున్నాడు. ఈవెనుక పట్టికలో ఈ కాలభేదములు చూపబడినవి.

(I) వ కాలమునుండి (II) వ కాలమునకు అయనము ఏడు వత్సరపాదములు చలించినట్లు పై పట్టిక తెలుపుచున్నది. రెండు కార్త్యులు-౨ వత్సరపాదములు. మూర్త్యుడు నడచుటకు ౨3 దినములు పట్టును. గనుక ౭ పాదములకు గుమారు ౨౫ దినములు పట్టును. అందుచేత ఈ రెండుకాలములకు గుమారు ౨౫ X ౭౨ = ౧౮౦౦ సంవత్సరముల అంతర మున్నది.

౧ పట్టిక

అయనములు విభవస్తులు	ప్రవేశకాలము	
	వేదాంగ శ్లోత్థితకాలముందు I	వరాహమిహిరుని కాలముందు II
(౧) ఉత్తరాయణము	మార్గము గనిష్ట ప్రథమములో ప్రవేశించు దుండగా	ఉత్తరాషాఢా ద్వితీయములో (మకరాదిని)
(౨) వసంత విభవస్తు	" ధర్మచతుర్థములో ...	ఆశ్వినీ ప్రథమములో (మేషాదిలో)
(౩) దక్షిణాయనము	" ఆశ్లేషాద్వితీయములో ...	పునర్వసు చతుర్థములో (కర్కటకాదిలో)
(౪) శరదీయవస్తు	" విశాఖా ప్రథమములో ...	చిత్తా ద్వితీయములో (కుంభాదిలో)

వేదాంగశ్లోత్థిత కాలమునకు ప్రాచీనమగు బ్రాహ్మణముల కాలములో వసంతవిభవస్తు ధర్మచతుర్థక వకాక శ్మశ్రియందు సంధించుచుండవలెను. "ముఖం వా ఏత స్మశ్శ్రాణాం యత్కృత్తికా" అని వైదికీ య బ్రాహ్మణవాక్యము. నక్షత్ర ఐప్తి చేయునప్పుడు ప్రారంభము శ్మశ్రితో ఉంటుంది. నక్షత్రములకు శ్మశ్రిత ముఖముని చెప్పబడియున్నది. దీనినిబట్టి ఏనక్షత్రములో వసంతవిభవస్తు సంధించునో అది నక్షత్రములకు ముఖముగా ఎన్నబడి దన్నమాట. ఆ నక్షత్రముతో నక్షత్రములను లెక్కచెట్టివా రన్నమాట. జాతకభాగముందు అనవకాల మహాదశ కట్టునప్పుడు కూడ 'శ్మశ్రికాది క్రమేణ' దశలు లెక్కచెట్టునుని చెప్పబడియున్నది. అందుచేతనే వరాహమిహిరాచా ర్యుడు తన కాలముందు వసంతముకును ఆశ్వినీలో సంధించుటచేత పూర్వసంప్రదాయానుసరణముగా ఆశ్విన్యాదిగా నక్షత్రములను లెక్కచెట్టినాడు. నేడు వసంత విభవస్తు ఉత్తరాభాద్ర ౩ పాదమున ఉన్నది గనుక ఉత్తరాభాద్రతో ఆరంభించి నక్షత్రములు నేడు లెక్కచెట్టవలెను.

వరాహమిహిరాచార్యుడు ఆశ్వినీలో నక్షత్ర ప్రారంభము చేయుటయేగాక ఆ ఆశ్వినీలో ఉండే వసంతవిభవస్తుతో సంవత్సరముకూడ ప్రారంభించినాడు. అనగా పూర్వాచారమున ఉత్తరాయణముతో గాక ధర్మచతుర్థ మూడు మాసములకు వచ్చు విభవస్తుతో ఉగాది చేసినాడు. ఈమాత్రవపద్ధతిని వేదాంగ

శ్లోత్థితకాలముందు వత్సరాది చేసి యుండినవో మాఘముతో మూడు మాసములు గతించగా వైశాఖముతో సంవత్సర మారంభమైయుండేది. అనగా వసంత మధ్యమున ప్రారంభమయి యుండేది. వరాహమిహిరుని కాలమునకు ౨౫ అయనాంశలు, అనగా రహస్యరమి ఒక మాసముగాన వసంతమధ్యము వైశాఖప్రారంభమున నుండక నెనుకకు ఒక మాసము చలించి వైశ్ర ప్రారంభమున ఉండినది. అందుచేత వరాహమిహిరుడు వైశ్రముతో ఉగాది చేసి సంస్కరించినాడు. అటులేరువాత నేటికి ౨౩ అయనాంశలైనను సంస్కరించక మనమున్న వైశ్రముతోనే ఉగాది లెక్కచెట్టుచున్నాము. ఇది సంస్కరణీయమున విషయము.

పైన చెప్పిన రెండు పద్ధతులకు భిన్నముగా ఉగాది రామాయణకాలముందు వైశాఖమాసముతో వసంతముకు ప్రారంభముతో చేయుబడినట్లు కనబడుచున్నది. ఈ విషయమును పరిశీలించగా రామాయణ కాలముందు వైశ్రవైశాఖమాసములు వసంతముకును అను వ్యవహారము రాలేదని స్పష్టమగుచున్నది.

బాలకాండ ౧౮ పద్ధలో ఇట్లున్నది :

"వనో యశ్చే సమాస్తేమ
ఋతూనాం పటో సమత్వయమ్" (౧)
"వత్స ర్యాదశే మాసే వైశ్రే నావమిశే తిథౌ,
నక్షత్రే దితివైవశ్యే పోష్యసంస్థేషు పంచమ
గ్రహేషు కర్కశ్చే లగ్నే వాక్పతౌ విందువాసహ
ప్రాద్యమాసే జగన్నాథం సర్వలోకమస్మత్కృత్" (౨)

వైశ్రము ౧౨-వ మాసముని యనుటచేత వైశ్రాఖముతో సంవత్సరారంభ మనుట విశ్వయము. వ్యాఖ్యానములో కూరితిని వ్రాయబడినది: “అశ్వమేధమునకు ప్రారంభము విమాంసానుసారము, కల్పమాత్రానుసారము అశ్వగమనక్రమ మెట్లునగా. అశ్వమును విడిచినతరువాత ౧౧ మాసములు చనగా అశ్వమును తెచ్చికట్టెదను. పౌర్ణమాసాన్యాయందు ఋత్విజులలో కాలయందు యజమానుడు ప్రవేశించి, వైశ్రశుక్లప్రతిపత్తు మొదలుగా వశ్యమేధము వారంభించును.” అందుచేత ౧౨-వ మాసమును వైశ్రములో యాగము జరుగునని, ఆ మాసాంతముతో పూర్తియగునని చెప్పవలెను. యజ్ఞ సమాప్తిలో పాలు ౬ ఋతువులుకూడ సమాప్తిపొందినవని (౧) వాక్యములో ఉండుటబట్టి వైశ్రాఖ ప్రారంభమే ఋతువులకు ప్రారంభమని కూడ తేలుచున్నది. వైశ్రాఖాది, వసంతాది, ఉగాదీనాదొకటి యని తేలుచున్నది. మరియు ఆ యజ్ఞము జరిగిన తరువాత (తతశ్చ), ఉగాదియైన తరువాత, ౧౨-వ మాసమును వైశ్రముందు కుద్ధనమనాదు శ్రీరామచంద్రుల వారు పుట్టిననట సమంజసమేగకా.

ఈ మాడు పద్ధతులకు భిన్నముగా వార్షిక పద్ధతిని ఋతువులు, సంవత్సరము ప్రారంభింపబడుచుండినట్లు కనిపించుచున్నది. శాస్త్రోచితములగు అయనములలోను, విషువత్తులలోను సంబంధము లేకుండ, జనసామాన్యులగు వ్యవసాయకులయొక్క, విజయోత్సవాలగు రాజాలయొక్క సౌకర్యములనుబట్టి ఈ మూడవ పద్ధతి ఏర్పాటు చేయబడినట్లు తోచుచున్నది. ఈ క్రిందివాక్యములను పరిశీలించుము.

- “ఆదాయ మాగ్ధకీర్వాన్య
కౌవ్యకౌవ్య మాసా దృతు స్ఫుటైః” (౧)
“హేమంతాద్ధి వత్సర స్యాగరంభః” ఇతి కార్త్యి (౨)
“వడమీ ఋతవః పుంసి

*కొత్తగడ్డితో తోరణమును గట్టి ‘హ్యాల తోరణ’ మను ఉత్సవమును దేవాలయములయందు చేయు సంప్రదాయము వేడున్నది. ఇది తత్సంబంధ విషయమై యుండవచ్చును.

- మాగ్ధాదీనాం యుగైః క్రమాత్ (౩)
“కౌవ్యకౌవ్య మాగ్ధాదిమాసా స్యా దృతుః” (౪)
“మాగ్ధకీర్ణ సహమాగ్ధ అగ్రహాయజీకశ్చ సః” (౫)

ఈ వాక్యములు అమరములోను, క్షీరసాగ్ధి వ్యాఖ్యానములోను చెప్పబడియున్నవి. వీటినిబట్టి మాగ్ధకీర్ణ మాసముతో, హేమంతఋతువుతో సంవత్సరారంభ మయేదని స్పష్టము. ౫-వ వాక్యమునుబట్టి సంవత్సరారంభమున నూతనధాన్యముతో హవిర్యాగము చేయుటచేత అగ్రమందు హేయవము గలది ‘అగ్రహాయజీ’ యని చెప్పవలసియున్నది.* దీనినిబట్టి వత్సరాదికి పంటలు కోతకువచ్చియుండే వని, వ్యవసాయకుల కుత్సాహసములు మన స్పష్టము.

మరియు స్థితసన్యమఖకాలమేకాకుండ, జలకౌష్ఠబౌద్ధసమృద్ధి గలిగి, నిమ్మంకమును భూమి కలిగి అల్పమక్షికమై, సమంతోష్ణకాలమై విజయయాత్రకు ముఖదమును శరదంతమును, హేమంతప్రారంభము వగు కాలము సంవత్సరారంభముచేయుట కంతయు తగియున్నదని చెప్పవచ్చురలేదు. ఈ విషయమే మహాభారతముందుద్యోగపర్యయన ఇట్లు చెప్పబడియున్నది:

- “కామదే మాసి శరదంతే హిమాగమే
స్థితసన్యమఖే కాతే కల్మ స్థిత్యవతాం వరః”
“బ్రూయాః కర్ణ ఇతో గత్వా ద్రోణం శాంతవనం
కృపమే
సౌమ్యాయం వర్తతే మాసః సుప్రాపయవసేందవః
సర్వావధివసస్థిరః ఫలగా నల్పమక్షికః
నిమ్మంకో రసవత్ప్రయో నామ్యుష్ణః శిశిర మ్నుఖః”

‘కామదేమాసి... శరదంతే’ యనుటచేత మాగ్ధకీర్ణ పుష్యమాసములు హేమంతమని, అశ్వయుజకాత్రికములతో శరదంత మైనదని తెలియుచున్నది. అందుచేత నేటి వైశ్రవైశ్రాఖములు వసంతము అను వ్యవహారము భారతకాలమునుండి యున్నదని స్పష్టము. కాని రామాయణకాలములో వైశ్రాఖశ్రేష్ఠములు వసంతమనిగదా మైన చెప్పియుంటిని. రామాయణ కాలమునుండి భారతకాలమునకు అయినాంశాలు ౩౦ అని చెప్పవలెను. రెండు కాలముల మధ్యకాలము సుమారు ౨౦౦౦ సంవత్సరములని తెక్క తేలుచున్నది.

ఈ నాలుగు పద్ధతులలోను ఋతువులు, సంవత్సరముకూడ ఒకటోటినుండియు ప్రారంభమగుచున్నట్లు తెలియుచున్నది. అదే సంప్రదాయపద్ధతి. మరియొక సంప్రదాయ మేమనగా కాలానుగుణముగా ఋతువులను ప్రైత్రాదిమాసములలో వెనుకకు జరిపి లెక్కించుట. ఈ క్రింది పట్టికలో ఋతువులను చాంద్రమాసములో ఎట్లు రామాయణకాలమందు, భారతకాలముల పారమాసములలో - ఇంగ్లీషుమాసములలోను - ఎనుకొనినదాగా వచ్చుచుండును. * అందుచేత పారమాసముల నుపయోగించుట మంచిది. ఋతువులు సాయనములుగవక సాయనపారమాసముల నుపయోగించినచో ఏ తేదీలు లేకుండ ఎల్లప్పుడును ఉండును. మకరాయనము నుండి కుంభాయనమువరకు సాయనమకరమాసము. ఇట్లే ఇతరసాయనపారమాసములు లెక్కించుట.

పట్టిక

ఋతువులు	రామాయణకాలము	భారతకాలము	పరాహిమహిరుదీకాలము	నేడు
వసంతము గ్రీష్మము (ప్రావృత్) వర్షకాలము శరత్తు హేమంతము శివరము	వైశాఖ. శ్రేష్ఠములు అషాఢం. క్రావణం చాద్రపదం. ఆశ్వయుజం కార్తికం. మార్గశిరం పుష్యం. మాఘం పాల్లవం. చైత్రం	చైత్ర. వైశాఖములు శ్రేష్ఠం. అషాఢం క్రావణం. చాద్రపదం ఆశ్వయుజం. కార్తికం మార్గశిరం. పుష్యం మాఘం. పాల్లవం	పాల్లవం. చైత్రములు వైశాఖం. శ్రేష్ఠం అషాఢం. క్రావణం చాద్రపదం. ఆశ్వయుజం కార్తికం. మార్గశిరం పుష్యం. మాఘం	మాఘ. పాల్లవములు చైత్రం. వైశాఖం శ్రేష్ఠం. అషాఢం క్రావణం. చాద్రపదం ఆశ్వయుజం. కార్తికం మార్గశిరం. పుష్యం
వసంత విషువత్తు ఎప్పుడును వసంత ఋతుమధ్యముననే సంభవించును.	శ్రేష్ఠాదిన June 13	వైశాఖాదిన May 13	చైత్రాదిన April 13	పాల్లవాదిన March 13 †

మందు, పరాహిమహిరుకాలమందు లెక్కలెట్టివాలో, అందుచేత మన మీనాడు ఎట్లు లెక్కించవలెనో చూపబడియున్నది. ఈరీతిని మార్చుట కర్తవ్యము.

ప్రపట్టికలో చాంద్రమాసములలో ఋతువులను లెక్కించుట చూపబడినది. చాంద్రపారమాసములు తేదీగలవి గనుకను, ఆ తేదీలు గా ఏండ్లకు 2 అధిక మాసములను చేసి పరిపుష్పైదముగనుకను చాంద్రమాస

అందుచేత సాయనమకర కుంభమాసములు శివరఋతువని, సాయనమీశమేనములు వసంతముని లెక్కించిన ఏ తేదీ లేక పరిపూర్ణము. ఇట్లు చేసినచో నేడు దీనెంబరు 22 నుండి ఫిబ్రవరి 29వరకు శివరఋతువు, ఫిబ్రవరి 22- ఏప్రిలు 29 వసంతఋతువు అగును. ఇట్లే సంవత్సరాదినికూడ సాయనము చేయవలెను. వసంతఋతుమధ్యమున సాయనమేపాడినాడు (నేటి మార్చి 29) సంవత్సరారంభము చేయవలెను. మేనాయన మేచాంద్రమాసమున ఏరిఫినాచైతే నాడే సంవత్సరాది. ఈపద్ధతిని గలిగించిన ఘట్టాలుబాల చ్యావళివాడు సంవత్సరాచైయించెను. రాబోవు సంవత్సరాది చైత్రమధ్యస్థమివాడు కాగలను. ఇంకొకసారి ఘట్టానధ్యపాల్గమీ ప్రాంతములయందు కావచ్చును.

ఈ వైవ నూదించిన విషయము అన్నింటిని విచ్యాంనులు, సిద్ధాంతములు, మహాజనులు విమర్శించి, తర్జించి యుక్తమునట్లు అధికకాలములో పంచాంగములను సంస్కరించుదురని నమ్మచున్నాను.

* నేటి ఆయవాంశాలు 23 గనుక - మాసము నకు 2 రోజులు తక్కువగనుక విజయంగా నేడు వసంత విషువత్తు మార్చి (౧3 + 2) 15 నేదినీ సరిభవించవలెను. అట్లే 29 మార్చిని జరుగుచున్నది.

† చైత్రభానులో చైత్రమధ్యపాక్షము మార్చి ౧2 తే ౧౫౨ సుభానులో " " ఏప్రిల్ ౫ తే ౧౫౩ తారణలో " " మార్చి 2౫ తే ౧౫౪ పార్థివలో " " " ౧౫ తే ౧౫౫

చైత్రభానులో ఒక అధికమాసము వచ్చింది. పార్థివలో రానై యున్నది.

ఆ మె యె వ రు?

[కథానిక]

= శ్రీ ఆరుమిల్లి విశ్వనాథరావు =

౧

నేను అప్పుడు సుషుప్తావస్థలో ఉన్నా నేమో! ఓవైపున యుద్ధాన్ని గురించిన మూడునాలుగురకాల గొంతుకలు ఆంగ్ల మిశ్రమయిన ఆంధ్రంతో వినిపిస్తున్నాయి. వోమూలనించి చక్కటి కలకంఠివీణానాద సమానమైన కిన్నెరస్వరంతో బాటు వాత్తులు దృఢంగా ఉచ్చరిస్తున్న వోమునలిగొంతు సంభాషణ మధ్యమధ్య కట్ అయిపోతూ నాకర్ణముల లీలగా ప్రవేశిస్తూంది. వాహ ప్రక్కనించీ కిస్మత్ ఫిల్మును గురించి యిరువురు మిత్రులు చేస్తున్న ప్రసంగం పరిమితితప్పి నిద్రిస్తున్న - కాదు; కలతనిద్రలో ఉన్న నాచెవులకు నానాబీభత్సమూ కలిగిస్తోంది. దూరాన్న యంజను అరుస్తో పరిగెడుతోంది. ప్రక్కనున్న కిటికీలోంచి గాలి హోరున ధ్వనిస్తున్నట్టు తోస్తుంది.

కాళ్లపయిన ... నా కాళ్లపైనే... యేదో బరువైన పదార్థం ఆనగానే చప్పున కలత కునుకు ఎచటికోపోయింది. మెళుకువవచ్చింది. బరువెక్కిన కనురెప్పలు లేవటం లేదు. వాట్ల వంత బలవంతంగా లేపేందుకు ప్రయత్నమూ చెయ్యలేదు. యేమీ అంటే బద్ధకం ఎక్కువగా ఉంది. నా కాళ్లమీది బరువూ మల్లా వో పదిపానులు పెరిగినట్టు తోచింది. పై

బల్లమీది నాబెడ్డింగుగాని జారి కాళ్లమీద పడుండవచ్చునుకున్నాను. కాని అది నిశ్చయింపదగ్గనిగా తోచలేదు. యీబరువుకి ప్రాణం వున్నట్టు తోస్తోంది. అంచాతనే ఇటూ అటూ కదుల్తోంది. ప్రాణంలేని పదార్థంలో చలనం ఉండదని నాకు గట్టివమ్మకం.

ఇహ తప్పనివరిగా కళ్లు విప్పి ఇట్టే చూస్తేనిగదా! నాకే సిగ్గేసింది. మరి ఆవిడ కెంత సిగ్గులేకపోయిందో, ఆమెగారే నా కాళ్లపయిన కూచున్నది. పోనీ, యే పల్లెటూరి ముసలమ్మయినా అయితే చింతే లేదు. యేదోవిధంగా, యెక్కడా నింపటానికి కూడ చోటు దొరక్క, ఇందుక విశ్రమించిన దని ఊహించటాని కయినా వీలుండేది. కాని యీమె అలాటిది కాదు. ఇరవైయేండ్ల వయసు, పండు తమలపాకులాటి ఛాయ గల తనువుకోడ, కెందామరలవలె నీలి ఛాయల నీనే కళ్లల్లోని వాలకమూ, అధునిక పద్ధతులు స్ఫురించేట్టు ధరించిన ఆ పలాచటి వస్త్రాల్లోని తీరులూ ఇలాటి వన్నీ గమనించిన ఆమెను వృద్ధయని ఎట్లా అనుకోనుకీ ఆమె అలా కూర్చున్నందుకు నేను ఇంకగా తాదాపడిఉండేవాణ్ని కాదు. మీదుమిక్కిలి ఆనందించేవాణ్ని. కాని ఇక్కడ వచ్చిన గట్టి చిక్కు ఒపాటే. పెట్లో ఇతరప్రయాణీకులు

చాలామంది వున్నారు. వాళ్లంతా చాటుగా మాటుగా ఎదురుగా నవ్వరా? అటువంటి తరుణి వచ్చి కళ్లమీద కూచోటం ఎంత అదృష్టం, లక్షరూపాయ లిస్తేమాత్రం అంత మందిలో చచ్చి గూచుంటుందా అని కొంత మంది వ్యక్తులు భావించరా? యెవరు నవ్వినా, యెవ రెలా భావించినా, నాకు మాత్రం ఇది అవమానంగానే తోచింది. కారణం ఇది నలుగురూ ఉన్న రైలుపెట్టె కావటమే.

ఆమె ప్రవర్తనకు నాకు ఎంతైనా వచ్చింది కోపం. నమిలిమింగేదా మన్నంత. నవ్వుతున్నట్టు తోస్తున్న ఆమెహంట్ అందమూ, ప్రశాంతమూ చూస్తే మళ్లీ అదంతా పోతోంది. యేది ఎలా ఉన్నా ఆమె అలా కూచోటామాత్రం భరించలేను. భరించటానికి అవకాశాలూ లేవు. పుస్తకాగ్రాహిణి యిల్లాలుకూడ యింత వ్యతంతాన్ని ఎన్నడూ తీసుకోలేదే, అల్లాంబిక్కుకు కళ్ల పరిచయమయినా జీవితంలో లేని యీమె కెలా వచ్చిందీదైత్యం? ఇప్పటికే ఇందుగురించి పెట్లో ఉన్న నలుగురిలోనూ ఎన్ని గుస గుసలు బయల్దేరినవో? ఎన్ని రాధాంత సిద్ధాంతాలు జరుగుతున్నవో? ఎన్ని సమీక్షలు ప్రారంభమయినవో?

కళ్లు పూర్తిగా తెరవనూ తెరవకుండా, పూర్తిగామూయనూ మూయకుండా, ఆబరు వును వోపికతో భరిస్తూ, ఆమె నెలా లెమ్మ నేదా అని ఊహిస్తున్నాను.

“మీ ప్రవర్తన ఏమంత మర్యాదగా లేదు.” అని అందామా అనుకున్నా. ఆ అసటం మనసులోనే గాని పైకి అసలేక

పోయాను. పెదిమలు లేవటం లేదు. ముద్దుగా అవిగ్ని లేవే ఉపాయం నాకు స్ఫురించలేదు. ఎంతసేపని మనిషిబరువు కాళ్లతో మొయ్యగలం? మావూ రొద్దిన నర్కసులోని పహిల్వానేకూడ అయిదు నిమిషాలకంటే అదనం మొయ్యలేక పోయాను. మరి అలా వోపిగ్గా ఉండలేక పోయి, కత్తంతా ఉపయోగించి కాళ్లు గట్టిగా లాక్కున్నాను. ఆమె వోగ్లో పెట్టుకున్న చిన్న సూటుకేసుతో నహం ఆమె పగధ్యానంలో ఉండగా నాకాళ్లని లాక్కున్నా నేమో— బిక్కసారిగా ముందుకు తూలి పడింది. అలా చెయ్యాలిసాచ్చినందుకు నా మనసు కించపడింది. ఆమె దులుపుకుంటూ లేచి నిల్చింది. నేను ఆమెవంక చూస్తూ లేచి నర్దుకుని కూచున్నాను. ఆమె అలా నిలబడే నావంక కొరకొరాచూస్తోంది. సూచనయినాయివ్యకుండా తనను అంతమందిలో క్రిందికిత్రోసి అవమానపరిచా ననేమీ! మరి యింతసేపట్నించీ నేను పొందుతూ వున్న అవమానం! ఎవరితో చెప్పుకునేది? ఆమె అలా నిల్చునే ఉంది. చూస్తూనేవుంది. “లేవమంటే లేచేదాన్నిగా!” అని కాజో లాచూపుల్లోని భావం. లోన యిష్టం లేక పోయినా, నమ్మడిగా పైకిలా అన్నాను: “క్షమించండి.”

“ఊ...క్షమించాం.” అన్నట్టు చూస్తూ నాచక్కను నర్దుకు కూచుంది.

తెలతెలవాడతూ ఉంది. చీకట్లంతా పోలేదు. పెట్లోకూడా అంత చెప్పకో దగ్గ పెట్టుకు లేదు. వెలవెల బోతున్న రే రాజు దూరాన్నించి రైల్వో పండ్లం కట్టిపెట్టు

ఓరిగతుకొస్తున్నాడు. పక్కబల్లమీద కూచున్నవాళ్ల మొహాల్నంతా యీదర గాలి స్పృహంది. ఆమె ఉన్నట్టుండి నావైపుకు తిరిగింది. ఆమెతో నేస్తం కలపాలనే సంకల్పం నాలో ఉద్భవించింది. యేవిధంగా ఆమెతో ఉబుసుబాని కబుర్లకు ఉపక్రమించాలి, ప్రస్తావన యే విధంగా మొదలుపెడితే బాగుంటుందో నని నేను తర్జనభర్జన చేసేలోగా ఆమెపెదవులెత్తి “ఎక్కడ దిగేద?” అన్నది నెమ్మదిగా, నోట్లోని పలువరుసయినా బయటికి కనబట్టేంత నాజూకుతో.

నేనూ అన్నాను: “ఇంకా చాలా మూరం కల్లాలి, ఈబండి.”

“యీ బల్లంతా మీ వొక్కరి నిమిత్తం రిజిస్టరు చేసినట్లున్నారు!” అన్నది చిరునవ్వుతో, కనుబామలు ఎగరవేస్తూ.

“అటువంటి దేం జరగలా,” అని నేనంటిని. కొంచెం విసురుగానే, మీద కూచున్నదనే చిన్న కోపం కొద్దీ, కొంచెం ప్రశ్నేకంగా చూస్తో.

“తుమించండి, చీకట్లో కనుపించలేదు. బల్లే అనుకుంటిని. అదీకా మరొహవోల స్థాయి కనుపించలేదు. అక్కడికీ వోగంట కాలం నిల్చునే ఉన్నాను. కాళ్లు లాగిన మీదట.....”

తూర్పుదిక్కు ఆకాశపు టంచులు ఎర్రబడుతోన్నయే. పెట్లోకి కొంచెం వెల్తురు బాగా వస్తోంది. వెలుగు బాగా వచ్చే కొలదీ ఆమెమొహం బాగా స్పష్టంగా కనుపించటంతో నా బర్రలో యేదో మెదిలింది. ఇలాంటి మొహా న్నెక్కడో చూసి

నట్టు జ్ఞాపకం. ఎక్కడ చూసిందీ గుర్తు రావటం లేదు. మా బంధువుల్లోనే ఇలాంటి అమ్మాయ్ ఉండాలి. ఆ మొహం, ఆ కళ్లు, ఆ నవ్వు, ఆ మాటల్లోని ముద్దేసుకొచ్చే మృదుత్వం, ఆగొంతుక్కుడాను, అచ్చం, మరేం భేదం లేకుండా, ముమ్మూర్తలా, ఇలాంటి అమ్మాయిని - కాదు; ఈ అమ్మాయినే ఎక్కడచూస్తినో ఆ జ్ఞాపక మనేది రావటంలేదు. దాన్ని తగలెయ్య - నోట్లో ఆడుతోందికాని రావటంమటుకు లేదు. నిద్రగట్టిగా రాకపోయినా కళ్లు మంచుతున్న కారణాన వెనక బల్లకు జాగ్రాబడీ రెప్పలు మూసుకుని అలా ఆమెను గురించి ఆలోచిస్తూనే. కూచున్నాను. ఒక్కసారి మా బంధువుల్లోని యూజత్తు అమ్మాయిల్నందన్నీ సింహావలోకనం చేస్తూ. ఎన్ని రూపాలయినా హృదయంలోనికి వస్తూపోతూ ఉన్నాయే. ఇలాటి రూపం లీలగా అయినా రాలేదు. ఇంతలో యేదో స్టేషను రావటం వల్ల కాబోలు బండి ఆగింది. ఆగిన మరో అయిదు నిమిషాల కాలం గడిచాక, పరధ్యానంతో అప్రయత్నంగా ఇట్టే కళ్లు తెరిచి చూస్తానిగదా, ప్రక్కన ఆమె లేదు! నలువంకలా పెట్లోనికి నాచూపుటు పోయినా ఎక్కడా లేదు. ఏమయిపోయిందా అని ఆలోచించాను. ఒకానొహవేళ ఇక్కడ దిగి పోయిందేమా? ఆమె దిగాల్సింది యీస్టేషనే తయ్యుంటుందా? నాకు పాలుపోలేదు. మరోరొండు మూడు నిమిషాలకి బండి కదలబాయ్యేవేళ ఆమె వచ్చి ఎక్కింది. మళ్లీ యథాస్థానంలోనే, అంటే నాప్రక్కనే, కొంచెం తగుల్తూ తగుల్తూ కూచుంది. నే నడిగాను కొంచెం ఆశ్చర్యంతోనే -

“ఎక్కడికో వెళ్లి నట్టున్నారే!”

“వెళ్లానుకదూమరి! వైపువద్ద మొహం కడుక్కోవాలని వెళ్లాను.”

అన్నది నిమిలితనేత్రాల్లా.

“మీ మొహం కడిగినట్టు కనుపించేదే?”

“లేంచే? నమయం సరిపోలేదు.”

“పదినిమిషాలు ఆగిందిగా?”

“ఆగినా, అన లక్కడ వైపు ఉన్నట్టు తోచలేదు.”

“అరే! నాకు జ్ఞాపకం. లక్కడ వైపు చూసినట్టు.”

“ఉండేమో. కాని పలుదోముపుల్ల దొరకండే?”

అమెమాటలు నవ్వుదగ్గరిగా తోచలేదు. మొత్తానికి మరోవోటికి పోయి, ఈలా మాట్లాడి ఉంటుంది. ఎలా మాట్లాడితే మన కెందుకు?

మేమిడుపురం యిలాగ్గా మాట్లాడుకుంటూ ఉండగా వోమూల గొడవ బయల్దేరింది. యేమా యీగలభా అని మఱం శ్రద్ధగా ఆలకించేసరికి తేలివ విషయం— వోహోయనది తలక్రింది మూట మెనరో దొంగిలించారట. ఆ దొంగిలించిన ప్రముఖులెవరో, ఎప్పుడు దొంగిలించారో, యెక్కడ దిగిపోయారో తేలలేదు. పాపం, ఆ పోగొట్టుకున్నాయన గోలపెడుతున్నాడు. ఆయన మొహం చూస్తే నా కెంతో బాలికలిగింది. అమూటలో రెండు కొత్త అంగోస్త్రాలు, వాహ రాగిచెంబు, శ్రీ వెంకటేశ్వరులవారి తాలూకు ఏదో ప్రసాదం, ఇంకా వగయిరా

వగయిరా యేమేమో ఆయన లిప్తువేశాడు. కళ్లమ్మట నీళ్ల పర్యంతమూ తెచ్చుకున్నాడు.

“అయ్యో పాపం!” అంటూ సానుభూతితో విచారాన్ని వెలిబుచ్చారు కొందరు పెద్దలు. “అంత అబ్బగ్రతగా ఎందుకున్నావయ్యా స్వామీ?” అంటూ సాగడితారు కొందరు అనుభవనీయులు. “అంత వొట్లు మరిచి నిద్రపోయ్యేందుకు ఇది రైలన్నసంగతి మరిచారు కాబట్టియిగారు.” అంటూ నవ్వులు ప్రారంభించారు కొందరు యువకులు. ఎవరు ఎన్ని అన్నప్పటికీ ఆయనదుఃఖాన్ని తీర్చేవా రొక్కరూ లేకపోయారు పాపం. ఇదే నా విచారం. నాల్గవ కూర్చున్న ఆమె ఎందుకో నవ్వుతోంది. ఎందుకో నాకు స్ఫురించలేదు. మూట పోగొట్టుకున్న ఆ బ్రాహ్మడిని చూస్తే యీమెకు నవ్వుగా ఉందికాబోలు.

ఎందుకేనా మంచినది నేను ఇట్టే లేచి ఒక్కసారి పైబల్లవంక చూస్తేరిగదా, ఇంకేమూడి, నాకొంపకు వచ్చింది అల్లరి! నా గుండె బారిపోయింది. చెవులు వేడెక్కినయ్యే. తనువు తనవారిని విడిచిపోతున్నట్టు, రైలు తల్లకిందులుగా బోల్తాకొట్టినట్టు నా కాళ్ల గంలో అనిపించిందంటే ఆశ్చర్యపడ నవన రంలేదు. యీ నా ప్రళయానికి కారణం పైబల్లమీద పెట్టిన నా బెడ్డింగు ఉంది; కాని దాని అడుగున పెట్టుకున్న లెడర్ సూటు కేసు మాయమయింది. కంపార్టుమెంటు అంతా కలయవెదికేస్తున్నయే నాళ్లు. ప్రతి సూటుకేసుమీదకీ, ప్రతిట్రంకుమీదకీ నా దృష్టి కేంద్రీకరించబడింది. నాపై ఎక్కడా కనుపించదు. అసలు ఉంటేకదూ కనుపించ

టానికి? నాపెట్టుకు గొల్లెంపద్ద పేరుకూడా ఉంది, నాపేరు. నిస్సృహతో, నిరాశతో బల్లమీద చతికిలబడ్డాను. బుర్ర పూర్తిగా చెడిపోయింది. ఆశ్రమంలో నామొహం ఏయే రూపాలు దాల్చిందో నాకంటే నాప్రక్క నున్నవాళ్లు బాగా చెబుతారు. సంవత్సరం కష్టపడి చదివి, ఫలితాలు తెలిసిన కోఠాన శరీరక్షిప్తిన పూజెంటుమొహంకూడ నా మొహం పోయినంత వెలవెల పోదేమో? బట్టల్లో నూటుకేసు పోతే ఇంత వ్యథకు లోనయ్యేవాణ్ణి కాదు. మెదడు కింత కష్టమూ కలిగించకపోదును. అయితే, వో తెలివి తక్కువ పని చేశాను. జేబులో ఉంటే బరువుగా ఉండనీ, వాహవాకశేఖ చారిపోతుంటేమో అనీ, నిద్రపోయే సమయంలో ఎవరేనా తీస్తారేమో అనీ ఇలాటి అనుమానాలు యేడిపించి జేబులో యాభైరూపాయలా వైచిల్లరతో ఉన్న పర్సు తీసి పెట్టో బాగర్ల పెట్టాను. ఇలా యేడ్చింది నాతెలివి. టిక్కెట్టుకూడ పర్సులోనే వుండిపోయింది. పెట్టెకు కార్టోన్లయ్యింది ఏమాత్రం ఊహించివున్నా నాతెలివి ఇలా కారేది కాదు.

ఇంతవరకూ ఆయన మూట పోగొట్టుకుంటేనే ఇన్నిరకాలుగా మాట్లాడిన యీ మనుషులు నాసంగతి బయటపెట్టుకుంటే ఇంకెన్నివిధాలుగా మాట్లాడి, నా అసమర్థతకు నవ్వుకుంటారో, హేళనచేస్తారో? పోయిన సొమ్ము మరి తిరిగిరాదుసరికదా, ఇవన్నీ భరించాలి. వర్గీ వో అయిదునిమిషాలు యోదించగా—ప్రయత్నిస్తే దొరుకుదేమో అనే ఆశ! మరుక్షణానికి వచ్చే స్టేషనులో రిపోర్టు యిద్దామా అనుకుంటాను. అపై ఊగానికి ఎన్ని ప్రయత్నాలు చేసినా పోయిన

పెట్టె మరి తిరిగిరావట మనేవిషయం వ్యర్థం వార్తలని ఆశ్చర్యం సంబంధించిన నిశ్చయం. పెట్టె పోయాక యెన్ని గంటలు గడిచాయో మనకి తెలీదాయె. రాత్రే పోయిందో, అర్థ రాత్రే పరిగెట్టిందో, తెల్లారుబామునే మిస్ అయిందో? నాకు పట్టుకున్నది ఒక్కటే—పెట్టె తీసికెళ్లేవాడు హోల్డాలు ఎందుకు విడవాలి అని. నాతో చెప్పకుండా, కనీసం, కొంచెం చప్పుకయినా చెయ్యకుండా ఆపని ఎందుకు చెయ్యాలి అనిన్నీ. నే నిలా కిందామీదా పడుతూ ఉండగా యేదో పెద్దస్తేషను వచ్చింది. ఒక్క కుదుపుతో బండి ఆగింది.

౨

క్రిగటమే తడవుగా ఆమె లేచి నిల్చింది.

“మీరు మొహం కడగరూ?”

అన్నది. చారిపోతూన్న పైటను కొంచెంగా సద్దుకుంటూ. పోయిన పెట్టె పోనే పోయింది; దానికోసం చింతిస్తూ మొహం కడుక్కోవటంకూడా ఎక్కడ మానను మరి! ఆమెను నడవమంటూ నేనూ దిగాను. ఒహోయన సంచీలోంచి వేపపుల్లల కట్ట తీస్తూటే రెండు పుల్లలు యూదించి తీసుకున్నాను. మేం జోడా ఉన్నాంకదూ మరి! సంబంధం లేని జోడా మూడి. పమ్మల్ని చూసేవాళ్లంతా ఏమనుకుంటారో? మిథున మనుకుంటారో, ఇతరవరుసలు భావిస్తారో, స్నేహితులని ఊహిస్తారో? నా కింకోధయం కూడా లేకపోలేదు. నన్ను తెలిసున్నవాళ్లవరయినా కనుపించి విమర్శచేస్తే! ఏం చెప్పాలి? ఏమో! నాకే తెలీదుకదా!

మేమిద్దరం వైపునద్ద అయిదునిమిషాల్లో మొహం కడగటం ముగించాం. ఆతర్వాత

అధమశత్రుం గుక్కెడు కాఫీ అయినా తాగాల్సివలె అలవాటుంది. నాజీలులోమటుకు రాగి కాగితం కూడా లేదు. ఓనిమిషం తటస్థత అయినాను. ఎంత ఊహించినా ఉపయోగమున్నట్లు తోచలేదు. మాట్లాడకుండా త్రాగేసి, 'అయ్యరుగారూ! అరు'వని మనవి చేసుకోవాలి! ఇదేమయినా స్వంతఊరు గమకనా! ఈమధ్య, రోజులుమారి, అక్కడ పలకటం లేదు అరుపు. మరేం మాట్లాడకుండా వెళ్లి వెళ్లి యెక్కి కూర్చున్నాను ఉసూరుమంటూ. ప్రయాణ మధ్యస్థంలో ఇలా మోసం చెయ్యటంకంటే, తెగని కత్తితో ఒక్కసారిగా యాకంఠాన్ని కోయటం ఎన్నో రెట్లు ఉత్తమం అని నాపూపా. యీవిషయాన్ని అటువంటి మహానుభావులంతా గ్రహించాల్సిందని మనవికూడాను. యీ పొగొట్టుకున్న వాళ్లు పడే వ్యథ వాళ్లకే తెలియాలి. ఆ బాధను చెప్పటానికి, రాయటానికి యీ భాషలో మాటలులేవు. యింటి దగ్గర ఎంతాస్తి ఉంటేనేం? ఎంత డబ్బు ఉంటేనేం? యీక్షణంలో అరకప్పుకాఫీ తాగాలంటే ఒక్క అదా లేదుకదా! ఎంతటి దీనస్థితి!

ఇంటి కల్లేవరకూ ఉపవాసం సాగించడంలేదు. ఎవరికోసమూ కాదు, నాకోసం. కాఫీ యెలానూ లేదు, సిగరెట్టయినా కాల్యకుండామని జేబులో, చెయ్యిపెట్టాను. కాఫీవాకెట్టు గలగలమంది. నేను వచ్చేయటంతో నాపెనుకనే ఆమెకూడ వచ్చింది. నే నేమన్న కిటికీదగ్గరగా ప్లాట్ ఫారం వయిన నిల్చుని, ఆవ్యాయలితో కూడిన స్వరంతో—

“కాఫీతీసుకోకుండా వచ్చేకారే?”

యేం చెప్పను సమాధానం? నావద్ద డబ్బేం లేదని చెప్పటానికి సిగ్గు, అభిమానం యేడిపిస్తున్నాయి. ఆమెకు సమాధానం యివ్వాలి అని భావించి నాయందు ప్రస్తుతం ఉంది. మరేం తోచక, ఇలా అన్నాను—

“కాఫీ అలవాటులేదు.”

ఒక్కొక్కప్పుడు అనుకోకుండాకూడా అబద్ధం అడల్పిన అవసరం వస్తుందికాబోలు. ఆమెవంక చూడకుండానే యీమాటలు అన్నాను.

“అబద్ధమాడుతున్నాడు!”

సవ్యతూ అంది. ఎవరో ఈమెతో చెప్పింది నే నబద్ధమాడుతున్నట్లు. అసలు నాకాఫీగొడవ యీమె కెందుకో నాకు తెలియలేదు.

“నే నబద్ధమాడుతున్నావా?”

ఆమె మొహంలోనికి అదోలా చూస్తూ అన్నాను.

“నేను చెప్పాలా? మీకు తెలిసవ్వకు కదా!” కొంచెం నిక్కచ్చిగానే అంది.

“యీచర్య చేసికిగాని, మీకు తీసుకు రండి. ప్రేము లేదు.” అన్నాను బెట్టువరిగా.

“అలా కాదు. నాకోసమయినా మీరు తీసుకోవాలి.”

ప్రతిమాలుతున్నట్లు స్ఫురిస్తున్న చూపులో అటువైపుకున్న నాచేతిని తన చేత్తో వృద్ధిందింది! ఆమెసాహసానికి నాకు ఆశ్చర్యమే కలిగింది. ఆమెవృత్త నాలో తెలియని ఆనందాన్ని కలిగించింది. నేననుకుంటాను. యీ అమ్మాయి నన్నుగాని ప్రేమించటం లేదుకదా? ఆమె అంతసేన చెయ్యటంగాని

కాంగ్రెసు చరిత్ర

అఖిలభారత జాతీయ కాంగ్రెసు మహావర్ష పుట్టివడాది మొన్న మొన్నటివరకును జరిగిన విశేషములన్నియు తూదాతప్పకుండా సులభమందరకై లిపో బహు చక్కగా కూర్చు బడిన ఈ అపూర్వగ్రంథమును ప్రతి జాతీయవాదియు తప్పక రచివీరవలెను. విషయమూ, తప్పుచి కాంగ్రెసుచరిత్ర : రచనయూ, సుప్రసిద్ధనాయకులు శ్రీ రా. భోగ రాజు వ్యాధిపీఠారామయ్యగారిది : ఇక గ్రంథగౌరవమును గురించి వేయిమాట లేం : కొందిప్రతులు మాత్రమే మిగిలివున్నది. కావలసినవారు త్వరపడకపోయినచో ఆకా థంగము తప్పదు.

వెల 4 రూపాయలు. ప్యాకింగు, పోస్టేజి ప్రత్యేకము.

ఆంధ్ర గ్రంథమాల: తపాలా వెత్తె 212: మద్రాసు.

ఇంకా యెంతో హెచ్చుగా చేయాలిప్పుడు. మీకు ఆత్మ్యం రేపియులైన మీ బిడ్డకు సుఖమయ తరుతానికి పునాదివేయండి. మీ పుత్రులవిద్యకు, పుత్రికల వివాహా లకు, ఆంతకంటే ముఖ్యంగా మీ మనశ్శాంతికి తగిన కట్టు బిట్టయి వేయండి.

వీటన్నిటికీ "జీవనశా" మీకు తోడ్పడగలదు

మీ బిడ్డకు మీరు చేయ దగినదంతా యిదేనా ?

నేమనా

ఇది న్యూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

7, కొచ్చి రహదారి ప్రియ, కలకత్తా.

మద్రాసు ప్రాంత:—నేషనల్ ఇన్స్యూరెన్సు బిల్డింగు.

802, పాతచైతన్యజాతి రోడ్, యెన్నవేడ్.

పేజీ అవసరము:—బెంగుళూరు - మదుర.

ఆంధ్ర దేశములో నవంబర్ 3 విడుదలైనది

లి
యోగ్
క
శా
నై
బి
జి
క
ద

జి
యో
క
శా
నై
బి
జి
క
(జి)

పక్ష్మిరాజుల వారి

జగత్కలత్రతాపన్

తమిళనాడు

KARASU PICTURES CIRCUIT
MADRAS - BEZWADA

తటస్థించినాడు నాగేశా గాను? ఇంటి దగ్గరున్న ఇల్లాలు చీపురుకట్ట తీసేటంత పని చేయదూ! “నాకోసమైనా” అంటే ఆమాటల్లోని సినలయిన భావం ఏమయ్యుంటుందీ? మీరు తాగన్నాడు నేనూ మానేస్తాను నుమా అని చెప్పటమా? ఆమెకూ నాకూ యేమిటి సంబంధం? యే లేదు, ఇండా కటినించి అయిన కొద్దిపరిచయంమాత్రమే. అంతగా బలవంతపరుస్తుంటే మరేం చేసేది? విధిలేక దిగాను. ఆమెను అనుసరించాను. బుర్రంతా ఆలోచనల్లో రేగిపోతోంది.

3

కాఫీ! ఆమెతోకూడా వెళుతున్నా నన్న మాటగాని, నాలోని ఇత్తులన్నీ ఒక్కోటి వెనక్కి పారిపోతూనే ఉన్నయ్. నిజానికి నాకు ప్రతిరోజూ కాఫీ తాగల్సిన అలవాటు రెగ్యులర్ గా ఉన్నప్పటికీ అవ్యాధిమాత్రం యేమీ దానిమీద వాంఛ లేనేలేదు. తిరా కాఫీ తీసుకున్నాక నేనే డబ్బులు చెల్లించ వలసిన పరిస్థితులు యేర్పడితే—ఇంతవరకూ ఆమెదృష్టిలో నాకున్న గౌరవం కాస్తా గంగనుకలిసిపోమా? మోజా కాస్తా గుటుక్కు మనదూ? దిక్కుమాలినవాడు, నాపైటే తీసుకుపోవాలి? నాపైటెకంటే మంచిదీ, పెద్దదీ దానియెదురుగా, ప్రక్కగా యెన్ని లేపు? నరే, ఎలా జరగాల్సిందో చూడాలి! ఉరిశిక్షపడ్డ నేరస్థుడుకూడా అపని రేపే జరుగుద్దని తెలిసినా, యింత జిజ్ఞాస పడడేమో!

వెళ్లాం. కూర్చున్నాం. నేనుమాత్రం యీ ప్రపంచానికి సంబంధించి లేను. మరెక్కడన్నావయ్యా అని ఎవరయినా నిలదీసి

అడిగితే—టక్కువ చెబుతాను—పెట్టెలు, పర్చులు, అద్దాంతరమధ్యస్థంలో పోగొట్టు కున్న నాలాంటి దద్దమ్ముల బుర్రలన్నీ ఎక్కడంటయ్యా తెలియటయ్యా అని. కర్మం చక్కగా కాలేగాని, రైల్వో, హమ్ములు శీదాగా కోల్పోటం జరగదు. (కనీసం అప్పటి నాదృష్టిలో) ఫుట్టి బుద్ధెరిగింత ర్వార ఇలాంటి భంగపాటు ఎన్నడూ ఎరగనుకదా!

ఆవిడ ఏం చెప్పిందో, నా క్కాసిం తయినా తెలిలేదు. ముందుకు వచ్చి పడేవల్లా అవి మినపడ్డెన్లో, పెనరలల్లో, ఉపాధి పేరుతో చెలామణి అవుతున్న ఉప్పుడు పిండో తెలుసుకోకుండానే నేను తింటున్నాను. యింతలో వచ్చింది పొగలు గ్రక్కుతూ కాఫీ దేవత. తొందరగా తాగేస్తే డబ్బులు ఎక్కడ ఇవ్వాలిసాస్తుందో అని తింగా భోల్లా వేస్తూ కూర్చున్నాను. ఆమె కాఫీ త్రాగేసి, లేచి వెళ్లి మొత్తంబిల్లు చెల్లించింది. నాకల్లారా చూశాను. అప్పుడు వెల్లింది కాఫీకప్పు నోటివద్దకు. రామరామా! చల్లారిపోయింది, గోరువెచ్చగా అయినా లేదు, చేదువిషం! మరి చేతులు నోప్పిపెట్టే వరకూ తిరగబోళానాయె! కళ్లు మూసుకు ఆముదం మింగినట్టు — అప్పుడప్పుడు మా డాక్టరుగారు యిచ్చే డోసు మింగినట్టు— అయిందనిపించి లేచాను. లావాటివాడు నిల్చున్నాడు బల్లముందు. తేబులో చెయ్యి పెడుతూ—

“ఆవిడిదీ, నాదీ బిల్లు!”

అన్నాను మోజాగా. ఆమె యిచ్చిందన్న ధైర్యంతో. వీ డింకా సమాధానం యివ్వకుండానే బయట నాకోసం నిల్చుని వెయిట్ చేస్తున్న నా నూత్న స్నేహితురాలు—

“రండి, రండి. నే యిచ్చాను.”

అంది. ముక్కునున్న బేసరులోని రాయి పొద్దుపాడుపుపాడకు మిలమిలా తళతళా మెరుస్తోంటే, సైకు పోజలో.

యింతసేపట్నుంచీ అంత బాధించక పోయినా, సిగిరెట్ ఇప్పుడు కావాలి. యేదో పెద్ద ప్లాన్ వేసేవాడిలా దృష్టి భూమ్మడికి తిప్పి యేదో ఆలోచిస్తున్నట్టు నటిస్తూ క్రింది పెనవి మునిషగ్లతో నోక్కుతూ, నిల్చుండి పోయాను.

“ఇంకా నిల్చున్నారే?”

ఆమె ప్రశ్నించింది.

“హా... ఏమిటి అంటున్నారు?”

తల వైకెత్తి అన్నాను. అప్పుడే యీ ప్రపంచంలోనికి వచ్చినవాడిలా.

“బండి కదలటానికి సిద్ధమవుతోంటే, ఇంకా సావకాశంగా నిలబడ్డ కారణం అడుగు తున్నాను.”

అన్నది మల్లా. విడుగుదల చూపకుండా,

“మీనడ్డ చిల్లర ఏమయినా ఉందా?”

నావడ్డ నోట్లు యేడిసినట్లు!

“ఎంత కావాలే?”

“నాలుగు అకాలు.”

అన్నాను, మొహం యింకోవైపుకు తిప్పుకుని.

“ఇనిగో...”

తీసుకున్నాను. హృదయం సిగ్గుపడు తోంటే.

“మీరు పెల్లి ఎక్కండి! ఇప్పుడే వస్తున్నాను.”

సిగరెట్ నిమిత్తం ప్రదర్శింపబడ్డ పాటి వస్తే.

౪

వెళ్ళవచ్చే పోతేపోయిందిగాని, ఆమె పుణ్యమా అంటూ విల్చుసిగిరెట్టు దృష్టాగా కాల్చుకుంటూ కదులుతూన్న బండక్కియథాస్థానంలో ఆమెప్రక్కనే ఆసీను యైనాను.

“యిందాకట్నంచే పరిశీలిస్తున్నాను. మీవ్యవహారమంతా పరధ్యానంగా కనిపిస్తోంది.”

గెడ్డానికి చెయ్యి నానించుకుని అన్నదామె. సిగిరెట్టు ఒక్కసారి గట్టిగా వీల్చి పొగను తమాషాగా బయటికి వదిలాను.

“ముందుచూసిన కళ మీ మొహంలో కనుపించడంలేదు.”

మల్లా పెదపులెత్తి ఆమె అన్నది. నేను వినిపించుకోనట్టు, ఒకటొకటే పను గెడుతున్న లెలిగ్రాఫ్ స్తంభాల్ని లెక్కపెడుతూ బయటికి చూస్తున్నాను, ఆమె ఇంకా ఏమంటుందో అని.

“ఈవల నేను మాట్లాడుతున్నది నా సూటుకేసుతో కాదన్న సంగతి తమరు గ్రహించాలి.”

యీసారి ఆమెగొంతులో కోణమూ, దాంతో కలిసిన చిరునవ్వు వినిపించినై అప్పుడు సిగిరెట్టు ముక్క బయటికి వినరి ఆమెవంకకు తిరిగాను. నిజానికి నాగొడవ నాది. మాఫూరు దగ్గరకు వస్తోంది. అన్నిటి మాటా యెలా ఉన్నా ముందుసంగతి టికెట్టులేదు. ఎక్సెసు అడిగితే డబ్బూ లేదు. ఇంటి కెల్లి పంపుతానయ్యా అంటే పూరుకునే మాస్టరూ కాదు. యీగొడవ తల్లో మెదుల్తో నేను అవస్థపడుతున్నాను.

“మీ రేదో శ్రీవనమయ్యలో మునిగి అవస్థపడుతున్నట్టు తోస్తోంది.”

అని అందుకుంది మల్లా. ఇక వినిపించు కోనట్టు ప్రవర్తించటం మోటగా ఉంటుంది. అన్నాను—

“సప్తకం ప్రాణంకంటె కూడ విలువైన వొక వస్తువు పోగొట్టుకున్నా.”

“రైల్వోనే?”

“ఆహా! బాడియోనే.”

“మకేమిటో ఆవస్తువు?”

“ఏమయితే నేం? పోయింది. మూడు రోజులు నిరాహారదీక్ష పూనినా మరిరాదు.”

“చిత్రంగానే వుంది. మీ భార్య గాని మీతో చెప్పకుండా ఏదోచనులో అయినా వుదాయించలేదుగదా?”

“ఇంటివద్ద కులాసాగా ఉంది. అలా పెళ్లైదికాదు.”

“ప్రాణంకంటె కూడ విలువైన దంటిరి. ఇంకేమిటి?”

“ఏమిటని చెప్పను? నామొహం.”

“మీ మొహం మీ మొహంలోనే ఉందిగా.”

“యేడ్చేవాళ్లని చూస్తే నవ్వేవాళ్లకి మహాసరదా.”

“ఏమీ పోనవ్వదు, పోయిందని చెప్ప కోవటం చేసికంట?”

ఇంకో సిగిరెట్టు తీసి నిప్పు ముట్టించాను.

“సన్నెవ్వ డయినా ఇదివరలో చూసి నట్టు జ్ఞాపకమా?”

నేను త్రుళ్లివడ్డాను. అందు గురించి అడగా లనే, పెట్టెపోయిన గొడవలో, మరచాను.

“అదే నేనూ అడగాలనుకుంటున్నా. ఎక్కడో చూచినట్టు గుర్తే. ఎక్కడ చూశానో జ్ఞాపకం రావటం లేదు. డయివుంది వివరించమని నాకోరిక.”

“వివరిస్తాగాని, మగవాళ్లు ఇంత త్వరగా మరిచిపోతా రేమని, నాకు తెలిక అడుగుతాను.”

“క్షమించాలి. మరుసనీది ప్రతివాడికీ సహజం. మిమ్మల్ని ఎక్కడో చూశాను.”

“ఇంకా జ్ఞాపకం రాలా?”

“దాని దుంప తెగ, అది రావటంలేదు.”

“సరే చూదాం. ఎప్పటి కొస్తుందో?”

“పోనీగాని, మీరు చెప్పరాదూ?”

“సమయం రానీండి, నేనే చెబుతాను”

బావుంది. నాకు జ్ఞాపకంరాదు; తను చెప్పదు. యేమిటో సమయం రావాలంటుంది. తెలుసుకోవాలని నాకాశ్చర్య, హడావిడిని. మల్లా అన్నాను:

“మీరు మాకేమయినా బంధువులా?”

“బంధువులో, స్నేహితులో, అంతకంటెకూడ యెక్కువో చెబుతానుగా”

“ఆ చెప్పేదేదో కొంచెం తొందరగా చెప్పాల్సిందని నాకోరిక”

“మీరు దిగే చెక్కడ?”

“వచ్చే వైషన్”

“బెజవాడ?”

“అవును. బెజవాడే, నే దిగేది”

ఆమెమొహంలో యెంచుకో చిరునవ్వు అంకురించింది. ఇంతలో బెజవాడ రావటం, బండి ఆగటం జరిగింది. ఆమె పెట్టెతో ముందూ, ఉన్న వొక్క తెడ్డింగూ చంకను

పెట్టి నేను వెనుకా దిగాం. ఆమె నాచెయ్యి పట్టుకుని-

“తమరు ఇక్కణ్ణే నిలబడిఉండండి. మీ పెట్టె ఎక్కడికీ పోలేదు”

అంటూ పరిగెట్టింది. నేను నిగ్గాంత పోయి చూస్తూ నిల్చున్నాను. పెట్టె పోలేదంటూఉంది. నా కర్థంకాదు. అయోమయం గా ఉంది. పెట్టె ఉండనగానే నాలో వెయ్యి సూర్యులు ప్రతిఫలించారు. అమ్మాయి నాకు తెలిసున్నదే. కాని ఎవరో ప్రస్తుతం మరిచాను. నేను చూస్తూఉండంగానే వెళ్లి మూడుపెట్టెలకు ఆవలనున్న ఆడల్లపెట్టెలో ఎక్కింది. పెంటనే దిగింది. నాపెట్టెతో- నా పెట్టెతోనే. ఆమెకూడా ఇంకో నలభైయేళ్లా విడికూడ ఉంది. ఆ పెద్దావిడ మా మేనత్తలా ఉంది. ఉండటమేకాదు, స్వయంగా మా మేనత్తే. యీమెకు ఆవిడతో సంబంధం యేమిటో? ఆవిడకూతురు జానకి ఇలా ఉంటుంది. జానకిని చూసి అయిదేళ్లయిన మూలాన మరచిపోయాను. జానకేగనక అయితే అప్పడే ఇంతవుతుందా అని? అసలు నాకిచ్చి పెళ్లిచేదా మనుకున్నదికదూజానకిని.

“యేమోయ్ రఘూ, అంతాకులాసా?”

“బావా! మరిచిపోయావుగా నన్ను? ఇదిగో, నీపెట్టెదొంగను పట్టాను. నీదవునో కాదో చూడు”

పెట్టె నాచేతి కందించి అమ్మచాటుకు

తప్పకుంది. అసలు నాకు తలేదో, తోలేదో బోధపడలేదు.

“అత్తయ్యా! యేమిటిది?”

పెరిగా ప్రశ్నించాను. అత్తయ్య నవ్వుతూ—

“ఇదంతా నీమరదలు కొంటెతనానికి చేసిన పని. మేం రైలు ఎక్కగానే ముందుగా నువ్వున్న పెట్టో ఎక్కాం. కాళీ యెక్కడా లేదు. నిద్రపోతున్న నిన్ను గుర్తుపట్టాను. ‘బావఇదుగోనే’ అని దీనికి చూపాను. నేను ఆడల్ల పెట్టోకి వెళ్లాను. ఇ దక్కడే కూచుంది. మరి కాస్తేపటికి నీపెట్టె తీసుకువచ్చి నావద్ద పెట్టింది. నువ్వు బావకు కనుపించ వద్దని నాతో చెప్పింది. ఇవీ సంగతి”

అంటూ అత్తయ్య విశదీకరించింది. ఇంతకూ జానకిని మరిచిపోయినమూలాన ఇంతగొడవ కలిగింది. అన్నా :

“అమ్మదొంగా, ఎంతపని చేశావ్ జానకి! బుర్రంతా పాడుచేశావ్ కదా! ఎక్కడ నేర్చుకున్నా వీరస్తు?”

“వెడతామోయ్, గంట కొట్టారు”

“ఏంరస్తు చేశానేం? పెట్టెఇచ్చిందికా కుండా—బావా! గుడ్ బై”

వాల్లిదర్బరూ ఎక్కారు. బండి కదిలింది. కనుపించేంతవరకు చెయ్యి విసురుతూనేఉంది జానకి. మాజానకి ఎంతపని చేసిందా అనుకుంటూ పెట్టెతాళం తీసి టిక్కెట్టు యిచ్చి బయటపడ్డాను.

విమర్శనము

ఆంధ్రభాషాలోకము (ప్రథమభాగము)

గ్రంథకర్త: సాహిత్యవిద్యాప్రబంధ, ఉభయ భాషాప్రబంధ, కవిత్వావిభాగద పంతుల లక్ష్మీనారాయణ శాస్త్రిగారు, శ్రీ విజయనగర మహారాజ కళాశాలాంధ్ర పండితులు.

ఇది ప్రఖ్యాత సంస్కృతాలంకారిమండన ఆనంద వర్ధనుని 'ధ్వన్యాలోక' గ్రంథమునకు తెలుగు 'ధ్వన్యాలోక' వ్యాఖ్యాతలలో నొకరైన అభినవ గుప్తపాదుల 'లోచన' వ్యాఖ్యతోడ ఈ గ్రంథమునందు ఆంధ్రీకృతమైయున్నది. మార్కటలోని లక్ష్మణ్లోకములు దీనిలో పద్యరూపముగా నున్నవి.

కల్పమును ఆశ్రయించి యుండునది అర్థము. ఆయర్థమేగాక మరియొకటి స్ఫురించిన దానిని 'ధ్వని' యనియు, 'ధ్వంగ్య'మనియు అందురు. 'ఇంతలు కన్నులుండ తెరు చెవ్వరి వేడెడు భూసురేంద్ర' అను మనుచరిత్రపద్యము చదివినప్పుడు పద్యమునకు గల యర్థమొకటి, స్ఫురించెడి యర్థము వేరొకటి. దీనినే ధ్వని యందురు. ఉత్తమకావ్యములు ధ్వని జ్యోతికములుగా నుండును.

ధ్వని యనునది వేరే లేదనియు, కల యర్థ మంతయు కల్పించుచే యున్నదనియు పూర్వపక్షము. తత్ఫలము, సిద్ధాంతము, ధ్వనినిరూపణము, దానిని సాధించు రీతులు మొదలైన విషయము లీగ్రంథములో వివరింపబడి యున్నవి.

సంస్కృతభాషాపరిచయము గలవారికి ఈ గ్రంథము బోధపడునట్లు ఇతరులకు బోధపడదేమో

ఘని తోచుచున్నది. తెలుగుపద్యములు సంస్కృత పదభూయిష్టములుగా నుండుటయు, ఆంధ్రవివరణమును అట్లే యుండుటయు దానికి కారణములు.

ఆంధ్రీకృతగ్రంథమైన లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిగారి గురువులు కళాప్రపూర్ణ తాతా సుబ్బరాయ శాస్త్రిగారు వ్రాసిన యభిప్రాయములో గ్రంథ ప్రాకృత్యమును జెప్పచు "బ్రహ్మశ్రీ శ్రీపాద కృష్ణ మూర్తిశాస్త్రిగారు, బ్రహ్మశ్రీ చెల్లపిళ్ల వేంకట శాస్త్రిగారు మొదలైన మహావిద్వాంసులు సంతోష పూర్వకముగా యిచ్చిన యభిప్రాయములునయితేను ఈగ్రంథముయొక్క ఘనతను సాకల్యముగా చెప్ప లేకపోయినవేమో యని తలచుచున్నానని వ్రాసిరి. ఇతరుల విషయము చెప్పనక్కరలేదు.

ఈ గ్రంథముయొక్క ద్వితీయభాగమును త్వరలో ప్రచురించి పండితుల కృతజ్ఞతకు పాత్రులగుదు రని నమ్ముచున్నాను.

X

కథలు - గాథలు (మొదటి భాగము)

రచయిత: దిగవల్లి వేంకటశివరావుగారు, వకీలు, బెజవాడ. డిప్యూటీలో ౧౫౭ ఫుటలు. వలయా ౧-౪-౦.

భారతి, ఆంధ్ర వారపత్రికాపాకరులకు చిర పరిచితమైన దిగవల్లివారి రసవచ్చరితరచనలు అలరి అలరి మార్పులతో ప్రస్తుతగ్రంథరూపము దాల్చినవి. చక్రవర్తికి శిక్ష విధించిన దివానులు, తురకల దళావ తారములు, సీతారాముల కాపం, కాకిమగిడులో శివ

లింగం మొదలైన వింతవింత కీర్తికలతో శివరావుగారు తాము పాఠపురాణములను, పాఠకవిలెకట్టలను అవస్థ సామాన్యమైన ఓర్పుతో పరిశోధించి బయటికిలాగిన అనేక యథార్థచరిత్రలను చక్కని కథలరూపమున ఈ గ్రంథమున చిత్రించియున్నారు. విజయున కిది చరిత్ర గ్రంథమైనను కథలసంపుటివలె జనసామాన్యమునకు సయితము చదువ నింపుగా నున్నది. ఈ గ్రంథముందు ప్రతిపుటలోను శివరావుగారి పరిశోధన ప్రావీణ్యము, సత్యాన్వేషణతత్పరత ద్యోతక మగుచున్నవి.

గ్రంథ స్వీకారము

గోవిందరామాయణము -

ఉత్తర రామచరితము

గ్రంథ ప్ర: ఆత్మహరి గోవిందాచార్యులుగారు, ఎం. యల్. సి., ఏలూరు. ౧౫౪ పుటల పద్యకావ్యము. వెల రూ. ౨-౦-౦.

రత్న సానువు

రచయిత: వారణాసి వెంకటేశ్వర్లుగారు. ప్రకాశకులు: సుందరరాం అంధు సన్న్య, తెనాలి. క్రాసు నైజాలో ౪౪ పుటల ఖండకావ్య సంపుటి. వెల ౧౦ అణాలు.

ఘంటారావం

రచయిత: అల్లూరి ఆమోఘరామకవిగారు. ప్రాప్తిస్థానము: భారతీయసదనం, ఖమ్మం మెట్టు (నైజాము). క్రాసు నైజాలో 3౬ పుటల ప్రబోధగీత సంపుటి. వెల ౮ అణాలు.

మంజీరము

రచయిత: కల్లూరి వేంకటసుబ్రహ్మణ్య దీక్షితులుగారు, సారస్వతవిశేషము, వేటపాలెము. క్రాసు నైజాలో ౨౦ పుటల ఖండకావ్యము. వెల తెలియదు.

గాంధీ చీ!

రచయిత: మునగపాటి విశ్వనాథశాస్త్రిగారు. ప్రాప్తిస్థానము: వెంకటరామా అండ్ కో., తెనాలి. డెమ్మీ ౧౬ పుటల నైజాలో 3౪ పుటల పద్యకావ్యము. వెల 3 అణాలు.

బాల భారతి

వేటి బద్దలలోని ౬, ౭, ౮ తరగతుల విద్యార్థుల ఉపయోగమునకై ప్యాకరణ, వ్యాసరచనాది విషయములను సంకలించి కూర్చిన గ్రంథము. రచయిత: రామధుగుల సుబ్బారావుగారు. ప్రాప్తిస్థానము: బాల భారతి ఆఫీసు, కామారగ్రహారము, వయా నిడదవోలు. డెమ్మీ నైజాలో ౧౨౦ పుటలు. వెల ఒక రూపాయి.

లక్ష్మణరాయకర్ణాతి సంచిక

'తెలుగు రెల్లి' మాసపత్రిక ప్రత్యేక సంచికగా వెలువడినది. సంపాదకురాలు: రామమల్ల సత్యవతి దేవిగారు. కౌర్యాలయము: కింగ్స్ పే, ఇమాంబావి వీధి, సికిందరాబాదు. వెల ౧౪ అణాలు. కీ. శే. కొమఱ్ఱాజు లక్ష్మణరావుగారి మామత్తరచీవిత విశేషములకును, వారి సారస్వత చరిత్ర పరిశోధన ప్రక్షాప్తా ప్రాధవములకును ఇది దర్శనప్రాయముగా నున్నది. లక్ష్మణరావుగారితో తమకు గల పరిధి విశేషములను పలువురు పెద్దలు ఇందులో వివరముగా వ్యక్తీకరించి యున్నారు.

దీపావళి సంచికలు

ధంకా దీపావళిసంచిక—సంపాదకుడు: బి. టి. నరసింహాచార్యులుగారు, ౬, సుంకురామచెట్టి వీధి, బి. టి., మద్రాసు. వెల ఒక రూపాయి.

నూర్యప్రభ దీపావళిసంచిక—సంపాదకుడు: డాక్టరు డి. అప్పారావుగారు, ౫3, గోవిందప్ప నాయక వీధి, మద్రాసు. వెల ౮ అణాలు.

యథాపూర్వమున ఆకర్షణలకును, సినిమా చిత్రములకును, కథలూకబుర్లకును ఆకరములై యుండి, ఈ రెండును దేని ప్రత్యేకత్యము నది స్పష్టముగా నిలుపుకొన్నవి.

నయించని సాపాటు

చిత్రకారుడు :

శ్రీ మాధవపెద్ది గోపాలకృష్ణగోఖలే.